

TOSTATI
OPERA OMNIA

IN MATTHEO

7.

 BIBLIOTECA DE LOYOLA.

Sala /
 Estante 4
 Plúteo 3

ALPHONSI TOSTATI

HISPANI.

EPISCOPI AVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,

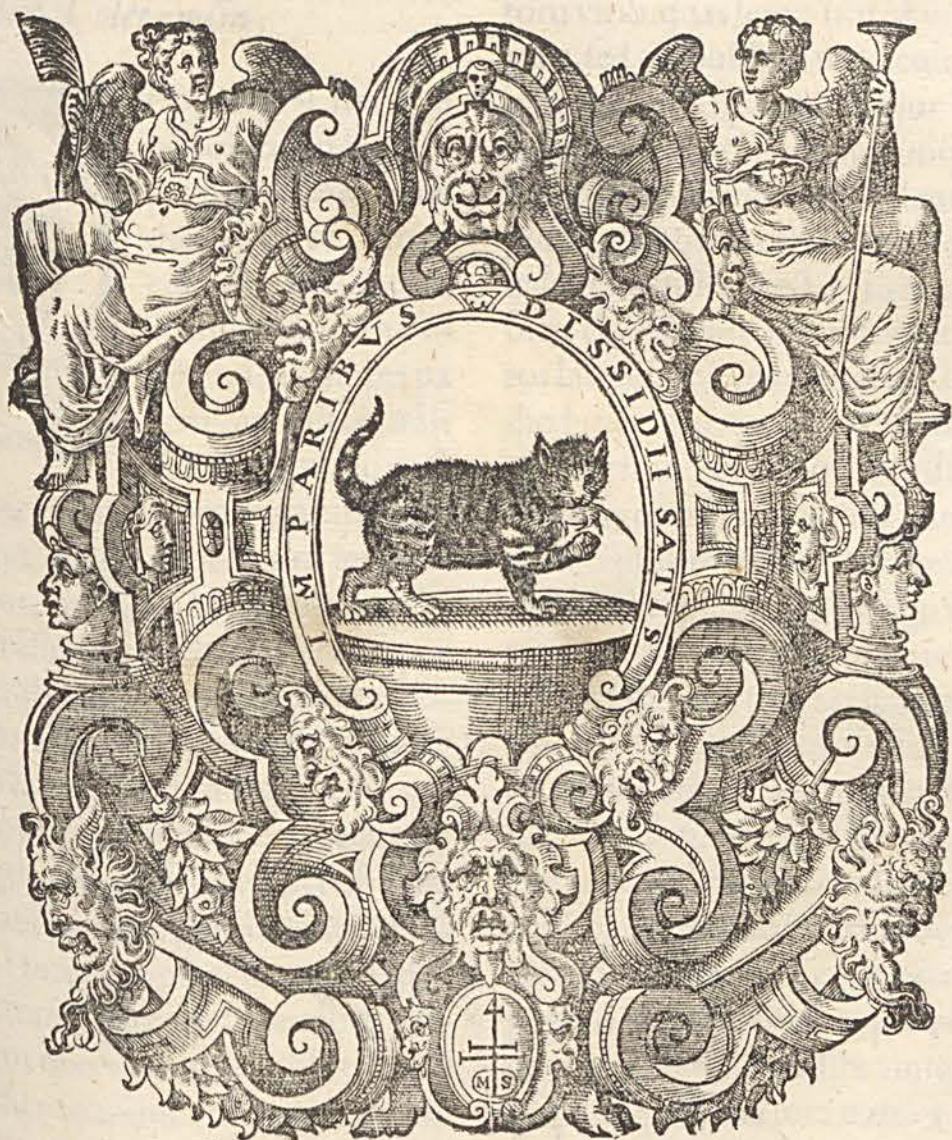
Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

DEFENSORIVM Trium Conclusionum:

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgatum.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad **PHILIPPVM II.** Catholicum & Inulcētissimum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, M D X C V I.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sefsam, fratres.

ALPHONSI
TOSTATI
HISPANI

EPISCOPI AVLENSIS
PHILOSOPHI THEOLOGI
Ac Pontificij Juris, Cæsareæque consularissimi, necnon
linguæ Græcæ, & Hebræicæ peritissimi,
DEFENSORIVM TRIVM CONCLUSIONVM
GVM INDICE COPIOSISSIMO
Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Indiarum
Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIS MDCXVI
Apud Jo. Baptistam & Jo. Bernardum Scriverios

ALPHONSI
TOSTATI
EPISCOPI
AVLENSIS
IN DEFENSORIVM
Trium Conclusionum.

PRÆFATIO.

Ad Gutterum a Toletis Archiepiscopum Toletanum.

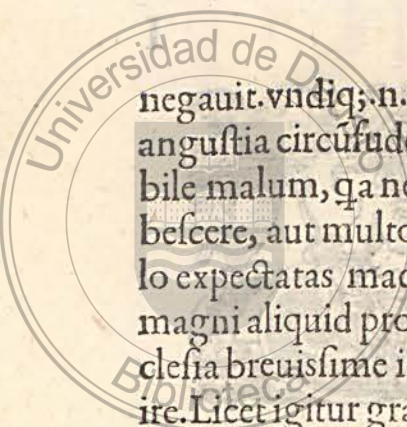
VONDAM styli breuiloquio functus super breuissimo Isaia dicto. f. Ecce, virgo concipiet. breuiorem commentarium reuerende nimium paternitati vestrae trans-

placituras vobis, quibusdam vero amplissime displicituras, contra æmulatorum inuidentiam defensiones meas, immo vaniloquij sui confutationes transmittere decuit. Ecce. n. quæ aliquando sperabantur acceptabilia tempora, cum eos, quos importunos sensistis minutissimos canes latrare quidē a foris, sed mordere non valentes, obmutescere necesse est. Quosdā vero grauisimos canes per obscuratenebrarum rauco guttore delatantes, sua rabie iā confusos interire oportebit, retusis dentibus. eorū. ad petram, qm̄ cum in tenebris ambulent, nesciunt quo vadant: sed ipsa eos desiderij cæca fluctuatio transversos agit. Quorūdam quippe non satis peritorū tarditas, aliorum aut æmulatissimorū grauisimus liuor, veritates catholicas confundere molientes: va-

Alph. Tost. Pars Prima Defensorij.

A rios errores induxerūt. Nec. n. hoc argumentorū virib. quas semp sibi obuias æstimaauerunt, sed quibusdam tendiculis & vanis atq; patentib. insidijs conabantur Tandē dispensatione omnipotentis, ipsi iniquitati. sed per solam potentiam temporalem renitētib. tñ, & sibi, & obuiis oib. uiris eruditissimis preualere permissum est, vt in æternū corā toto orbe clarissime confundantur. Ne autē posteros latere queat, paucularum literarū cōpendio futurorum memoriæ cōmendauit. Ecce, quanta iniquitas: en quanta diuini ac humani iuris confusio, en ipsius naturæ iura violata, vt cōstituto iustitiæ tribunali, ipsi reo defensionū copia denegetur, quam tñ sæpe clamosis & opportunis atq; importunis uocib. teste, ut ita dicā, tota ecclesia, expoposcerat. In quo & si iniustissime, astute tñ ipsa iniquitas præcedebat. Præteritorū nāq; sibi conscia ipsa æmulatorū prauitas sperabat indubie oēs suas tendiculas destruendas: oiaq; nō sibi bene cōpacta molimina leui cōcusione dirui. Nec ad destinatā cōceptionem esse possibile pueniri, si defensionū copia publice p̄staretur. Licet ergo apertissima iniquitas denegās q; ipsa æquisima iura naturæ et damnatissimis oīum hominum et in notorio crimine benigne concedūt incircumfuse multitudinis cōspectu erubuit, tamē nihilominus de-

A ne-

negavit. vndiq; n. se ipsi malignorum liori angustia circūfuderat. Erat quippe ineluctabile malum, q̄a necesse erat, aut ad horā erubescere, aut multorum dierum a toto populo expectatas machinas ex quib. sperabatur magni aliquid prouenturum, coram tota ecclesia breuissime in nihilum, & in fauillam ire. Licet igitur graui sorte, elegit tamen iniquitas potius publice erubescere quā deleri.

DEFENSORII PARS PRIMA. CAPITVLVM I.

De motiū iniquitatis contra auctorem in una conclusionē.

DE viginti & vna conclusionib. quæ publice per biduum astante prelatorum & eruditissimorum virorum frequentia in ipsa sede vrbis Senen. disputatæ sunt, iniquitas vnam sibi calumniandam elegit, nō totā quidē, sed eius quandā particulā, cuius cōclusionis tenor est. Licet nullū peccatū cuiuscūq; conditionis, & pro quocūq; statu irremissibile sit, a p̄na tñ aut a culpa Deus nō absoluit, nec aliq; absoluerē p̄t. Cuius primā particulā, licet nullū peccatū cuiuscūq; cōditionis, & pro quocūq; statu irremissibile sit, intactā relinquēs, licet aliqñ eā mordere destinasset. Secundā tñ. f. A p̄na tñ, aut a culpa Deus nō absoluit nec aliquis sacerdos absoluerē p̄t. de facto p̄ iniuriā tanq̄ erroneā, & hæreticā dānauerūt. Mortua aut̄ huius apertissimæ iniquitatis duo exiterūt. scilicet liuor & error. Fuit aut̄ liuor grauissimus, q̄ nec stylo exequeri queat, inuidebāt. n. sine causa, & gratis oderāt auctore horū quidam, quos adeo iniquitas ipsa possederat, vt nihil possent pacifice ei loqui, et si vultus effingere & dissimulare conarentur. Huius aut̄ immanissimi liuoris cās & altissimas radices, etsi quibsdā nouissimas, stylo tñ prosequi, aut saltē attingere, nefas putauit, ne potius maledict̄ delatoris q̄ defensionū mearū inductor arguar. Hic ergo pessimus liuor sui iuris eos esse nō patēs nō sinebat eos trā quillitati animi locū dare, sed dieb. & noctib. insidiabantur ori meo, vt siquid forsitan elaboretur inconsideratum, quod carpere & calumniari possent. Et si hoc accommodum eis, vt videbatur, non inuenissent, necesse erat, vt quoduis aliud, in quo errarem, exquirerent. Nec ad verba eis satis respicere erat, sed & ipsam retroactam ac præsentē præscrutabantur vitā: siquid in ea criminari locus esset. Secundū motiuum error eorum grauissimus fuit, quē non satis admirari sufficere. Nam & si liuor eorum detestabilis fuit, admirabilior tamen immo supra admirationem error fuit, vt seruditi, & scholastici viri, qui totos satis longos annorum suorum dies literis impenderant, circa talia errarēt, in quibus nec imperitissimos quosq; vulgi errare verisimile fuerit. Nec tamē huic errori causa defuit.

CAPITVLVM II.

Modus errandi emulorū, & exclamatio contra eos, & an auctor negari remissionē peccatorū, prout ipsi in scripturis affirmabat.

M O D V S autē errandi hic fuit. Cū. n. iuxta morē disputandæ conclusiones p̄ decem dies, aut amplius valuis affixæ forent, antequā mihi rēdendi de eis dies esset æmuli inter cæteras hāc in p̄p̄terit, arbitratim remissionē peccatorū, aut absolutionē a peccatis prorsus excludere, clauas quoq; ecclesiæ, & vniuersā papæ potestātē interimere. In quo optauissimū sibi in-

uenisse locū gaudebāt, quo potius oratorio more q̄ iudiciali ad odiū & inuidiā mei vniuersos, & ipsū mundi caput, & Chri vicariū irritarēt, eius me & vniuersę ecclesię hostē asserētes, cui⁹ altissimā potestātē crederet meis assertionib. impugnare. O error o sup. oēm errorē error. Quis talia unq̄ crediderit? vt Christian⁹, & Christianorū filius, in fide Christi ab vberib. eruditus, & in ea toris dieb. & noctib. instructus, & cōuersatus peccatorū remissionē excluderet? O demēs conceptio, q̄ suspicari queat, licet indignū theologicum tamen, p̄fessorē tā nequissimā credere? Quis. n. illius facultatis se professorē gloriatur, quam oīno falsā & inanem esse, p̄clamat? Si tñ peccatorū remissio nō est, totam theologicam considerationē mendacissimā quis dubitet? O insania, o furor, q̄s talia cōcipiat, vt remissionē peccatorū negare potuerim. Nā si peccatorum remissio non est, qd est nisi Christū dicere fuisse mēdaciū, q̄ venit annunciare nobis remissionē peccatorū, totāq; orthodoxorū legē nihil nisi cōmentum mendacij & vanitatis cōtinere. ipsosq; oēs Christianos vltra Mahometitas insanire, & sacrosanctā ecclesiā nihil aliud q̄ stultā q̄dā, & inanem esse p̄gregationē. Nā secundū Apostolū. i. Corin. 15. si Christus non surrexit, nec mortui resurgūt, vana est fides nostra. Si ergo non data resurrectione, vana est fides, a fortiori vana erit nō data remissione peccatorū. Nā et non existente resurrectione, dū tñ peccatorū remissio sit, satis nobis gaudēdū erat, q̄a in p̄petuas eternitates anime nō strē luteis solutę carcerib. mansurę essent. si tñ data resurrectione negetur remissio peccatorū, qd nobis resurrectio nisi ad malorū incrementa p̄ficiet: vt mandū bus reatibus delictorū nostrorū, in æternum pro eis in vtroq; homine gehennali incendio cōcrememur. Amplius aut̄ si peccatorū remissio non est, nulla gēs æqualiter nobis insanit. Nā cæteris gentib. delectabile aliq̄ subest, q̄ prosequuntur, & p̄ quod omnia faciunt, & quo hic fruuntur, hoc aut̄ Mahometis accidit, nam etsi æternorū bonorū percipēs nō sim tū tū, hic tamē fruuntur omni delectabili ad votū, nec est lex vlla prohibēs eos. Nobis aut̄ in p̄nti viuendi lex dura est, quia teste ipso domino Iesu, arcta est via, quę ducit ad vitā. Mat. 7. in futuro autē nihil nisi æternus cruciatus sperandū nobis manet si peccatorū remissio nō est. nihil ergo Christianis talia credentibus miserabilibus. Idē docet Apostol. i. Corin. 15. si in hac vita tñ sperantes sumus in Christo, miserabiliores futuri pro Chro subire labores, si nō est remissio peccatorū. Potius. n. delectabilibus fruendū erat secundū hoīem nec sic oē tps in miserijs agendū foret. Idē Apostol. vbi supr. si oīno mortui resurgūt, vt qd nos periclitamur oī hora? quotidie morior p̄ gloria v̄ra fratres, q̄ habeo in Chro Iesu dño nro. Si tēcū dū hoīem pugnaui ad bestias Ephesi, qd mihi prodest si mortui non resurgunt? mādūcemus, & bibamus, cras. n. moriemur. q. d. si non sperat resurrectio mortuorum, frustra est laborare p̄ Chro, sed p̄uenientius esset manducare & bibere & frui oīb. delectabilibus secundū carnē. & tñ magis necessaria atq; vtilis nobis est remissio peccatorū, q̄ resurrectio mortuorum, ergo si remissio peccatorū nō est frustra laboramus p̄ Chro. His quoq; adicitur. Si peccatorū remissio nō est, Chrs nobis nihil p̄dest, quo nihil iniquius. Si. n. Chrs nobis prodest, aut viuentibus, aut defunctis proderit. Viuentibus tñ parū prodest, si p̄ns status solū consideretur, cum dura nobis imponat, & a delectationibus cohibeat. Vnde hic omnib. gētib. miserabiliores sumus iuxta Apostol. ubi supr. i. Si in hac vita tantū sperātes sumus in Chro omnibus hoīb. miserabiliores sumus. In futuro aut̄ prodest se nobis nihil potest si nō remittitur peccata, cum impossibile sit nobis peruenire ad gaudia æternitatis, quan-

quandiu Deus peccata in eum cōmissa non dimittit. A Ceterū si peccatorum remissio non est, frustra oratur pro mortuis. & cetera ecclesiæ suffragia in vanū expēduntur. vt ostenditur. 2. Mach. 12. nisi. n. eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanū orare pro mortuis. Et sequitur, sacra ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur, ergo super solutione & remissione peccatorū ecclesiā frustrat suffragia sua. Amplius autē si peccatorū non est remissio, Christus inutiliter, & sine causa mortuus est, nā non fuit ad aliud mors sua, nisi vt nos per mortē suam a mortis debito solueremur, & in virtute eius oīa nobis crimina tollerentur. Quid aut̄ absurdius: quid insanius dici poterat, quā q̄ Christus inutiliter moreretur? Nam si vir sapiēs, nihil ēt in minimis reb. sine causa agit, quanto magis spontaneā mortem, si subeat non sine grauissima, & arduissima causa subiit. cum mors omniū terribilium maximū, & vltimū sit. Quanto aut̄ dfferentius de Christo istud dici poterit, qui sapientissimus est? imo ipse est sapientia patris æterni. Itē si peccatorum remissio non est, stultē & inutiliter vniuersa ecclesię sacramēta a Christo instituta sunt, & a nobis inaniter frequentātur, cū ista ponantur, vt instrā recuperandæ gratiæ amissę, per quā peccata tolluntur. Præterea negare remissionem peccatorū non erat hæresis supra oēm hæresim? Nam hæreses singulæ in ecclesia fuerunt ortum habentes ex errorib. varijs dissonantes a veritate fidei, quarū tñ contrariū non reperiebatur expresse in sacra scriptura saltem plane, ita vt dubitari non posset. Sicut patet cuilibet intuenti singulas hæreses, vt Arianois, Manicheorum, & Sabellianorum, & ceterorū. Si tamen quis dicat Christum non fuisse flagellatum, nec mortuū, nec traditum a Iuda, nec prædicasse in Ierusalem, nec sanasse cecos, non erit hæreticus, sed omnib. hæreticis simul sumptis deterior. scilicet infidelis. Pater quia hæretici solū peccant per errorē, putantes factā scripturā sic intelligi, vt illi exponunt, qui tñ negaret Chm sanasse cecos, vel prædicasse Iudæis, non erraret circa intellectū sacre scripturæ, sed negaret eā expresse per superbiam, ideo esset aperta rebellio, & contumacia. Sic aut̄ esset circa remissionem peccatorū. Nam vnus de articulis in forma est remissio peccatorum, cū ponatur in symbolo Apostolorum, remissio peccatorum, tota ēt sacra scriptura hoc asserit, cum Christus dicat Mat. 26. Hic est sanguis meus noui testamēti, qui pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Quis ergo circa talia Christianum hominem potuisse errare crediderit? Amplius facilius est negare expresse Christum esse Deū & hominē, vel pro nobis passum, aut iudicatum oēs homines, vel quascūq; partes sacre scripture, quam negare remissionē peccatorum, p̄ quod duo. Primo quia remissio peccatorū sine ceteris alijs non valet, cetera aut̄ sine remissione peccatorū prorsus sunt inutilia. Nam dato q̄ Christus nō sum p̄sisset carnē, nec acciderit aliquid eorū, quæ Euangelistę testantur, poterat nobis a Deo esse salus per quęcūq; alium modū, quem ipse elegerit, licet iste sit conuenientior. Et data remissione peccatorum per modum illum quęcūq; esset ille, consequi possumus æterna gaudia. Quod satis nobis erat. Si tñ nō sit remissio peccatorū, et si Christus pro nobis mortuus fuerit, & cetera ecclesiā confiteatur, quæ Euangelistę testantur, & tota ecclesiā confiteatur, nihil nobis ista conferrent. Secundo aduersus Christianos pugnadū est. Siquis verō neget remissionem peccatorū contra omnes homines bellum fouet. Nā Christiani cōfitemur remissionē peccatorū, vt tota series scripture clamat. Aduersus ēt Iu Alph. Tost. Pars Prima Defensorij.

deos bellū est, ipsi namq; confitentur remissionē peccatorū, ideo quædam sacrificia fiebant, quæ vocantur pro peccatis, quib. factis Deus propitius erat. Ieru. 4. & 5. & 6. & Nu. 5. & 15. & in multis locis. & ob hoc erat constitutus dies quidam, scilicet dies decimus mensis septimi, qui vocatur dies expiationis, vel propitiatio. scilicet dies expiationis, quia peccata Israelitarum expiatur, i. mundātur, vel tolluntur. Et uocatur dies propitiatio, quia Deus tñc propitiabatur peccatis Iudeorū, cū summus sacerdos confitebatur peccata illorū, & imprecabatur ea super caput hirci emissarij Leu. 17. Contra Mahometitas bellum est, nam & ipsi licet extra omne bonum sint, remissionem peccatorū sibi fieri credunt per quasdam ceteronias, quib. se exercēt. Omnes quoq; in lege nature, qui de Deo aliquid restē sentierunt, licet ceteros articulos explicite nō tenēt, hunc tenuerūt. Quis nāq; Deū sequeretur, si de peccatorū remissione dubitaret? cum. n. ex fragilitate humana difficile sit hominē semper manere sine culpa, cū semel peccasset, si non crederet remissionē peccatorū nūquam amplius Deū sequeretur, credens q̄ superuacū esset, cū iam remissionis locus nullus esset. Hoc ergo est vnum, q̄ præsupponitur accidentib. ad inquirendum Deū. Et tangit Aposto. ad Heb. 11. f. Credere. n. oportet accedentē ad Deū, quia est, q̄ ingrentib. se remunerator sit, remissio aut̄ peccatorū est quædam pars remunerationis, quia fit ex pura gratia & liberalitate. Amplius aut̄ si peccatorū remissio nō esset, vt quid distinguerentur quinq; receptacula animarum corporib. solutarū, scilicet infernus, Sinus Abraham, Purgatorius ignis, & Paradisus celestis? Sed sufficiens infernus, & lymbus paruulorū. Quod patet, nā Paradisum nemo ingreditur, nisi oīno mundatus tā a macula originali quam actuali, & tñ si peccatorum remissio nō est, necesse est oēs homines mori in peccato originali, cū oēs illud cōtrahāt. Ideo et si actualē nō cōmiserint decedent in peccato, & nō consequentur vitam æternam. Ad purgatorij ēt ignē nemo vadit, nisi cū remissione facta peccati, & decedente hoīe, cū charitate, manente tñ inexplera parte quadā satisfactionis, quę explēda est extra hoc sæculū in igne Purgatorio. Nō concessa aut̄ remissione peccatorū manet semper reatus peccati mortalis ad mortē æternā, ideo talib. nō ad purgatorij ignē, sed in gehēnam eundū est. Sinus ēt Abraham superuacue ponetur, quia ad illū locū dicimus descendisse aīas sanctorū patrum, qui ab omni reatu tā originalis quā actualis peccati liberati erant, sed manebant ibi quousque Saluator noster per passionē suam aperiret ianuā vitę æternę, si tñ negetur remissio peccatorum, impossibile erat aliquos liberos esse ab oī reatu, ideo impossibile erat aliquas aīas in sinum Abraham contineri. Manebant ergo duo loca, quę sufficiebant. scilicet infernus, & lymb. paruulorum. Quod patet, quia nō data remissione peccatorū, necesse erat oēs homines mori in peccato, saltem in originali, cū oēs homines illud contrahant. Nec hic quicq; de virgine loquimur, quid de ea fuerit. Qui ergo moriebantur, aut decedebant in solo originali, ut paruuli, aut i actualib. & originali. Si in solo originali, ibant ad lymbū paruulorū. Si vero in actualibus cum originali, ibant in infernum. Item quæ vniuersam cum originali, ibant in infernum. Item quæ vniuersam maior dementia esse poterat, quam aliter, q̄ Deus non absoluat a peccatis, id est q̄ non potest absoluerē? Nam cum Deum omnipotentem dicamus, quō ei potestatem remittendi peccata subtrahemus? Item quid naturalius esse potest, quam q̄ Deus possit remittere peccata, cum per peccata ipse offendatur? Nec dicit aliquā magnā potestatem in Deo posse remittere peccata, quia simile in nobis est. Nā quicūq; offenditur quis ab alio, pot̄ ei remittere iniuriam, vel

offensam, aut debitum, & ad hoc nulla potestas requiritur, sed sola voluntas remittendi. Ita de Deo est, quia omne peccatum cuiuscumque generis aut modi sit contra Deum est, & in ipso ipse offenditur, ideo ad remissionem eius nulla alia potestas requiritur, nisi quod remittit. Item qui peccatorum remissionem negat, necesse est, ut confessionem peccatorum, & absolutionem sacerdotalem, & concessiones indulgentiarum inutiles esse dicat, cum ista non sint nisi ad peccatorum remissionem. Amplius, quare erit infamia negare remissionem peccatorum? cum nihil frequentius, & expressius in sacra scriptura asseratur? Nam Christus dixit sanguinem suum fundendum in remissionem peccatorum, Matt. 26. Et Christus quando sanavit Paralyticum dixit ei. Fili dimittuntur tibi peccata tua. Marci. 2. & de Magdalena dixit. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa. Et iterum dicit: dixit ad illam remittuntur tibi peccata tua. Luc. 7. & Beatus Petrus dixit Iudeis. baptizetur unusquisque in nomine Iesu, in remissionem peccatorum vestrorum Actuum. 2. & iterum poenitentini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Actuum 3. idem Actuum. 5. & 13. & non solum in nouo testamento, sed et in toto veteri idem asseritur. Omnes namque prophete dicunt remissionem peccatorum per Christum debere fieri, ut patet Actuum. 10. f. hinc omnes prophete testimonium petebant, remissionem peccatorum accipere per ipsum. Amplius quare vlla maior poterat esse demerita, quam negare sacerdotalem potestatem circa absolutionem a peccatis? nam Christum negat eum; mendacem astruit, qui sacerdotali potestati non assentit, Quid. n. clarius eo, quod Christus dixit Matt. 16. cum ecclesie, quare unica est, & mater nostra nomine Petri ad eius unitatem designandam claves tradite sunt. f. & tibi dabo claves regni celorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in celis, & quodcumque solueris super terram erit solutum & in celis? Quid est manifestius quam illud, quod Matth. 18. habetur? ubi Christus ecclesie pro membris suis potestatem istam tradens pluraliter locutus est, innuens, quod licet ecclesie que unica erat conferretur potestas, per singula membra sua adhuc ordinata poterat potestas ista exerceri, cum ait, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi quasi ethnicus, & publicanus. Et sequitur, Amen dico vobis, quaecumque alligaueritis super terram erunt ligata & in celo, & quaecumque solueritis super terram erunt soluta & in celo. Apertissimum est et illud Io. 20. f. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. in eadem potestate, in qua me misit quantum ad procuracionem salutis humane, in eadem mitto vos, & sequitur, hanc cum dixisset, insufflauit in eos, & dixit, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quis ergo nisi quod omnino insanat contra sacerdotum potestatem loqui aut cogitare conabitur? nec solum heresis est talia suspicari, sed supra omnem heresim, immo omnem admirationem excedit. Postremo cogiter, qui talia cogitare potest, me omnium hominum pessimum super omnes hereticos deprauatissimum talia contra sacratissimam & immaculatissimam fidem Orthodoxam sentire potuisse: quare nullus infidelissimorum aut sanx mentis homo sensisse poterit, nunquid & illa publice astruere confidenter auderet in capite mundi? in curia sanctissimi? & summi pontificis; ad quam de vniuersis ecclesiis Latino angulis perissimum viri confluxerant: vbi non solum infidelitas, & aperta rebellio, & graues hereses, sed etiam minimus in fide error impunitus non finitur? Nunquid non grauissimam indubitam tamen nec immerito mortem expectarem talia astruendo? Quomodo si talia astruxissem publice de omnibus iustis facturum & omni homini responsurum, teste ipsa curia: immo, vti dixi, to-

ta ecclesia sepius proclamauit? nunquid non talia asserentem, non solum viri peritissimi quorum copia grauiserat de more in curia residens, & aliunde diligenter questita, sed et insipientes paruuli leuissimo argumento in me dicere potuissent? vnde ergo illud extitit, quod sepe oraram, & iudicialiter ac publice proclamata audientia copiam publice denegauit iniquitas? cum me in proprium ad cam paratum & singulis rursurum sepiissime obtrulisset. Quis ergo vnquam talia de Christiano viro, & Christianis parentibus ab immemoriali Ortutrahens originem cogitare potuerit? Cogitauerunt tamen hec emulatiissimi hostes mei: immo non cogitauerunt, quoniam contexerunt eos iniquitatis & liuoris grauissime tenebre, ut nihil cogitantes in immensum errarent. Publicatis. n. conclusionibus, nec dum tam disputatis me errasse coeperant. Expositis autem eis secundum illam clarissimam veritatem, quam in terminis suis proprijs, & non aliunde quaesitis continebant paruit errasse eos, qui me prius errare crediderant. Sed quoniam me nondum audito per plures dies ipsa non satis compos sui iniquitas me grauissime errasse asseruerat, erubuit vera fateri: ne se aut rudem satis aut maliolam fateretur. Nemo autem crediderit me maledicendi studio ista dictasse, sed cum beato Hier. obrectatoribus meis immo ipsi iniquitati solum respondeo. Testis quippe mihi est ipsa summa & irrefragabilis veritas: me in hac proemiali locutione multa omittente, quod in immensum cam meam extollerent, & iniquitatem ipsam suo mucrone confoderent, a quibus satis abstinerere putauit, ne criminandi desiderio calamum sumpsisse quisquam crederet. Ad rem tamen aliquam veniendum est.

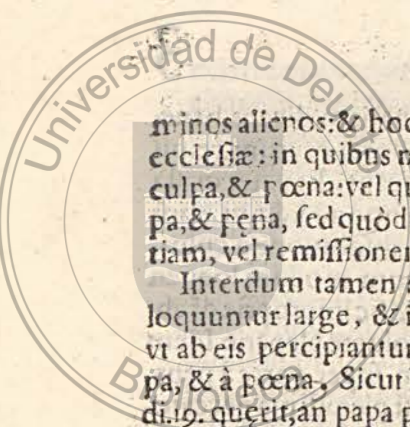
CAPITVLVM III.

De iniquitate emulorum, quomodo copistas, & officiales bullarum Romanæ curiæ contra auctorem incitabant. Et an deus absoluit a culpa, & poena. Et de latissima potestate papæ in concedendo indulgentias clauæ non errante.

QVONIAM vero imperiti, aut maligni, vel vtriusque; uerius quantum in eis fuit hanc conclusionis particulam damnare conati sunt, ut eorum error posteros latere non possit, defensiones apponendas putauit. Erat. n. particula illa conclusionis, quod a poena aut a culpa deus non absoluit, nec aliquis sacerdos absoluere possit. Circa quod quidam errauerunt, putantes hic negari potestatem plenissimam, aut maximam papæ, quæ vulgariter quidam vocat absolutionem a culpa, & a poena: ita ut ipsi crederent, quod ego non negarem potestatem absoluedi a culpa, ut ipsi dicunt, quam Deo tribuunt, & aliquo modo sacerdoti, & cuiuslibet. Sed illa, que est altitudo potestatis, si absoluedi a culpa, & a poena. Et hoc credidit aut credidisse se finxit ipsa hostilis emulatio, mittens satellites suos, qui scriptoribus curiæ copistas ceterisque; huiusmodi bullarum officialibus, multandum suaderet, cum inquit. Iam ois vobis spes lucris adempta est. Iam officii vestri inane sine re nomen erit. Quid cessatis? quid quiescitis? cum Hispanus iste altante tota curia confidenter clamet, papam non posse a poena & a culpa absoluere. Nulla ergo de cetero hominibus confessiones indulgentiarum erunt, in quo quantum vestre rei depereat, nostris. Nec solum hæc rudem, & ad tumultum facile plebeculam cocitabant, sed & ipsos hominum uariopones, stabularios, ceteraque; laicorum hominum uaria genera vario dicendi colore deturbare nitentur. In quo eorum duplex error erat. Primus quia conclusio mea hæc in sententia directe aut ex terminis non signabat cum ibi dicatur, a poena, aut a culpa deus non absoluit, nec aliquis sacerdos absoluere potest. Et ponitur ibi poena, & culpa distinctiue, aut disiunctim. Et ut significaretur, quod ipsi intendebant, oportebat poni;

ni poenam, & culpam nullus sacerdos absoluit. Et tunc debebat esse sensus, quod ego concederem primum modum loquendi improprium, quod deus absoluit hominem a culpa, & quilibet sacerdos absoluit aliquo modo a culpa. Et tamen istam plenitudinem potestatis, quæ est in Papa, quam ipsi vulgariter loquentes, & improprie dicunt absolutionem a culpa, & a poena ego negarem. Et sic non negarem potestatem communem sacerdotalem, sed culmen potestatis summi pontificis, sed hoc imperite assumpserunt aut confixerunt sibi, cum nec hoc senserim, nec verborum series hoc inducat, quæ si in aliquo militat, potius militaret contra potestatem communem tam Papæ quam sacerdotum, ac contra illud culmen soli Papæ reseruatum. Secundo modo errabant, quia etiam si quis dicat sic, papa non absoluit, vel non potest absoluere a culpa, & poena, nullum falsum dicit. Et cum dicitur, Papa vel aliquis homo absoluit a culpa, & a poena, non debet concedi proprie propositio ista in terminis istis, licet significatum quod intendunt aliqui exprimeres eam debeat concedi. Ratio est, quia iste modus loquendi, non solum non conuenit theologis, qui subtilius, & magis proprie terminis vtuntur, & proprius de singulis rebus disputant. Sed etiam non conuenit modo loquendi iuris in clementina vnica de priuilegijs. Et in cle. abusionibus de pe. & remis. Nam in prima dicitur vel a sententijs per statuta prouincialia, aut synodalia promulgatis, seu, ut verbis eorum vtamur, a poena, & a culpa absoluere quæpiam præsumperint excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. Ex quo innuitur, quod improprie dicitur absoluere a culpa, & a poena, quia alias Papa non diceret, seu, ut eorum verbis vtamur, a poena, & a culpa absoluere quæpiam præsumperint, sed diceret absolute: seu a poena, & a culpa quæpiam absoluedi præsumperint, ergo videtur, quod non putauit proprie dici absolui quæquæ a culpa, & poena. Sed in proprietate ista modo loquendi eorum iperito atcepit. Idem patet in cle. abusionibus, cum dicit, & alij ex ipsis eos a poena, & culpa vt eorum verbis vtamur, absoluat, vbi se innuit improprie dici absolui quosque a culpa, & poena. Sed obijciat, quod Papa dicit, ut eorum verbis vtamur, quod quæpiam improprie dictum sit absolui quæquæ a culpa, & poena, sed quæ negat verum esse, quod illi faciunt. Quia si diceret, & alij ex ipsis eos a poena, & culpa absoluedi, videret concedere, quod illi vere absoluedebat eos, licet absoluedo faceret prius, aut in contemptum clauis: cum ait dicit, vt eorum verbis vtamur, appet, quod non pcedit eos quæquæ facere, sed solum loquitur sicut illi loquuntur dicentes se absoluedi a culpa, & poena. Dicendum, quod hoc non stat, quia allegata clem. vnica de priuilegijs dicit, seu, ut eorum verbis vtamur, a poena, & a culpa absoluere quæpiam præsumperint. Sufficiebat enim poni ibi præsumperint ad denotandum eorum actum vitiibus carere, vel nullum esse, cum sit præsumptus, & non factus, & non poneret eorum verbis vtamur: ibi tamen ponit præsumperint, & vt eorum verbis vtamur. Ergo ponit, vt eorum verbis vtamur ad significandam improprietatem locutionis. Idem, quod in actu istorum erat duo inconuenientia. f. falsitas in opere, & improprietas in sermone. Falsitas quod, quæ asserbat se absoluedi, cum tamen non possent absoluedi ab eo, quod dicebant, immo nec ab aliquo. Improprietas autem sermone cum dicebant a poena, & culpa absoluere, quia dato, quod totaliter, & vere absoluederent ab eo, quod intendebant signari per poenam, & culpam, ideo Papa posuit duo contra eos scilicet, præsumperint, & vt eorum verbis vtamur. Per primum significatur eorum falsitas operis, per secundum improprietas sermone. Secundo patet apertius adhuc, quia cum in allegata clem. abusionibus cum Papa loquitur de hac maxima potestate in absoluedo a culpa, & poena, sed re-

Almisionem siue absolutionem plenariam, dicens, benefactoribus locorum, quorum qualiores existunt, remissionem peccatorum plenariam indulgeant. Et patet quod ista sit propria locutio, quia ibi Papa non addidit, vt eorum verbis vtamur, sicut cum dixit de absolutione a culpa, & poena, innuens illud esse proprium modum loquendi, & istum improprium, & sic improprie dicit absoluedi a culpa, & poena, sed absoluedi plenarie. Idem patet per glosam eiusdem clem. super parte a poena, & culpa, dicit ibi Ioan. An. ista est plenissima peccatorum remissio. Et sic nihil aliud est absoluedi a culpa, & poena quam plenarie absoluedi, nisi quod vnum est proprie dictum, & aliud improprie valde. Ad cognoscendum amplius, quare dicta sunt, & vt nullus putare potuerit me de amplissima Papæ potestate quantum ad absolutiones, & indulgentias dubitare potuisse, declarabo quædam, quare tunc prius in curia dicere solebam, & in scriptis teste tota curia presentantur, contra que nihil ipsa iniquitas mutire ausa est, vt etiam postero id ipsum videant. Sciendum, quod Papa habet facultatem ad concedendas indulgentias in quacunque assignatione vel taxatione vsque ad plenariam remissionem peccatorum inclusiue, & hoc satis ex modo loquendi iuris, & totius ecclesie constat, cum Papa concedat plenissimam remissionem omnium peccatorum cruce signatis pro subsidio terre sancte, vt declarant Host. & Io. An. de Iudeis, & saracenis. c. ad liberandam. Et refert hoc Io. An. in glosa clementine abusionibus, conceditur etiam ista indulgentia in anno centenario, vt patet in extrauaganti Bonifacij scilicet, habet antiquorum. Et dicit in eadem glosa Io. An. quod istam plenissimam indulgentiam solus Papa concedit. Ultra hæc dico, quod Papa in concedendo indulgentias habet maiorem potestatem quam vsque ad plenariam indulgentiam, vel plenariam omnium peccatorum remissionem, sed non exercet eam aliquando, nec potest exercere, non quidem ex defectu potestatis, cum dicam eum habere istam potestatem, nec ex defectu dispositionis alicuius casualiter, vel alias deficientis ex parte ipsius, sed ex defectu materiae, que non potest suscipere tantum quantum Papa agere possit. Patet hoc, quia Papa habet liberam clauem totius thesauri ecclesie, dum tamen non erret clauis scientia, in quo thesauro ecclesie sunt infinita merita tam passionis Christi, quam superogationes honorum omnium sanctorum, & totius ecclesie, quantum ad membra definita: materia tamen, super quam est exercitium huius clauis, sunt omnes fideles viuentes, in quantum commiserunt aliqua peccata, a quibus deant absolui. Accipiendo ergo peccata omnium hominum non solum, quod simul sunt in aliqua etate, sed et omnium, qui aliqui fuerunt, & qui nunc sunt, & erunt, & etiam peccata demeritum cum eis non sit aliquid vere infinitum, thesaurus tamen ecclesie est infinitus, vt dictum est. f. per merita passionis Christi, quare sunt vere infinita, cum ipse sit verus Deus, qui in infinitum valet. ergo de thesauro ecclesie possent dispensari realiter infinita, remissio tamen plenaria facta cuiuscunque nostrum, vel etiam omnibus simul sumptis, non est aliquid infinitum, quia non est ad poenam infinitam, sed ad poenam finitam, & limitatam, quam in purgatorio toleraturi eramus, vel temporaliter, id maior est potestas Papæ ad absoluedum, & remittendum, quod sit capacitas omnium hominum simul sumptorum ad indulgentiam, vel remissionem recipiendam. Ideo quando aliquis vult loqui de plenitudine potestatis Papæ in absolutionibus, & indulgentijs proprie, non debet dicere, quod Papa absoluit a culpa, & a poena, sed quod concedit plenariam indulgentiam, vel remissionem omnium peccatorum, quia dicere, absoluedi a culpa, & a poena est dictum improprium, & large positum per terminos

minos alienos: & hoc satis patet in literis datis in fora ecclesie: in quibus non dicitur, quod papa absoluit a culpa, & pena: vel quod concedit indulgentiam a culpa, & pena, sed quod concedit plenariam indulgentiam, vel remissionem omnium peccatorum.

Interdum tamen aliqui doctores, licet rarissime loquuntur large, & improprie ad formam vulgariu, vt ab eis percipiuntur, & dicunt indulgentiam a culpa, & a pena. Sicut Franciscus de Maironis 4. Sen. di. 19. querit, an papa possit absolueri a culpa, & a pena, & respondet quod sic, & tamen hoc non facit propriam locutionem: cum iura supra allegata probent hoc improprie dictum.

Hec de plenitudine potestatis papae dicta sunt, & de absoluteione, qua vulgares vocant a culpa, & a pena, licet conclusio de hoc non intenderet, sed propter quosdam imperitos, qui de hoc intelligebant, & calumniabantur, dictum sit.

Capitulum quartum In quo declarantur octo, quae sunt in quolibet peccato scilicet actus, culpa, offensa, macula, tenebra, reatus, pena, pronitas ad malum.

Accedendo non magis ad propositum conclusionis, vt videatur plane, an deus, vel sacerdos absoluat a culpa aut absoluat a pena: aut a nullo eorum sacerdos absoluat, nec Deus, considerandum, quod in peccato, vel de peccato nihil debet manere ad hoc, quod aliquis sit plene purgatus, & dignus ingredi vitam aeternam, sed eorum, quae in peccato sunt, quaedam per se esse definunt sine aliqua actione peccantis, & sine actione Dei, & sine actione sacerdotis: quaedam tolluntur per Deum: & alia per ministros ecclesiae: alia per actum penitentis.

Pro quo sciendum quod in peccato possunt considerari septem, vel octo: scilicet actus peccati, culpa, offensa, macula, reatus, tenebra, pena, pronitas ad malum. Et ista dantur necessario in quolibet peccato saltem in peccato commissionis. De primo patet sicut in occidere, & fornicari, in quibus est actus positivus, scilicet, vulnerare hominem & tangere foemina carnaliter: qui actus absolute & in se non sunt boni nec mali: sed efficiuntur boni, vel mali per circumstantias additas. Quod patet, alias non posset quis in aliquo casu tangere foeminam carnaliter, vel occidere hominem sine peccato, quod falsum est, cum interdum isti actus sunt meritorij. De occisione patet de Phinees, qui occidit Zambri coeuntem cum scorto Madianitide, quem deus ex hoc laudavit, & promisit sibi pro hoc sacerdotium sempiternum. Nu. 25. & 1. Macha. 2. De coitu patet, vt quando fit cum vxore ad reddendum debitum. Nam tunc est meritorius, quia est actus iustitiae: cum Apostolus dicat obligatos coniuges ad hoc. 1. ad Cor. 7.

Secundum quod est in peccato, est culpa, & est culpa quaedam priuatio debite rectitudinis in actu. scilicet, quod ad hoc quod aliquis actus esset bonus moraliter deberet habere quaedam circumstantias bonas regulantes eum, quibus si careat est malus. Et sic illa caritia, vel priuatio est culpa in actu, sicut in casu dato: ad hoc quod tangere foeminam carnaliter sit bonus actus, requiritur quod tangat quis eam, quam debet, vel de iure potest scilicet, vxorem suam, & quando debet, & vbi debet. scilicet non in loco nec tempore prohibitis, & propter quem finem debet. scilicet ad prolem gignendam, vel ad reddendum debitum, vel ad mitigandum foemitem. Nam propter hoc melius est nubere quam vri. Cor. 7. 2. sic de alijs circumstantijs requisitis, de quibus Arist. 3. Ethic. si omnes ibi conueniant actus bonus tangendi foeminam: si autem om-

nes deficient, vel aliqua earum, actus malus erit: non propter aliquid positivum, sed propter defectum circumstantiae, quae deberet inesse. Et illum defectum, caritatem, vel priuationem vocamus culpam, vel maliciam in actu, quia malicia nihil aliud est, nisi ille defectus, cum, non sit aliquid positivum, nec actus de genere suo malus sit. Sic etiam patet per sanctum Thoma. 2. 2. sen. di. 35. arti. 1. scilicet, malum per se loquendo priuatio quaedam est alicuius boni: bonum autem in perfectione, & actu consistit. Et ea quae dicta sunt ponit sanctus Thoma. eodem arti. in responsione ad tertium arg. scilicet, malum actus consistit in defectu actus secundum quod deficit a debito fine, vel a debitis circumstantijs.

Tertium in peccato est offensa. Nam quando quis peccat recedit a Deo contemendo eum, & legem suam, & adherendo cuidam bono creato, quod homo proponit deo. Et in hac auersione deus offenditur. s. quod propter aliquam rem minorem se contemnatur ipse, & recedatur ab eo. De hoc patet et per sanctum Thoma. 3. parte summae. q. 86. arti. 2. in corpore quaestio: scilicet licet peccatum mortale est offensa Dei: & quod offensa in peccato opponatur gratiae. Et postea dicit, quod offensa in peccato mortali procedit ex hoc quod voluntas hominis est auersa a deo, & conuersa ad bonum creatum. ideo ad remissionem offensionum requiritur, quod voluntas hominis mutetur, & conuertatur ad Deum cum detestatione praedictae conuersionis ad bonum creatum: & hoc modo loquuntur prophetae & sacra scriptura vocando peccata offensiones dei: sicut dicitur Psalm. 94. quadraginta annis offensus fui generationi huic. i. ab hac generatione pessima Iudeorum. Et sic omnes doctores communiter loquuntur.

Quartum quod in peccato consideratur est macula: & de ista dicit Magister 4. Sen. di. 18. c. 1. quod ante penitentiam cordis peccator habet maculam, & factorem peccati. Et ista macula est quaedam deformitas in anima nostra, vel immundicia largè dicta. Et est in anima secundum quod in anima est imago dei, & ista macula, vel deformitas est priuatio pulchritudinis prius habite, & nunc debite inesse: sicut. n. in corpore humano, quod adornaat vestibus circumstantibus illud, quibus si homo careat est deformis & male apparatus, & non est illa deformitas nisi carentia vestium vel ornatus necessarii: ita est in anima nostra, Nam in ipsa est imago dei naturaliter, & pulchritudo sua extrinseca est gratia, vel charitas: quam cum habet homo pulcher videtur, sicut homo vestitus. Si autem caruerit illa, erit deformis sicut homo nudus, & hoc est in quolibet peccato mortali: quia per quodlibet tollit tota charitas, & gratia dei. Vel potest macula accipi per quaedam immundicia figurate sumpta. Nam sicut cum quis tangit aliquam rem immundam polluitur actualiter, & postquam cessauerit actualiter tangere, cessat actualiter pollui, manet in semper pollutus vsquequo lauatur: quod quis auertens voluntate suam a deo, applicat se alicui rei create, qua vult frui: dicitur pollui actualiter voluntate per actualē conuersionem, & adhesionem ad illam rem, & cessante illo actu cessat ista voluntas actualiter pollui: manet in pollutus quousque per penitentiam vel stergat illa immundicia relicta. Ista immundicia vel macula caritatis est ex eo quod voluntas semel malū voluit. Nā dato quod cesset malum vel actualiter, manet hoc, quod est malū voluisse, & est infectio, vel lordeus siue macula. Hoc modo accipit Magister 4. Sen. di. 18. c. vitimo, cum ait: Sed quid est macula peccati, a qua lauat anima? ecce enim quis voluit facere homicidium & patrauit: quo patrato desijt tam velle quod facere: nondum in verē & humiliter penitet, nec coniteri proponit. Quare igitur remansit in anima illius macula? respondet. mala voluntas

luntas quidem macula fuit illius anime, sed illa transit. Macula est etiam si penitere contempserit. Sed hoc est peccatum aliud a praecedenti. Quare igitur macula mansit, a qua in penitentia purgatur? polluta quidem est anima quousque penitet sicut erat dum in ea erat praua voluntas, sicut enim qui tangit mortuum, vel aliquid immundum, ita pollutus est post actum, quousque lauatur, sicut fuit dum tangeret, ita post actum peccati polluta remanet anima, sicut fuit in ipso peccati actu, quia ita longe est a Deo per dissimilitudinem, qui est vita, & munditia mentis, sicut fuit dum peccatum ageret. Ipsa igitur dissimilitudo, quae inest animae ex peccato, & est a Deo elongatio animae macula in telligitur, a qua purgatur in penitentia.

Considerandum tamen quod macula quomodounque accipiatur non dicit in anima aliquid positivum, sed priuatiuum, & tamen adhuc magis proprie dicit priuationem pulchritudinis quam aliquid aliud, sicut in principio dicimus: & istud tenet sanctus Thoma. 4. Sen. di. 14. q. 2. arti. 2. in corpore: cum ait. scilicet dicendum quod ex hoc aliquid maculatum dicitur, quia debet pulchritudinis patitur detrimentum. Vnde macula secundum quod huiusmodi non habet quod aliquid ponat: sed per comparisonem ad illud, quod quandoque pulchritudinis detrimentum causat aliquid ponere dicitur: sic aliquid in facie positum, quod candorem faciei priuat, aut regit. Pulchritudo autem animae consistit in similitudine ipsius ad deum, ad quam formari debet per claritatem gratiae ab eo susceptam: sicut autem perceptio claritatis corporalis a sole prohibetur a nobis per aliquod obstaculum interpositum: ita & claritas gratiae prohibetur ab anima per peccatum commissum, quod diuidit inter nos, & Deum. Ita. 59. scilicet Iniquitates vestrae diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. Vnde ipsa macula quantum in se est non ponit de essentia sua, nisi priuationes gratiae: sed ponit vt causam obstaculum peccati, quod obstat ad gratiae receptionem. Et ob hoc etiam macula tenebra dicitur ratione praedictae similitudinis. hoc Thoma. Aliquando autem magister vocat istam maculam fetorem peccati. 4. Sen. 18.

Quantum in peccato est tenebra, & ob hoc assignat Magister specialiter quarto, Sent. dist. decimo octaua, cap. primo, & de hoc querit dist. eadem, capit. vltim. scilicet. Hic queritur, quae sit illa macula, quae sint illae tenebrae interiores, a quibus Deus animam purgat, & respondet dicens, de tenebris, & interiori caligine satis facile est respondere: cum enim quis mortaliter delinquit, & gratia virtutis priuatur, secundum quam praecessit, & naturalium bonorum patitur lesionem, vnde intellectus obtunditur, & totus interior homo obtenebratur, & ita quaedam caligine mens obuoluitur, quae caligo peccati pena est. Istam ponit distinctus specialiter Magister a macula eodem capit. Sed sanctus Thoma. dicit maculam, & tenebras in peccato idem esse: sed macula vocatur inquam est priuatio gratiae, vel decoris, tenebra autem inquam est obstaculum quoddam, vel interpositio ipsum peccatum ad non recipiendam gratiam, & Dei claritatem.

Sextum est reatus, & idem est quod obligatio, quia reatus a reo dicitur, & ista est in quolibet peccato, siue in originali, siue in mortali siue in actuali: siue in humanis cauetur quod occidens hominem, aut vulgarem fecerit, illico est obligatus ad tolerandam illam penam legis, & ista obligatio non insurgit nisi ex lege, cui deat vires legislator, ita in diuinis est quod si quis peccauerit mortaliter, puniatur in inferno: statim ergo ut si quis peccauerit, insurgit ex ista obligatio, scilicet. Alph. Tost. Pars Prima Defensorij.

licet vt puniatur in aeternum, similis modus loquendi est Gene. tertio, scilicet quacunque hora comedis morte morieris. id est obligaberis ad moriendum. De isto reatu dicit Sanctus Thoma. quod sit obligatio ad penam, & dicit, quod sicut in peccato mortali sunt duo, scilicet auersio, & conuersio. Ita est duplex reatus. Nam ex parte auersionis consequitur reatus penae aeternae, ex parte conuersionis ad creaturam manet reatus ad penam temporalem. De hoc sanctus Thoma. 4. Senten. dist. 18. q. 3. articulo secundo, & tertia, parte summae. q. 86. arti. 4. & prima secunda. quaest. 87. per totum.

Septimum est in peccato poena, quae pro peccato debet, & ad hanc est reatus siue obligatio, vt diximus, quae est obligatio ad poenam directe aeternam, & alia est temporalis, id est ad poenam temporalem, siue, quae debetur pro commissione, siue, quae manet abolito reatu mortis aeternae per contritionem, & gratiam.

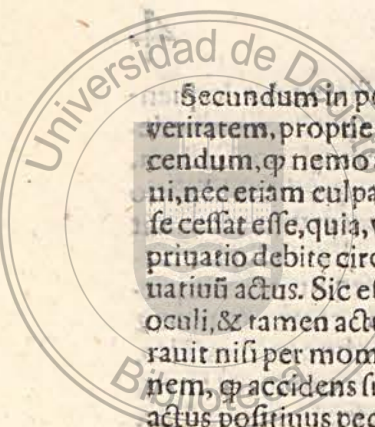
Octauum est in peccato pronitas ad malum. Et ista insurgit naturaliter ex peccato. nam teste arist. 2. Ethic. generationes & corruptiones habituum fiunt ex eisdem. i. ex similibus. s. ex hoc, quod est iustum facere efficitur quis iustus: ideo omnis actus naturaliter est generatiuus alicuius habitus talis, qualis ipse est, & quia non possunt interdum ex quolibet actu gigni habitus: cum sit habitus qualitas quaedam radicata in subiecto, & difficile mobilis, gignitur saltem dispositio ad habitum ex actu, ideo distinguit Arist. in prima specie qualitatis habitum & dispositionem. Cum ergo quodlibet peccatum actuale sit actus malus, sequitur naturaliter ex eo pronitas ad malum, quae est habitus, vel dispositio. De hoc sanctus Thoma. 3. sen. dist. 34. articulo primo, in corpore quaestio, & in multis locis.

CAPITVLVM V.

In quo declaratur de octo, quae sunt in peccato, & an absoluantur ab omnibus, & quibus non.

Propositis his considerandum est, quod istorum octo, quae posita sunt esse in peccato, quaedam absoluantur, vel vt melius dicamus a quibusdam istorum absoluantur. Et alia sunt, quae dimittuntur, vel tolluntur. alia sunt, a quibus nec absoluiuntur, nec tolluntur nobis nec dimittuntur, sed per se cessant, & absoluteione, aut remissione non indigent, immo nec illam suscipere possunt.

De primo, quod erat in peccato, scilicet actu positiuo est dicendum, quod non absoluiuntur ab illo, nec tollitur nobis ille actus, nec dimittitur, sed per se esse cessat, & non indiget absoluteione, nec remissione, esset namque ridiculum, quod quis absolueretur ab actu positiuo fornicandi, vel quod ille nobis tolleretur quia ille non manet, & nihil omnino est eo tempore, quo Deus per contritionem dicitur nos absolueri, vel sacerdos absoluit nos in sacramento, & de eo quod nihil omnino est nullus potest absolui. Istud tenet Sanctus Thoma. quarto, Sent. dist. decimo quarto, quaest. 1. articulo sexto, in solutione ad tertium argumentum. vbi cum diceret, quod non posset quis dolere de peccato, quod iam transiit, respondet quod transiit peccatum quantum ad actum, & tamen manet quantum ad reatum, qui est praesens: & de illo dolemus. Et in hoc nemo facit difficultatem in re, nec in modo loquendi, quia nemo vnquam sic locutus est, quod diceret alteri absoluo te a reatu peccati.

Secundum in peccato est culpa, de qua secundum veritatem...

Amplius tertium in peccato erat offensa, & ista potest dupliciter accipi...

Alio modo accipitur offensa pro effectu offensa, i. pro quanda indignatione iusta...

Accipiendo secundo modo offensam pro effectu offensa, i. pro indignatione consecuta...

De ista autem offensa dicendum, quod homo non absoluitur ab ea...

Quartum in peccato est macula, & ista manet in voluntate post actum peccati...

possibile est, quod aduenientibus vestibus maneat nuditas.

Sciendum tamen, quod licet macula tollatur per gratiam, sicut offensa vel indignatio...

Est autem considerandum, quod licet macula sit privatio gratiae, & privationes eiusdem speciei...

Secundum in peccato est reatus, id est obligatio, quod Magister Sen. di. 18. solet vocare debitum eterne mortis.

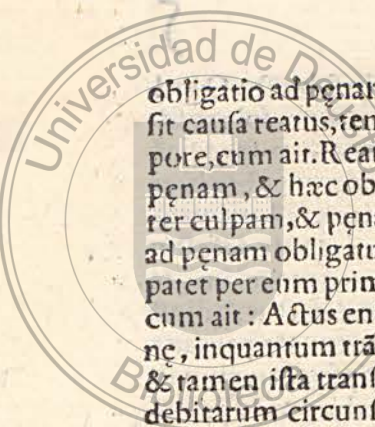
Quintum in peccato secundum modum loquenti Magistri est tenebra, quam Sanctus Thom. non distinguit a macula...

Dicendum autem, quod ab istis tenebris non dicitur aliquis absolui...

culi, sed dicitur tenebra auferri, vel ab ea quis liberatur, vel curatur, aut pellitur, vel mundatur.

Sexum in peccato est reatus, id est obligatio, quod Magister Sen. di. 18. solet vocare debitum eterne mortis.

quia alias esset accidens sine proprio subiecto. Quod non est possibile, cum talia accidentia per solum subiectum accipiant esse...

obligatio ad penam vocatur reatus. Quod autem culpa sit causa reatus, tenet Sanctus Thom. eod. arti. in corpore, cum ait. Reatus nihil aliud est, nisi obligatio ad penam, & hæc obligatio quodammodo est media inter culpam, & penam, ex eo, quod propter culpam aliquis ad penam obligatur, ergo culpa est causa reatus. Idem patet per eum prima secundæ q. 87. arti. 6. in corpore cum ait: Actus enim peccati facit hominem reum peccati, in quantum transgreditur ordinem diuine iustitiæ, & tamen ista transgressio, vel priuatio ordinis, siue debeat circumstantiarum est ipsa culpa, ut sepe dictum est. Ideo ipse vult, quod culpa faciat hominem reum. Idem patet prima secundæ q. 87. arti. 7. ubi querit an omnis pena sit propter aliquam culpam. Et respondet, quod sic, inducendo multa. Idem tenet 3. parte summæ q. 86. arti. 4. 1. arg. cum ait. Remota causa remouet effectus, sed culpa est causa reatus peccati, &c. Etiam ibidem in corpore questionis dicit, quod in peccato mortali sunt duo. scilicet auersio a bono incommutabili, & conuersio ad bonum commutabile. Ex parte autem auersionis a bono incommutabili confertur peccatum mortale reatus peccati æterni, ex conuersione autem ad bonum commutabile, in quantum est inordinata, confertur peccatum mortale reatus aliquis peccati, scilicet temporalis, & tamen ista auersio, & conuersio sunt ipsa culpa, quia vniuersæ sunt priuatio debitum circumstantiarum. Et hoc tenet Sanctus Thom. eod. arti. in solutione 1. arg. cum ait: Culpam mortalem habet utrunque, scilicet auersionem a Deo, & conuersionem ad bonum commutabile. Et ibi reperitur de reatu peccati æterni, & temporalis propter culpam ex parte auersionis.

Ista apparet discordia in verbis beati Tho. quæ non est in rebus, tollitur per distinctionem de causa, quia cum dicitur, quod culpa est causa reatus, & quod defectus, vel macula sit causa reatus, utrunque verum est, sed non accipitur causa eodem modo utrobique. Et sciendum, quod reatus habet duplicem causam, vna est, ut fiat, vel producat in esse, alia est, ut conseruetur, & non facit totum eadem causa, sed duas, sicut omnes res artificiate, ut domus, & similia, & omnia naturalia producta, ut homo, & lapis habet aliam causam ad essendum, & aliam in essendo, vel conseruando. Nam causa ad essendum est artifex in omnibus artificiatas, & in naturalibus est gignens, vel producens, quod vocamus efficiens. Causa in essendo, vel conseruando in artificiatas est sola materia, quia forma artis non dat speciem, sed manet artificiatum in specie materie suæ, scilicet lapidis ferri, vel ligni, & per illam conseruatur. In naturalibus autem causa in essendo est materia, & forma simul, quia ambæ complent essentiam compositi naturalis, licet forma det esse materie, ita in reatu. Habet enim vnam causam, ut sit, & ista est culpa, quia directe ex culpa sequitur reatus, causa autem reatus in essendo, & permanendo, siue conseruando non est culpa, sed macula, siue defectus, ut loquitur Sanctus Thom. Et patet hoc, quia si culpa esset causa in conseruando ipsum reatum, necesse esset, quod reatus solum maneret, quasi per instans, aut in æternum, & tamen quæ est fallum. Patet hoc, quia aut reatus manebit, quia culpa actualiter manet, aut quia semel per illam esse capit, etiam si illa esse desinat, si primo modo, cum culpa, ut dictum est sit priuatio circumstantiarum fundata in actu, non manebit, nisi quandiu manet actus, & sic reatus solum esset quandiu duraret actus peccati in fieri, si secundo modo duraret reatus in æternum, quoniam postquam aliquis culpam commisit, erit verum in æternum, quod culpam commiserit, & nunquam poterit tolli, quin fuerit culpa commissa, ergo semper manebit reatus.

Istam rationem facit Sanctus Thom. 2. Sent. distin. 42. arti. 2. in primo, & secundo arg. cum ait. Videretur, quod post actum peccati reatus non maneat, cessante enim causa cessat effectus, sed aliquis non est reus peccati, nisi propter actum, ergo post actum non remanet reatus. Si dicas, quod aliquis est reus peccati, non solum quod facit, sed indifferenter, quia hoc facit, vel quia hoc fecit, contra manente causa manet effectus, sed ex quo aliquis actum peccati fecit, non potest illud non fecisse, quia ut, quod præteritum est non fuerit, etiam nec Deus facere potest, ut in primo libro dictum est distin. 13. ergo nunquam aliquis a reatu culpa potest absolui. Et ista duo arg. tenet pro vero Sanctus Thom. ut patet ex solutionibus eorum. Oportet ergo dici, quod in efficiendo, vel creando reatum culpa sit causa, & tamen in conuersando reatum sola macula est causa. Et ita non durat reatus solum per instans, vel in æternum, quia durat quandiu durat macula, & ista manet quousque per gratiam tollatur, scilicet quando homo conuertitur per contritionem ad Deum, qui est bonum incommutabile, a quo per culpam fuerat auersus, & tunc tollitur reatus peccati æterni. Sic tenet Sanctus Thom. 3. parte sum. q. 86. arti. 4. in corpore questionis. Sic etiam prima secundæ q. 87. arti. 6. in corpore.

Et istam distinctionem, quam nunc dedimus de causa duplici ipsius reatus innuitur per Sanctum Thom. 2. Sent. di. 42. arti. 2. in solutione 2. arg. cum ait: Dicendum, quod non solum, quia verum est dicere aliquem actum peccati aliquando egisse, ad penam obligatur, ergo verum est, quod quia peccatum egit, scilicet propter culpam obligatur ad penam, & tamen non est ista tota causa, sed adhuc aliqua alia, scilicet macula. Et patet hoc ex verbis eius sequentibus, scilicet quia sic quocumque verum esset dicere eum hoc fecisse esset peccati obnoxius, sed quia defectus manet in ipso adhuc propter actum peccati, quem prius fecit. Et sic culpam, & defectum ponit causas reatus, sed non possunt esse causæ in eodem genere, erunt ergo, sicut supra dictum est. Patet etiam ibidem ex responsione 2. arg. eius cum ait: Dicendum, quod causa proxima reatus est ipse defectus per actum peccati inordinatus, actus vero est causa remota, actus tamen non est causa reatus secundum se, sed secundum, quod in eo est quedam transgressio ordinis diuine iustitiæ, ut patet prima secundæ questionis. 87. arti. 6. in corpore, & illa transgressio est culpa, ut dictum est, & sic culpa secundum Sanctum Thomam est causa remota reatus, scilicet in efficiendo, & defectus, siue macula est causa proxima, quia conseruat: uocat tamen ipse culpam causam remotam, id est priorem, vel antecedentem, quia non solum est causa reatus, sed etiam macula, ipsa uero macula, uel defectus est causa proxima, quia ita est causa reatus. Quod tamen sit causata a culpa, sicut respectu hominis geniti homo gignens, & corpora celestia, & intelligentiæ sunt causata, solus tamen homo gignens est causa proxima, quia solum est causa causata, & non alterius causæ.

Iste reatus, siue pena æterna, siue temporalis est, a quo homo proprie absoluitur, vel a quo, dicitur non absolui, & non culpa, uel ab aliquo alio. De quo infra dicitur magis, quia istud est principium, quod intendimus, scilicet quod a culpa non fiat absolutio proprie loquendo, sed a reatu.

Septimum in peccato erat pena correspondens, & ista non proprie dicitur esse in peccato, sed propter quod, quæ est aliqd separatum & distans a peccato. Et punita principio extrinseco in quantum est inuoluntaria, & ista est minus pertinens ad peccatum, quam cetera prædicta, quia cum aliquis peccat, necesse est, quod fiat illa

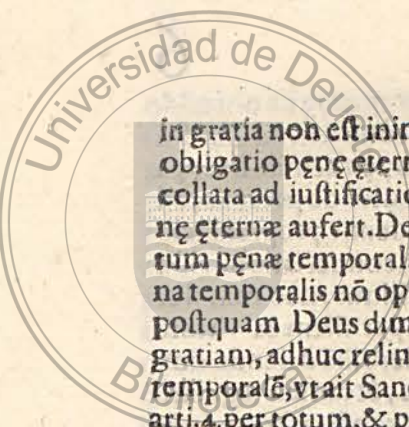
omnia sex prædicta, & octauum, de quo infra dicitur, & per seipsa sequuntur nullo imponente illa, pena autem non est sic, quia non erit nisi quis illam infligat, & interdum peccata committuntur, & pena nulla consequitur, sicut in hoc seculo, licet omnia puniuntur in futuro, quæ hic imponi uaserint.

De pena autem siue sit æterna, siue temporalis, quæ pro peccato debeatur. Dicendum est, quod proprie loquendo non tollitur, nec dimittitur, nec aufertur, nec ab ea quis absoluitur per deum aut per sacerdotem, quia non potest tolli, nec dimitti nisi quod est, nec potest quis absolui nisi ab eo, quod est, & tamen quando homo ad deum conuertitur, aut quando per sacerdotem in foro penitentiali absoluitur, pena nulla pro peccato infligenda est, æterna aut temporalis, ideo impossibile est, illam tunc remitti, vel hominem ab ea absolui. Aliud ergo est, a quo homo absoluitur per deum, & per sacerdotem, & non pena, de quo infra dicitur. Et hoc verum, nisi loqueris de pena, quæ est remorsus conscientie. Nam, ut ait Sanctus Thom. prima secundæ q. 87. arti. 1. in corpore, per peccatum fit homo reus triplicis penæ, secundum, quod homo peccat inordinatus, & est peccatum. Et sic sunt macula, & offensa, & reatus, & tenebræ interiores, quæ omnia tolluntur cum homo ad deum conuertitur, & ipse ei gratiam infundit. Pronitas autem ad peccandum non causatur ex actu peccati, in quantum peccatum est scilicet, ut est deordinatus siue contra aliquam legem, sed causatur naturaliter in quantum naturale est, ex quolibet actu gigni dispositionem ad actus alios eiusdem speciei. Ethic. & nihil est magis in speciebus virtutum quam vitiorum. Ipsum autem, quod naturaliter causatur, naturaliter potest destrui, & non oportet destrui per actum Dei. De macula, & reatu, & offensa secus est, quia per actum hominis non causantur naturaliter, ideo per nullum actum hominis contrarium tolli possunt, & ob hoc necesse est, quod per actum dei infundentis gratiam tollantur. Ista autem pronitas ad peccandum, siue sit habitus, siue dispositio, causatur naturaliter per assuetudinem, ideo potest tolli naturaliter per assuetudinem ad contrarium, Deus ergo non tollit hæc, sed relinquit nobis, ut nos ipsi nitamur in contrarium, & per nos ipsos naturaliter tollamus illam pronitatem.

Secunda causa est, quia deus id, quod agit iustificando impiū, est infundere gratiam, & per illam peccatum remittitur, & impius fit iustus, ideo necesse est, quod omnia, quæ repugnant formaliter gratiæ gratificantis, & secuta sunt ex peccato, tollantur tunc, quia alias esset ponere duas formas contrarias simul in eodem vel priuatione oppositas, quod est impossibile, & naturaliter contraria se expellunt. Si autem aliquis secutum est ex peccato, etiam in quantum peccatum est, & illud non directe repugnat gratiæ gratificantis, illud manet saepe cum gratia, & non tollitur per iustificationem impij.

Sicut patet in nouiter conuersis ad Christum à fortiori ergo erit in sacramento penitentiæ. Et apparet manifeste, quia aliqui confitentur de peccatis, ad quæ post confessionem illico redeunt propter inclinationem manentem ex pristina conuersatione. Ista autem per sacramentum non tollitur, nec minister ecclesiasticus potest quicquam super illam ex virtute clauium. Deus autem potest tollere illam delendo omnino, cum nihil sit ei impossibile, & tamen regulariter non tollit illam, licet gratiam conferat, quando remittit peccata. Si autem aliquando tollat illam: hoc fit ex speciali gratia, non ut concurrat cum sacramento, & ministris ecclesiasticis, nec etiam, ut per se dimittat peccata, sed tanquam ex superabundanti, & quasi ex privilegio istud bonum nobis præstans. Sicut, cum deus faciat aliquem impeccabilem confirmando eum in bono, quod pure ex privilegio est. Ratio autem quare deus dimittendo ista peccata, non tollit istam pronitatem communiter est duplex; prima, & præcipua est, quia deus iustificans hominem tollit per gratiam id, quod secutum est ex actu, in quantum est inordinatus, & est peccatum. Et sic sunt macula, & offensa, & reatus, & tenebræ interiores, quæ omnia tolluntur cum homo ad deum conuertitur, & ipse ei gratiam infundit. Pronitas autem ad peccandum non causatur ex actu peccati, in quantum peccatum est scilicet, ut est deordinatus siue contra aliquam legem, sed causatur naturaliter in quantum naturale est, ex quolibet actu gigni dispositionem ad actus alios eiusdem speciei. Ethic. & nihil est magis in speciebus virtutum quam vitiorum. Ipsum autem, quod naturaliter causatur, naturaliter potest destrui, & non oportet destrui per actum Dei. De macula, & reatu, & offensa secus est, quia per actum hominis non causantur naturaliter, ideo per nullum actum hominis contrarium tolli possunt, & ob hoc necesse est, quod per actum dei infundentis gratiam tollantur. Ista autem pronitas ad peccandum, siue sit habitus, siue dispositio, causatur naturaliter per assuetudinem, ideo potest tolli naturaliter per assuetudinem ad contrarium, Deus ergo non tollit hæc, sed relinquit nobis, ut nos ipsi nitamur in contrarium, & per nos ipsos naturaliter tollamus illam pronitatem.

De primo patet, quantum ad maculam, quia cum sit priuatio gratiæ impossibile est, illam manere collata gratia, tolluntur ergo omnes maculæ peccatorum per gratiam. Idem est, de offensa, quæ tollitur per gratiam adhuc magis directe, quam macula, quia offensa formaliter opponitur gratiæ. Quia per hoc aliquis dicitur alteri offensus, quod repellit eum a gratia sua, ut ait Sanctus Thom. 3. parte summæ, q. 86. arti. 2. in corpore, ideo tollit per gratiam. Idem est de reatu peccati, quia namque pena secundum se non repugnat gratiæ, quia stat hominem esse in gratia, & sustinere multas penales, sicut erat de sanctis, & quotidie accidit: sed repugnat gratiæ pena æterna. Non quidem formaliter, vel naturaliter: sed ex lege Dei, quæ illa pena pro nullo statuitur nisi pro inimico: quia qui est

in gratia non est inimicus: non potest esse reatus, vel obligatio pene eterne, cum gratia: ideo gratia a Deo collata ad iustificationem impij est ipsum reatum pene eterne aufert. De secundo patet, quantum ad reatum pene temporalis. Nam pena absolute, & est pena temporalis non opponitur gratia gratificanti, ideo postquam Deus dimittit homini peccata conferendo gratiam, adhuc relinquit eum obligatum ad penam temporalem, ut ait Sanctus Tho. 3. parte summa. q. 86. arti. 4. per totum, & prima secunda. q. 87. arti. 6. per totum. Ita etiam est de pronitate ad peccandum, siue sit habitus siue dispositio, quia non repugnat gratia, & potest homo stare in magna charitate manentibus his: ideo non tolluntur a Deo hec cum gratiam infundit. Et patet hoc, quia laus, & vituperium in nobis est propter actus, & non propter habitus, & mereri & de mereri in actu est, & non in habitu, nec dispositione. Sic enim est etiam in moralibus, quia propter actus est honor, & premium, & non propter habitus: primo Ethicorum, scilicet, In olympiadicis non fortissimi quique, sed pugnantem coronantur. Et sic poterit aliquis habere malum habitum, & facere bonum actum, & merebitur: & e contrario aliquis habebit bonum habitum, & faciet malum actum, & demeretur. Patet hoc in homine, qui semper fuit malus, & nunc convertitur ad Deum. Nam per primum actum conversionis est in charitate, & Deo acceptus meretur, & tamen iste habet omnes illos habitus malos, quos prius habuit. Nam cum sint habitus, & gignantur per plures actus, non poterunt deleri similiter, nisi per multos actus contrarios. Sic est aliquis male operans est iustus, & luxuriatur, & tamen est temperatus. Patet de illo, qui semper fuit bonus, & postea peccat. Nam in primis peccatis manet adhuc in bonis habitibus, qui non possunt per unicum actum deleri, & sic non est necesse, quod per infusionem gratia a Deo tollatur pronitas ad peccandum, quia non opponitur gratia: unde aliquando tollitur non collata gratia, & aliquando collata gratia non delet. De primo patet, ut si quis peccat mortaliter circa avaritiam, & postea non redeundo ad Deum, peccat circa prodigalitate, que sunt vitia opposita, tollitur pronitas, que prius erat circa avaritiam, & inducitur pronitas ad contrarium, & tamen in his non interuenit gratia, sed transitur de malo in malum. Et sic non oportet quod pronitas ad peccatum tollatur per gratiam, cum aequaliter possit tolli per alium vitium. De hoc Sanctus Tho. prima secunda. q. 86. arti. 1. in 3. arg.

Ratio autem quare per claves sacerdotales non tollatur pronitas consecuta ex peccato est prima, supra assignata, scilicet, quia pronitas ista causatur naturaliter: claves autem sunt contra illud, quod causatur directe ex peccato in quantum est peccatum: ideo per claves, nec tollitur ista pronitas, nec minuitur. Alia ratio secunda, scilicet, quod ista pronitas non repugnet gratia, non facit ad propositum, quia per claves non tollitur solum quod gratia repugnat, sed et quod non repugnat illi. Nam pena temporalis debita pro peccato post contritionem non repugnat aliquo modo gratia, & tamen tollitur, vel minuitur per actum clavium sacerdotium. Solum ergo non tollitur, quia naturaliter causatur, & non directe ex peccato, in quantum est peccatum; & propter hoc non solum non tollitur illa pronitas per gratiam iustificantem, sed et est magna difficultas post confessionem, & absolutionem vite contra illam pronitatem. Hoc est autem, quia illa pronitas quasi naturalis est inclinatio cum causatur ex consuetudine, & consuetudo est altera natura. 7. Ethico. ideo sicut resistere naturali inclinationi est magna difficultas, ita resistere tali pronitati. Sic dicitur Ier. 13. Si po-

test Aethiops mutare pellem suam, & pardus varietes suas, & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum, quod dicitur est impossibile Aethiopi mutare pellem suam, & pardo varietate, quia ista naturalia eis sunt: ita, & vobis est difficile bonum facere, cum malum sit in vobis quasi connaturale, quia illud didicistis per assuetudinem.

CAPITVLVM VI.

In quo ostenditur de modo loquendi circa peccatum, & quare nemo absoluitur a culpa, & quare non a pena, & in quo sensu posset concedi, quod absoluitur quis a culpa, & a pena.

Nunc considerandum est de principali, scilicet, quo modo a culpa necessario absoluitur, nec est a pena: sed aliud est a quo homo proprie absoluitur, quam ei peccata dimittuntur. Pro quo sciendum, quod scriptura sacra nunquam videtur isto modo loquendi, scilicet, quod quis absoluitur a culpa: videtur autem istis verbis circa peccatum, scilicet, dimittere, & auferre, & remittere, & tollere, & delere, & relaxare, & donare. De 1. patet Marci. 1. Cum Christus dixit, Fili dimittunt tibi peccata tua. Et Iudei dixerunt, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Et Christus iterum dixit, Quid est facilius dicere paralytico: dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge, & c. idem Marth. 9. & Luc. 5.

De secundo patet, quia dicitur Exo. 34. scilicet, Qui custodis misericordiam in millia, qui auferis iniquitatem, & scelera atque peccata. Et iterum ibi: Si inueni gratiam in oculis tuis, obsecro te, ut gradiaris nobiscum: populus enim durus cervicis est, & auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Et Num. 14. dicitur: Dominus patiens, & multae misericordiae, auferens iniquitatem, & scelera.

De tertio patet Matth. 9. scilicet, Confide fili remittuntur tibi peccata tua. Idem Luc. 5. & Io. 20. dicitur: Quorum remisistis peccata remittuntur eis. Et Marth. 12. dicitur, Omne peccatum & blasphemie remittetur hominibus: spiritus autem blasphemie non remittetur: & quicumque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei: qui autem contra Spiritum sanctum non remittetur ei nec in hoc seculo, nec in futuro. Et ex hoc venit remissio peccatorum, quam dicimus fieri per Christum benedictissimum. Act. 10. scilicet, Huic omnes prophete testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius. Et ad Heb. 9. Omnia penam in sanguine mundantur secundum legem, & sine sanguine non fit remissio peccatorum. Et Mar. 1. dicitur, Fuit Ioannes in deserto baptizans, & predicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum.

De quarto patet Ioan. 1. scilicet, Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Et Isai. 53. Et ipse peccatum multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit. Licet hic posset accipi tulit, & tolerauit poenam pro peccatis nostris, & illud non est tollere nobis peccata, sed soluere precium pro peccatis nostris, per quod possunt peccata tolli. Et auferri peccata, & tollere id est ista sub utroque verbo.

De quinto, scilicet delere patet. Isai. 43. scilicet, Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. Et Acta. 3. dicitur: Poenitemini igitur, & conuertimini, ut deleatur vestra peccata. Et ad Colos. 2. dicitur. Delens quod aduersum nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et istud est delere peccata, quia chirographum illud erat obligatio ad mortem eter-

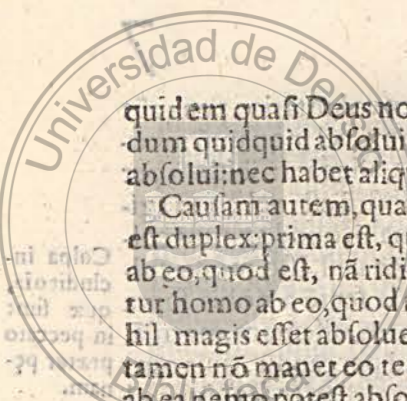
De

De sexto patet, quia dicitur. Relaxa facinora plebi tuae Israel, i. remitte peccata populi. De septimo, scilicet donare, patet, quia ad Colo. 2. dicitur. Donas nobis omnia delicta, & delens, quod aduersum nos erat Chirographum decreti, i. remittens delicta. Ista proprie dicitur de peccatis sine metaphora aliqua. Interdum tamen quis dicitur lavari de peccato, & peccata fieri candida, sicut dicitur Psal. 50. Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem de albor, & Isai. 1. d. Si fuerint peccata tua, ut coccinum, quasi nix dealbabitur. Sed ista est metaphora, quasi peccata essent quaedam sordes corporum, vel quaedam corpora immunda, soluere autem non reperitur in scriptura predicari de peccatis. Et si obijciatur, quod Matthaei 16. dicitur: Quodcumque solueris super terram erit solutum, & in caelis, seu in celo. Dicendum, quod non predicatur soluere de peccato, ut aliquod peccatum dicatur solui, sed predicatur de homine, ita ut homo dicatur solui de peccato, vel de vinculo. Maxime, quia illud, quod soluitur, quod ligatur, vel ligari potest, & tamen peccatum non ligatur, sed homo ligatur in peccato, vel per peccatum, id non est peccatum, quod soluitur, sed homo de peccato soluitur. Absoluere autem, quantum ad peccata nunquam reperitur in sacra Scriptura, ita quod nec peccata absoluitur, nec aliquis ab eis. Ista autem dixi, ut videatur, quod si quis dicat, quod homo non absoluitur a culpa, quod non ideo potest, quod faciat contra aliquem modum loquendi sacrae Scripturae, cum scriptura nunquam hoc modo loquatur de peccatis, licet multis alijs modis loquatur. Et non solum non esset contra aliquem modum loquendi repperit in sacra Scriptura, si dicatur, quod nemo a culpa absoluitur, sed etiam dicendo, quod nemo absoluitur a peccatis, cum in tota sacra Scriptura nunquam reperitur iste modus loquendi, & tamen concedendum est, quod homo absoluitur a peccatis, quia propositum est vera, & propria secundum rationem terminorum, ista autem non est propria locutio, si absoluitur a culpa, ut infra dicitur. Considerandum ulterius, quod de peccatis non est semper vnus modus loquendi quantum ad eorum remissionem, quia a principio in peccato nihil distinguebatur, ideo cum dimittebatur peccatum non dicebatur dimitti culpa, vel offensa, vel reatus, vel aliquid aliud, sed dicebatur sic in confuso, quod dimittebatur peccatum, vel tollebatur, vel auferrebat. Quod patet in omnibus locutionibus supra positis de exemplis sacrae Scripturae, in quibus dicitur dimitti peccatum, vel iniquitas, aut facinus, nihil distinguendo in peccato, nisi raro. Et tunc omnes illae locutiones sunt verae, & propter quod peccatum dimitatur, vel remittatur, aut tollatur, vel deleatur, vel esse cesset, vel ab eo homo absoluitur, quia cum in peccato multa sunt, vna locutio conuenit propter vnum, & alia propter alterum, & omnes conueniunt illas locutiones, & de quolibet dicere proprie loquendo. Post ea vero procedente tempore, doctores distinxerunt aliqua in peccato, non quod illa prius non essent, sed quia a priori seculo non considerabantur. Sicut est de scientijs, & de earum complementis, quae quotidie inueniuntur, quia tempus prius non videbatur esse harum, primo Ethic. Et sacra Scriptura non videbatur his distinctionibus in peccato, quia in quibus, & quibus datur, ut facilius intelligatur. Isti autem distinxerunt in peccato culpam, & penam, & nihil aliud, & ratio est, quia peccatum malum quoddam est, & tamen malum rationalis creaturae sufficienter distinguitur per penam, & culpam, ut probat Sanctus Tho. 2. Sen. di. 3. arti. 1. in corpore. Et dicit in peccato totum, quod est voluntarium, siue in quantum est vo-

A voluntarium, aut sequitur directe ex voluntario, pena autem dicitur, quod est inuoluntarium, vel in quantum inuoluntarium. Et sic dicit Aug. & allegatur ibidem per Sanctum Tho. solumne malum nostrum est, vel quod agimus, vel quod patimur. Sed malum, quod agimus culpa est, malum quod patimur pena est. Isto modo culpa generaliter sumpta dicitur omnia septem a nobis supra posita, factum peccati, & culpam, offensam, maculam, tenebras, reatum, & pronitas ad peccandum, quia omnia ista sunt, quae nos agimus, vel directe sequuntur ad id, quod agimus. Pena autem sola est extra haec, quae inuoluntaria est, quae non agimus, sed patimur. Nec etiam directe ex nostris actibus sequitur, sed solum per ordinationem Dei volentis ordinare culpam per penam. Isto modo accipiendo culpam concedo, quod Deus absoluit a culpa, & sacerdos et absoluit a culpa, & necessario concedendum est, quia est vera, & propria locutio. Nam cum culpa sic sumpta contineat septem praedicta, continet inter illa reatum, a quo proprie quis absoluitur. Immo a nullo alio, nisi a reatu quis absoluitur, id a culpa vere sic homo absoluitur, quia culpa est ipse reatus. Et dico, quod Deus absoluit hominem a culpa, quia quoniam infundit gratiam iustificando impij absoluit a reatu mortis aeternae, qui reatus isto modo culpa dicitur, id a culpa absoluitur. Sacerdos quoque quilibet auctoritate clavium hoc modo absoluit a culpa, si a reatu pene temporalis. Nam per auctoritatem clavium, quod pars pene debet tollitur, quae temporaliter toleranda manebat. Post haec vero procedente magis tempore, doctores inuenerunt plures distinctiones in peccato, & ponunt octo, quae nos supra enarrauimus. Et ista octo non sunt a nobis nouiter excogitata, vel adinuenta, sicut quidam maligni, & imperiti calumniabantur, sed omnia per ipsos veteres, & modernos, & potissime per sanctum Tho. in diuersis locis disperse posita sunt, ut patuit supra allegando de singulis eorum. Hoc modo accipiendo stricte culpam distinctam contra cetera septem, non est verum, quod homo absoluitur a culpa, immo non est possibile, sed includit contradictionem. Et sic est verum, quod Deus non absoluit a culpa, nec aliquis sacerdos absoluit a culpa. In hoc autem nemo turbetur de his, qui ad pauca aduertunt, vel modis loquendi grossis dediti sunt. Et pro hoc sciat, quod ego non pono aliquid manere in peccato, vel de peccato, quod non tollatur per Deum, vel sacerdotem, vel penitentem, aut per se esse cesset, quia alias quocumque de omnibus octo supra nominatis manente non posset homo consequi vitam aeternam, & tamen multos firmissime credimus affectos fuisse vitam aeternam, & plures quotidie assequi, in qua spe, & nos vivimus, & tamen non est necesse, quod si nihil de peccato manere debet, quod ab omnibus, quae in peccato sunt, homo absolui debeat, quia quaedam sunt quorum conditioni repugnat, quod homo ab eis absoluitur, licet tolli possunt, vel cessare per se. Et cum dicimus, quod Deus non absoluit a culpa isto modo, non est putandum, quod Deus non possit absoluitur, quasi ad hoc deficiat ei potestas, cum tamen infinita possit, potissime, quia si culpa aliquid esset, a quo homo absolui possit, aut deberet, nihil facilius erat, quam quod Deus ab illa absolueret, vel illam tolleretur. Cum enim quilibet possit dimittere omnia, quae contra eum facta sunt, poterit Deus a fortiori culpam, & omnia, quae contra ipsum facta essent, tollere. Nec etiam est putandum, quod Deus a culpa absoluitur possit, & nolit, quia tunc maneret culpa ligans hominem, & sic non possemus habere vnquam vitam aeternam. Sed dicitur, quod Deus non absoluit a culpa, scilicet quia ipsa culpa non est aliquid, de quo homo absolui possit, vel debeat, sicut est verum, quod Deus non potest absoluitur lapides de peccato, non quidem

Culpa includit omnia, quae sunt in peccato praeter penam.

Absolutio non tangit culpam si capiatur distincta contra cetera septem, quia includit contradictionem.

quidem quasi Deus non habeat potestatem ad absoluendum quiddam absolutum potest: sed quia lapis non potest absolui: nec habet aliquid, de quo absoluitur.

Causam autem, quare a culpa nemo potest absolui, est duplex: prima est, quia non potest quis absolui, nisi ab eo, quod est, non ridiculum esset dici, quod absolueretur homo ab eo, quod nihil omnino est: quia tunc nihil magis esset absolui quam non absolui, culpa tamen non manet eo tempore, quo absolutio fit, ergo ab ea nemo potest absolui. Patet hoc, quia absolutio fit per Deum, & fit per sacerdotem, & tamen culpa prius desinit esse quam aliqua istarum absolutio fiat. Patet, quia Deus dicitur absolui hominem a peccato, quando conuertitur per contritionem, & deus infundit ei gratiam iustificantem, tunc non manet culpa: sed iam desinit esse: cum culpa non sit, nisi priuatio circumstantiarum debitarum inesse in actu: siue deordinatio quaedam, ut supra dictum est. Et ista priuatio fundatur in actu positio rāquam in subiecto proprio: sicut cecitas in oculo, ideo impossibile est, quod maneat ista priuatio, quando non manet actus peccati. Vnde culpa solum manet actualiter quando manet actus, illo autem cessante, culpa iam nihil est. Nec ens priuatiuum, nec positiuum, & tamen quando Deus absoluit per contritionem, iam non est actus peccati, sed transiit, & postea homo dolet de illo. Et sic quando Deus absoluit hominem a peccato, iam non manet culpa, ergo non potest homo absolui de culpa. Patet assumptum, quia culpa proprie sumpta non est, nisi illa priuatio circumstantiarum, ut supra diximus. Et hoc tenet sanctus Th. & Sent. di. 3. artic. 1. in solutione tertij arg. cum ait, malum culpe consistit in defectu actus secundum, quod deficit a debito fine, vel debitis circumstantijs. Idem patet per sanctum Th. 3. parte summe. q. 86. arti. 4. in solutione primi arg. cum ait, dicendum quod culpa moralis habet auersionem a Deo, & conuersionem ad bonum commutabile, & tamen auersio, & conuersio sunt ipsa priuatio debitarum circumstantiarum. In quantum homo auertitur ab eo, a quo non debet auerti. si a Deo, & conuertitur ad id, ad quod non debet conuerti. sed bonum commutabile. Quod autem culpa non maneat tempore, quo Deus hominem absoluit, patet quia Deus absoluit hominem, quando infundit gratiam iustificantem, per quam tollitur macula, ut ait sanctus Th. prima secundę. q. 86. arti. 2. in corpore. Et sic antequam Deus maculam tollat, nihil facit de remissione peccatorum, vel absolutione, cum Deus ibi nihil faciat, nisi per gratiam, & tamen quando macula tollitur culpa iam non est, sed esse cessauit, ergo circa culpam Deus nihil agit. Patet hoc per sanctum Th. prima secundę. q. 87. arti. 6. in corpore, cum ait, dicendum, quod in peccato duo considerari possunt. scilicet actus culpe, & macula sequens. Et sic post culpam est macula, & non manet ambo simul. Idem patet clarius in corpore eiusdem articuli, cum ait, Vnde macula peccati ab homine tolli non potest, nisi voluntas hominis ordinem diuinę iustitię acceptet, ut i. vel ipse penam sibi spontaneus assumat in recompensatione culpe preterite. etc. Et sic patet, quod culpa iam preterita est, quando macula tollitur per gratiam, & ante gratiam nihil Deus operatur in homine penitente, cum per gratiam ei peccatum remittatur, & ante gratiam nihil sit remissum. Ergo ad culpam tollendam Deus nihil operatur, sed ante operationem eius ipsa esse cessat, ergo Deus non absoluit a culpa.

De sacerdotibus autem, quod non absoluant a culpa est magis clarum, quia absolutio sacerdotalis est post absolutionem Dei, scilicet postquam homo doluit de peccato, & confessus est illud, & tamen Deus non absoluit a culpa, ut dictum est, quia illa esse desinit ante-

quā Deus absoluat hominē a peccato, ergo a fortiori sacerdotes ab illa absolui non poterant. Hoc quidem non ex defectu potestatis clauium, sed quia culpa iam esse desinit, & clauis non possunt habere actum suū super non ens simpliciter, sed super ens aliquo modo. Istam quoque sententiam tenet sanctus Th. 4. sen. di. 14. q. 1. arti. 6. nam cum arguit, quod penitentia non potest esse de peccatis, quia preterita sunt, responderet in solutione tertij arg. quod fit penitentia de eo, quod presens est, quia quamuis peccatum sit preteritum quantum ad actum, tamen quantum ad effectum, vel reatus, vel macula, vel offensę diuinę manet.

Si ergo homo non penitet de preterito, sed de presententi, etiam & a fortiori non absoluetur de preterito, sed de eo quod manet. Etiam ex ipsa litera sancti Th. apparet, quod quando facimus, vel facere possumus penitentiam de peccato non manet culpa, quia ipse enarrat ibi ea, quę de peccato manent, & inter illa non ponit culpam, sed solum maculam, offensam, & reatum. Et dicit quod post actum peccati ista manebant, in quo innuit, quod culpa non manet post actum peccati, sed cum actu esse desinit, quia fundatur in eo sicut accidens priuatiuum in eo, cuius est.

Et hoc modo non solum absoluitur quis a culpa, nec deletur, nec tollitur, nec dimittitur, nec auferitur, quia istud fieret per Deum, vel per sacerdotem, quia nullus alius ibi operatur, & tamen culpa desinit esse antequam Deus aliquod operetur circa peccatorem, qui conuertitur, & antequam sacerdos operetur, ut supra probatum est, ergo nec tollitur nec dimittitur, nec auferitur per Deum aut sacerdotem, sed ipsa esse cessat ante operationem istorum. Quomodo autem sanctus Th. dicat sæpe culpam remitti a Deo, dicitur infra.

Secunda ratio quare a culpa nemo absolui potest, est, quia soluere vel absolui dicit secundum propriam rationem tollere vinculum, sed ipsa culpa non dicit rationem vinculi, sed potius priuationem quandam, ergo a culpa nemo absoluitur. Ideo etiam si culpa maneret post actum peccati, quando Deus infundit gratiam non absolueretur homo a culpa, sed remitteretur, vel tolleretur, sicut dicimus de offensa, & macula, quę manent. Prima pars patet, quia soluere, vel absolui, & ligare opponuntur Mat. 18. quodcumque solueritis super terram, erit solutum, & quodcumque ligaueritis, erit ligatum. Idem Math. 16. & tamen ligare est ponere vinculum, ergo soluere, vel absolui, est tollere vinculum. Idem patet Tobie 3. i. peccato Domine, ut de vinculo improprie huius absoluas me. Et sic dicitur homo absolui de peccatis in quantum peccata sunt quedam vincula, vel in eis funtalia, sic patet Prouerb. 5. iniquitates sue cęqua uincula, sic patet Prouerb. 5. iniquitates sue cępiunt impium, & funiculo peccatorum suorum quęque contringuntur. Eadē est sententia Magistr. 4. Sen. di. 18. c. 2. i. Video quo vinculo eum ligat. i. temporalis pœnę, sed non video a quo eum absoluat. i. vinculo, & ideo quero, ante pœnitentiam quippe peccati, anima reatus maculam habet, & foetorem peccati, atque eterne ultionis vinculo ligata existit. Idem tenet Sanct. Th. 3. parte summe. q. 84. arti. 3. in corpore, cum ait, sacramentū penitentię non consistit in consecratione alicuius materia, nec in usu alicuius &c. sed materia dicuntur esse materia penitentię, talis autem materia peccatorum signatura sacerdote, cum dicitur, ego te absoluo. Nam peccata sunt quedam vincula secundum illud Prouerb. quinto, iniquitates sue cępiunt impium, & funibus peccatorum suorum quęque contringuntur.

Secunda pars. i. quod culpa non dicit aliquod uinculum, patet quia culpa dicit priuationem circumstantiarum

tarum debitarum inesse, ut supra dictum est, dicit ergo rationem priuationis, & non rationem vinculi, maxime, quia priuatio non est ens positiuum, sed priuatiuum, vinculum autem est ens positiuum, siue sit ens reale, siue sit ens rationis, ideo a culpa non potest quis absolui, etiam si illa maneret tempore, quo homo absoluitur a Deo de peccato, ut dictum est. De pœna etiam dicendum, quod non potest quis absolui a pœna propter duas rationes supra positas de culpa, quę quasi pœnę conueniunt. De prima patet, nam dicebamus de culpa, quod nemo ab ea absolui potest, quia illa iam non est, quā Deus, aut sacerdos hominē absoluit, sed preterit, & contrario de pœna dicitur, si quod homo non possit absolui ab illa, quia quā a Deo, aut a sacerdote absoluitur, pœna nondum est, nec æterna, nec temporalis, absolutio tñ non fit de eo, quod nihil omnino est. De secunda ratione patet, quia sicut non potest quis absolui a culpa, quia illa non dicit rationem vinculi, nec poterit absolui a pœna, quia pœna non dicit rationem vinculi, nec pœna est vinculum, sed ad penam est vinculum, s. obligatio quedam ad tolerandum eam. Solum autem reatus, in peccato est, a quo absoluitur, quia isti competunt duę conditiones necessariae de absolutione, i. quod maneat eo tempore, quo Deus, vel sacerdos absoluit, & quod dicit rationem vinculi. Primum patet quia reatus manet, quā homo penitet de peccato, ut ait Sanctus Th. 4. Sen. di. 14. q. 1. arti. 6. in solutione tertij arg. Nunc sic manet, quādo Deus hominem absoluit, & ab ipso reatu, s. mortis eterne Deus absoluit proprie. Manet etiam reatus tempore, quo sacerdos absoluit, quia manet reatus pœnę temporalis. Vt a parte illius absoluit sacerdos, ut ait Sanctus Th. 2. Sen. di. 42. arti. 2. & prima secundę q. 87. arti. 6. & tertia parte summe q. 86. arti. 4. & 5. per totum. Secundum patet, quia reatus proprie dicit rationem vinculi, cum nihil aliud sit reatus, nisi obligatio ad penam, ut Sanctus Th. 2. Sen. di. 42. arti. 2. in corpore, & in 2. arti. in contrarium. obligatio autem est vinculum, quia obligatio est magna, vel talis ligatio, & a ligando dicitur. Itē, quia ut ait Sanctus Th. 3. parte summe q. 84. arti. 3. in corpore a peccatis dicitur homo absolui, in quantum peccata sunt quedam vincula, & tamen in omnibus, quę sunt in peccato, s. octo supra enarratis nihil est, quod habeat, vel dicat rationem vinculi, nisi reatus, i. ab eo solo homo absoluitur, siue a Deo, siue a sacerdote. Istum modum loquendi seruat semper Magister 4. Sen. di. 18. Nam cum loquatur de diuersis, quę sunt in peccato, nunquam de aliquo eorum dicit, quod homo ab illo absoluat, nisi de debito mortis eterne. Nam de hoc dicit ligare, & soluere, & tamen debitū mortis eterne nihil aliud est, quod reatus, vel vinculum, sic etiam ipse dicit vocans eum vinculum eterne mortis. Patet cū dicit, ante penitentiam quippe cordis anima reatus maculam habet, & fetorem peccati, atque eterne ultionis vinculo ligata existit. Et iterum, eadē dicit, ut maculam abstergat, vel debitum eterne mortis soluere valeat. Et iterum ibidem, scilicet cum debito eterne pœnę, alterum curari per Deum, alterū solui per sacerdotem, scilicet debitum solui, vel abstergi alicuius ab eo. Et iterum ibi, scilicet debitum vero pœnę eterne soluere concessit sacerdotibus. Et hoc sepe dicit. De alij autem, quę sunt in peccato, s. macula, offensa, tenebris, non dicit soluere, vel absolui, sed purgare, emundare, tollere, & remittere, & sic absolutio de solo reatu dicitur.

Sed obijciatur, quod sepe dicunt doctores aliqui, vel saltem vulgares, quod absoluat Deus hominem a culpa, vel sacerdos. Dicendum, quod si proprie consideretur signifi-

catio horum terminorum, scilicet absolui a culpa, non debet villo modo concedi, quod a culpa quis absoluebatur, sed illi, qui large accipiunt istos terminos concedunt, ideo Sanctus Th. quasi nunquam dicit, quod absoluitur homo a culpa, vel quod Deus absoluat hominem a culpa, sed quod culpa remittatur per Deum, ut patet per beatum Th. 3. parte summe q. 86. arti. 4. & 5. & 6. per totum, & in alijs locis.

Dicendum, tñ quod aliqui concedunt, quod homo absoluitur a culpa, secundum, quod culpa equiuoce sumitur. Nam vno modo accipitur culpa pro toto, quod est in peccato præter pœnam, eo modo, quo malum humanum distinguitur sufficienter per pœnam, & culpam, ut ait Sanctus Th. 2. Sen. di. 35. arti. 1. in corpore. Et sic culpa includit septem, quę sunt in peccato, scilicet actum, culpam, offensam, maculam, tenebras, reatum, & pronitatem ad malum. Et tunc simpliciter concedendum est, quod homo absoluitur a culpa per Deum, & per sacerdotem, quia in culpa sic sumpta aliquid includitur, a quo homo proprie absoluitur, s. reatus. Et hoc modo etiā dicimus, quod homo absoluitur a peccato, quia licet non absoluitur ab omnibus, quę sunt in peccato, absoluitur ab aliquo, quod est in peccato. Et est istud imperfectio absolutionis, quia perfecta absolutio est, quā homo absoluitur ab omnibus, quibus tenebatur ligatus, & tñ in peccato, licet multa sint, non tenetur homo ligatus omnibus, sed solū est formaliter ligatus per reatum, quia ipse est obligatio quedam, ut sepe dictū est, ideo absolui ab illo est perfecta absolutio. Alio modo potest dici, quod dicitur homo absolui a culpa, ita quod culpa accipitur non pro culpa proprie dicta, sed pro macula, & pro reatu. Et satis proprie dicitur, quia saltem ipsi reatui conueniat, quod ab eo homo absoluitur. Sic exponit Magister istā propositionem, vel dictum, s. absolui a culpa. 4. Sen. di. 18. c. 2. cū dicit, sed quærēt vtrū a peccato absolueat valeat sacerdos, i. a culpa, ut culpe maculam abstergat vel debitum eterne mortis soluere valeat. Et isto modo ego quoque concedo absolui hominem a culpa, sed non est culpa proprie dicta ipsa, a qua absoluitur hic.

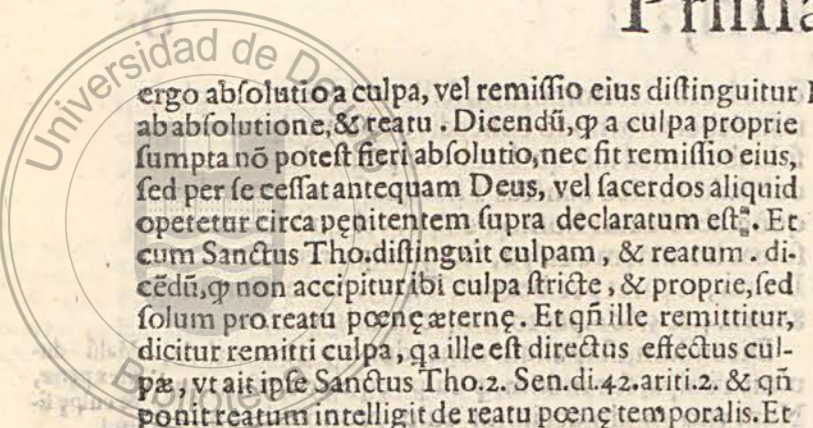
Aliter potest dici, quod absoluitur quis a culpa, accipiendo culpam pro solo reatu a quo proprie homo absoluitur, & quia consueuerunt doctores accipere culpam pro reatu, & è contrario, concedunt hominē absolui a culpa, i. a reatu, patet hoc per Magistrum 2. Sen. di. 42. cum dicit. Reatus autem multipliciter in scriptura accipitur, s. pro culpa, pro pœna, & pro obligatione pœnę temporalis, vel æternę. Idem Sanctus Th. e. di. arti. 2. in corpore, cum ait. Reatus nihil aliud est, quā obligatio ad penam, & quia hæc obligatio quodammodo est media inter penam, & culpam, ex eo, quod propter culpam aliquis obligatur ad penam, culpa vel pœna reatus dicitur, sic ergo dicitur quis absolui a culpa, i. a reatu causato per culpam, quia reatus vocatur culpa, & hoc modo ego quoque concedo hominē absolui a culpa per Deum, vel per sacerdotem, i. a reatu. Accipiendo autem culpam proprie, ut distinguitur contra alia, quę sunt in peccato, non debet concedi, quod homo absoluitur a culpa, quia non solū est falsum, sed est impossibile, ut supra declaratum est per duas rationes. Et sic stat conclusio ista in veritate, s. a pœna Deus non absoluit, & non absoluit a culpa, nec aliquis sacerdos potest absolui ab aliquo horū, sed illud a quo sacerdos absoluit, & Deus est solum reatus, de nullo autem alio, quod in peccato fit absolutio. Sed obijciēt, quod non possit intelligi absolui a culpa, i. a reatu, cū possit aliquis absolui a culpa, quod non absoluitur a reatu. Sic patet per sanctū Th. 3. parte summe q. 86. arti. 4. vbi quærīt an remissa culpa per penitentiam maneat reatus pœnę, & determinat quod sic, ibi, & sequen. arti. ergo

Malū duplex pœnę, & culpę simul.

Absolutio solius reatus est.

In quo ponitur totus tenor illius cedule, qua praesentata fuit ab auctore in iudicio de defensione huius conclusionis.

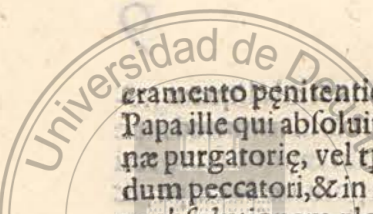
CONSIDERANDVM autem, qd dñ de hac & de alijs duab. conclusionibus impium iudicium ageretur, cum hac alijs grauior, & durior videretur, cedulam quandam, expositiones breues, & confirmat idnes eius, & confutationes aduersariorum continentem ipsis porrexi, iudicibus, quam nec a probare quidem voluerunt, ne sibi ipsis obuiarent, nec tñ dñare saltem leui verbo ausi sunt, quia nihil in eam obijci eis facile videbatur, quod eam verisimiliter confutaret. Vt aut nec istud posteros effugiat literis tradendum censui, ut hinc colligi possit an satis praedicta conclusio ab heresi, & errore, qua emuli affingere moliebatur, defenderetur. Huius aut de verbo ad verbu forma erat, quae sequitur, s. In conclusione illa, qua dicebatur a pena, aut a culpa Deus non absoluit nec aliquis sacerdos absoluere potest, declarantur aliqua, primo, s. qd ista propositio, s. aliquis homo absoluit a culpa, & pena, non debet concedi. Ratio est, quia iste modus loquendi, non solum non conuenit theologiae, quae subtilius, & per terminos magis proprios de singulis rebus disputat, sed et non conuenit modo loquendi iuris, quia in cle. vnica de priuile. & in cle. abusionibus de pe. & remi. reprobat istud modum loquendi. cu Papa loquitur ibi contra quaestores, & qd quosdam alios dicens. Vt eorum verbis vtamur, qui dnt se absolue animas a culpa, & a pena, ergo benedictu no est. Secudo dico, qd Papa habet potestatem ad concedendas indulgentias in quacumque facultate vsque ad plenaria remissionem peccatoru inclusiue. Habet et Papa maiorem potestatem in concedendo indulgentias, qua vsque ad plenaria remissionem peccatoru, sed non exercet ea, nec potest exercere, no quide ex defectu potestatis, sed ex defectu materiae. Quod patet, quia Papa habet libera clauem totius thelauri Ecclesiae, in quo sunt infinita merita ta passionis Christi, qua supererogationis bonorum operu totius Ecclesiae, remissio in peccatoru plenaria cuiuscumque nrm, & et omniu simul no est aliquid infinitu, sed ad pna finita, & determinata, qua in purgatorio toleraturi eramus. Ideo qñ aliquis vult pprie loq de plenitudine potestatis Papae in absolutionibus & indulgentijs, no debet dicere, qd Papa absoluit a culpa, & pena, qd istud est dictu impropriu, & large positu p terminos alienos, sed det dicere, qd Papa absoluit plenarie, vel cofert indulgentia plenaria, & hoc satis patet in lris datis in forma ecclesie, in qbus no dicit, qd absoluit a culpa, & a pena, sed qd concedit plenaria indulgentia, vel remissionem omniu peccatoru. Tertio accedendo ad declarationem conclusionis, dico quod in peccato nihil det manere ad hoc, quod aliquis sit in peccato nihil det manere ad hoc, quod aliquis sit plene purgatus dignus ingredi vita aeterna, sed eoru, quae sunt in peccato quaedam per se desinunt esse, alia tolluntur per Deu, alia per ministros ecclesiae, alia per actum penitentis. Pro quo sciendu, qd in peccato pnt considerari sex, vel septem, s. actus peccati, culpa, offensio, macula, reatus, poena, pronitas ad malu. Et ista dñsa, necessario in quolibet peccato, salt em in peccato fornicari, in quibus est actus positiuus, scilicet vlnere, raturae hominem, & tangere femina carnaliter, quia actus absolute, & in se no sunt boni, nec mali, sed efficiuntur boni, vel mali per circustantias additas, quod patet, quia alias non posset aliquis in aliquo calu. si tangere femina carnaliter, vel occidere hominem. si ne peccato, quod falsum est. Secundum est culpa, & illa

ergo absolutio a culpa, vel remissio eius distinguitur ab absolutioe, & reatu. Dicendu, qd a culpa proprie sumpta no potest fieri absolutio, nec fit remissio eius, sed per se cessat antequam Deus, vel sacerdos aliquid opetetur circa penitentem supra declaratum est. Et cum Sanctus Tho. distinguit culpam, & reatum. dicens, qd non accipitur ibi culpa stricte, & proprie, sed solum pro reatu poene aeternae. Et qñ ille remittitur, dicitur remitti culpa, qd ille est directus effectus culpa, vt ait ipse Sanctus Tho. 2. Sen. di. 42. arti. 2. & qñ ponit reatum intelligit de reatu poene temporalis. Et tunc veru est, qd remissio reatu poene aeternae no est remissio reatus poene temporalis, vt declaratur in allegato arti. 4. & 5. sequenti. Aliter pot dici, & magis coformiter ad intentionem Sancti Tho. s. qd non accipit ibi culpam pro culpa, sed pro macula, quae etiam sequitur ex culpa, & vocatur macula culpe, vt ait Magister 4. Sen. di. 18. c. 2. Et reatus accipitur pro obligatione ad penam temporalem, & ista non remittitur vnica remissione, sed Deus remittit, vel tollit maculam per gratiam, & adhuc remittit reatum poene temporalis. qd aut sic intelligat Sanctus Tho. patet, quia idem dubiu, quasi ab eo discutitur 3. parte summae q. 86. arti. 4. discutit 4. Sen. di. 18. q. 2. arti. 3. & ponuntur, quasi eadem, immo penitus eadem in sententia vtrobique, & titulus quaestionis est sm alia verba, s. si remittatur peccatu quantu ad maculam, an quantum ad omnem penam. Et sic apparet, qd idem est dici hoc, ac si dicatur, an remissa macula remittatur reatus, sicut quae rebat in tertia, parte summae quaest. 86. ar. quarto. Et sic patet, qd a culpa proprie dicta no vult Sanctus Tho. aliquem absolui. Nam etiā remitti non potest. Si aut obijciatur, qd licet Sanctus Tho. no dicat hominem absolui a culpa, dicit tamē saepe remitti culpa, vt patet 3. parte summae q. 86. ar. 4. & 5. & 6. & in alijs locis. Dicendu, qd culpa proprie sumpta etiam non remittitur, sed esse cessat, sed Sanctus Tho. accipit culpam pro macula ibi, vt probatu est supra, & interdum pro reatu, & ista remittuntur proprie. Cum aut aliqui licet satis grosse, vt supra probatu est, dicat hominē absolui a culpa, & pena, cum dicere deberēt proprie loquedo absolui plenarie, licet improprie, loquatur, tamē id, quod significare intendunt veru est, & nos illud concedimus. Na intēdūt significare, qd qñ quis absoluitur a culpa, & pena tollitur ei omnis obligatio ad penā, tā ad aeternā, q̄ ad temporālē, ita vt nihil tolerare debeat penalitatis in inferno, nec in purgatorio, nec in hoc seculo pro illis peccatis de quibus absoluitur, factis illis, quae imponuntur per concedētē talē indulgentiā. Et talis absolutio proprie loquedo vocat plenaria, s. quia nihil manet, de quo possit iam absolui cofessus. Et hoc no fit in absolutione sacerdotu minoru, quia licet absoluant hominem non plenarie absoluit, cu maneat homo obligatus ad quadā partē poenae temporalis, siue purgatorie. Ad hoc, tñ quod ista propositio sit vera, debet sic intelligi, qd absoluitur quis a culpa, & pena, idest a reatu poene aeternae, & a reatu poene temporalis. Et in isto sensu ponit istam quaestionem Franci. de Maire. 4. Sen. di. 19. f. An Papa possit absolue a culpa, & a pena, & an possit dare indulgentias plenarias. Et verum est, quod potest plusquam plenarias, vt supra probatum est. Non ergo habebat quidquam difficultatis conclusio ista, etiam in apparentia visa declaratione, nisi eā maliuoli liuenti oculo conspexissent. Falsa ergo illis videbatur, quia vere falsam eā esse voluissent, aut videri simulabant, vt liberius, & honestius, quod conceperant possent efficere.

ista vocatur quaedam priuatio debita rectitudinis in actu, s. quia ad hoc quod actus esset bonus moraliter deberet habere quasdam circustantias bonas regulantes eum, quibus si careat est malus, & sic illa carentia vel priuatio est malicia vel priuatio in actu, sicut in casu dato ad hoc qd tangere foeminam carnaliter sit bonus actus, requiritur quod tangat, quis eam, quam debet, scilicet vxorem suam, & quomodo debet vel licet, & vbi debet vel licet, sed in loco nec tempore prohibitis, & propter quem finem debet, scilicet ad prolem gignendam, vel ad reddendum debitum, vel ad mitigandum fomitem, nam propter hoc melius est nubere, quam vri. primo, Corint. septimo, & sic de alijs circustantijs requisitis, de quibus Aristot. 3. Ethicorum. si autem ibi omnes conueniant, actus tangendi foeminam erit bonus, si autem omnes deficiant, vel aliqua earum actus est malus, non propter aliquid positiuum, sed propter defectum circustantiae, quae deberet inesse, & illum defectum, vel carentiam siue priuationem vocamus culpam. Tertium est offensa Dei, nam quando quis peccat recedita Deo contēnendo eum, & legem suā, & adherendo cuidam bono creato, quod homo preponit Deo, & in hoc Deus offenditur. s. qd propter aliquam rem minorem se contemnat ipse. Quartum est macula, & ista est quaedam deformitas in anima nostra, secundum quod est imago Dei, & ista macula, vel deformitas est priuatio pulchritudinis debite inesse. Sicut enim in corpore humano, quod adornatur vestibus circundantibus illud, quibus si homo careat est deformis, & male apparet, & non est illa deformitas nisi carentia vestium, vel ornatus necessarii, ita est in anima nostra. Nam in ipsa est imago Dei naturaliter, & pulchritudo sua extrinseca est gratia Dei, vel charitas, quam cum habet anima pulchra viderit, sicut homo vestitus. Si autem caruerit illa, erit deformis, sicut homo nudus. Et hoc est in quolibet, quia per quodlibet peccatu tollitur gratia Dei, & tota charitas. Quintum est reatus, & idem est quod obligatio, nam reatus a reo dicitur, & ista obligatio est in quolibet, & insurgit ex lege Dei. Nam sicut in legibus politis cauetur, quod si quis occiderit, vel vulnerauerit hominem tali poena plectatur, si quis fecerit contra illam legem est obligatus ad tolerandum poenam illius legis, & ista obligatio non insurgit nisi ex lege, cui dedit vires legislator. Ita in diuinis statutum est quod si quis peccauerit mortaliter puniatur in inferno. Statim ergo vt quis peccauerit, insurgit ei ista obligatio, vt puniatur in aeternum, similis modus loquendi est Gen. 3. quacumque hora comederis, morte morieris idest obligaberis ad moriendum. Iste est intellectus omnium doctorum, & no potest aliter intelligi, quia aliter esset litera falsa. Sextum est poenam correspondens peccato, siue in inferno, siue in purgatorio, siue sit tpalis in vita. Septimum est pronitas ad malu, & ista insurgit naturaliter ex peccato, nam teste. Arist. secundo, Ethicorum, & corruptiones habituum fiunt ex eis, idest ex similibus, scilicet ex hoc quod est iustum facere, efficitur quis iustus, & ex eo quod est expendere decet efficitur quis liberalis, & sic de singulis. Ideo omnis actus generaliter, est aggeneratiuus alicuius habitus talis qualis ipse est, & quia interdum non potest ex quolibet actu gigni habitus cum sit qualitas radicata, gignitur saltem dispositio eius ad habitum, ideo distinguit Arist. in prima specie qualitatis habitum & dispositionem. cu ergo quodlibet peccatum sit actus malus, sequitur naturaliter ex illo pronitas ad malu. Nunc dicendum est, qd omnia ista, quae posita sunt Alph. Tost. Pars Prima Defensorij.

esse in quolibet peccato non pertinet ad aliquam nouam doctrinam sicut quidam calumniantur, sed reperitur in sacris doctores. & etiam in canone sacre scripturae, de trib. illorum. s. de actu positiuo & culpa, & de poena non oportet probare, quia tota scriptura, & omnis modus loquendi plenus est ex his. De reatu satis apparet, quia Exo. 3. dicitur qd Deus percussit Hebreos pro reatu vituli. Doctores etiam vtuntur isto vocabulo, & faciunt distinctionem inter culpam & reatum, vt patet per sanctum Th. 3. parte summae q. 86. artic. 4. cum quaerit vtrum remissa culpa per penitentiam, maneat reatus poene. De offensa Dei patet satis manifeste: quia Deus saepe per prophetas vocat peccata offensiones suas, sicut patet Psal. 94. s. quadranta annis offensus fui generationi huic. offensus fui ab ista Iudeoru generatione. Doctores dicunt, qd in quolibet peccato mortali in quantum est ibi auersio a bono incommutabili est ibi offensa Dei, & ita saepe dicit Sanctus Thomas, & omnes alij Doctores vbi loquuntur de materia penitentiae. De macula autem satis apparet per Magistrum. 4. Sen. dist. 18. in principio, & 2. Sen. dist. 42. vbi non solum ponit de macula, sed etiam de culpa, & de poena, & de reatu, & fere de omnibus, quae assignata sunt a nobis. His uisus dicendum est, qd quaedam istoru, quae sunt in peccato non absoluntur, nec tolluntur, sed per se esse cessant. Primum enim, s. actus positiuus no dimittitur, nec ab illo quis absoluitur, quia iniformum est dici, qd quis absolueretur ab actu positiuo fornicandi, vel ab actu occidendi, quia ille non manet, & nihil omnino est tempore eo quo Deus per contritionem dimittit peccata, vel debet nos absolue, vel sacerdos absoluit in sacramento. Secundum etiā, s. culpa non dimittitur, nec aliquis absoluitur ab illa. quia ut supra dictum est culpa non est nisi priuatio debite circustantiae in actu, & est accidens priuatiuum actus, sicut cecitas est accidens priuatiuum oculi, & tamen actus positiuus transiunt, quia non durauit nisi per momentum, vel paruo tempore ita culpa non manet nisi per momentum. Et sic impossibile est, quod culpa tollatur, vel dimittatur, vel absoluat per Deum, non quidem quasi Deus non possit tollere, vel nolit tollere, sed quia antequam conuertatur homo ad Deum per contritionem, & Deus infundat ei gratiam culpa desinit esse. Quaedam sunt in peccato, quae tolluntur, & alia a quibus absoluit. Nam offensa, & macula tolluntur per Deum cum infundit gratiam peccatori. Offensa quidem tollitur, quia offensa est, s. inquam homo est inimicus Deo, & ista manet semper quadiu homo est in peccato, & cu Deus infundit gratia tollitur offensa, quia per gratia fit homo gratus Deo, & reconciliatur sibi, & sic tollitur inimicitia, quia impossibile est hominem esse simul gratu Deo, & inimicu sibi, quia includit contradictionem. Macula etiam tollitur per Deu quā infundit gratiam, eo qd macula, vt dictum est nihil aliud est quam priuatio pulchritudinis in anima, quae pulchritudo est per gratiam, id impossibile est, qd aduenientibus vestibus, maneat nuditas. Aliquid est, a quo Deus absoluit. s. reatus, quia absolue proprie, s. in naturam termini dicit tollere vinculum. Reatus autem est obligatio, vel vinculu, ideo proprie a reatu mortis aeternae absoluitur homo a Deo per contritionem. De ministris autem est dicendu, qd quaedā tollunt, et a quodam absoluit. Nam postquam aliquis absoluitur a Deo a reatu mortis aeternae, manet reatus ad quadā penā teporalem, & minister ecclesiae quicumq; virtute clauis tollit reatu cuiusdam partis poenae istius, quae pena quāta sit, qd tollitur per clauem ecclesiae in sacramen-

eramento penitentie nullus nouit nisi Deus. Si autem sit Papa ille qui absoluit potest absolueret a toto reatu poenae purgatorie, vel spalis, ita quod nihil maneat tolerandum peccatori, & in isto casu propriissime dicitur Papa dare absolutionem plenariam, vel indulgentiam plenariam, tollendo totam poenam purgatoriam, si absoluetur a reatu totius poenae purgatoriae. Et non est dicere, quod Papa absoluat a culpa, & a poena, quia istud est improprie, & large dictum, sed quod plenarie absoluat. De poena autem dicendum, quod ministri Ecclesiae non absoluit ab ea, sed dimittunt illam, vel tollunt, scilicet tollunt obligationem ad poenam. Et in hoc non est dubium nisi uelle loqui proprie, vel large. Nam quocumque accipiat, poena non dicitur manere: & tamen dicitur, quod poena tollatur est proprie dictum. Dicitur autem, quod a poena quis absoluetur a Deo, vel a sacerdote, est improprie, vel large dictum, quia absolueret dicitur proprie rationem vinculi: ab eo autem, quod non est vinculum non potest quis proprie absolui: poena tamen non est vinculum, sed id, ad quod est vinculum. Nam obligat homo ad poenam: necesse est tamen differre obligationem & id, ad quod est obligatio, quia obligatio pertinet ad relationem: id autem, ad quod est obligatio, pertinet ad alterum genus praedicamenti, ut si sit poena, vel pecunia, vel aliquis actus. Ex praedictis patet, quod conclusio ista est vera in terminis suis, & sunt termini propriissime positi, si quod Deus non absoluit a poena, nec a culpa, sed solum a reatu propter causam supradictam: tollit tamen offensam, & maculam, sicut supra dictum est: sacerdos autem non absoluit a poena, nec a culpa, sed solum a quadam parte reatus poenae, vel a toto reatu si est Papa, poenam autem dimittit, vel tollit consequentia, quia ablato reatu, vel obligatione ad poenam, impossibile est manere poenam in re vel in spe. Nunc autem respondendum est ad id, quod communiter dicitur, scilicet quod Deus absoluit a culpa, & interdum a poena, & quod sacerdotes absolunt a poena, & est dicendum, quod istud est large dictum. Nam cum doctores aliqui dicunt, quod Deus absoluit a culpa, accipiunt culpam pro offensa Dei, & pro macula, & interdum pro reatu, & satis conuenienter dictum est, si quod ista tria, macula, offensa, reatus sunt effectus culpa, & fit denominatio per causam, ita quod effectus accipiat nomen cause, sicut frequenter iura faciunt, & modus loquendi vulgaris. Cum autem dicitur, quod sacerdos absoluit a poena, intelligitur, id est a reatu poenae, quia absoluetur a reatu dimittit poenam. Et iste modus loquendi est satis conueniens, quia cum reatus non sit nisi ad poenam, accipitur unum pro altero, quia etiam secundum Aristotem ubi unum propter alterum, utrobique tantum unum. Est etiam alia ratio quare Ecclesia accipit poenam pro reatu poenae, scilicet quia uult loqui clariori modo, quo potest: & tamen clarius est dicere poenam, quam reatum, quia omnes homines cognoscunt quid sit poena. Quid autem sit reatus non cognoscunt, quia reatus pertinet ad relationem, & relatio inter omnia praedicamenta habet minimam entitatem. Sed aliqui obijciunt, quod non liceat mihi facere tales expositiones, sed quod uerba Ecclesiae, quae communiter dicuntur, teneantur proprie. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia interdum cogimur exponere scripturam in alio sensu, quam uerba sonant in cortice, sicut illud Prouerbi. 15. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Et illud Psalm. 33. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum: uultus autem Domini super facientes mala. Et tamen constat, quod Deus nec habet uultum, nec oculos, nec aures, sed aliter intelligendum est. Sic etiam saepe in nouo testamento iuxta illud Matth. 3. & Luc. 3. scilicet: Ipse baptizat uos in spiritu sancto, & igne: & tamen baptismus Christi non est in igne, & sic etiam de infinitis alijs. Sed responderet

aduersarij dicentes, quod istud uerum est in dictis sacrae scripturae, quae necesse est interdum exponi aliter quam sonant, ut uera sint: dicta tamen doctorum, & dicta contra Ecclesiam non debent exponi aliter, quam sonare uideantur, sed quod maneat in terminis suis. Quod tamen Deus absoluat, & sacerdotes a culpa est dictum commune doctorum, & dictum Ecclesiae: ideo quod debet sic materialiter accipi, ut iacet. Sed dicendum, quod non stat, quia falsum praesupponitur: nam interdum dicta communia doctorum, & Ecclesiae necesse est exponi in alio sensu, quam sonant. Sicut patet, quia doctores consentunt istam propositionem, scilicet Deus fuit heri, & Deus est hodie, & Deus erit cras, nec aliquis negat: & tamen istae propositiones secundum proprietatem terminorum sunt falsae, & haereticae, sed exponuntur: Deus fuit heri, & toto tempore praeterito, id est non incepit, vel incipit nunc esse de nouo, & etiam Deus erit cras, id est Deus non desinit esse hodie, ita quod iam non sit cras. Et ita similes propositiones exponuntur, quia alias non essent uere. Et exponit eas Hieronymus. sic, & recitat illud Magister 1. Sentent. dist. 8. ita igitur quando dicitur, quae dicta doctorum in cortice litera non sunt uera, uel non sunt proprie dicta, uel posita, debemus ea exponere eo modo, quo uera sint & proprie dicta, quia sic illa ipsi intelligi uoluerunt, licet alijs uerbis communioribus, & uisitationibus hoc expresserint: Non quidem quasi ipsi nescirent propria uocabula, quia interdum uoluerunt loqui planiori modo, quo potuerunt. Postremo obijciebatur, quod licet praedicta essent uera, & bene dicta, tamen non debebant conclusio poni in talibus terminis, quia erat scandalosa. Dicendum, quod istud scandalum, aut erat literatorum, aut ignorantium. Si literatorum non stat, quia conclusio est uera, & in terminis propriissimis: ideo nullus uir literatus debet scandalizari, sed potius naturaliter gaudere de ueritate posita in terminis proprijs. Si autem ignorantibus scandalizantur: ego non praestitum causam: quia ego non iui ad praedicandum populo in lingua Italica, uel Hispanica, sed iui ad disputandum cum uiris doctissimis, qui de talibus non scandalizarentur. Si autem uiri rudes uelint legere conclusiones meas, uel audire dicta in disputatione, & ex hoc propter ignorantiam suam scandalizarentur, hoc ipsi sunt in culpa, quia se miscant illi rei, quae ad eos non pertinet. Ita etiam scandalizarentur si legerent ea, quae ponit beatus Paulus ad Rom. 9. de praedestinatione, & praescientia, & quae habentur in alijs locis scripturae. Similiter si audirent mysteria, quae loquuntur doctores de Trinitate & Incarnatione, & Euangelia, & in alijs materijs altissimis turbabuntur: & tamen propter hoc non debent doctores cessare a doctrina, & a scriptura, sed potius simplices arcendi sunt, ne ista audiant, quia non oportet eos sapere plusquam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem secundum conditionem suam, ad Rom. decimo secundo. Haec autem dicta sunt sub omnibus illis protestationibus, quae per me praesentatae sunt supra. Iste est tenor conciliae iudicibus praesentatae, quam nec approbauerunt, nec reprobare ausi sunt: in suis tamen scriptis ea seruauerunt.

De cetero ergo mihi satisfactum credo, quoniam harum rerum ordo, & ueritas per haec posteros non latebit, ut haec conclusio, quae ad tempus tres iudices, licet non concordati animo aduersarios habuit, de reliquo ab omni aetate & toto saeculo iudicetur.

Quod attinet ad cedula, de qua auctor in initio superioris cap. aliam ferunt, in quodam exemplari extare sub huiusmodi uerbis: Ad Papam Eugenium.

Beatissime pater: pridie exercitandi ingenij causa, si cut ceteris scholasticis uiris solitum est in hac sacra curia, Sanctitati uestrae quasdam conclusiones scholasticas & disputatiue tenui, nihil ex me ipso determinare, aut reprobare intendens, nisi quod sacrosancta Romana Ecclesia, & sanctitas uestra determinant, & reprobant. Hoc enim semper mihi propositum fuit, & est: & ego nunquam intendo recedere a ueritate doctrinae sanctae Rom. Ecclesiae, & Sanctitatis uestrae, & omnia mea dicta semper illi, & Sanctitati uestrae submitti, & semper submitta esse uolo, qualitercumque contingat me loqui. Quaedam tamen conclusionum mearum uisae sunt aliquibus non satis consonare doctrinae communi doctorum. Prima erat, quod peccatum pro nullo statu irremissibile est. In qua ego non uolui sentire, quod peccatum in inferno, uel post hanc uitam dimitteretur aliquibus, sed sentio, quod nullum peccatum mortale potest dimitti homini, nisi in uita, sicut tota tenet Ecclesia. Sed accepi illum terminum irremissibilem stricte, scilicet, quod licet peccatum animae exiit extra uitam nunquam dimittatur: tamen non repugnat ex conditione peccati secundum se posse remitti, licet repugnet ex habitudine animae, quae iam est obstinata: etiam repugnet ex ordinatione Dei, qui disposuit non concurrere ad causandum actum contritionis cum animabus positis extra corpus. Si tamen posset esse, quod animae existentes in inferno uere dolerent de peccato suo, scilicet in quantum offenderunt Deum, per illud remitteretur eis peccatum. Et sic non est adhuc peccatum illud secundum se irremissibile, licet certum esse, quod nunquam remittetur. Et tales modi loquendi recipiuntur apud omnes uiros scholasticos, qualis ego fui disputando ista.

Alia particula conclusionis huius erat, scilicet: A poena, aut a culpa Deus non absoluit, nec aliquis sacerdos absolueret potest. In qua non intendi, nec nunc intendo negare potestatem Dei, nec sacerdotum in absoluetur, quia alias me oporteret concedere, quod omnes homines, qui semel peccassent, nullam possent habere remissionem peccatorum, & quod periret aeternaliter, quod tamen ego negabam, & nego semper. Sed ego concedo, & concessi semper, quod Deus potest absolueret ab omnibus peccatis: Praeterea potest absolueret ab omnibus peccatis, & potest dare plenariam indulgentiam liberando hominem a tota poena purgatorij, scilicet faciendo, quod non ueniat in illam: etiam multa peccata commiserit. Et hoc est, quod Papa habet clauem liberam super totum thesaurum Ecclesiae. Concessi enim & concedo, quod sacerdotes minores possunt absolueret a peccatis, & possint tollere uirtute clauium quandam partem poenae purgatorij, ad quam peccator post contritionem, & confessionem manebat obligatus. Dixi

tamen, quod Deus non absoluebat a poena, aut a culpa, nec aliquis sacerdos, quia accepi istum terminum, Absolueret strictissime, & istum terminum Penam, & Culpam, strictissime, distinguendo poenam, & culpam a reatu, id est obligatione, & isto modo dicebam, quod Deus, uel sacerdos stricte sumendo absoluit a reatu poenae, & non a poena. Sed quantum ad realitatem idem est utrunque.

Nec ego concedo, nec credo minorem esse potestatem Dei, nec auctoritatem Dei, & Ecclesiae in absoluetur, quam crediderit usquehuc aliquis doctor de catholicis, cuius doctrina communiter teneatur.

Et etiam bene concedo istas propositiones quas ipsi dicunt, scilicet Deus absoluit a culpa: Deus absoluit a poena: etiam sacerdos absoluit a poena, & omnes similes propositiones in sensu, in quo ipsi accipiunt, non distinguendo poenam, & culpam a reatu omnibus modis, quibus ego distinguo. Si tamen accipiat strictissime, sicut ego accepi, debet concedi, quod absoluitur quis a reatu solo, & non a poena, nec a culpa, sed poena tollitur ablato reatu siue auferendo reatum. Et iste modus loquendi conuenit uiris scholasticis, ad quos conuenit stricte loqui de terminis.

Alia erat conclusio de die mortis Christi, scilicet, quod non mortuus est die uigesima quinta Martij, scilicet die Annunciationis Virginis, sed die tertia Aprilis anno trigesimo tertio aetatis suae inchoato. Et ad hoc inductus sum ex duobus principijs euangelicis. Vnum est, quod Christus mortuus est die ueneris, quia mortuus est luna quinta decima mensis primi Iudaeorum die prima Azymorum: & tamen in anno trigesimo tertio Christi non fuit dies Annunciationis die ueneris, sed die Mercurij. Et non fuit luna quinta decima, sed luna quarta, uel quinta. Sicut apparet necessario per uiam astrologicam, & per uiam computistarum. Et tamen concurrerant ista duo, scilicet die ueneris, & luna quinta decima in die tertia Aprilis: ideo dixi illa die Christum fuisse mortuum anno trigesimo tertio aetatis suae inchoato. Et quia quidam tenent Christum mortuum fuisse anno trigesimo quarto aetatis suae inchoato, dicebam, quod illo anno non potuit mori die Annunciationis, quia tunc dies Annunciationis fuit necessario die Iouis: Christus tamen mortuus est die ueneris, & tunc non erat luna quinta decima, sed decima prima. Et propter quosdam alios defectus, qui incidebant ut demonstrari potest manifeste uia astrologica. Sed non curauim coram Sanctitate uestra prolongare sermonem. Haec sunt Pater Beatissime, quae in praedictis sensu, & sentio: nec tamen intendo deuiare in aliquo a doctrina sanctae Romanae Ecclesiae, & Sanctitatis uestrae, quae si illud tenet, illud ego teneo, si hoc tenet, istud ego profiteor, sed in omnibus determinationi, & correctioni Sanctitatis uestrae, & sanctae Romanae Ecclesiae tam in sententia, quam in uerbis me submitti, & submitto, a qua nunquam intendo deuiare, sicut nec hucusque aliquando spon te deuiavi: nec etiam intendo praedudicare ueritatem, aut doctrinam, uel auctoritatem quoruncumque melius sentientium, sed omnia salua pace fidei, & ueritatis dicta sint.

Finis Pars Prima.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS DEFENSORII

Pars Secunda.

PRO O E M I V M:

IN PRAEFATA CONCLUSIONE quoniam aggrauare cupientibus grauior videbatur, erat quam ea aptior, ut eius occasione rudem plebeculam emulorum meorum iniquitas concitaret, sicut & re ipsa compertum est, breuem cedulam supra scriptam velut eius quendam commentarium iudicibus porrexeram, quorundam indignationem placaturus, aut ut verius dicam meam innocentiam ostensurus, ipsam que quorundam apertam mendacem iniquitatem ad verecundiam deducturus, qui non erubuerant alia pro alijs in mei grauissimum odium saepe proferre. De alijs autem duabus conclusionibus minor, aut nulla sollicitudo mihi erat: sed mihi potius materiam gaudij saepissime contulerunt, cum aduerterem aduersarios in has quotidie, quam in praecedentem maiora moliri: Quia tamen mentiebatur iniquitas eis, omnibus suis destituebantur conatibus, ita ut

Filli seipsos confunderent, & reuera viam habitaculi, & ciuitatis ignorabant. Cum ergo multorum dierum super eis laboriosas operas perdidissent, quod satis sibiipsis ad ignominiam cedere putarentur, ne nihil omnino fecisse putarentur, eas praesumptuosas, vel superbas vocauerunt: falsas tamen dicere eas nequam ausi sunt: cum tamen per multos dies ante plurimi aemulorum ipsorum eas erroneas, & haereticas apertissime testarentur. Super eis autem ad quorundam potius informationem, quam ad mei defensionem, quae super hoc opportuna non erat: cum illi eas de falsitate notare non auderent. Et ut huius rei veritas paruulis, & indoctis pateat: precibus, immo verius imperio cuiusdam Reuerendissimi patris, aliquibus placituras declarationes, & aduersariorum confutationes scripsi dirigens eas praefato Reuerendissimo patri, ut ex procemiali praelocutione sequenti aperitur.

CAPITVLVM

CAPITVLVM PRIMVM:

In quo ponitur intentio auctoris, & dirigitur opus Cardinali sancti Angeli. Qui postea cum esset sedis Apostolicae in Vngaria Legatus ibi in bello contra Turcas fortiter pugnans obiit martyrio coronatus.

TANTAM Reuerendissimae paternitatis vestrae excellentiam veneratus, nec iusta potui, nec debui praeterire. Inerat enim altissima iuuentis auctoritas, vnde me manebat necessitas obsequendi. Parui igitur praecipis vestris Reuerendissime pater: sed vtinam tam efficaciter, quam deuote. Est mihi tamen in hac parte quod doleam, quoniam pauperula mihi efficiendi distributa potestas, votorum magnitudinem non valuit exequare. Non in nimis dolendum credidi: nam velut qui ab ipsa rerum parente natura vlla patitur nocumenta, contra quam potentia nulla efficax est, ex hoc non nimis gendum censet, sicut si ob eius aduersos mores, aut iniquorum mordacem nimisque efficacem inuidentiã vlla quaeuis euenisset calamitas: non tecus ego. Nam quod laudissimo obsequendi desiderio affectus aequalitate non rependerim, nulla distorti animi ad obediendum repugnantia, aut ignauius quidam negligensque torpor induxit, sed ipsa cunctorum menturatrix natura, & rerum imparitas, atque impropotionalis excessus effecit, nihil à me posse obsequij prodire dignum tam Reuerendissimae paternitati, & tam gloriosissimae excellentiae.

Iniunxerat enim reuerendissima vestra paternitas hominioni mihi, & in utili seruo suo super duas conclusiones de anno, & de die mortis Christi per me disputatas, declarationes aliquas scripsit tradere. Et quoniam conclusio de anticipatione cenae Domini, & de confectioe eius primo facta coram Discipulis consequens est ad has duas conclusiones per temporis identitatem & rerum gestarum atinentiam, de tribus simul aequaliter attingendum est, & primo de illa, in qua agitur de anticipatione, vel non anticipatione cenae Domini.

CAPITVLVM II.

Quod Christus tota vita sua seruauit legem Moysi ascendendo in Ierusalem ter in anno in tribus festiuitatibus.

ERAT autem conclusionis huius tenor. In vltima celebritate paschali de ceremoniis paschalis, quae Christus nihil mutauit: sed comedit ea die, qua Iudaei, nec anticipauit. In prima particula conclusionis dicitur: In vltima celebritate paschali, quod ponitur ad differentiam aliarum celebritatum paschalium, quas Christus egit. Nam de nulla illarum dubium est, an obseruauerit omnes ceremonias festiuitatis: sed solum de ista celebritate vltima paschali, quando Christus mortuus est, dubium est, an omnes ceremonias obseruauerit. Patet hoc, nam Christus quolibet anno celebrabat festiuitatem paschalem ascendendo in Ierusalem cum parentibus suis, vel cum alijs, & ibi comedebat de agno paschali iuxta omnes ceremonias eius. Hoc patet tripliciter. Primo quia Christus obseruauit legem Moysi toto tempore vitae suae, sicut ipse dixerat, non veni solvere legem, sed implere. Matthaei quinto, & tamen lex Moysi iubebat, quod omnes masculi de stirpe Iudaeorum ascenderent ter in anno ad templum Domini, scilicet in festo Azymorum, & in festo Hebdomadarum, siue Pentecostes, & in festo Tabernaculorum, siue Scenophae: Exodi vigesimo tertio, & Alph. Tost. Pars II. Defensorij.

Attrigesimo quarto, & melius Deuteronomij decimo sexto: Christus ergo ascendebat quolibet anno ter in Ierusalem in praedictis festiuitatibus.

Secundo patet, quia Luc. septimo. dicitur: Et ibat parentes eius per omnes annos in Ierusalem in die solemni Paschae, & ibi dicitur quomodo Christus ibat cum eis.

Tertio patet, quia eodem capit. dicitur: & cum factus esset Iesus annorum duodecim, ascendit illis in Ierusalem secundum consuetudinem diei festi, ascendit cum eis: ex quo apparet, quod non solum Christus anno 12. aetatis suae ascendit in Ierusalem cum parentibus suis, sed etiam quolibet anno ascendebat, cum dicitur, quod ascendit secundum consuetudinem diei festi: consuetudo tamen frequentationem, & continuationem importat. Ponitur tamen ibi solum de anno 12. eo quod in illo accidit speciale miraculum de disputatione Christi pueri cum legis peritis.

De his omnibus celebritatibus paschalibus, quae fuerunt per omnes annos usque ad annum mortis Christi nulla ratio dubitandi est, an in eis Christus obseruauerit omnia ceremonialia Paschae, sed solum de vltima celebritate paschali, quando mortuus est, quia tunc quidam putant, quod propter mortem suam, quae fuit in festo Paschae non potuerit obseruare omnia ceremonialia illius festi: ideo dixit conclusio, quod etiam in ista vltima celebritate paschali Christus nihil mutauit de ceremoniis, sicut nec in alijs mutauit.

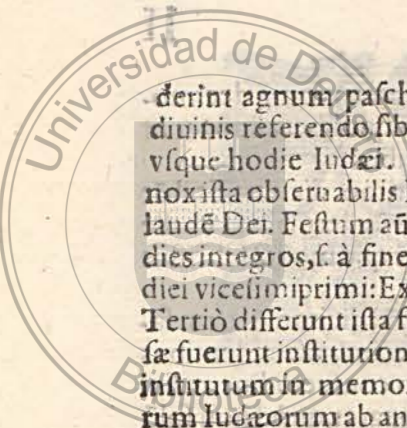
CAPITVLVM III.

Quod festum Phase, & Azymorum differunt in quatuor, & quae sunt cause & ceremoniae vtriusque.

PRO quo sciendum, quod in isto festo paschali erant duo festa, scilicet festum Phase, & festum Azymorum. Quidam autem de nostris putant nullam omnino esse differentiam inter haec, sed errant tanquam ignari veteris testamenti, in quo ista differre ponuntur. In quo considerandum est, quod ista duo festa differunt quadrupliciter, scilicet in ordine temporis, & in diuturnitate, & in causa, & in ceremonijs.

De primo patet, quia festum Phase erat quartadecima die mensis primi, & festum Azymorum erat die quintadecima mensis eiusdem Leuit. vigesimo tertio, scilicet: Mense primo quartadecima die mensis ad vespere Phase Domini est, & quintadecima die mensis huius solemnitas Azymorum. Idem patet Exod. 12.

Secundo differunt in diuturnitate, quia festum Phase non durabat nisi per diem vnum: immo non per vnum diem integrum, sed solum per tres, vel per quatuor horas diei quartadecimae cum nocte sequenti: ideo quando dicitur de tempore diei Phase, non dicitur, quod erat Phase simpliciter die quartadecima mensis, sed subiungitur, quod erat die mensis ad vespere: Leuit. vigesimo primo, & Exodi decimo secundo, quasi dicat, quod non incipiebat istud festum in principio diei, sed circa finem eius ad vespere, scilicet ad solis occatum. Iudaei tamen volentes magis ampliare istam festiuitatem inchoant eam immediatè post meridiem, cum Sol incipit declinare à meridiano, eo quod totam illam partem diei vocant vespere. In reliqua autem parte diei faciunt quaecunque opera seruita, sicut in quibuscunque diebus profectis. Nox autem sequens pertinet ad illam festiuitatem, quia in tota illa postquam Iudaei comederint

derint agnum paschalem, debent vacare laudibus diuinis referendo sibi beneficia collata. Et sic faciunt vsque hodie Iudæi. Sic colligitur Exod. 12. scilicet nox ista obseruabilis Domini est, debet obseruari ad laudē Dei. Festum autē Azymorum durat per septem dies integros, s. a fine diei quartidecimi vsque ad finē diei vicelesimi primi: Exod. 12. & Leuit. 23. & Deut. 16. Tertio differunt ista festa in causis, quia diuersæ causæ fuerunt institutionis earum. Festum n. Phate fuit institutum in memoriam liberationis primogenitorum Iudeorum ab angelo percutiente, & non in memoriam exitus de Aegypto, vniuersi falsè putant. Nā cum educturus esset Deus Israelitas de Aegypto, neq. permitteret Pharaon, immisit Dominus angelū percutientem, qui percussit omnia primogenita Aegyptiorum in hominibus & in pecoribus, ita vt non esset aliqua domus in tota Aegypto, in qua nō esset aliquis mortuus: Exod. 12. & quia domus Hebræorum erant mixte domibus Aegyptiorum, vt angelus percutiens in domibus Aegyptiorum non percuteret in domibus Hebræorū, positus fuit sanguis agni paschalis in superliminibus domorum Hebræorum, & super vtrunq. postem, vt angelus videns sanguinem, transiret, & non percuteret: Exod. 12. Et propter hoc istud festum vocatur Pascha, & in Hebræo peza, idest transitus, s. quia transibat, & non percutiebatur. Vel s. quod iam peritissimos Iudeorum dī peza, idest picea, quod interpretatur claudus. Quia sicut claudus figit vnum pedem, & alterum non, ita angelus percutiens percutiebat in vna domo, & in altera non. De ista causa festi Phate satis patet Exod. 12. 13. & Deut. 16. Causa autem festi Azymorum fuit exitus Israelitarum de Aegypto, vt veniret eis tempore in mente, q. exierunt de Aegypto, cum magno tremore & celeritate, nam Moyses denotauerat Iudæis, q. exiituri erant de Aegypto die quintadecima mensis primi, & ob hoc in nocte præcedenti voluerunt coquere panes pro itinere, & fecerunt massas: cum autē media nocte angelus percutiens occideret Aegyptios, putauerunt ipsi, q. omnes occiderentur, & q. si mauerent Israelitæ, tōra illa nocte in Aegypto, nemo superuiveret de Aegyptijs, ideo venit Pharaon ad Moysen compellēs eos illico exire, & sic coacti sunt Iudæi recedere nondum fermentatis massis, sed ligauerunt eas in pallijs, & tulerunt non fermentatas in itinere, & comederunt panes Azymos quādiu durauerunt illę massę. Et quia istud factum est ex celeritate exiendi, iussit Dñs, q. comederēt septem diebus panes Azymos in memoriam illius panorosi exitus: Deut. 16. Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, qm̄ in pauore egressus es de Aegypto, vt memineris diei egressionis tuæ de Aegypto omnib. diebus vitę tuę. Quarto differunt ista festa in ceremonijs, qm̄ nullo modo coincidunt ceremoniæ eorum. Prima ceremonia festi Azymorum est, quia inter septem dies, quibus durat ista festiuitas duo solent venerabiles, s. primus, & septimus, in quibus cessatur ab omni opere seruilij: Exod. 12. & Leuit. 23. & in festo Phate non vacatur a laboribus. Secunda ceremonia est, q. in illis septem diebus comedunt Iudæi Azymos panes, & in quantum ad carnes & quocūq. alios cibos nulla determinatio est, sed comedunt Iudæi quicquid voluerint, in festo autē Phate non est sic, quia obligantur comedere agnum anniculum cum ceteris ceremonijs: Exod. 12. & Num. 9. Tertia ceremonia festi Azymorum erat oblatio manipuli spicarum. Nam cum venirent hordea ad maturitatem colligebatur manipulus spicarum & offerebatur in altari, & inde fiebat sacrificium torrendo grana, & cremando coram domino: Leuit. 23. & 3. cap. & hoc fiebat die secundo Azymorum, & ante istum diem non licebat cuiquam trere falcem in messim nec comedere grana: Leu. 23. scilicet panem, & polentam, & pultes non comeditis ex segete, vsque ad diem, qua offereris ex ea Deo vestro: in festo autem Phate nulla oblatio spicarum erat. Quarta ceremonia erat diuersitas sacrificiorum sollempnium, quæ fiebant in septem diebus Azymorum cum libamentis suis, quæ ponuntur per singula: Num. 28. In festo autem ista fiebant ceremoniæ agni paschalis, scilicet accipiebatur agnus anniculus, & de sanguine eius liniebantur superliminaria domorum, & vterque postis, & comederatur ad vesperum cum Azymis & lactucis agrestibus, nihilque relinquebatur in sequente die. Quod si aliquid residuum foret in sequente die non licebat cuiquam hominum comedere de illo, sed cremabatur igne.

Comederantur autem carnes, & non ossa. Non licebat frangere aliquod os quantumcūque paruum, sed omnia relinquebantur integra. Erant autem comedentes stantes pedibus, & non sedebant, habebant calceos in pedibus, & in manibus baculos & comederant festinanter: lumbosque tunc accinctos habebant: Exod. 12. & Num. 9. De causis autem literalibus aut figuratibus harum ceremoniarum per singula nunc dicendum non est, ne sermo fiat longior, quam voluerimus.

Apparet ergo magnam esse differētiam inter istas duas festiuitates. Interdum tamen Euangelistę ponit eas tanquam vnā festiuitatem propter continuitatem temporis, scilicet, quia inter vnum & aliud festum nullus dies intercidit. Vnde interdum vtrunq. festum vocatur festum Azymorum, & interdum vtrunq. vocatur Pascha, de quo magis infra dicetur. De festo autem Azymorum nunc omnino dimittendum est, quia non pertinet ad præsentem considerationem, eo quod Christus noster, propter quem ista introducuntur, non vidit festum Azymorum, sed prima die illius mortuus est, celebravit autem festum Phate die præcedenti ante mortem suam: ideo de isto festo nunc consideratio non est.

CAPITVLVM III.

Quod Christus obseruauit in vltima cæna omnes ceremonias agni paschalis, & quod inter Græcos, & Latinos solum est controuersia de duabus carnis.

Nunc autem redeundum est ad id, quod supra dicebamus de ceremonijs paschalibus, quas Christus obseruauit in hac cæna vltima. Et dicendum est, quod Christus obseruauit omnes illas ceremonias agni paschalis, quę supra enarratę sunt, & quę obseruabantur ab omnibus Iudæis, scilicet comedit agnum cum azymis, & lactucis agrestibus, & ceteris ceremonijs, nec omisit aliquam. Et patet hoc, quia Christus tota vita tua obseruauit legem Moysi, vt post mortem suam inchoaret lex noua: & tamen qualibet istarum ceremoniarum paschalium erat de necessitate cum lex determinasset omnes illas, ideo credendum est, quod Christus obseruauerit illas, quia alias non diceretur obseruator legis, quia sicut nihil obseruando de lege est, quæ traduntur in lege præuaricator est.

Secundo patet, quia q. Christus obseruaret quoddammodo inordinatum, & irrationabile, & subire laborum,

rem superuacuum & inutiliter. Nam obseruare quoddam labor erat, cum qualibet ceremonia legalis sit laboriosa & onerosa: vnde lex Moysi quatum ad ceremonias vocatur onus. Sic n. dixit beatus Petrus Actuum 15. nunc ergo quid tentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quia nec patres nostri, nec nos portare potuimus? omittite autem quoddam ceremonias erat offendere legē: ideo obseruare quoddam, & non omnes erat labor superuacuum, & irrationabilis, quod Christo non comperit, qui in omnibus fuit ordinatissimus: immo ipse ordo omnium operationum nostrarum: sed manifestum est, q. Christus in vltima celebritate paschali obseruauit aliquas de ceremonijs huius festi: ideo dicendum est, q. omnes obseruauit. Hoc tenet Ecclesia in illo hymno corporis Christi, quod fecit beatus Thomas.

*In supremæ nocte cænae
Recumbens cum fratribus
Obseruata lege plenè
Cibus in legalibus.*

Ecce qualiter dicit legem fuisse obseruatam plenè in cibus legalibus: ergo omnes ceremonias agni paschalis a Christo in illa cæna obseruatae sunt. Nunc autē dicendum, q. in hoc non est aliqua difficultas, q. omnes Christiani tam Græci, quam Latini concordant in hoc, q. Christus obseruauit omnes ceremonias agni paschalis in vltima cæna. De duabus autē illarum solū dubitant, s. de tempore & de Azymis. Nam vna ceremonia de necessarijs huius festiuitatis erat, q. celebraretur die quartodecimo mensis primi: Exod. 12. & Leu. 23. & Num. 9. quidam tñ putant, q. Christus nō obseruauit istam diem, sed celebravit Pascha die tertio decimo mensis primi, sicut Græci credunt. Alia ceremonia est quantum ad Azyma: Nam debebat comedi agnus paschalis cum Azymis: immo quod plus est, illo tempore, quo comederatur agnus paschalis non debebat esse aliquod fermentatum in tota terra Israel Deut. 16. Quidam autē putant Christum non comidisse agnum paschalem cum Azymis, s. illi, qui credunt Christum celebrasse Pascha die tertio decimo mensis, quando nondum erat panis Azymus in terra, sed omnes panes erant fermentati. De his ergo duobus nunc agendum est ad certificandum, an Christus obseruauerit eas, vel omiserit in ista vltima cæna paschali.

CAPITVLVM V.

In quo inducit auctor sex rationes satis euidentis, quæ possent fieri pro parte Græcorum, licet ipsi non faciant eas.

Anticipando ad primam dubitatur, an Christus manducauerit Pascha vltimum vitæ suæ die quartodecimo mensis primi, quando omnes Iudæi celebrabant Pascha, vel anticipauerit, & celebrauerit die tertio decimo eiusdem mensis. Dicendum, q. in hoc diuersitas fuit: quidam enim senserunt, q. Christus manducauerit die tertio decimo, & ista fuit opinio Græcorum, quam etiam doctores sui sancti tenere videntur: in qua tamen nos allegare ex sacra scriptura ea, quæ istam partem ipsorum defendere possunt, licet ipsi non aliquid legauerint, vt vir peritus videat an poterint esse rationabilia mortua ad istam partem. Et primo probatur, quia Ioan. 18. dicitur, q. quando Iudæi duxerunt Christum ad Pilatum non introierunt in prætorium, ne contaminarentur: sed manducaerunt Pascha: ergo Iudæi non manducaerunt Pascha, sed ipsa die, vel tertio decimo die antequam moreretur, ergo non manducauit Pascha die, qua Iudæi manducaerunt, sed

anticipauit. Secundo patet hoc, quia Io. 13. dī: Ante diem festum Paschę sciens Iesus, &c. & sequitur: Et cæna facta, cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas, surgit a cæna, & ponit vestimenta sua: ergo ante diem Paschę comedit Christus agnum paschalem: & tamen Iudæi comederant in die Paschę: ergo anticipauit. Tertio patet, quia Io. 19. dī: Iudæi ergo quoniam parasceue erat, vt non remaneret in cruce corpora sabbatho: erat enim ille magnus dies sabbathi, &c. Et sic apparet, quod mortuo Christo non luerunt Iudæi, quod corpus eius, & duorum latronū manerent in cruce die sequenti propter festiuitatem, & ob hoc vt cito morerentur perierunt a Pilato, vt iuberet crura eorum frangi, & morerentur illico, atque deponerentur de cruce, & non manerent in cruce sequenti die propter festiuitatem, & sic apparet, q. non transierat festiuitas maxima: sed erat sequenti die post mortem Christi. Necessè autem est, quod ista festiuitas maxima esset dies Paschę, vel prima dies Azymorum, vel septima: & tamen quocūque dato sequitur, quod Christus non comederit Pascha eo die, quo Iudæi. Patet hoc, quia tempore huius celebritatis paschalis non erant nisi duæ festiuitates, s. Phate, & festum Azymorum vt supra probatum est. Et Phate erat die quartodecimo mensis primi. Festum autem Azymorum habebat septem dies, quorum primus, & septimus erant valde celebres: Exod. 12. & Leuit. 23. Num. 28. alij autem quinque intermedij erant quasi dies profesti, quia licebat in eis fieri omnia opera seruilia, vt patet ibidem. Necessè est autem, quod ille dies sequens post mortem Christi esset aliquis dies de istis tribus, cum dicatur Io. 19. quod erat magnus dies ille sabbathi: si tamen esset illud sabbathum in aliquo aliorum dierum profestorum, non vocaretur magnus dies sabbathi, quia non haberet aliquam specialem magnitudinem, sed solum vocaretur dies sabbathi. Si autem detur quod aliquis istorum trium dierum fuerit, necessè est, quod Christus non manducauit Pascha eo die, quo Iudæi. Nam si dicatur, quod istud sabbathum fuerit dies Paschę, cum Christus mortuus fuerit die præcedenti: necessè est eum fuisse mortuum die tertio decimo mensis primi, & manducasse Pascha die præcedenti ante mortem suam, scilicet duodecima die mensis: & tamen Pascha celebrandum erat die quartodecimo: Leuit. 23. ergo anticiparet per duos dies. Si autem dicatur, quod illud sabbathum erat dies primus Azymorum, cum ille esset dies quintusdecimus mensis: Exod. 12. & Leuit. 23. necessè erat Christum fuisse mortuum die quartodecimo mensis, & manducasse die tertio decimo. Et sic anticiparet per vnum diem, cum Pascha celebraretur die quartodecimo mensis. Si autē dicatur, q. illud sabbathum esset dies septimus Azymorum et set dies vicelesimus primus mensis primi: Exod. 12. & Leu. 23. Num. 28. Et sic mortuus fuisset Christus die præced. s. vicelesimo mensis eiusdem, & celebrasset Pascha die decimonono eiusdem mensis, & tunc mutaret tempus, cum Pascha celebrandum esset die quartodecimo mensis. Quocūque ergo detur: vt sequi necessario, q. Christus non manducauerit Pascha ea die, qua Iudæi. Quarto patet Matth. 26. vbi Christus dixit: tempus meum prope est, apud te facio Pascha cum Discipulis meis: in quo inuuit anticipatio quoddam, scilicet tempus meum prope est, idest, quia tempus meum, s. mortis meæ prope est, i. sequenti die, & ob hoc non potero manducare Pascha die statuto: volo hodie apud te manducare illud, si autem non significaretur hic aliqua anticipatio, frustra viderentur posita ista verba, scilicet tempus meum prope est, quia ista ponuntur tanquam causa huius celebritatis

antis paschalis: sed solum diceretur: Apud te facio Pascha cum discipulis meis: Christus tamen nihil loquebatur superflue; ergo significauit in hoc anticipationem celebritatis paschalis.

Quintò patet, quia durius valde est, & magis repugnans celebritati alicuius festi, quòd die ipso aliqui ordine iudicario occidantur, quam quòd postquam occisi fuerint in diebus profestis maneant corpora eorum in patibulis in die festo, vnde in nouo testamento non permittitur in die dominico aliquem ordine iudicario verberari, vel occidi: immo nec causam agi, aut sententiã dari, vt patet extra de ferijs cap. omnes dies dominicos, & tamen si fuerint aliqui suspensi in diebus pro festis, permittuntur corpora eorum manere in patibulis in diebus dominicis. Sed Iudæi non permittebant, quòd illo magno sabbatho permanerent corpora in cruce, & tamen illud non erat Pascha, vt volunt aduersarij: sed simplex sabbathum: ergo à fortiori non permitteret occidi aliquos in die Paschæ, cum dies primus Paschæ sit ceteris celebrior: Leuit. 23. & Nume. 28. ergo non occisus est Christus in festiuitate Paschæ. Si tamen detur, quòd Christus non anticipauit cenam agni paschalis, necesse est, quòd occisus fuerit prima die Paschæ: ergo anticipauit cenam: Patet hoc, quia si Christus non occisus est in die festo Paschæ, scilicet magna festiuitate, fuit occisus ante vel post: si ante fuit occisus, necesse est, quòd anticipauit cenam, quia ista festiuitas erat die quintodecimo mensis, & ipse moreretur die præcedenti, scilicet quartodecimo, & comederet agnum die præcedenti ad mortem suam, scilicet die tertio decimo: & tamen agnus paschalis comedendus erat die quartodecimo: ergo anticipabat. Si autem mortuus fuerit post diem festum Paschæ, cum istud festum esset die quintodecimo mensis, vt dictum est, moreretur saltem die sextodecimo. Et quia comedit Pascha die præcedenti ad mortem suam, vt testantur omnes Euangelistæ, scilicet, quia illico vt surrexit de cæna, iuit in hortum, & captus est ibi à ministris Iudæorum, & sequenti die occisus est: ergo comederet agnum die quintodecimo, & tunc posterioreret tempus per vnum diem: & tamē in festo magno Paschæ non permittetur Christus occidi, nec aliquis alius, vt supra dictum est: ergo anticipauit cenam, vel posteriorauit: nemo tamen dicit, quòd posteriorauit: ergo dicendum est, quòd anticipauit.

Sextò patet, quia Matth. 26. & Mar. 14. dicit, quòd dixerunt pontifices: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo, dies festus vocatur hic dies primus Azymorum, in quo conueniebant omnes viri de terra Israel in locum Sanctuarij ad comedendum de agno paschali die præcedenti, quia Deus iusserat, quòd ter in anno conuenirent omnes viri Israelitæ in locum Sanctuarij. Et primum festum istorum erat dies prima Azymorum: Exod. 23. & 34. & Deut. 16. & quia populus habebat Christum, vt prophetam: timerunt pontifices, quòd si illa die congregato toto populo conarentur occidere eum, fieret tumultus magnus in populo: ergo non occiderunt eum in die festo: si tamen non occisus est in die festo, oportet esse anticipationem, vel posteriorationem cœnæ. Quod patet, quia vel occisus est ante diem festum, vel post: si ante, necesse est, quòd saltem die quarto decimo occideretur, & sic cenaret die tertio decimo: & tamen agnus paschalis comedendus erat die quartodecimo. Si autem posteriorauit, occisus est saltem die decimo sexto, & comederet agnum die quintodecimo: ergo posteriorauit, & sic nõ potest dari, quòd comederit eo die, quo Iudæi.

In quo declaratur, quomodo opinio Græcorum consonat omnibus auctoritatibus sacre scriptura, & quòd nullum sequatur inconueniens illa posita, & de differentia diuisionis immunditiarum legalium.

SENTENTIA ista etiam rationabilis videbatur, & induci ex necessarijs fundamentis. Et hanc sequuntur omnes Græci. Huius positionis caput esse videtur Ioannes Chrysostomus doctor famosissimus inter Græcos dicēs, quòd Christus per vnam diem ante Iudæos Pascha celebrauit referuans suam occisionem ferie sextæ: sed licet non teneat hoc Chrysostomus, satis est, quòd est communis Græcorum opinio. Et hoc modo deberet dici, quòd dies festus Iudæorum, scilicet dies primus Azymorum erat dies sabbathi, quod vocatur magnum sabbathum, & die veneris præcedentis ad vespertum comedendus erat agnus paschalis ordinario secundum legem: Christus autem, quia disposuerat mori die sequenti, die quo immolabatur agnus legalis, cum ipse esset agnus immolandus tealiter imposturus terminum vmbatili agno: voluit occidi eadē die veneris antequam occideretur agnus legalis qui eadem die ad vespertum immolandus erat. Hoc modo necesse erat, quòd Christus anticiparet cenam agni, vel nullo modo celebraret eam, cum ipse illo die occidendus erat, quo immolabatur agnus: & tamen Christus noluit omittere cenam agni paschalis, quia ista videbatur multum necessaria ad significandum, quòd in ea imponebatur terminus omnibus veteribus ceremonijs, sicut dicitur: Luc. 23. Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. Si tamen non importaret aliquod mysterium ista celebratio vltima paschalis: Christus non diceret se eam desiderare, quia Christus non desiderabat superflua, sed necessaria, vel nimis vtilia & ordinatissima: ergo non debuit omittere istam celebratam paschalem vltimam. Et quia non potuit eadem die, quo Iudæi impediēte morte, necesse erat, quòd præcedenti die celebraret Pascha, scilicet die Iouis, qui erat dies tertius decimus mensis. Et sic anticipabat per vnum diem, quia quartodecimo Pascha celebrandum erat. Hoc modo non sequitur aliquod inconueniens de supra inductis, quæ videntur sequi si ponatur Christum manducasse Pascha ea die, qua Iudæi. Sic etiam consonant huic positioni omnes auctoritates supra allegatæ.

De prima patet, si non introierunt in prætorium, &c. Nam sic dicēdo Christus mortuus est die veneris, quæ erat dies quartodecima mensis primi, & ad vespertum illius immolandus erat Pascha, etsi introiissent Iudæi in prætorium contaminarentur, & non possent manducare de agno paschali, qui immolabatur eadē die ante solis occasum, etsi incurrisset ista immunditiam non possent mundari antequam transiret solis occasus: & tamē ante solis occasum inciperet Pascha: ergo non possent celebrare Pascha propter immunditiam. Pro quo sciendum, quòd in imperio immunditiam, & contaminationibus legalibus erat differentia in duratione, quia quædam durabant longo tpe sine per totam vitã hominis, sicut patet de lepra, quia si quis immundus quando pateretur illam, & in super octo diebus: Leu. 13. & 14. Vir etiam, qui patiebatur fluxum feminis erat immundus toto hoc tpe, quo durabat ista egritudo, & insuper octo diebus: Leu. 15. & interdum durabat vsque ad mortem: Mulier quoque fluens sanguine extra tempora mēstruum erat immunda toto tpe, quo patiebatur, & interdum durabat hoc longo tpe, sicut patet de muliere, quam

quam Christus sanauit. Luc. 8. quæ passã fuerat. 12. an. nis. Interdum durabat immunditia octoginta diebus, sicut in muliere, quæ pepererat feminam: Leui. 12. interdum autem quadraginta diebus sicut in femina, quæ pepererat masculum eo. c. Aliquando autem septem diebus, sicut in muliere, quæ patitur menstruum. Leui. 15. & in viro, qui tangit carnaliter mulierē menstruatam, eo. c. & in eis, qui polluantur tangēdo mortuum, vel morticina animalium, vel ossa reperta in agro Num. 19. alię autem immunditiæ, vt cōmuniter durabant per vnã diē. f. vsque ad solis occasum: Leui. 11. & 13. & 15. & 17. & 22. non tamen reperitur aliqua cōtaminatio in veteri testamento, quæ minus duraret quam vsque ad solis occasum sequentem postquã celebratur, vt patet in omnibus allegatis, & etiã discurrendo per totum vetus testamentum. Et hoc verū est nisi in contaminatione summi sacerdotis in die propitiacionis in capro emissario, quia ponendo manus super caput eius, polluebatur, & illico tollebatur illa immunditia toto corpore in aquis viuētibus: Leui. 16. Iste autem immunditiæ qualescunque essent arcebāt hominem à sanctuario, & ne posset tãgere res sacras sub pena mortis: Leui. 15. & quia carnes sacrificiorum, & carnes agni paschalis erant sacra, non lic ebat immundis comedere de eis. Et sic ante pascha expiabant se Iudæi de oibus immunditijs. Sic patet Io. 11. cum dicitur, proximum autem erat Pascha Iudæorū, & ascenderunt multi Hierosolymam de regione antepascha, vt sanctificarent seiplos id est, vt purificarent de immunditijs, & sic isti Iudæi noluerunt contaminari, vt posset manducare Pascha id est, agnū paschalē, & tamen si die veneris in aurora introiissent Iudæi in prætorium Pilati, nõ potuissent comedere Pascha eadem die.

Ite ponat secunda auctoritas Io. 13. f. Ante diē festū, &c. f. quod Christus fecit cenam die iouis ad vespertum, & Pascha Iudæorū erat sequenti die veneris ad vespertum, quoniam ipse mortuus est, ideo ante diem festum paschale cenauit agnum paschalem. Item consonat tertia auctoritas Io. 19. f. Iudæi autem quia parascene erat &c. Non enim permittamur nec corpora in cruce die sequenti post mortem christi, quia mortuus est Christus die veneris: die quartodecima mensis, quo die ad vespertum immolandus erat agnus, & illo die licebat occidi quoscunque ordine iudicario, & fieri quæcunque opera seruilia. Dies autem sequens post mortem christi vocabatur magnus dies sabbathi, eo quod dies sabbathi secundum se est magnæ obseruationis, & superaddebatur ei alia festiuitas, quæ coincidebat cū eo. scilicet quia erat tunc dies prima Azymorum, quæ erat dies celeberrima: Leui. 23. Et sic efficiebatur magnus dies ille sabbathi: ideo ablata sunt corpora de cruce ne manerent sequenti die, tam propter sabbathum quã propter solennitatem Azymorum. Ite consonat quarta auctoritas. f. Tempus meum prope est &c. f. quia sequenti die moriturus erat, in qua Iudæi celebrabatur pascha, ideo anticipauit per vnum diem, quia non poterat eadem die celebrare, quia Iudæi. Item non obitat quinta ratio de festiuitate, quia licet in festo paschali. f. prima die Azymorum esset contra festiuitatem festi occidit Christum, & latrones, tamen die veneris præcedenti, quoniam immolabatur agnus paschalis non erat aliquod inonestum contra festiuitatē occidit Christum, quia pascha, quod erat eodē die non incipiebat in aurora, vel nocte præcedenti, sed eadē die ad vespertum. f. ad horã nonã, vel circa occasum solis, Deute. 16. & in reliqua parte diei licebat fieri quid in diebus profestis fit. Consonat etiã auctoritas. Non in die festo, quia ponēdo anticipationē cenę christi non fuit ipse occisus die festo. f. prima die Azymorum, sed die præcedenti, &

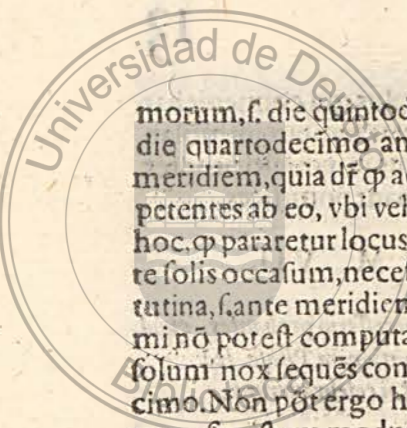
tunc nondum conuenerat populus qui conueniebat eadem die ad vespertum, quando erat tempus immolandi Pasche. Et sic non fuit tumultus in populo propter mortem Christi, sicut desiderabant pontifices.

In quo ponuntur rationes quinque necessario probantes, quòd Christus non anticipauit celebrationem Pasche, sed celebrauit tunc, quando Iudæi celebrauerunt.

TANGIT istam quæstionem Nicolaus de Lyra Io. 13. super illud Ante diem festum Pasche, sed breuissime transit: ex quadam parte quæstionem insolutam relinquens. Tangit etiam cum Sanctus Thomas, & melius libro de erroribus Græcorum, & in summa contra Gentiles libro 4. c. 69. tertia parte summe. q. 46. articulo. 9. in rñsione ad primū argumentū. Et ambo tenent, quod Christus non anticipauit cenam, sed comederit ea die, qua Iudæi. Hoc et tenent antiquissimi doctores Latinorum. Nam Hieronymus dixit Christum luna quartadecima fecisse cenam, & luna quintadecima eum fuisse mortuum.

Dicendum igitur est, quòd positio Græcorum cuius fundamenta supra posuimus, licet in cortice multum rationabilis videatur, tamen falsa est. Christus non comedit agnū ea die, qua Iudæi. f. die Iouis ad vespertum, quia tunc erat luna quartadecima, in qua s'm legē immolabatur agnus, & occisus fuit prima die Azymorum. Vel s'm alium modum loquendi in secunda die Azymorum, & ista dies mortis christi erat magnæ festiuitatis, & sic Christus nihil anticipauit. Hoc patet multipliciter, primo, quia dicitur Matth. 26. Prima die Azymorum acceperunt ad Christum discipuli eius dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Pascha? ergo non manducauerat Pascha ante diem Azymorum, quia in ipsa prima die Azymorū adhuc discipuli sui non parauerant ei Pascha. Et hoc cōcluditur quomodo docunque accipiamus diem primum Azymorum.

Pro quo sciendum, quod aliter accipit dies Azymorū in veteri testamento, & aliter interdū ab Euangelistis. Nam in veteri testamento distinguuntur ista duo festa. f. Pasche, & Azymorum, quia Pascha erat die quartodecimo, & festum Azymorū erat die quintodecimo Leui. 23. Euangelistę autē interdum accipiunt festum Azymorum pro festo Pasche, & pro Azymsimul, & interdum accipiunt Pascha siue Pascha pro festo Azymorū. Sic patet Mar. 14. f. Erat autem Pascha, & Azyma post bidnum. Et sic eadem festiuitas vocatur Pascha, & Azyma, quia alias non diceretur, quod post bidnum erat Pascha, & Azyma, sed si Pascha esset post bidnum esset festum Azymorū post triduum. Et sicut etiam dicitur Luc. 22. f. appropinquabat dies festus Azymorū, quod dicitur Pascha. ergo pro eodem accipitur. Si accipiamus isto modo diē Azymorū, vocabitur primus dies Azymorū dies Pasche. f. quartus decimus dies mensis, quia in illo comedebant Azyma cū agno Paschali: Exo. 12. & Num. 9. & sic nõ anticiparet Christus cenam, sed in ipso die quartodecimo cenaret, quoniam Iudæi cenabatur. Vel dñ die prima Azymorum s'm Sanctum Thomã, & s'm alios doctores Latinorū. tertia parte summe. q. 46. arti. 9. ipse dies quartus decimus in quantum Pascha celebrabatur ad vespertum, et vespere siue nox diei præcedentis pertinet ad sequentem, id cum die quinto decimo, quod erat primus dies Azymorū computatur nox diei quartodecimi, in quo immolabatur Pascha, & sic dicebatur prima die Azymorū immolari. Sed vñ dicēdū hoc, quod hoc non possit stare, quia si ageretur hic de nocte illa, in qua comederetur agnus Paschalis post solis occasum, adhuc posset dici, quod comedebatur die primo Azy-

morum, s. die quintodecimo; & tñ agitur hic de ipso die quartodecimo ante solis occasum: immo ante meridiem, quia dñs q̄ accesserunt Discipuli ad Christū petentes ab eo, ubi vellet sibi parari Pascha. Et tñ ad hoc, q̄ pararetur locus, & oīa necessaria ad Pascha ante solis occasum, necesse erat, q̄ inciperent hora matutina, sante meridiem, & tñ ista pars diei quartodecimi nō potest computari cum die quintodecimo: sed solum nox sequēs computaretur cum die quintodecimo. Non pot̄ ergo hic accipi dies primus Azymorum, s̄m istum modum pro die quintodecimo, qui vocatur proprie dies primus Azymorum: sed pro die quattodecimo, qui erat dies Phafe. Si autē accipiatur dies primus Azymorum s̄m Iudēos pro die quintodecimo mensis primi, sequeretur, q̄ Christus cenauerit die quintodecimo ad vesperum, & sic posteriora uir per unum diem cum Iudēi celebraret Pascha die quattodecimo: ideo nullo modo anticipauit. Sed dicendum est, q̄ hoc non est concedendum, quia nulla causa v̄r, quare Christus posterioraret diem celebrationis paschalis, cum hoc esset contra legem, & non appareret aliqua causa ad faciendum hoc, sicut poterat esse aliqua causa ad hoc, q̄ anticiparet per unum diem, s̄ propter mortem suam instantem, vt tenuerūt Gręci: ideo necesse est dici, q̄ accipiatur dies primus Azymorum prout coincidit cum Phafe. Secundo patet, q̄ Marc. 14. dñs: Prima die Azymorum, qñ Pascha immolabant, dicitur ei Discipuli: quo vis eamus, & paremus tibi, vt manduces Pascha? Et postea sequitur ibi, q̄ eodem die parauerunt: ergo v̄r, q̄ nō comederat Christus Pascha ante istum diem Azymorū, sed in primo die, in quo Iudēi immolabant Pascha ipse quoque immolauit. Tertio patet, quia Luc. 22. dñs: Venit autē dies Azymorū, in qua necesse erat occidi Pascha, & misit Petrum, & Ioannem dicens, euntes parate nobis Pascha, vt manducemus. Ergo v̄r, q̄ Christus nondum manducaverat Pascha ante diem Azymorum, sed in ipso die, in quo necesse erat occidi Pascha, agnum paschalem s̄m legem à Iudēis: ipse ē immolauit, & comedit. Quarto patet, quia Christus obseruauit omnes cęremonias legis Moyſi ad vnguē toto tpe vitę suę, sicut ipse dixerat Matth. 5. f. Nō veni soluere legem, sed implere, i. complete, vel finite obseruando t̄p̄ quādiu vixero, cęremonie autē agni paschalis erant pars legis: ideo Christus obseruauit illas: si tñ Christus anticipasset immolationē agni, egisset q̄ legē: ergo non anticipauit. Patet hoc, quia sicut erat de necessitate legis quolibet anno immolare semel Phafe, ita erat de necessitate legis immolare illud tpe determinato, s. die 14. mensis primi ad vesperum. Sicut patet Num. 9. f. faciant filij Israel Phafe 14. die mensis huius ad vesperū iuxta oēs cęremonias, & iustificationes suas. Et sicut si quis nullatenus vellet in aliqua parte anni celebrare Phafe occidendus erat, ita si non immolaret tpe debito, s. die 14. occidi debebat Num. 9. f. & non fecerit Phafe exterminabitur anima illa de populo suo, quia sacrificium non obtulit Dño tempore suo. Sed aliquis dicit, q̄ verum est hoc de tempore celebrationis Phafe, quod tunc deberet fieri: & tamen poterat anticipari, vel posteriorari celebratio Phafe, & sic dicunt, quod fecit Christus propter causam vrgentem. Sed dicendum, quod ista responsio non stat propter tria. Primo quia lex permittebat, quod posterioraretur tempus celebrationis paschalis ex quibusdam causis: non tamen quod anticiparetur aliquando, vt patet Num. 9. vbi ponuntur casus posteriorationis, sed nulli casus reperiuntur anticipationis.

Secundo non stat, quia licet esset aliqua causa immutandi tempus paschale, ista erat duplex solum,

scilicet immūditia, vel peregrinatio longinqua extra terram Chanaam, secundum quam non posset redire ad locum Sanctuarij tempore paschali, vt patet Numero 9. scilicet. Si quis immūdus est, & in itinere nō fuit, & tamen non fecerit Phafe exterminabitur anima illa de populo suo. In Christo autem non erat aliqua istarum excusationum. Nam nō erat immūdus, eo quod immunditię dicebant imperfectionem cū, secundum eas arceretur quis a sanctuario, & a rebus sacris Leui. 11. & 15. Christus tamen non assumpsit, nec contraxit imperfectiones, nisi illę essent necessarie ad redemptionem nostrā, pro qua ipse assumpsit naturam passibilem, sed istę immunditię legales non erant huiusmodi, quia potius secundum eas erat homo abiectior, & non pertinebat ad aliquam vilitatem, ideo Christus nunquam contraheret aliquam immunditiam legalem. Potissime in tali tempore in quo arceretur a celebratione paschali, quę erat necessaria omnibus Iudēis. Non erat etiam Christus in peregrinatione tempore paschali, cū esset in Ierusalē, vbi erat locus sanctuarij, ideo non habebat causam mutandi tempus celebrationis paschalis.

Tertio non stat, quia licet permittiretur mutatio paschalis celebritatis, non permittiretur solum mutari per unum diem, vel duos, sicut isti dicunt Christum mutasse, sed fiebat mutatio per vnā integrā lunationem, scilicet quia regulariter secundum legē fiebat celebratio Phafe mense primo die quattodecimo ad vesperum. Impediti autem vna de duabus causis supradictis, celebrabant Phafe die quattodecima mensis secundi ad vesperum. Et hoc fiebat, vt retineretur significatio festiuitatis istius, scilicet quia quattodecima luna mensis primi fuerunt liberata primogenita Iudęorū ab Angelo percussente in Aegypto Exo. 12. & Nume. 32. & cū celebraretur Pascha per impeditos quattodecima luna mensis secundi, retinebatur significatio, scilicet quantum ad lunam, licet non quantum ad mensem. De hoc Nume. 9. scilicet homo, qui fuerit immundus, vel in via procul in gente vestra, faciat Phafe Domino mense secundo quattodecimo die mensis ad vesperum.

Si autē anticipauit Christus, vt Gręci volūt, oportet, quod comederit Pascha die tertiadecima mensis primi, & talis mutatio erat penitus contra legem, iō non anticiparet Christus sic, cum seruaret legē vsque ad vnguē.

Sed aliquis dicit, quod quamquam hoc verū tenebat in alijs hominibus, qui obligati erant legi, tamen non tenebat in Christo, qui erat liber ab illa, ideo quicunque vellet, poterat immolare Phafe.

Dicendum, quod non stat, quia quamquam Christus esset liber quantum ad hoc, quod non tenebatur celebrare Phafe, vel obseruare aliquam aliam legalem cęremoniam, tamen cum ipse vellet obseruare illas, oportebat, quod obseruaret eo modo, quo lex iubebat, alioquin solueret legem, cuius contrarium ipse profitebatur. Matthæi 5. Item videretur agere aliquid valde irrationabile, scilicet obseruare quatuor cęremonias agni paschalis, & alias non, quia ita offendebatur lex omittendo vnā, sicut omittēdo oēs, & sic erat iste labor, vel obseruatio inutilis. Quod autem esset ista mutatio temporis valde contra intentionem legis, patet, quia si quis immundus erat die Paschę, non dicebat lex, quod sequenti die celebraret Phafe, aut post duos, vel tres, licet sequenti die esset mundus, sed differebat vsque ad quartum decimum diem mensis secundi. Et hoc, quasi non seruaretur intentio legislatoris constituentis Phafe, si illud alio die, quam luna quattodecima celebraretur, ergo non mutaret Christus celebrationem paschalem ad diem tertium.

tumdecimum mensis primi; etiam propter causam quamcumque vrgentem, sed potius omitteret illam celebrationem, sicut illi, qui immundi erāt, vel peregrinantes mense primo, & secundo non celebrabant toto anno illo Phafe, quamquam postea haberent locum celebrandi, eo q̄ legislator potius voluit omitti celebrationem, quam agi contra intentionem institutionis suę. Quinto patet, quia cęremonie veteris testamenti erant figurę eorum, quę euentura erant in Christo, & in nouo testamento 1. Corinth. 10. f. omnia in figura contingebant illis: & cęremonie agni paschalis specialiter erant mortis Christi figura Ioan. 19. vt completeretur scriptura, quę dicit: Os nō comminuetis ex eo, & ista scriptura dicta fuerat de agno paschali: Exod. 12. Ex quo apparet, quod etiam literaliter intelligebatur de morte Christi, quia alias non diceretur scriptura compleri per hoc, quod non frangerentur ossa Christi. Figura autem debet precedere figuratum: ideo prius debebat celebrari legalis agni immolatio, quam veri, vt verus imponeret sibi vmbra. Si tamen Christus anticipauit Phafe, oportet, quod ipse mortuus fuerit ante celebrationē Phafe Iudęorum, i. quod eadem die, qua ipse occisus est Iudęi ad vesperum immolarent agnum, quod non erat conueniens: ergo non anticipauit Christus Phafe, & consequenter tuit Phafe Iudęorum die louis ad vesperum, quando Christus manducauit agnum cum Discipulis suis, & sic obseruauit cęremoniam de tpe immolationis immolando die quattodecima sicut cęteri Iudęi.

CAPITVLVM VIII

In quo respondetur ad sex rationes inductas pro parte Gręcorum, & ibi multa notanda.

INEVITABILIBVS, & necessarijs rationibus in superioribus inductum est, quod Christus nō anticipauerit Phafe comedendo die tertio decimo, sicut Gręci arbitrati sunt, sed ea die comedit, quę cęteri Iudęi, vt per hoc etiam ostenderet, & vtique ad vltimum diem vitę suę nō recedebat a plena obseruatione cęremoniarum veteris testamenti, manet igitur respondendum ad eas rationes, quę inductę fuerunt pro fundamento positionis Gręcorū. Prima erat, quod Iudęi non introierunt prętorij, & c. dixit Chrylost. vt vult sanctus Thomas, & quidā Latini, quod Christus celebravit Phafe die quattodecima mensis, quando s̄m legem celebrandum erat: Iudęi tamen non celebrauerunt illa die, sed die seq. i. quattodecima mensis, quando Christus mortuus est. Et dicunt, quod hoc fuit, quia Iudęi occupati circa procuracionem mortis Christi non potuerunt celebrare Phafe tpe suo, s. die 14. sed distulerunt vsque ad diem sequentem, quo Christus mortuus est, & sic nō intrare die mortis Christi prętorium, ne cōspicerent, sed manducarent Pascha illa die ad vesperum. Sed dicendum, quod hoc non stat, quia non videtur quomodo Iudęi transgrederebantur legem in hoc mutando tempus celebrationis paschalis, quia de necessitate impositus erat terminus & non licebat alicui mutare illum nisi ex duabus causis supra inductionis, s. propter immunditiam, & propter peregrinationem. Et dato, quod mutaretur, non poterat mutari ad diem sequentem, sed debebat mutari per totā vnā lunationē integram, vt celebraretur die quattodecima mensis secundi: Num. 9. non ergo mutaret Iudęi istam obseruationem ad diem quintumdecimum.

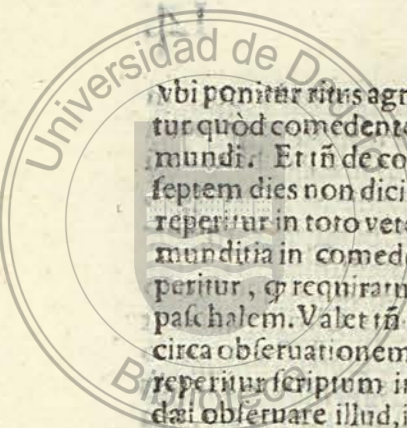
Item patet, quia non rationabiliter dictum. Nam

dato, q̄ Iudęi occuparentur in procurando mortem Christi, non erat talis occupatio, quę impediret eos à celebratione paschali, cum cęremonie paschales solū consistere in vna cęna. Et sicut alias cenaturi erant, si non celebrarent Pascha, ita nunc cenarent paschalem agnum, & procurarent mortem Christi.

Item patet, quia Iudęi non poterant aliquo modo impediri propter tractatum mortis Christi, quia aut iste tractatus erat in consilio, aut in effectu tenendo Christum: primus tractatus factus fuerat iam à Iudęis per aliquot dies ante mortem Christi ex illa die, qua Christus suscitauit Lazarum: Ioan. 11. & iste non impediebat Pascha. Secundus tractatus magis factus est per Gentiles, quam per Iudęos, quia ministri summorum pontificum tenuerunt Christum orantem in hortu: Matth. 26. & Io. 18. Et dato, quod essent ibi aliqui Iudęi, adhuc isti non impedirentur à celebratione paschali, quia agnus paschalis comedebatur die quattodecima ad solis occasum: & tñ Christus tentus est à Iudęis cum iā transisset magna pars noctis, postquam iam cenauerat, & longum sermonem Discipulis fecerat, & in hortu diuini mentibus Apostolis orauerat Io. 18. non ergo oportebat transferri celebrationem paschalem propter occupationem circa traditionem Christi.

Item patet, quia dato, q̄ adhuc necessaria esset mutatio celebrationis paschalis pro occupatione circa mortem Christi: tñ hoc non esset, nisi in paucis, qui occuparentur circa ipsam traditionem, reliquis autē populus celebraret Pascha tpe statuto: & tñ Io. 18. dñs generaliter: Iudęi autem non introierunt in prętorij, & c. quasi istud pertineret ad oēs: ergo non intelligit per illud, q̄ mutari fuerit Pascha ad diem sequentē.

Item patet manifestē, quia si illi principes Iudęorum, qui precipuē tractabant de morte Christi mutarent diem Phafe, vt tractarent mortem eius, cum hoc esset cōtra legem, appareret manifestissimē malitia illorum, si qua adhuc non volebantur publice facere contra legem, vt Christus occiderent: in quo significaretur magnitudo inuidię, & ex hoc sequeretur magnum scandalum in plebe, quod valde inredebāt euitare principes sacerdotum, cum dixerunt: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo Matth. 28. Item patet magis, q̄ nullo modo Iudęi mutauerunt Phafe, quia Mar. 14. dñs: Primo die Azymorum, qñ Pascha immolabant dicunt ei Discipuli. Quo vis eamus, vt paremus tibi, vt manduces Pascha? ergo illo die, quo Iudęi manducabant Pascha, Christus manducauit. Sed dicendum est, q̄ licet Iudęi comedisent agnum paschalem in nocte preced. tñ adhuc nolebāt contaminari, quia Pascha durabat per septem dies, & in his volebant esse mundi. Dicit ergo sanctus Thomas, q̄ non accipitur hic Pascha pro agno paschali, sed Pascha pro cibis paschalibus, i. pro Azymis panibus, qui comedendi erant per septem dies. Hoc patet tert. par. sum. q. 46. art. 1. Et ista posicio v̄r iustus conueniens, eo q̄ Evangelista interdum non facit dñam de Pascha, & Azymis, sicut in veteri testamento: Leui. 23. sed accipiunt pro eod. Mar. 14. f. Erat Pascha & Azyma post biduum, & Luc. 22. dñs: Appropinquabat autē dies festus Azymorum, quod dñs Pascha. Et istam positionem multi tenēt. Sed v̄r dicendum aliter, quod non accipiatur Pascha pro Azymis panibus, sed pro carnibus sacrificiorum, quas comedebant in septem diebus paschalibus sive septem diebus Azymorum: Patet hoc multipliciter. Primo quia ad comedendū istud Pascha Iudęi obligabantur esse mundi, cum dicitur q̄ noluerunt contaminari, vt manducarent Pascha. Et tñ ad comedendum de Azymis non requirebatur, q̄ q̄ esset mundus. Quod patet, quia Exo. 12. vbi

ubi ponitur ritus agni paschalis & Azymorum, dicitur quod comedentes de agno paschali deberent esse mundi. Et in de comedentibus Azymos panes per septem dies non dicitur, quod deberent esse mundi, nec reperitur in toto veteri testamento, quod requiratur munditia in comedendo Azymos panes, & sepe reperitur, quod requirant munditia in comedendo agnū paschalem. Valet ista consequentia inter Hebræos circa observationem ceremonialium. s. aliquid non reperitur scriptum in lege: ergo non obligantur Iudæi observare illud, immo quod plus est, non licebat Iudæis observare aliquam ceremoniam circa cultū Dei nisi illa scripta esset in lege, ut patet Deuter. 12. s. Quod precipio tibi, hoc tū facito Dño Deo tuo, nec addas quidquam, nec minuas. Non ergo requirebatur munditia circa comestionem Azymorum, cum non sit scripta: ideo non accipietur hic Pascha pro Azymis. Accipiendo tñ Pascha pro sacrificijs paschalibus convenienter dictum est, quod ad hoc quod aliquis comederet de carnibus sacrificiorum, siue essent sacrificia pacifica, siue pro peccato, requirebatur, quod esset mundus, ut colligitur Leu. 6. & 7. & 10. & Deuter. 12. Et sic ut comederent Iudæi de istis sacrificijs paschalibus, vellent esse mundi.

Item patet, quod non intelligatur de Azymis, nec requiratur aliqua munditia ad comedendum Azymos panes, quia tunc sequeretur inconueniens, s. quia tñc aliquis propter malitiam suam absolueretur a lege pœnali, & repporaret commodum de malitia, quod non est conueniēter dictum. Patet hoc, quia si requireretur munditia pro comestione Azymorum, si quis voluntariē incurreret immunditiam liberaretur a comestione Azymorum, & comederet de fermentatis: & tamē in hoc releuaretur a pœna, cum comedere de Azymis est lex pœnalis: Deut. 16. s. Septem comedes diebus absque fermento afflictionis panem, quā in pauore egressus es de Aegypto. Et sic panis Azymus vocatur panis afflictionis, quia est mali saporis, & affliguntur homines comedendo de illo, potissimē senes. Non ergo liberaretur quis ab ista lege pœnali, propter immunditiam, sed semper esset allicitus ad comedendum Azyma, etiam si incurreret immunditiā sponte vel casu. Secus autem est de immunditijs quantum ad alios casus, quia per immunditiam arcebat quis a Sanctuario & tactu rerum sacrarum, accedere autem ad ista erat honor quidam sine pœna, at ceteri autem ab his erat dedecus & quædam penalitas: ideo in his bene conueniebat, quod propter immunditiam arceretur quis a factis, quæ inducta erāt per honorem. Secus autem de comestione Azymorum, qui non erant inducti propter honorem, sed in pœnalitatem: ideo siue homo incidet in immunditiam, siue non, renebatur semper per illos septem dies comedere de Azymis, & non licebat vllatenus comedere de fermentatis. Item patet, quod hoc non ster, quia si ad comedendum Azyma requireretur munditia, quā quis incurreret sponte, vel casu immunditiam in aliquo istorum septem dierum, liceret etiam comedere de fermentatis: & tñ non poterat esse, quia nullus panis fermentatus erat in toto Israel in toto festo Azymorum. Deut. 16. s. non erit fermentatum in omnibus terminis tuis septem diebus: ergo oportebat, quod omnes siue mundi, siue immundi comederent Azyma. Item patet clarus, quia non reperitur quod panis Azymus vocetur Pascha, vel Phase: & tñ reperitur quod sacrificia, quæ fiebant in septem diebus Azymorum vocentur Phase. Nam licet Luc. 22. dicatur: Appropinquabat dies festus Azymorum, quod dicitur Pascha: Non constat tamen, quod panes Azymi vocentur Pascha, sed solum intelligitur de ipso die festo Azymorum, quia dicitur:

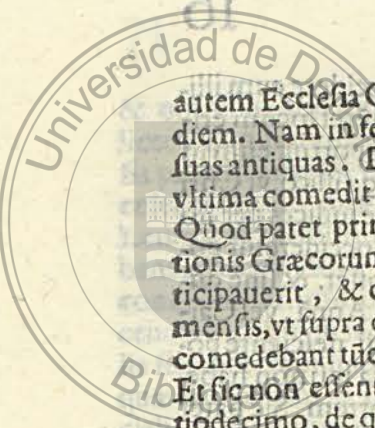
F Appropinquabat dies festus Azymorum, quod dicitur Pascha, i. ipsum festum Azymorum vocatur Pascha. Etiam quando dicitur Mar. 14. erat Pascha, & azyma post biduum, vocantur Azyma festum Azymorum, s. Pascha & Azyma, i. festum paschale, & festum Azymorum erat post biduum. De sacrificijs autem paschalibus, quæ fiebant in septem diebus Azymorum reperitur, quod vocentur Pascha, quia Deut. 16. dicitur: Immolabis Dño Deo tuo Phase de bobus & ouibus in loco, quem elegerit: non tamen potest intelligi Phase pro agno paschali, qui immolabatur die quartodecimo mensis primi ad vesperum, quia illud sacrificium non erat nisi de agnis anniculis, vel de hedulis anniculis: Exod. 12. & tamen hic dicitur: Immolabis Phase de bobus & ouibus: ergo necesse est intelligi Phase pro sacrificijs paschalibus, quæ immolabantur in septem diebus festi Azymorum. Et sic exponunt omnes doctores tam Latini, quam Hebræi. Item patet, quia iste sensus conuenit literæ, s. quia Iudæi venientes in Ierusalem in festo paschali offerebant multa sacrificia pacifica coram Dño, & comedeant de carnibus eorū in templo ipsi & vxores, & filij, & filia: & omnes alij, quos inuiterent, ut colligitur Deute. 22. Et hoc faciebant Iudæi, quia Deus præceperat eis, quod non appareant vacui coram eo: Exod. 23. & sic quando veniebāt in istis tribus vicibus per annum in templum, portabat quilibet aliqua animalia ad immolandum, vel aliqua munera, & de illis comedeant, quia de sacrificijs pacificis licitum erat comedere quibuscunque laicis: dum tamen essent mundi, Leu. 7. & Deut. 12. Et cum requireretur munditia pro istis sacrificijs, eo quod erant carnes sacræ, & generaliter omnes Iudæi comedunt erant de carnibus sacrificiorum pacificorum, quæ offerrent in istis septem diebus, volebant se custodire mundos ad manducandum Pascha, i. paschalia sacrificia, licet iam manducassent Pascha, i. agnum paschalem. Secunda ratio erat, quia dicitur Is. 13. ante diem festum Paschæ, &c. Quidam respondent quod Pascha accipitur pro tota solemnitate paschali, pro omnibus septem diebus Azymorum. Et ita rñdet Chryost. Et quia incipiebat ista festiuitas die quintodecimo, & fiebat die vicesimo primo, & Christus cœnauit die quartodecimo mensis, quando Iudæi comedeant agnum paschalem, dicitur fecisse ante diem festū Paschæ. Istud conuenienter dicitur, sed melius diceretur, quod non accipiat hic Pascha pro tota festiuitate paschali, sed solum pro prima die festiuitatis, quia non dicitur: Ante festum Paschæ, sed ante diem festū Paschæ. Nicolaus de Lyra dicit, quod accipiat hic dies festi Paschæ pro die quinto decimo mensis, & sic Christus cœnauit die quartodecimo, sicut supra dictum est. Sed dicendum, quod licet ista vera sint: non tamen tangunt radicem verborum beati Ioannis, qui voluit facere distinctionem inter diem festum Paschæ, & inter festum Paschæ. Nam differunt ista, quia sicut supra de festo Paschæ. Nam differunt ista, quia sicut supra de festo Paschæ. Nam differunt ista, quia sicut supra de festo Paschæ.

A mus poterat vocari dies Azymorum, & etiam dies festus propter celebritatem eius: ideo si Beatus Ioannes dixisset, quod ante Pascha cœnauit Christus cum Discipulis, intelligeretur saltem, quod cœnasset die tertio decimo, cum Pascha esset die quartodecimo. Dixit tñ: Ante diem festum Paschæ, accipiendo Pascha pro illo festo continuo à die 14. vsque ad vicesimum primum. Et in isto tpe primus dies festus erat dies quintodecimus, & deinde dies vicesimus primus: ceteri autem dies non erant solemnes: ideo quod factū est die quartodecimo mensis, poterat diei factum ante diem festum Paschæ, licet non esset factum ante Pascha. Et hoc fuit ipsa cœna Dñi, quæ fuit die quartodecimo, & dies festus Paschæ erat dies quinquagesimus. Tertia ratio erat de magno die sabbati: pro quo dicendum, quod sicut supra tactum est in festo Azymorum erant septem dies, quorum duo, s. primus, & septimus erant valde celebres, & non licebat in eis fieri aliquod opus nisi quantum ad ea, quæ pertinebant ad cibos: Exod. 12. & Leu. 23. Dies autem quinq; intermedij erant profesti: & tñ fiebant in eis oblationes, & sacrificia multa, de quibus Leuit. 23. & Numer. 28. ideo si aliqua dies sabbati accideret in his quinq; diebus quasi profestis, erat celebrior illud sabbatum, quam alias foret, non quidem quantum ad vacationē à laboribus, quia nulla maior vacatio esse poterat, quā illa, quæ fiebat in sabbato, & erat maior quā illa, quæ fiebat in alijs omnibus solemnitatibus paschalibus, quia in duobus diebus celeberrimis Azymorum licebat parari cibos: Exod. 12. in sabbato autem non licebat parari cibos: immo nec succendere ignem: Exod. 35. sed quantum ad multiplicationem sacrificiorum. De sacrificijs patet: nā est regula, quæ colligitur Numer. 28. & 29. quod quocunque duo festa eodē die acciderent, vel tria, vel plura: sacrificia vnus non impediabantur propter sacrificia alterius, licet coinciderent: sed multiplicabantur. Et sic quando duo festa veniebant in eodem die, erat ille dies celebrior, quā erant solum septem festiuitates, s. sabbatum, dies Calendarum, Phase, siue Azyma, Pentecostes, dies Clangoris, dies Propitiationis, dies Tabernaculorum, ut patet Leu. 23. s. hæc sunt feriæ Dñi, quas observare debetis. Et numerantur ibi omnes hæc. In omnibus autē istis fiebant propria sacrificia: in quibusdam solēniora, in alijs autem minus solemnia, & præter hæc offerrebat quotidie sacrificiū, quod vocatur iuge, s. vnus agnus anniculus mane, & alius vespere: Leu. 6. Numer. 28. quæ autem sacrificia offerrentur in singulis prædicendum, quod sepe sacrificia vnus festi sunt similia in toto, vel in parte sacrificijs alterius festi, ut patet ibidē: & tñ si coinciderent aliqua alia festa istorum in eadē die, licet sacrificia eorum coinciderent inter se quantum ad aliquid, non tollebantur quædam propter alia coincidere, s. sabbatum, & festum Clangoris, & festum Calendarum. Nam festum Clangoris erat primus die Septembris, secundum Iudæos. Dies Calendarum est prima dies cuiuslibet mensis, & ista duo saltem coincidunt in prima die Septembris. Et si acciderat, quod illa dies sit sabbatum, erunt tria festa eodem die, quorum quodlibet habet propria sacrificia: Numer. 28. & 29. licet quædam sacrificia vnus coincident non impediuntur quædam propter alia, sed multiplicentur, s. offeruntur omnia, ut patet ibidem, & insuper offeruntur sacrificia iuge, quod competit cuiuslibet diei profesto. Et sicut dies festus quilibet est celebrior quantum ad sacrificia die profesto, quia in illo fiunt

sacrificia propria, & sacrificia diei profesti. Ita dies illa, in qua coincidebant duo festa, erat celebrior quantum ad sacrificia illo die, in quo eueniret alterum tantum istorum festorum, eo quod illa die offerbantur sacrificia amborum festorum. Quando autem euenirent tria festa eo die, quod poterat esse ad plus sabbatum, dies Calendarum, & dies Clangoris, erat festum celebrior, quia sacrificia omnium trium festorum fiebant illa die. Cum ergo sabbatū, quod erat post Christi mortem eueniret in die tertio Azymorum, secundum modum computandi Euāgelistarum, & die secundo Azymorum secundum computationem Hebræorum, acquirebat sibi illud sabbatum quandam celebritatem, & vocatur magnus dies sabbati, s. quia erat maior & celebrior in sacrificijs, quam si euenisset istud sabbatum extra dies Azymorum. Et cum arguitur, quod si non fuisset istud sabbatum dies primus, vel septimus Azymorum secundum computationem Iudaicam, non vocaretur dies magnus sabbati, quia iste primus dies erat celeberrimus. Dicendum, quod verum est, quod si istud sabbatum fuisset prima dies Azymorum esset celebrior, quam in secunda die: tamen adhuc in secunda die erat magnus dies sabbati, quia ipse dies de se erat magnus, quia sabbatum erat, & præter hoc, quia cadebat intra festiuitatem paschalem, licet non in die principali, & ex hoc erat celebrior in sacrificijs, & honore. Vnde inhonestius erat corpora occisorum manere hoc sabbato in cruce, quā si fuisset extra tempus Azymorum, & hoc intendit beatus Ioannes.

Ad quartum dicendum, quod cum Christus dixit: Tempus meum prope est, non significauit anticipationem celebrationis paschalis, s. quod propter imminuentem passionem præueniret diem, sed assignauit desiderium manducandi illud Pascha, & erat desiderium illud, quia non manducaturus erat iam aliud Pascha cum Discipulis suis. Et sic ipse dixit Luc. 22. s. desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscū antequam pariar, s. quia istud est vltimum Pascha, quod vobiscū manducaturus sum: magis desidero illud manducare, quam quodlibet aliud. Ad significandū etiam hoc desiderium propter instantem mortem dicit Matth. 26. Non bibam vobiscum amodo de hoc genimine vitis, quoad usque bibam illud vobiscum nouum in regno patris mei. Et est sensus huius positionis, s. tempus meum prope est, &c. i. ego cum magno desiderio volo facere Pascha istud cum Discipulis meis apud te, quia non sum vnquam aliud manducaturus. Et hoc est, s. quia tempus meum prope est, i. quia instat tempus passionis meæ. Cum autem dicit, quod ista verba essent superflua, s. tempus meum prope est, nisi per illa significaretur anticipatio, dicendum, quod falsum est, quia licet non ponantur ad significandum anticipationem, ponuntur ad significandum aliquid aliud, scilicet desiderium manducandi Pascha, ut dictum est. Ad quintam rationem cum dicit, quod durius est, & magis repugnans alicui celebrati, &c. dicendum facilius toleraretur, quod in illo sabbato, quod fuit post mortem Christi manerent corpora in cruce, quā in ipsa die occiderentur: & tñ postea non bene arguitur, quia deberet concludi de sabbato, s. quod in illo non liceret occidi Christum, & latrones: & tñ concludit de Pascha. Et verum est, quod in illo sabbato, quod fuit post mortem Christi, non permisissent Iudæi occidi Christum, nec latrones: permiserunt tñ ipsos occidi prima die Azymorum. Ratio dicitur est, quia licet dies quintodecimus mensis primi, qui erat primus dies Azymorum esset celebrior, quā ceteri dies paschalis solemnitatis: tñ quicunque dies sabbati enā extra tēpus paschale erat celebrior illo die quintodecimo, & omni-

Distinctione inter festum Paschæ & festum Azymorum

autem Ecclesia Gregorum seruat vsq; ad hodiernum diem. Nam in fermentato conficiunt s'm ceremonias suas antiquas. Dicendum tñ est, q' Christus in cena vltima comedit azyma, & non panem fermentatum. Quod patet primo ex destructione fundamenti positionis Græcorum. Nam tenent Græci, q' Christus anticipauerit, & comederit Pascha die tertio decimo mensis, vt supra declaratum est. Et tamen Iudæi non comedebant tñc Pascha, sed die seq. f. quartodecimo. Et sic non essent panes azymi in Terra Israel die tertio decimo, de quibus comederet Christus, ideo comederet panes fermentatos. Constat tñ inductū necessario ex precedentibus, q' Christus manducauerit Phase die quartodecimo mensis, qñ Iudæi māduca-bant: & tñ tunc omnes Iudæi manducabāt Azymos: ergo ēr Christus manducaret, & in illis conficeret. Secundo patet, quia nō solum rōnabiliter infertur Christum comedisse azyma die cenæ, sed v' etiā hoc necessarium. Nam dato, q' Christus, & Discipuli vellent comedere panem fermentatum illo die non haberent, quia nullus panis fermentatus erat tunc in tota terra Israel. Nam antequā inciperet festum, sante meridiem diei quartodecimi eiiciebant omne fermentatum de domibus suis dando illud bestijs ad comedendum, ita vt nullā particula panis fermentati maneret in tota Terra Israel postquā incipiebat festiuitas, vt patet Deut. 16. l. non erit fermentatum in omnibus terminis tuis septem diebus. Et hoc ēr obseruare Iudæi vsq; hodie sic. Non ergo possent Discipuli Chri, qui parauerant ei cibos paschales, habere aliquos panes fermentatos, quos darēt Christo in illa cenā. Necessario ergo, q' comederit azyma. Tertio patet, quia Christus voluit obseruare tota vita sua legem veterē: & tñ de necessitate legis erat comedi azyma cū agno paschali, quia sepe hoc mandatum est, vt patet Exod. 12. & Num. 9. ergo Christus comederet azyma in illo festo. Et si dicatur, q' non posset habere azyma, dicendum, q' Christus potius omitteret totam celebrationē paschalem, quam q' obseruaret quasdam ceremonias eius, & alias non, quia iste erat labor inutilis, & irōnabilis, cum laboraretur in obseruatione quarundam ceremoniarum: & tñ per hoc nondum satisfaceret legi, sed esset prauaricatio eius, cum non obseruaret oēs ceremonias, sicut declaratum fuit supra qñ probabatur q' Christus celebrauit Pascha die 14. cum alijs Iudæis. Quarto quia dato, q' Christus anticipasset Pascha per vnum diem sicut Græci dixerūt, qđ tñ falsum est, adhuc comedisset azyma, quia licet die 13. alijs Iudæi nondum comedebant azyma, sed fermentatum: tñ Christus faceret fieri azyma pro cenā sua, quod facile erat. Nam si Christus ex aliqua causa mutaret tps celebrationis paschalis, quod erat aliqd difficile: faceret ēr quod haberet panes Azymos pro illa die, licet alijs Iudæi non haberent, quod erat lais facile, & nō erāt q' legem. Nam licebat cuilibet comedere panes Azymos quouidie si vellent ēr extra temp' Azymorum, cum lex de comedendo Azymos septē diebus esset pēnalis, & nō obligaret nisi ad illos septē dies: si tñ quis spēte vellent comedere panes Azymos quotidie, cum essent panes afflictionis, licebat ei: si tñ panes azymi fuissent introduci in priuilegium, vel fauorem, non liceret cuiquam vefci illis, nisi quandiu lex permitteret, sicut est de omnibus alijs, quæ danē ex gratia, vel ex priuilegio. Dato ergo, quod quando Christus celebrauit Phase non essent azyma apud Iudæos, ipse faceret parari illa, vt obseruaret omnes ceremonias paschales, potissimē quia valde facile erat facere panes Azymos, quia nihil est facilius, q' facere panes tubcinencios, qui fiunt repentinē non existentibus alijs panibus, qui nō possunt ita cito parari, sicut

patet Gen. 18. cum venissent tres Angeli ad Abrahā in specie virorum, & vellent eis in promptum dari cibos nec haberet aliquos panes, dixit Sarē vxori suæ, accelera tria sata farine, commisce, & fac tubcinencios panes. Nihil ergo impediēbat quin Christus comederet panes Azymos die tertio decimo, si anticipasset Pascha, etiam si non esset azyma apud Iudæos. Quinro patet, quia dato, quod Christus anticipasset Pascha, & esset prohibitum apud Iudæos comedere panes Azymos extra septē dies Azymorum, adhuc Christus deberet comedere azyma illo tēpore. Quod patet, quia vetitum erat celebrare Pascha nisi quarto decimo mensis primi: & vt tamen isti volūt Christus anticipauit per vnum diem faciendo contra legem subeunte causa: ita ergo ex eadem causa comederet azyma tempore illo, quo lex non concedebat, vt cōpleret celebritatem paschalē. Ex dictis apparet, quod Christus comedit azyma in cenā vltima, & non fermentatum, siue anticiparet, siue non, potissimē cum probatum sit, quod Christus non anticipauit, sed comedit ea die, qua Iudæi.

CAPITVLVM X.

Quod Christus confecerit in Azymis, & quod licet possit confici in Azymis, & in fermentatis, quid sit conuenientius.

EX prædictis sequitur, quod Christus confecerit sacramentum corporis sui in Azymis. Nam Christus comedit in illa cenā panes Azymos, vt supra probatum est, sed ipse non confecerit nisi in panibus, quos habebat in mensa: ergo in Azymis confecerit. Itē patet, q' Chrs cenauit die 14. quando celebrabant Pascha oēs Iudæi, sed eo tpe non erat aliqd fermentatū in tota Terra Israel: Deut. 16. si Christus vellent conficere in fermentato, non occurreret sibi hēre illud, nisi ex miraculo faceret panē fermentatū, vel faceret parari illo tpe panē fermentatū, vel retinuisset illud ex tpe præcedēti, qñ licebat vefci in fermentatis, qđ totū erat q' legem, Deut. 16. l. q' non esset aliqd fermentatū in toto Israel septē diebus. Non est ergo vilo modo dicendū, q' in fermentato confecerit, q' ad hoc oportebat poni aliq' exorbitantiam à lege, & à communi modo, quæ non sunt danda sine necessitate: ponendo autem, quod Christus confecerit in Azymis, non sequitur aliquid contra legem, nec contra communem modum: ideo istud tenendum est. Ex his apparet solutio illius dubitationis, quæ communiter vertitur, scilicet, an in Azymis, vel in fermentatis conficiendum sit, & dicendum est, q' non in fermentatis conficiendum sit, & istam veritatē sequitur Ecclesia Latinorum. Græci autem crediderunt, quod Christus anticipauit Phase comedēdo die tertio decimo: ergo apud Iudæos non erant azyma, & sic quod comederit fermentatum, & in illo confecerit: & ipsi ergo credentes se Christum imitari, in fermentato conficiunt vsque in hodiernum diem. Sed considerandum est circa hoc, quod in cōfectione huius sacramenti duo considerari possunt, scilicet quid de necessitate fieri debeat, & quid fieri conueniat. Quantum ad necessitatem dicendum, quod illa sunt de necessitate huius sacramenti, quæ sunt ei substantialia. Nam sicut in compositis naturalibus materia, & forma sunt substantialia rei, ita large in sacramentis dicimus materiā, & formā esse partes substantiales. Est enim forma sacramenti huius in verbis illis, per quæ fit consecratio, quæ licet non habeantur ita formaliter in Euangelio: tamen

Secundum
Chri
confecit

in suscipit illa ab Apostolis, qui susceperunt ea a Christo, vt patet extra de celeb. mis. cum Marthæ. materia sacramenti est panis triticeus, & vinum de vitibus, siquis autem mutaret aliquod istorum duorum substantialium. s. materiæ & formæ nō conficeret, vt pote si non vteretur verbis ab ecclesia consuetis, vel conficeret in pane hordei, aut in vino non de vitibus, quidquid autem aliud eueniat nō impedit effectū sacri, sicut in naturalibus si corpus, & aīa rationalis simul sint homo est, si alterū eorum deficiat impossibile est hoīem esse. si tñ ambo simul sint, quæcunq; alie varietates fiant exterius nihilominus hō est, vt potē si sit magnus vel paruus: niger vel albus, & sic de ceteris: quia accidentia non variant speciem rei. Ita in sacris: B siquis, n. adhibeat panem triticeum & vinum de vite, & profecerit verba consueta ab ecclesia pferri cū intentione cōsecrandi, conficiet sine dubio si sacerdos est, quidquid aliud mutet exterius, & siue panis sit durus, siue mollis, siue calidus, siue frigidus: niger vel albus, grossus vel tenuis, quadratus vel rotundus. Idem etiā de vino, siue sit album siue rubeum, nouum vel antiquū, boni saporis vel mali. De verbis ēr pertinentibus ad formam, siue pferantur cantando, siue recitando: distinet, vel confuse, in bono, vel malo accētū, & sic quia propter variationem illorum non variatur effectus sacri. Ita etiā est in alijs sacramentis, vt patet in baptismo cuius materia est aqua elementalī, quæ tamen siue sit frigida, vel calida nihil differt, immo ēr si sit dulcis, vel salia, quod magis nihil differt. Nam in aqua maris baptizari quis potest. Ita est i pane, qui est materia sacramenti. Nam esse triticeum est esse speciem, & quia triticeum, & hordaceum differunt in specie, non poterit in hordaceo pane, nec in aliquo alio, nisi in triticeo confici. esse tamen fermentatum, vel azymum sunt accidentia panis, & non variant speciem eius, ideo siue sit panis triticeus fermentatus, siue azymus, potest in illo confici. Et sic patet, q' Græci non erant conficiendo in fermentato, quia ita est verum corpus Christi ibi, sicut in cōfectione azymorum, quam tenet Ecclesia latinorum. Secundum est quid est, quod conueniat fieri in hoc sacramento. In azymis, vel in fermentatis conuenientius sit confici. Et dicendum q' conuenientius est confici in azymis, & ponit ad hoc S. Thomas 1. parte Summæ qđ. 77. artic. 4. tres rationes. Prima est propter imitationē Christi: nam ipse in azymis confecerit, sicut supra probatum est. Secunda, quia panis est proprie figura, vel sacramentum corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est: fermentum tamē corruptionem inducit in pane, sicut dixit beatus Paulus modicum fermentum totam massam corrumpit. Tertia, quia hoc magis competit sinceritati fidelī: nam azymū significat sinceritatem, quia in se sincerum & immixtum est, & ista sinceritas requiritur in vsu huius sacramenti, iuxta illud 1. Cor. 15. Pascha nostrum immolatum est Christus, itaq; epulemur non in fermento veritatis. Græci autem, qui in fermentato conficiunt, non oīno sine ratione fecerunt. Est vna ratio ad significandum vnionem naturæ humanæ ad verbū diuinū sicut fermentum pane miscetur. Secunda est in detestantibus hæresis Nazaræorum. Nazaræi quippe didicunt obseruanda esse ceremonialia legis veteris siue cum euangelio, & quia Christus confecerit in azymis, vt seruaret ceremonias Paschales, volunt etiam ipsi conficere in azymis, vt obseruent illam ceremoniam legis veteris, non licet tamen iam obseruare ceremonias veteres, quia beatus Apostolus detestatur eas, vt patet ad Gala. 5. ideo, vt non viderentur Græci

Alph. Toit. Pars II. Defensorij.

obseruare ceremonias veteris legis, voluerunt potius in fermentato quam in azymis conficere. Istas rationes tangit Gregorius in Registro. Dicendum tamen q' licet conuenientius sit in azymis quam in fermentato conficere, tamen seruanda sunt super hæc consuetudines ecclesiarum. Nam cum ecclesia Latinorum consecrat in azymis, peccaret presbyter Latinus, qui manens inter Latinos conficeret in fermentato, & puniretur secundum iura, sicut patet extra de celebrat. mis. c. per literas, vbi punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & vase ligneo missarum solennia præsumperit celebrare, sic etiam peccaret presbyter Græcus si in ecclesia Græcorum existens conficeret in azymis. Hoc tenet Sanctus Thom. vbi supra, & videntur esse de intentione beati Gregorij in Registro, & per hoc facile est soluere quæcunq; obiecta.

CAPITVLVM XI.

Et conclusio de anno mortis Christi prima via probandi per historias gentium, & quod non sit necessaria.

PRÆCEDENTIBVS sic se habentibus, accedendum ad secundam dubitationem de morte Christi, circa quam erant duæ conclusiones, s. vna de anno mortis Christi, & alia de die, & licet vna dependat quodammodo ex probatione alterius, tamen vt distinctius videatur de qualibet earum per se agetur. Primo negociandum est circa primam de anno mortis, cuius tenor est: In nullo anno atatis Christi cum mortuum fuisset dicere possumus, nisi quando incepit esse temporis sui annus trigessimustertius. Dubitatio enim cōsueuit esse solum de tribus annis. s. de anno 32. inchoato, vel de 33. vel de 34. & plures dubitant de 33. & de 34. in quo eorum Christus mortuus sit quam de 32. de alijs autē annis, nemo vsque nunc dubitauit, quia non est ita verisimile Christum mortuum fuisset in aliquo alio, sicut in vno de istis. Et dicendū, q' licet in sacra Scriptura non appareat determinatū expresse, quo anno atatis suæ Christus mortuus sit: dicendum tamē est, q' mortuus est anno 33. suo inchoato, de quo solum transferant tres menses, & aliqui dies. Hoc potest probari tripliciter. s. historicē, legaliter, astrologicē. Prima probatio, quæ est potius persuasio est historica. s. quod Christus natus est anno quadagesimo secundo Octauiani, & mortuus est anno 18. Tyberij; ergo 33. anno atatis suæ mortuus est. Antecedens patet ex historijs, quæ vtrumque ponunt, & tangit hoc Iſidorus in lib. Etymolog. Consequenter patet, quia Octauianus vixit in regno annis 57. vt testantur historiae communes Romanorum, & aliarum Gentium, quando ergo mortuus est esset Christus annorum quindecim, si ergo mortuus est anno 18. Tyberij, mortuus est anno trigessimotertio atatis suæ, quia Tyberius successit immediate Octauiano, & anno quintodecimo Tyberij incepit prædicare beatus Ioannes, Luc. 3. & tunc ēr cœpit prædicare Christus. Manebant ergo quindecim anni de vita Octauiani, s. a quadagesimo secundo vsque ad quinquagesimum septimum, qui fuerunt cōes Christo, & Octauiano, & sic mortuus est Octauianus anno quintodecimo Christi, quibus successerūt decem, & octo anni de vita Tyberij Imperatoris, qui faciunt trigintatres annos: Ista probatio est satis rationalis, & tñ nō est necessaria, sed potius persuasoria propter duos. Primo propter fundamentum quod habet ex historijs, quæ non continent fidem plenissimā. Nā licet eis assentiamus: non tñ est earum tanta auctoritas, q' necesse sit in oī casu eis stare, etiā si istæ sint historiae scriptæ a viris sanctis, sicut patet de Chronicis Gotthorū, quæ

quæ scripsit Isidorus, & de alijs Chronicis sanctorum...

Secundo ista probatio non est sufficiens, quia dato...

Isto modo poterat esse hic, quod Octavianus vixit...

Sic etiam cum dicitur, quod Christus mortuus est...

CAPITVLVM XII

In quo ponitur via secunda probandi ex historia euangelica...

Secunda probatio est euangelica, nam ex histo-

Pro quo sciendum, quod licet omnes Euangelista...

Pro ista probatione debent presupponi duo funda-

Pro antecedentis probatione deducenda est histo-

Christus baptizatus est in die Epiphaniæ reuoluto an-

Manebat autem ex die, quo finit ieiunium istud...

ad medium secundi capituli nam Ioan. 1. dicitur, quomodo...

In isto anno trigesimo secundo inceptum aduer-

propter signa, quæ faciebat, & propter veritatem, quæ...

Alph. Post. Pars II. Defensorij.

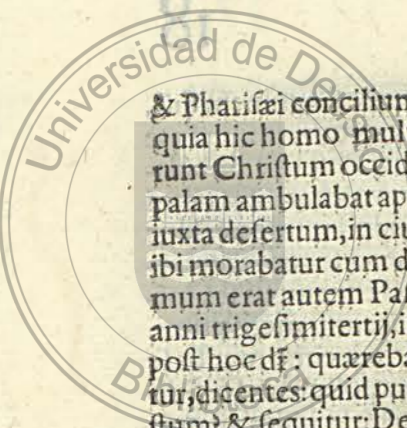
predicatione Christi circa corpus, & sanguinem suum...

In isto festo ascendit Iesus in Ierusalē, & predicauit om-

Tunc accidit, quod egrotaret Lazarus, & morere-

Domine ecce quem amas, infirmatur. Et tunc Chri-

Et tunc dicitur eodem ca. quod collegerunt pontifices...

& Pharisæi concilium, & dicebant: quid faciemus, quia hic homo multa signa facit? Et tunc cogitauerunt Christum occidere, & dicitur: Iesus ergo non in palam ambulabat apud Iudæos, sed abiit in regionē iuxta desertum, in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum discipulis suis. Et sequitur: proximum erat autem Pascha Iudæorū. Istud erat Pascha anni trigesimaltertij, in quo Christus mortuus est. Nā post hoc dicitur: quærebant ergo Iesum & colloquebantur, dicentes: quid putatis, quia non venit ad diem festum? & sequitur: Dederunt autem Pōrifices, & Pharisæi mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit indicet, vt apprehendant eum, & tunc in principio duodecimi c. sequitur de festo in ramis palmarum, quod erat per sex dies ante mortis diem Christi. Et post hæc in principio tertijdecimi. c. ponitur cæna Christi cum discipulis suis, quæ fuit præcedenti die ante mortē suā. Ex prædictis apparet, q̄ Christus post principium anni sui trigesimali vidit quadruplex Pascha. Primū ponit Io. 2. Secundum ponit Ioan. 5. Tertium ponit Io. 6. Quartū ponit Io. 11. Et in isto quarto mortuus est. Primum fuit Pascha anni trigesimali. Secundū fuit Pascha anni trigesimalprimi. Tertiu fuit Pascha anni trigesimalsecundi. Quartum fuit Pascha anni trigesimaltertij. Ista habentur ex deductione historię beati Ioānis, quæ nihil aliud continet à principio primi ca. vbi agit de baptismo Christi vsque ad principiu tertijdecimi, vbi agit de cæna sua cū discipulis ante mortem. Et est historia trium annorum completorū, & vnus inchoati. Nec potest quis maiora tpa Christo dare post baptismum suum quam ista, q̄ descripta sunt. Nisi forte diceret, q̄ historia beati Ioannis non est cōtinuata, quod non v̄ conuenienter dictum. A parat̄ ex prædictis illa duo, quæ supra tetigeramus. Primum est, q̄ Christus non potest dici mortuus fuisse vsq; ad annum trigesimaltertium ætatis suæ inchoatū. Nā post baptismum suum ponit beatus Ioannes Christū vidisse quadruplex pascha: ergo post baptismum vixit saltem quatuor annis. s. tribus completis, & vno inchoato. Completi fuerunt trigesimali, & trigesimalprimus, & trigesimalsecundus: incompletus trigesimaltertius, de quo Christus non vixit, nisi illis diebus qui sunt inter natale suum, & Pascha Iudæorum, qui sunt tres menses, vel parum plus. Et ad hoc non potest esse aliqua cauillatio, nisi negarem literam beati Ioannis, quia quadruplex Pascha non potest esse, nisi in quatuor annis. Ex hoc patet, q̄ nullo modo est recipienda illa positio, quæ dicit Ch̄m mortuū fuisse anno 32. vitæ suæ nondum completo, quia tunc non posset poni post baptismū Christi, nisi triplex Pascha cū baptisimus fuerit in principio anni trigesimali, Luc. 3. f. Erat Iesus incipiens annorum 30. ideo necesse est dici eum fuisse mortuum in anno 33. vel i aliquo alio post, sed prius nequaquam pot̄ dici mortuus. Secundum erat, q̄ Christus mortuus sit anno 33. quod satis patet, quia post principium anni trigesimali cum Ch̄s baptizatus est ponit beatus Ioannes quadruplex Pascha, & in vltimo eorum Christus mortuus est, ideo anno trigesimaltertio mortuus est. Ista probatio procedit necessario, nisi dicatur, q̄ iter istud quadruplex Pascha omisit beatus Ioānes aliquod Pascha. nam de primo eorum manifestum est, q̄ fuit in anno trigesimali, quia alias daretur quasi vnus annus integer postquam Ch̄s incepisset vocare discipulos, in quo nihil faceret. Istud patet in deductione, quā fecimus supra de primo ca. Ioannis vsque ad mediū secūdi. De quarto est Pascha satis apparet, q̄ fuerit illud in quo Ch̄s mortuus est, cum ponatur ibi simul festum in ramis palmarum, & dies cæne Dñi, quæ fuerūt in anno mortis Christi. Nec potest satis conuenienter stare, q̄ beatus

Ioannes omiserit aliquos annos de tempore illo, quo Christus prædicauit. Primo, quia historia B. Ioannis de seipsa apparet satis continuata, sicut supra diximus. Secundo quia in scripturis semper tenendū est, q̄ sit ordo continuatus sine omissione aliqua, nisi probetur omisio, & q̄ sit ordo rectus naturalis sine anticipatione & recapitulatione, nisi probetur anticipatio vel recapitulatio, quia semper præsumendum est pro eo, quod commune est, nisi probetur esse factū per aliquem specialem modum: scribere tñ aliquid cum omissione quorundam, vel cum anticipatione, & recapitulatione sunt speciales modi, ideo nunquā est præsumendum, q̄ isti sunt in scriptura, nisi quādo clare probatum fuerit, q̄ aliquis eorū est. Fundamentum huius est, quia alias tolleretur tota certitudo scripturæ: si putarem, q̄ scriptura loqueretur per omissiones anticipationes, & recapitulationes nisi in casu, in quo manifestē apparet. In præsentia tamen non constat, q̄ beatus Ioannes omiserit aliquos annos, vel Pascha de ætate Christi post baptismum vsq; ad mortē, & ponit quadruplex Pascha. ideo credendum est, q̄ non fuerit, nisi istud quadruplex Pascha. Et sic Ch̄s moreretur in principio anni trigesimaltertij ætatis suæ.

CAPITVLVM XIII.

In quo incipit tertia via probandi. s. astrologica, & ponuntur quatuor supposita ad probandum hanc, & tria illorum probantur hic.

TERTIA probatio erat astrologica, non quidem q̄ tota sit astrologica, quia astrologica de talibus non considerat tāquam de subiecto, vel de partibus subiecti artis, sed præsuppositis quibusdam fundamentis legis Dei ad quam proprie pertinet de morte Christi agere. Astrologia est via probatiua ad id quod interdum. Et ista probatio est omnino necessaria, ita q̄ non habeat locum aliqua cauillatio de omissione anticipatione vel recapitulatione, sicut haberet locum contra præcedentem probationem, quæ erat purē euangelica. Ad inueniendū hoc oportet quædam præsupponi: primum est, q̄ Christus mortuus est die Veneris, sic patet Io. 19. f. Iudæi ergo qm̄ paschee erat, vt non remaneret in cruce corpora Sabbatho, rogauerunt Pilatum, vt frangerentur crura eorum. & sic dies qua Christus pendebat in cruce erat paschee, id est dies Veneris, & sebaus dies erat Sabbathum. Et ne manerent corpora in illo die in cruce, sed morerentur cito fracta sunt crura latronum, crura autem Christi non fracta sunt, quia iam erat mortuus. Idem patet Mar. 15. f. Et cum iam sero esset factū, quia erat paschee, quod est ante Sabbathum. Et etiam Lucæ 23. dicitur: Et dies erat paschee, & Sabbathum illucebat, id est sequens dies erat Sabbathum.

Secundum præsuppositum est, quod Christus mortuus est die quintadecima mensis primi Iudæorum, scilicet luna quintadecima. Nam Iudæi computant menses per lunationes, & quæta est luna tot sunt menses dies, ideo apud Iudæos est festum Calendarum, scilicet prima dies mensis: Numeri 28. & 29. Et illa dies vocatur Neomenia: Isaię primo. & Psalmo octuagesimo. Et sicut Calendę vocantur apud nos prima dies mēsis cuiuslibet, ita vocatum fuit istud festum Neomenie apud Iudæos Calendę, ad significandum, quod dies Neomenie est prima dies mensis, & in omni mense celebratur, & tamē Neomenia significat primam diem lune, scilicet, quando luna est in coniunctione cum Sole, & non apparet. Et interpretatur Neomenia nouus defectus, vel nouiter deficiens. Patet

Patet hoc, quia Christus mortuus est sequenti die post cænam, & tamen ipse cænavit die quartadecima mensis ad vespertinum quando Iudæi comedebant Pascha, vt supra probatum est. Et istud festum est die quartadecima mensis primi: Leuit. 23. & sequenti die post cænam mortuus est, quia surgens de cæna introiuit in hortum, & ibi captus est a ministris Iudæorum, sequenti die mortuus est, & colligitur Matth. 26. & 27. Mar. 14. 15. Lucæ 22. 23. Ioan. 18. 19. erat ergo dies quintadecimus lune quando Christus mortuus est.

Tertium præsuppositum est, q̄ Christus mortuus est inter annum trigesimali, & quinquagesimum ætatis suæ: nullus enim debet dubitare, an Christ⁹ mortuus fuerit ante annum trigesimali. Nam ante illud tempus nondum inceperat prædicare, nec facere aliquid eorum, quæ communiter traduntur ab Euangelistis. Patet quia Lucæ 3. dicitur: Erat Iesus incipiens annorum triginta, i. incipiebat annum trigesimali, quādo baptizatus est, vt ibi subiungitur. Item non peruenit Christus ad annum quinquagesimum. Nam illo anno, quo mortuus est dixerunt Iudæi sibi. Quinquaginta annos nondū, & Abraham vidisti? Ioan. 4. hoc tñ dicebant Iudæi tanq̄ notissimum, quasi dicant, Christus gloriabatur se esse anteq̄ Abraham fieret, & tñ ad plus etiā si Christus vellet dicere se habere multos annos non poterat dicere, q̄ erat quinquaginta annorū. Sicut si de aliquo hoīe trigintaquinque annorum volendo arguere q̄ ipsum de manifestissimis, dicemus tñ, non habes sexaginta annos? Nam licet posset mentiri dicendo se habere quinque, vel sex annos supra veritatem, vel infra. q̄ tñ dicit se habere quinquaginta, vel viginti supra veritatem, vel infra nullo mō est verissimile, ideo in talibus rñdens, et si vellet subterfugere verum, vel falsum exprimeret, nullo mō audebit, quia manifestissime apparebit eum mentitū. Ita nunc Iudæi volebant conuincere Christum de mendacio, cum ipse diceret se esse antiquiorem quam Abraham, & si illi expressissent solum summam annorum eius, vel paucos plus, poterat ipse dicere, q̄ erat plurimum annorū, & non poterat eum manifestē conuincere, ideo dixerunt multos annos supra ætatē Christi, vt ipse se erubesceret dicere se esse plurimum annorum quā illi expresserant. Cum ergo dixerint, q̄ nondum erat quinquaginta annorum: videtur dicendum, q̄ nōdum est set quadragintaquinque annorum, vt tantæ ætatis apparet, nec fortē 40. annorum. Christus tñ mortuus est in anno, in quo ista dicta sunt ei in festo Scenophegie, quod est mense sexto, & ipse mortuus est mense primo sequentis anni, vt ex supra dictis inductum est: & satis manifestat beatus Ioannes. Non ergo inquirendum est de multis annis ætatis Christi, in quo illorum dies inter trigesimali, & 50. & licet cōiter non dubitet, nisi de tribus annis. s. 32. 33. & 34. & satis esset inquirere per viam astrologicam, in quo istorum trium annorum mortuus fuerit, vt tñ tollamus dubium fm̄ fundamenta Euangelij, ex quibus apparet eum fuisse mortuum inter annum trigesimali, & quinquagesimum. De omnibus istis intermedijs. s. de quolibet istorum 20. annor. queretur in quo eorū mori potuerit.

CAPITVLVM XIII.

De quarto præsupposito, & ibi multa de diuersitate annorum solarium & lunarium, & de annis diuersarum gentium, & multa de mutatione anni Iudæorum, & de causis, & de modo inueniendi primum mensem Iudæorum quolibet anno.

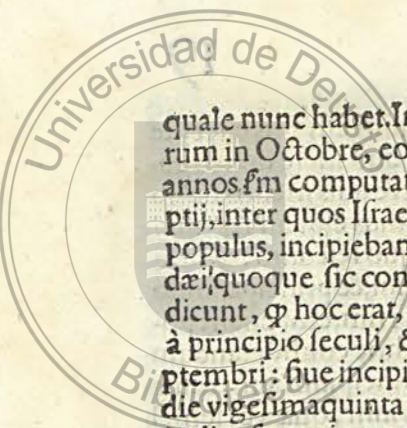
QUARTVM præsuppositum est quātum ad computationem istam, quia Christus mortuus est Alph. Toft. Pars II. Defensorij.

in mense primo Iudæorum: videndum est, quis esset iste mensis primus, vt sciamus cum quo mēse nostro incidit, quia alias nescimus dicere quis mensis de nostris erat, quando Christus mortuus est. s. an Aprilis, vel Martius, vel aliquis alius. In quo sciendum, q̄ cum primus mensis sit principium anni, & principia annorum apud diuersas gentes diuersa sint, erūt etiam primi menses diuersi, sed etiam in hoc considerandum est, q̄ quædam gentes habent principium anni mutabile, & alia non. s. quædam gētes sunt, quæ vbi semel habent principium anni, ibi semper habent illud, sicut sunt Latini, Græci, Aegyptij, Syrij, Persæ, & multæ gentes: alia autem sunt, quæ habent principium anni mobile, sicut Saraceni. Ista diuersitas venit ex eo, q̄ quædam gentes faciunt annos lunares, alia annos solares. Ille gentes, quæ faciunt annos solares, habent principium annorum suorum fixū, sicut Latini, quorū annus semper incipit in Ianuario in hyeme, vt potē si semel incipiat annus Latinorum die illo, quo sol est in vigesimo gradu Capricorni, semper incipiet eodem die, nec apparet aliqua diuersitas, nisi in multis annis. s. in cētum annis vno die, vel quasi propter motum augiū, de quo non est ad præsens. Vulgus tñ non percipit istam differentiam. Quædam etiam gentes sunt, quæ incipiunt annum suum in autumnno, & semper sic incipiunt. s. Græci, qui computant per annos Alexandri, & incipiunt in Octobri. Gentes autē, quæ computant annos suos per lunam: necesse est, quod faciant mutationem in principijs annorum suorum, quia tempus variatur pp̄ varietatem solis, & non pp̄ varietatem lune. Nam quatuor diuersitates tporū. s. ver, æstas, autumnus, hyems non fiunt propter lunam, sed pp̄ Solem, quia alias quolibet mense essent iste quatuor diuersitates, cum Luna quolibet mense cōpleat circuitum suum.

Qui autem computant menses per Lunā faciunt 12. menses, sicut qui computant annos solares. Menses tñ lunares non sunt æquales mensibus solaribus, quia vna lunatio continet vigintinouem dies, & 12. horas, vel quasi, & duæ lunationes simul continent dies quinquaginta nouem: ideo illi, qui volunt distinguere menses lunares dando cuiuslibet dies integros, faciunt vnum mēsem ex triginta diebus, & alium ex vigintinouem. Et sic procedunt. Et sic 12. menses lunares simul faciunt dies trecentos quinquagintaquatuor, annus tamen solaris continet dies trecentos sexagintaquinque præter quartam bissextilē, & sic annus solaris abundat in 11. diebus ad annum lunarem.

Ex quo sequitur, q̄ necesse est, quod si quis computet tempora sua per annos lunares, quod aliquando incipiat annum in hyeme, aliquando in æstate, & sic de alijs partibus temporis. Patet hoc, quia si nunc computare inciperent annos solares, & lunares eodē die, s. prima die Ianuarij non finientur simul, quia annus lunaris erit minor. 11. diebus, & finietur die vigesimo Decembris, & alio anno decurtando alios 11. dies finietur die nona Decembris, & alio anno decurtando sic finietur die vigesima octaua Nouembris, & sic cōtinue decurtabit vsque in triginta tribus annis minuetur, & deficiat vnus annus lunaris totaliter, & redeat ad principium anni solaris. Et sic trigintatres anni solares faciunt trigintaquatuor annos lunares vel quasi. Ista enim est computatio grossa & absoluta solum ad ostensionem differentie mensium solarium & lunarium. Istum modum tenent Saraceni qui computant per annos lunares, & aliquando incipiunt annum suum in Martio, aliquando in Aprili, aliquando in Octobri, & sic de alijs partibus anni. His visis considerandum est de annis Hebræorum, & dicendū q̄ annus Hebræorum à principio non habebat tale initiū, quale

Ann⁹ Saraceno-ri est per lunationes.

quale nunc habet. Incipiebat namque annus Hebræorum in Octobre, eo q̄ a principio ipsi cōputauerunt annos s̄m computationem gentium. Et quia Aegyptij, inter quos Israelitæ creuerunt, & inceperunt esse populus, incipiebant tunc annos suos in Octobre, Iudæi quoque sic computabant. Periti t̄n inter Iudæos dicunt, q̄ hoc erat, quia ipsi computabāt annos suos à principio seculi, & quia mundus creatus est in Septembri: siue incipit annus in Octobre. Nam dñr, q̄ die vigesima quinta Septembris creatus est mundus, & dies sexta, in qua creatus fuit Adā, fuit dies vltima Septembris, & sequenti die, in quo Deus cessauit ab oī opere. s̄. dies Sabbathi, fuit prima dies Octobris, & illa fuit prima dies anni, & sex dies præcedentes, in quibus fuit creatio, pertinet ad alium annum. & illos sex ponunt Iudæi tanq̄ vnum annum. q̄ aut̄ Iudæi computarent isto modo annos, patet Exo. 23. s̄. Solēnitatem quoque in exitu anni, q̄n congregaueris oēs fruges tuas de agro. Ista solēnitatis est Scenophegię, vel Tabernaculorum, q̄ est die 15. mensis Septimi. s̄. Septembris, quo tpe oīa collecta sunt de agris. s̄. fruges, & vinum in terra calidissima, sicut est terra Aegypti respectu nostri. Et dñr tunc exitus anni, i. finis. s̄. quia antiquitus solebat esse finis anni 1 Septembris, & principii in Octobre. Patet hoc clarius Exod. 34. cum dñr: Solēnitatem quoque, q̄n redeunte anni tpe, cuncta conduntur, & agitur de solēnitatis Tabernaculorum, q̄n conduntur, i. reconduntur oīa. s̄. fruges in horreis, & vinū in apothecis, & hoc est redeunte anni tpe. Dñr. n. redire annus, q̄n finitur vnus annus, & incipit alius. Et sic v̄ q̄ annus incipiebat olim in fine Septembris, q̄n est solēnitatis Tabernaculorum. Isto modo cōputauerunt Iudæi annos quando fuerunt in Aegypto. Tempore autē illo, quo Deus educere debuit illos, voluit q̄ mutaretur principium anni, & q̄ ille mensis, in quo exiabant de Aegypto esset principium oīum mensium, & ibi inchoaretur annus. Sic patet Exod. 12. s̄. mensis iste vobis principium mensium erit primus in mensibus anni. Hoc fecit Deus, sicut faciunt principes terreni, qui q̄n faciunt aliqua gesta magnifica faciunt cōputari principia annorum ab illo tempore. Sicut fuit de oībus ponentibus aras. s̄. de Nabuchodonosor, de Philippo patre Alexandri, de Alexādro, de Diocletiano, de Octauiano, de Gerdauch, de Mahometo. Et q̄a Deus faciebat opus magnificum, educendo Israelitas de Aegypto, voluit q̄ in memoriā illius beneficii mutaretur principium anni, & computaretur annus ab illo tempore, quo de Aegypto educti sunt. Alia fuit cā, quia Deus educens Israelitas de Aegypto assumpsit eos in populum specialem sibi separādo de omnibus gentibus: Exod. 19. s̄. Vos ipsi vidistis quæ fecerim Aegyptijs, q̄no portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi, si ergo audieritis vocem meam, & audieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis gentibus: mea est enim oīs terra, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale. Quia ergo computatio annorum quam prius tenebant Iudæi erat a creatione mundi, per quam Iudæi pertinebant ad Deum generaliter, vt oēs homines, liberatio autem de Aegypto fuit, per quam specialiter pertinuerūt ad Deum, vt populus peculiaris, ideo debuerunt potius computare annos suos a tempore, quo exierunt de Aegypto quam a creatione mundi. Insuper iussit eis, quod quolibet anno die quarto decimo mensis primi Iudæi celebrarent Phasē occidentes agnum eo modo, quo fecerant in Aegypto: Numc. 9. & Leuit. 23. Iussit etiam vt istud semper esset in tempore nouarum frugum, s̄. in principio veris, quia illo tempore exierant de Aegypto: Deuteronom. 16.

Tunc autem erat difficultas, quomodo Iudæi hoc

facerent, quia vt supra declaratum est, anni lunares sunt inæquales annis solaribus, & si vno tempore incipiant simul, postea variantur propter minoritatem lunarium, sicut supra declaratum est de annis Arabū, siue Saracenorum. Si ergo Iudæi non adhererent in hoc aliquam sollicitudinem, inciperet aliquando annus eorum in Martio, aliquando in Augusto, aliquando in Decembre, & sic non retineretur significatio in festiuitatibus, nec identitas temporis. s̄. quia nō fieret semper Pascha Iudæorum in principio veris eo tempore, quo exierunt de Aegypto, quia cum mensis primus eorum aliquando deberet coincidere cum Augusto nostro, & aliquando cum nostro Septembris, & aliquando cum Decembre, celebraretur tunc Phasē die quarto decimo mensis, & sic non conueniēter significaretur in illa festiuitate exitus Israelitarum de Aegypto, quia non fiebat illo tempore. Debuerunt ergo conari Iudæi, vt mensis suus semper inciperet circa medium nostri Martij pauloante, vel paulopost: eo q̄ tunc est principium veris, & illo tempore exierunt de Aegypto.

Ita autem faciunt, quia apud Iudæos regula est, q̄ illa lunatio, cuius principium est magis propinquum æquinoctio vernali, siue præcedat, siue sequatur, est primus mēsis Iudæorum, & die quarto decimo huius lunationis est Pascha suum, ideo semper videmus, q̄ Pascha Iudæorum est circa medium Martij, vel ad finem, aut in principio Aprilis. Hoc autē non poterant facere componendo annos ex duodecim lunationibus, quia tunc variaretur principia annorum suorum, sicut variantur principia annorum Arabum, sicut supra declaratum est, eo quod 12. lunationes non complent vnum annū solare, sed deficiunt dies 11. si constituantur annos ex 12. lunationibus variabuntur magis principia annorum lunarium, quia 12. lunationes continent 384. & superabundant in diebus 19. ad annum solare, & tunc est maior variatio quam prius, si constituerentur ex duodecim lunationibus. Fecerunt ergo alium modum. s̄. quosdam fecerunt ex duodecim lunationibus, & alios ex tresdecim, & fuit iste modus, quod fecerunt quandam circulum 19. annorum solarium, in quo luna rediret ad principii, in quo prius fuit cum sole. Nam si nunc Sol, & Luna coniungantur in vno loco, siue in aliquo loco, iterum completis decem nouem annis coniunguntur in eodem loco, & in decem & nouem annis solaribus sunt decem, & nouem anni lunares, & insuper septem menses, quos superaddunt septem annis lunariis, quorum quilibet habet 13. menses. Et isti anni vocātur superexcrecentes, vel embolismales s̄m quosdam, & sic de illis 19. annis 12. sunt simplices, id est habet quilibet 12. lunationes, & septem sunt superexcrecentes, vel embolismales. Et computantur sic. s̄. quod de istis decem & nouem annis tertius, & sextus, & octauus, & vndecimus, & decimusquartus, & decimusseptimus, & decimusnonus sunt embolismales, reliqui autem habent duodecim lunationes solum. & s̄m istum modum fit q̄ principium anni Iudæorum est semper apud æquinoctium vernale, parum ante vel parum post. Et istum modum seruauerunt ab exitu de Aegypto, & etiam seruant Iudæi hodierni. Erat tamen æquinoctium veterinale tēpore Christi die vigesima tertia, vel vigesima quarta die Martij, nunc autem est vndecima, vel duodecima die Martij. Iudæi tamen semper seruant coniunctionem propinquam æquinoctio. Ista dicta sunt grosse potius vulgariter quam astrologicè, quia non negociamur principaliter de his, sed ponuntur vt quedam instructiones ad sciendum quædam præsupposita, quibus vti debemus in probatione de tēpore mortis Christi.

Ex

Ex prædictis apparent quatuor præsupposita. Primum q̄ Christus mortuus est die Veneris. Secundum q̄ mortuus est luna quintadecima mensis primi. Tertium q̄ mortuus est inter annum trigessimum & quagesimum. Quartum q̄ iste primus mensis in quo Christus mortuus est erat lunatio illa cuius principii maxime propinquum erat æquinoctio vernali, s̄. caput arietis. Ad hoc ergo q̄ cōcludatur mortem Christi fuisse in aliquo anno, vel in alio necesse est, q̄ omnia ista quatuor cōcurrāt, alias nō erit ibi mors Christi.

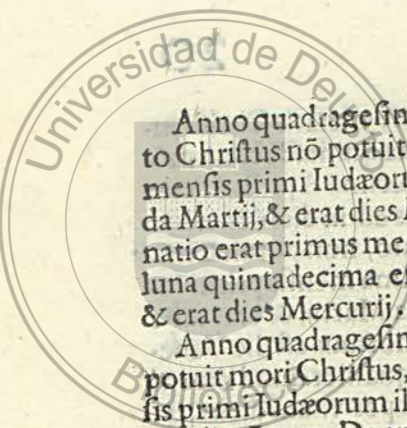
CAPITVLVM XV.

In quo indicatur, quod inter annum trigessimum ætatis Christi, & annum 50. de quibus poterat esse dubium, q̄ in nullo fuerit mortuus, nisi anno 33. suo inchoato tertia die Aprilis.

PRÆSUPPOSITIS præcedētibz nunc videndum est, in quo anno Christus mortuus fuerit. Et quia diximus q̄ mortuus est inter annum tricessimum, & 50. solū de annis istis videndum est. Dicendum q̄ anno trigessimoprimo Christus non potuit mori, quia tunc luna quintadecima mensis primi erat die vigesima septima Martij, & erat dies ille dies Martis, Christus t̄n mortuus est die Veneris, vt patet ex præsupposito. Modus autem probādi, q̄ dies vigesimus septimus Martij illius anni erat dies Martis potest haberi multipliciter. Primo per regulam de notis feriarum, per quas incipiunt anni, vel menses, quæ regula ponitur in canonibus tabularum regis Alphonsi. ponitur etiam cōter in canonibus oīum tabularum, quæ procedūt per diuersas ad sciendum, in quo die incipiat quilibet annus. Alio modo potest haberi per artem literæ Dominicalis, per quam potest sciri vsque ad mille annos vel plures, quæ erit litera Dominicalis illius anni, ita possumus scire de annis iam præteritis, quæ fuit litera Dominicalis in quolibet illorum, & per illam patet de omnibus feriis. Et sic potest sciri quæ litera Dominicalis fuerit in anno Christi trigessimoprimo, præsupposito, q̄ sciamus quot anni fuerūt inter illum, & inter istum, qui modo est. Alio modo posset sciri sine aliqua arte modo vulgari discurrendo per annos, s̄. si sciamus in quo die incipit iste annus sciamus in qua die incipit præcedens, & sic de omnibus præteritis retocedendo continuatē vsque ad annum Christi trigessimoprimum de quo volumus. Quod autē sciat, q̄ die vigesimoseptimo Martij in illo anno fuerit lunationem, & oppositionem Solis & Lunæ per tabulas regis Alphonsi, accipiendo radices istorum motuum ex æra Christi, vel ex quacunque alia æra, quia in hoc nihil differt, cum omnes æræ (licet diuersæ sint) concordent in veritate motuum. Modus autem calculationis istius non potest describi, sed qui voluerit, inquiret per ipsas tabulas, vel per alias oppositionem Solis & Lunæ, & inueniet q̄ in illo anno trigessimoprimo Christi die vigesima septima Martij erat luna quintadecima, & illa lunatio erat primus mēsis Iudæorum. Istud est nunc introductum est, vt sciat quales modi probationis sunt, quibus vtitur in præsentī. Anno 32. Christi inchoato non potuit ipse mori, quia tunc fuit luna quintadecima mensis primi Iudæorum die t̄n mortuus est die Veneris, & erat illa dies Martis, Christi? cedunt eo modo, quo supra diximus. De anno trigessimotertio postea dicemus. Anno 34. non potuit Christus dici mortuus, quia luna quintadecima mēsis primi Iudæorum fuit vigesima tertia, vel vigesima quarta die Martij, & dies vigesima tertia dies Martis, & fuit Alph. Toft. Pars 11. Defensorij.

quens erat dies Mercurij. Anno 35. ætatis Christi inchoato nō potuit mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit die vndecima Aprilis, & erat dies Luna, Christus t̄n mortuus est in die Veneris. Anno 36. ætatis Christi inchoato, non potuit Christus mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit die trigesima prima Martij, & erat tunc dies Sabbathi, Christus tamen mortuus est die Veneris. Isto modo poterat stare aliquo modo quod dicunt Græci. s̄. q̄ Christus anticipauerit per vnam diem, quia tunc esset dies quintadecima dies azymorum prima, & illa esset dies Sabbathi, Christus autē moreretur die præcedenti. s̄. die Veneris, quæ erat dies quartadecima mensis, in qua Iudæi celebrabant Pascha ad vespertū, Christus autem nō potuit comedere in ipsa die cum mortuus fuerit hora nona, ideo comedit die præcedenti. s̄. die Iouis, qui erat dies tertiusdecimus mensis, & tunc concordant omnia. s̄. q̄ Christus mortuus est die Veneris, & celebravit Pascha die Iouis. Consonat etiam, quod dicitur Io. 18. q̄ Iudæi non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, sed manducarēt Pascha. s̄. q̄ illa die, qua Christus mortuus est, erat celebrandum Pascha ad vespertū, & vt Iudæi manerent mundi pro illo tempore noluerunt intrare in prætorium. Consonat etiam quod dicitur Io. 19. s̄. Iudæi autē quoniam parasceue erat, ne remaneret corpora in cruce Sabbatho (erat. n. magnus ille dies Sabbathi). s̄. dies Sabbathi post mortē Christi erat magnus. i. magne solēnitatis. s̄. quia erat dies sabbathi, & quia erat prima dies azymorum, quæ erat festiuitas celeberrima: Exo. 12. & Leuit. 23. Sed ista non stant, primo quia præsupponitur in his, q̄ Christus anticipauerit Pascha per vnum diem, & tamen supra probatum est, q̄ non anticipauit, sed comedit ea die, qua Iudæi. Secundo, quia nō potest esse fin hoc mors Christi ante annum trigessimum sextum suum inchoatum, & t̄n nullus ponit Christum tanto tpe vixisse, sed omnes limitantes mortem suam dubitant de anno, trigesimo secundo, trigesimo tertio, & trigesimo quarto: de alijs autē nemo dubitat, potissime quia ipsi Græci non putant Christum fuisse mortuum ultra annum trigessimotertium, vel trigessimum quartum, ideo et si ponat anticipatio nem non cōuenit eis, q̄ Christus isto anno mortuus fuerit. De anno trigesimo tertio, & trigesimo quarto ætatis Christi postea dicetur. Anno trigesimo nono ætatis Christi Christus nō potuit mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum illo anno fuit vigesima nona Martij, & erat dies Dñica. Anno quadagesimo ætatis Christi inchoato nō potuit Christus mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit die vigesima Martij, & erat dies Dominica. Alij autem dicunt, & melius sequentem lunationem fuisse primum mensem Iudæorum, & luna quintadecima illius mēsis fuit die decimanona Aprilis, s̄. die Martis. Anno quadagesimoprimo ætatis Christi inchoato non potuit Christus mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit illo anno quartadecima Aprilis, & erat dies Martis. Anno quadagesimosecundo ætatis Christi inchoato non potuit ipse mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit die vigesima quinta Martij, & erat dies Dominica. Anno quadagesimotertio Christi inchoato non potuit Christus mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum illo anno fuit die tertiadecima Aprilis, & erat dies Sabbathi. Anno quadagesimocuarto Christi inchoato nō potuit Christus mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit secunda die Aprilis, & erat die Iouis.

Erroris Græcorum con futatio.

Anno quadagesimo quinto ætatis Christi inchoato Christus non potuit mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit tunc die vigesima secunda Martij, & erat dies Martis. Alij putant, quod sequens lunatio erat primus mensis illius anni Iudæorum, cuius luna quintadecima erat die vigesima prima Aprilis, & erat dies Mercurij.

Anno quadagesimo sexto Christi inchoato non potuit mori Christus, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum illo anno fuit decima Aprilis, & erat dies Lunæ. De anno quadagesimo septimo ætatis Christi postea dicitur. Anno quadagesimo octavo ætatis Christi non potuit ipse mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum in illo anno fuit quintadecima die Aprilis, & erat dies Lunæ. Anno quadagesimo nono ætatis Christi non potuit ipse mori, quia luna quintadecima mensis primi Iudæorum in illo fuit die vigesima prima Martij, & erat dies Sabbathi. Alij putant, quod lunatio sequens fuit mensis primus Iudæorum illius anni, cuius luna quintadecima fuit vigesima die Aprilis, & erat dies Lunæ.

De alijs annis qui sunt post quinquagesimum non oportet inquirere in quo illorum Christus mori potuerit, quia supra declaratum est, quod Christus non pervenit ad tot annos. Manent autem nunc quatuor anni de quibus supra non diximus inter trigagesimum & quinquagesimum, & sunt isti. Annus trigagesimus tertius, trigagesimus septimus, trigagesimus octavus, quadagesimus septimus. In quolibet autem istorum Christus mori potuit. Nam anno quadagesimo septimo luna quintadecima mensis primi Iudæorum fuit die trigesima prima Martij, & erat dies Veneris, ideo consonat luna cum die & mense, & concurrunt hic omnia quatuor præsupposita, quæ supra diximus. Anno trigesimo octavo Christi fuit luna quintadecima mensis primi Iudæorum die quarta Aprilis, & erat tunc dies Veneris, ideo hoc anno poterat Christus mori, quod concurrebant omnia præsupposita.

Anno trigesimo septimo Christi fuit luna quintadecima mensis primi Iudæorum die decimona Aprilis, & erat dies Veneris, ideo illo anno Christus mori potuit, quia concurrebant omnia quatuor præsupposita. Dicendum tamen, quod in nullo istorum trium annorum Christus mortuus est, licet non repugnet eum tunc mortuum fuisse, sicut supra probatum est, & hoc propter duo.

Primo, quia nullus credit Christum attingisse annum quadagesimum, quanto magis quadagesimum septimum, & quadagesimum octavum. De anno autem tricesimo septimo Christi etiam dicendum est, quod tunc non fuit mortuus, quia nemo dubitat de hoc anno, quia ut cõter creditur, quod Christus non excesserit annum trigagesimum quartum, id solè dubitat cõter de anno trigesimo secundo, & trigesimo tertio, trigesimo quarto, in quo eorum mortuus fuerit. Dicendum ergo quod anno 32. ætatis Christi finito, & diebus centis, & vno de anno 33. die tertia Aprilis Christus mortuus est, & erat eadè die luna quintadecima, & fuit oppositio verissima Solis, & Lunæ decem horis, & dimidia ante meridiem eiusdem diei, sicut meridianum urbis Romæ octo horis, & aliqua particula parva, & sicut meridianum Ierusalem septem horis, & dimidia ante meridiem, eratque tunc sol in gradu vndecimo Arietis, & Luna in Libra gradu vndecimo, & fere eodem minuto, quo sol, quæ probavi certissime ex radicibus tabularum regis Alphonsi. Ex quo patet, quod Christus non anticipavit festum Paschale, sicut Greci dixerunt, sed comedit Luna quartadecima cum ceteris Iudæis, quia cum Christus mortuus fuerit die Veneris luna quintadecima, & comederit Pascha die Iouis præcedenti;

neceffe est, quod comederit die quartadecima mensis primi Iudæorum, & sic non anticipavit. Dato autem quod esset dubium, an Christus mortuus fuisset isto anno trigesimo tertio, vel trigesimo septimo, vel quadagesimo septimo, aut quadagesimo octavo: præsupponendo, quod non dubitarem eum potuisse tanto tempore vivere, adhuc non debemus dicere eum fuisse mortuum in aliquo anno istorum, nisi in trigesimo tertio. Quod patet primo, quia nullus istorum annorum concordat cum Evangelio, nisi annus trigessimus tertius. Nam ab anno trigesimo Christi, in quo baptizatus est, & incepit habere discipulos, Luc. 3. lo. 1. computando tempora reperimus historiam quadruplicis Paschæ, quod Christus viderit, & quid in illis quatuor annis Christus fecerit, & quomodo in Pascha vltimo illorum mortuus fuerit. Sed non reperimus aliquod Pascha postea, nec historiam alicuius anni in quo Christus vixit: ideo magis dicendum Christum mortuum anno 33. ut concordat historia Evangelica, & computatio astrologica, & non in aliquo de annis sequentibus, quia licet illi posset convenire computatio astrologica, non tamen consonat historia Evangelica.

Secundo quia anno trigesimo tertio ætatis Christi magis consonat computatio astrologica quàm alijs annis. Nam in isto anno est propriè luna quintadecima die illa, qua Christus mortuus est: eo quod oppositio verissima fuit ante ortum solis illius diei, & sic totus ille dies incidebat in lunam quintadecimam, nec poterat equivoari ad lunam decimam sextam. In alijs autem annis licet die Veneris sit luna quintadecima, tamen non est ista præcisè, quin aliquo modo posset equivoari ad lunam decimam sextam: & in quibusdam ad quartam decimam. Est ergo annus mortis Christi annus trigessimus tertius ætatis suæ inchoatus. Unde vixit Christus trigintaduobus annis completis, & ceteris & vno diebus, cum mortuus fuerit die tertia Aprilis.

CAPITVLVM XVI.

In quo ponitur tertia conclusio s. quod Christus non fuit mortuus die Annunciationis. s. 25. Martij, & quod non erat possibile Christum mortuum fuisse illo die, nisi viveret centum septuaginta quinque annis.

DISCVSSA præcedenti cõclusionione de anno mortis Christi inducenda est conclusio de die mortis eius, cuius tenor est. Die annunciationis virginis. s. 25. Martij, ut cõter asseritur, non fuit mortuus Christus, sed die 25. Martij, sed die 25. Martij, sicut est opinio plurimorum. Nam illa die 25. Martij, sicut est opinio plurimorum. Nam illa est dies Annunciationis Virginis, & in illa Christus conceptus est, & dicunt Doctores antiqui, quod eadem die Christus conceptus, & mortuus est. s. 25. Martij, siue octavo Calendas Aprilis.

Sed dicendum, quod hoc nullo modo potest convenire computationi astrologicæ quæ necessaria est, potissime cum illa præsupponat hic fundamenta Evangelica. Sunt autem præsupponenda hic ea, quæ supra præsupponebamus cum agebatur de anno passionis Christi, scilicet quod Christus mortuus est die Veneris luna decimam sextam, si autem ista duo aliquo anno conveniant die Annunciationis Virginis, posset dici Christum potuisse mori in illo anno. in illis autem annis, in quibus ista discordant a die Annunciationis, vel saltem vnum in die annunciationis Virginis illius anni. Incipendum est autem hic ab anno trigesimo primo, sicut quando agebamus de anno passionis Christi, nam ante annum tricesimum, & et in ipso trigesimo præcedenti non

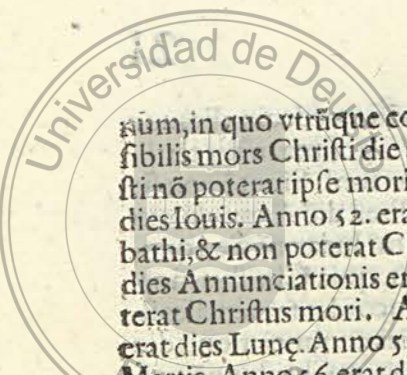
Mortuus est Christus ann. 32. die 101. ætatis suæ, die tertia Aprilis.

non fuisse mortuum, quia in illo baptizatus est, Luc. 3. Et non remanebant post baptismum Christi vsque ad Pascha Iudæorum, nisi dies quadraginta, vel quasi, ut probatum fuit supra. Si tamen Christus mori debuisset in anno trigesimo, non poterat mori, nisi in Paschate, ut supra probatum est, & sic oporteret, quod tota prædicatio Christi, & omnia quæ scribuntur in Evangelijs facta a Christo, fuissent facta in 40. diebus, quod est absurdissimum, ideo non potuit dici mortuus anno trigesimo.

In anno trigesimo primo, & trigesimo secundo etiam non poterat dici Christum mortuum fuisse die annunciationis, nec etiam in aliquo alio die illorum annorum, cum probatum fuerit supra ex processu Evangelico, quod Christus non potuerit ante annum trigessimum tertium dici mortuus. Quia tamen probatio ista iam debet procedere via astrologica, dicendum quod non potuit Christus mortuus dici anno trigesimo primo ætatis Christi incipiente, quia tunc dies Annunciationis erat luna tertiadecima, & erat dies Dominicus. Christus tamen mortuus est luna quintadecima, & die Veneris.

Die Annunciationis anni tricesimi secundi non potest dici Christum mortuum fuisse, quia illa die luna erat vigesima quarta, vel vigesimatertia mensis duodecimi Iudæorum. Nam illo anno mensis primus Iudæorum incepit prima die Aprilis, Christus tamen mortuus est mense primo Iudæorum, cum fuerit mortuus in die primo azymorum, qui erat dies quintadecimus mensis primi Exo. 12. Leui. 23. Itè quia illo anno erat dies Annunciationis die Martis, Christus tamen mortuus est die Veneris. probationes autem horum, scilicet quod esset talis, vel talis dies, & quod esset luna tali, vel tali die procedunt eo modo, quo supra diximus, quando agebamus de anno mortis Christi. Die Annunciationis anni trigessimis tertij ætatis Christi, non potuit dici Christus mortuus, quia anno illo erat dies Annunciationis dies Mercurij, & erat luna quinta. Die annunciationis anni trigessimis quarti ætatis Christi non potest Christus dici mortuus, quia fuit tunc dies Annunciationis dies Iouis, & erat luna decimam sexta, vel decimam septima. Die Annunciationis anni trigessimis quinti non poterat Christus dici mortuus, quia licet fuit dies illa Veneris, fuit luna vigesima septima mensis duodecimi Iudæorum, & luna quintadecima illius. Die Annunciationis anni tricesimi sexti ætatis Christi non potuit Christus dici mortuus, quia fuit dies illa Dominica, & fuit luna decima, Christus tamen luna quintadecima mortuus est. Die Annunciationis anni trigessimis septimi non potest Christus dici mortuus, quia fuit tunc Dies Annunciationis dies Lunæ, & fuit luna decimanona, vel vicecima mensis duodecimi Iudæorum, cum luna quintadecima mensis primi illius anni fuerit decimanona die mensis Aprilis. Die Annunciationis anni trigesimo octavi Christi non potest Christus dici mortuus, quia fuit dies illa dies Martis, fuit etiam luna quarta, dies tamen mortis Christi fuit Veneris, annunciationis non potuit Christus dici mortuus, quia fuit illa dies Mercurij, & fuit luna vndecima. Anno 40. ætatis Christi die annunciationis non potest Christus dici mortuus, quia illo anno fuit luna vigesima mensis duodecimi die illo, Christus tamen mense primo Iudæorum mortuus est. Vel secundum aliam computationem fuit illa die luna vigesima prima mensis Iudæorum. Et non est differentia in luna, quia quomodocumque capiatur, necesse est, quod in illo anno fuerit illa luna vigesima, sed differentia in mense, quia aliqui faciunt illum annum embolismalem, idest su-

perexcrecentem, cui dantur menses tredecim. Et tunc dies Annunciationis erat luna vigesima mensis tertij decimi, idest mensis vltimi illius anni. Si autem non sit annus ille embolismalis, necesse est die Annunciationis esse luna vigesima mensis primi Iudæorum. Sed quomodocumque accipiatur non stat, quia Christus mortuus est luna quintadecima, concordat tamen dies illius anni, quia fuit illo anno dies annunciationis die Veneris, sed obstabat luna ad hoc, quod Christus non posset mori illa die. Anno 41. Christi non potest ipse dici mortuus die annunciationis, quia fuit dies annunciationis illo anno dies Sabbathi, & fuit luna quarta. Anno 42. die annunciationis non potuit Christus dici mortuus, quia fuit dies annunciationis illo anno dies Dominica, consonat tamen luna, quia illo anno fuit die annunciationis luna quintadecima, & potuisset Christus dici mortuus illo anno die annunciationis, si esset dies Veneris, cum luna consonaret, quia erat quintadecima. Anno 43. non potuit Christus dici mortuus die annunciationis, quia illa erat dies lunæ, & luna erat vndecima. Anno 44. die annunciationis non potest Christus dici mortuus, quia illo anno fuit dies annunciationis dies Mercurij, & erat luna sexta. Anno 45. die annunciationis non potest Christus dici mortuus fuisse, quia illo anno fuit dies Annunciationis die Iouis, & fuit luna decimam octava. Anno 46. Christi die annunciationis non potest dici ipsum esse mortuum, quia illo anno fuit die Annunciationis luna 24. vel 29. mensis vltimi Iudæorum, Christus tamen mortuus est mense primo, consonat tamen dies, quia illo anno fuit dies annunciationis dies Veneris. Anno 47. Christi die Annunciationis non potuit Christum dici mortuum, quia fuit illa dies sabbathi, et quia fuit luna octava mensis primi. Anno 48. Christi die Annunciationis non potuit Christum dici mortuum, quia fuit illa luna vigesima quarta mensis vltimi Iudæorum, qui erat annus embolismalis, Christus tamen mense primo anni mortuus est. Anno 49. Christi die annunciationis non potuit Christus dici mortuus, quia erat dies illa Martis, & erat luna quarta mensis primi. Anno 50. die Annunciationis non potest Christus dici mortuus, quia fuit illa dies Mercurij, & erat luna decima nona mensis primi Iudæorum, si non ponatur annus ille embolismalis, si autem ponatur annus embolismalis erit luna 19. mensis tertij decimi, sed quocumque ponatur semper illa die luna 19. Christus tamen mortuus est luna 15. Ecce qualiter probatum est ex principijs necessarijs, quia Christus non potest dici mortuus die annunciationis inter annum trigessimum, & quinquagesimum, Christus tamen non fuit mortuus ante trigessimum, nec post quinquagesimum, ut supra probatum fuit, ergo impossibile erat Christum fuisse mortuum die annunciationis. Et ista erat sufficiens probatio, & tamen adhuc dicendum, quod si vixisset plusquam centum, & quinquaginta annis, impossibile erat eum mori die annunciationis, quia necesse erat, quod esset tunc dies Veneris, & luna quintadecima, sed ista duo nunquam concurrerunt in aliquo anno vsque ad annum centesimum septuagesimum quintum Christi. Ut autem ista ad satisfaciendum quibusdam plene videantur, nec est nos nimis immoremur in eis, dicendum est, quod duo simul requirebantur, ut posset Christus mori die annunciationis, scilicet die Veneris, & esse lunam quintadecimam. Quocumque autem istorum deficiat non poterit dici Christus mortuus illo anno die annunciationis. Procedemus ergo sic, quod in illo anno, in quo non poterat esse mors Christi, quia non erat dies Veneris, declarabimus solum, quod non erat dies Veneris, & non curabimus de luna, et si non sit quintadecima, quoniam autem dies annunciationis incidit in diem Veneris, tunc oportebit nos ostendere, quod illa die non erat 15. luna, quousque veniamus ad annum,

sum, in quo vtrique concurrat, & illo anno erit possibilis mors Christi die annunciationis. Anno 51. Christi non poterat ipse mori die Annunciationis, quia erat dies Iouis. Anno 52. erat dies annunciationis dies Sabbathi, & non poterat Christus mori illa die. Anno 53. dies Annunciationis erat dies Dominica, nec tunc poterat Christus mori. Anno 54. dies Annunciationis erat dies Lunæ. Anno 55. erat dies Annunciationis dies Martis. Anno 56. erat dies Annunciationis die Iouis. Anno 57. erat dies Annunciationis die Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno, & tamen erat luna secunda, ideoque non poterat tunc mori, quia oportebat esse lunam quintadecimam, ideo luna quintadecima primi mensis illius anni esset die nona Aprilis. Anno 58. die Annunciationis non potuit Christus mori, quia erat illa dies Sabbathi. Anno 59. Christi dies Annunciationis fuit dies Dominica. Anno 60. Christi dies annunciationis fuit dies Martis. Anno 61. Christi dies annunciationis fuit dies Mercurij. Anno 62. Christi dies annunciationis fuit die Iouis. Anno 63. Christi dies annunciationis fuit die Veneris, & ex hac parte poterat esse mors Christi die annunciationis anno isto, & tamen obstat luna, quia erat tunc luna septima, Christus tamen mortuus est luna quintadecima, erat autem anno illo luna decimaquinta mensis primi die secunda Aprilis. Anno 64. dies Annunciationis erat die Dominica. Anno 65. dies Annunciationis erat dies Lunæ. Anno 66. Christi dies annunciationis erat die Martis. Anno 67. Christi dies annunciationis erat die Mercurij. Anno 68. dies Annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus dici mortuus die Annunciationis hoc anno, sed luna obstat, quia tunc erat luna quarta, Christus tamen mortuus fuit luna 15. erat autem anno illo luna 15. mensis primi die quinta Aprilis. Anno 69. Christi dies Annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 70. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 71. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 73. dies Annunciationis erat dies Iouis. Anno 74. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat esse mors Christi illo anno die annunciationis, sed luna non consonabat, quia erat tunc luna septima, Christus tamen mortuus est luna 15. erat autem illo anno luna 15. mensis Aprilis die secunda.

Anno 75. Christi erat dies annunciationis die Sabbathi. Anno 76. Christi erat dies annunciationis die Lunæ. Anno 77. Christi erat dies Annunciationis die Martis. Anno 78. Christi erat dies Annunciationis die Mercurij.

Anno 79. Christi erat dies annunciationis die Iouis.

Anno 80. Christi erat dies annunciationis die Sabbathi. Anno 81. Christi erat dies annunciationis dies Dominica. Anno 82. Christi erat dies annunciationis die Lunæ. Anno 83. Christi erat dies annunciationis die Martis. Anno 84. Christi erat dies annunciationis dies Iouis. Anno 85. Christi erat dies annunciationis dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori hoc anno die annunciationis, luna tamen non consonat, quia erat tunc luna vndecima, mors tamen Christi fuit luna 15. & hoc anno erat luna 15. s. dies primus azymorum 29. die Martij. Anno 86. Christi erat dies annunciationis dies Sabbathi.

Anno 87. Christi dies annunciationis erat die Dominica. Anno 88. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 89. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 90. Christi dies annunciationis erat die Iouis. Anno 91. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & poterat ex hac parte Christus mori anno isto die annunciationis, obstat tamen luna, quia erat luna tunc 17. Christus tamen mortuus est luna

15. Anno 92. Christi dies annunciationis erat die Dominica. Anno 93. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 94. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 95. Christi dies annunciationis erat die Mercurij. Anno 96. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex parte hac Christus poterat mori illo anno die annunciationis si adhuc viueret, sed luna non consonat, quia erat luna duodecima. Christus tamen mortuus est luna 15.

Anno 97. dies annunciationis erat die Sabbathi. Anno 98. Christi dies Annunciationis erat die Dominica. Anno 99. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 100. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 101. Christi dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 102. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex parte poterat dici Christum posse mori hoc anno die annunciationis si adhuc viueret, obstat tamen sibi luna, quia erat tunc luna decima octava. Christus tamen mortuus est luna 15.

Anno 103. Christi dies annunciationis fuit dies Sabbathi. Anno 104. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 105. Christi dies annunciationis fuit dies Martis. Anno 106. Christi dies annunciationis fuit dies Mercurij. Anno 107. Christi dies annunciationis fuit dies Iouis. Anno 108. Christi dies annunciationis fuit dies Sabbathi. Anno 109. dies annunciationis fuit dies Dominica. Anno 110. Christi dies annunciationis fuit dies Lunæ. Anno 111. Christi dies annunciationis fuit dies Martis.

Anno 112. Christi dies annunciationis fuit dies Iouis. Anno 113. Christi dies annunciationis fuit dies Veneris, & ex hac parte poterat esse, quod Christus illo anno moreretur die Annunciationis, si adhuc viueret, luna tamen non consonat, quia erat illa luna vigesima mensis tertijdecimi anni embolismalis, vel mensis primi anni simplicis. Si primo modo obstant duo, s. mensis, & luna. Nam Christus non fuit mortuus in aliquo mense, nisi in primo. Etiam obstat luna, quæ erat vigesima.

Anno 114. Christi dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 115. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 116. dies annunciationis erat dies Martis. Anno 117. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 118. Christi dies annunciationis erat dies Iouis.

Anno 119. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno die Annunciationis, si adhuc viueret, luna tamen non consonabat, quia erat tunc luna vicefima sexta mensis tredecimi anni embolismalis, Christus tamen mortuus est luna 15. & mense primo.

Anno 120. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 121. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 122. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 123. dies annunciationis erat die Mercurij. Anno 124. dies annunciationis erat die Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori hoc anno si viueret, luna tamen obstat, quia luna 23. mensis vltimi Iudæorum, Christus tamen mortuus est mensis primo: luna 15. & dato, quod illa esset luna mensis primi, Christus non poterat tunc mori, quia illa erat luna 23. ipse autem mortuus est luna 15. die prima azymorum. Anno 125. Christi dies annunciationis fuit dies Sabbathi. Anno 126. Christi dies annunciationis erat dies dominica. Anno 127. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 128. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 129. Christi dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 130. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno die Annunciationis si adhuc viueret,

viueret, sed obstat luna, & mensis, s. quia fuit tunc luna 24. mensis tertijdecimi anni embolismalis, Christus tamen non potuit mori, nisi luna 15.

Anno 131. dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 132. dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 133. dies annunciationis erat dies Martis. Anno 134. dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 135. dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 136. dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 137. dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 138. dies Annunciationis erat dies Lunæ. Anno 139. dies annunciationis erat dies Martis. Anno 140. Christi dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 141. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno, si adhuc viueret die Annunciationis, sed obstat luna, quia erat tunc luna prima mensis primi Iudæorum, Christus tamen mortuus est luna 15. mensis primi, s. die primo azymorum. Anno 142. dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 143. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 144. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 145. Christi erat dies annunciationis dies Mercurij. Anno 146. Christi dies annunciationis dies Iouis. Anno 147. Christi dies annunciationis dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus illo anno mori die annunciationis si adhuc viueret, sed non consonat luna, quia erat tunc luna sexta mensis primi, Christus tamen mortuus est luna 15. mensis primi. Anno 148. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 149. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 150. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 151. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 152. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte, si adhuc viueret Christus, poterat illo anno mori die annunciationis, sed obstat sibi luna, quia erat tunc luna secunda mensis primi. Christus tamen mortuus est luna 15. mensis primi. Anno 153. Christi dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 154. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 155. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 156. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 157. Christi dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 158. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno die annunciationis, si adhuc viueret, sed obstat sibi luna, quia erat tunc luna octava, Christus tamen mortuus est luna 15. Anno 159. Christi dies annunciationis fuit dies Sabbathi. Anno 160. Christi dies annunciationis fuit dies Lunæ. Anno 161. Christi dies annunciationis fuit dies Martis. Anno 162. Christi dies annunciationis fuit dies Mercurij. Anno 163. Christi dies annunciationis fuit dies Iouis. Anno 164. Christi dies annunciationis fuit dies Sabbathi. Anno 165. Christi dies annunciationis fuit dies Dominica. Anno 166. Christi dies annunciationis erat dies Lunæ. Anno 167. dies annunciationis erat dies Martis. Anno 168. dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 169. dies annunciationis erat dies Veneris, & ex hac parte poterat Christus mori illo anno die annunciationis, si adhuc viueret, sed non consonabat luna, quia tunc erat luna decima mensis primi, Christus tamen mortuus est luna 15. Anno 170. Christi dies annunciationis erat dies Sabbathi. Anno 171. Christi dies annunciationis erat dies Dominica. Anno 172. Christi dies annunciationis erat dies Martis. Anno 173. Christi dies annunciationis erat dies Mercurij. Anno 174. dies annunciationis erat dies Iouis. Anno 175. Christi dies annunciationis erat dies Veneris, & erat tunc luna 15. mensis primi Iudæorum, ideo iste fuit primus annus, in quo Christus poterat mori die annunciationis, quia tunc

erat in die illa dies Veneris, & luna 15. mensis primi, & erat primus dies azymorum, ideo dato, quod Christus vixisset 175. annis, in nullo anno potuisset mori in die annunciationis nisi in isto vltimo anno.

Hæc autem nobis inducta sunt, vt appareat manifeste præsuppositis principijs Euangelicis, quæ verissima sunt, & illatione astrologica, quæ necessaria est, quod Christus non potuerit mori die annunciationis virginis, sicut aliqui opinantur, cum nemo de Christianis asserat Christum annum 40. attingisse.

Secunda pars conclusionis est, quod necesse est Christum dici fuisse mortuum die tertia Aprilis. Quod patet, quia supra ostendimus ex principijs Euangelicis Christum non fuisse mortuum ante annum trigessimum, nec post annum quinquagesimum, sed inter illos. Etiam probatum est, quod inter istos annos non fuerunt, nisi quatuor, in quibus Christus posset mori, s. annus trigessimus, & trigessimusseptimus, & trigessimus octauus, & quadragesimusseptimus, quia in istis solis luna 15. accidit in die Veneris, quod requirebatur ad mortem Christi. Si autem diceremus Christum mortuum fuisse anno 47. mors sua esset trigesima prima die Martij, quia tunc erat luna 15. vt supra probatum est. Si autem dicamus, quod mortuus est anno 38. mors sua esset die quarta Aprilis, quia tunc erat luna 15. Si vero dicatur mortuus anno 37. erit mors sua die 19. Aprilis, quia tunc erat luna 15. mensis primi.

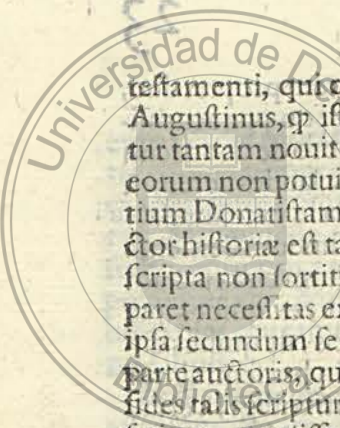
Si autem asseramus illum fuisse mortuum anno 33. fuit mors sua die tertia Aprilis, quia tunc erat luna 15. mensis primi Iudæorum, Christus tamen mortuus est anno 33. & non in alio, vt supra probatum est, quia nemo dubitat de morte Christi, nisi pro tribus annis, p. anno 32. 33. & 34. ergo nulla alia die Christus mortuus est, nisi die 3. Aprilis, quod intendebat conclusio.

CAPITVLVM XVII.

In quo ponit auctor septem argumenta quæ ab aduersarijs fiunt contra eum.

Nunc manet nobis respondendum ad aliquas obiectiones, quas quidam faciunt. Prima est contra assignationem diei mortis Domini, s. quod non fuerit 3. die Aprilis, sed quod fuerit 25. Martij, quia Aug. 18. de Ciui. Dei. circa finem dicit Christum fuisse mortuum 8. Calen. Aprilis, s. die vicefima quinta Martij, & illa est dies annunciationis Virginis, ideo volunt, quod die illa Beata Virginitis mortuus fuerit. Item dicit idem Aug. quod Christus eadem die conceptus, & passus est, sed constat Christum conceptum fuisse 8. Calendas Aprilis, s. 25. Martij: ergo eadem die mortuus est. Patet hoc, quia computando ab illo die vsque ad natalem Domini, complentur nouem menses, & istud est tempus, quo regulariter setus manet in vtero, licet duo alij termini sint, vnus anticipationis alius posterationis, sed non nascuntur regulariter setus in illis, sicut in nono mense expleto. Item est alia auctoritas Aug. in libro de Trinitate. quod ecclesie auctoritas obseruat ab antiquo Christum mortuum fuisse 8. Calendas Aprilis. Item obijciunt, quod opera Aug. sunt approbata ab Ecclesia, vt patet in Decretis 15. di. c. sancta Romana ecclesia. vbi Papa Gelasius approbat illa cum multis alijs libris sanctorum, & doctorum virorum, & tamen contra approbata per ecclesiam nulli homini licet loqui.

Etiam obijciunt alij, quod in Calendarijs antiquis, & in Calendarijs beati Isidori reperitur, quod die 25. Martij, s. 8. Calendas Aprilis intitulatur, Passio Domini, & ponitur ibi tanquam festum illius diei, & 27. Martij, s. 6. Calendas Aprilis intitulatur. Resurrectio Domini: ergo

Historia humana nisi quam causat scientiam, vel sapientiam, sed opinionem.

testamenti, qui canonici appellantur. Et de istis dicit Augustinus, qd istis solis libris, qui canonici appellantur tantam nouit fidem adhibere, vt credat auctores eorum non potuisse mentiri, in Epistola ad Vincetium Donatistam, vt supra allegatum est. Si autem auctor historia est talis, qui potest errare, historia ab eo scripta non sortitur fidem necessariam. Nam non apparet necessitas ex aliqua parte, s. nec ex parte rei, qd ipsa secundum se ad vtrunq; contingens erat, nec ex parte auctoris, quia ille mentiri, & decipi potuit, sed fides talis scripturae est talis, vt nec assentire sit necessarium, nec dissentire sine causa apparet sit laudabile. Et tunc erit differentia magna inter historias, quia quato aliqua historia a viro doctiori scripta fuerit, tato maioris erit firmitatis, & tamen quantacunque fides adhibeatur historijs, siue ex rerum verisimilitudine, siue propter auctoritatem, nunquam causant scientiam, vel sapientiam, sed opinionem, quia licet eis assentiamus, semper manet nobis formido ad oppositam partem. Et ob hoc si in talibus historijs ponatur aliquid, quod omnino videatur impossibile, vel contra rationem, licet per miraculum fieri potuerit, modica vel nulla fides eis adhibetur, vt si in aliqua historia contineretur, quod aliquo tempore turbines volabant per aerem, vel sol mouebatur motu contrario, s. ad Occidentem in Orientem, vel quod sol maneret immobilis, vel quod ignis esset frigidus, tali historijs nulla adhibetur fides. Verum est autem, quod in historijs sacrae Scripturae aliqua similia, & maiora continentur, vt creatio saeculi, resuscitatio mortuorum, statio & reuersio solis, & natatio ferri, & similia, quia tamen auctor sacrae Scripturae est talis, qui mentiri non potest, s. Spiritus sanctus assentimus istis, quia scimus Deum hac, & quolibet mirabilia efficere potuisse, aliae autem historiae si haec, aut similia dixerint, & non habeant probationem ex sacra Scriptura, reputabuntur ridiculae. Ita igitur si beatus Aug. scriberet historiam, & diceret, quod aliquo tempore ignis fuit frigidus, vel quod mouebatur Stella a Septentrione in Meridiem, vel quod mulieres pariebant in quarto mense, vel in vigesimo, non adhibebimus ei fidem, nec aliquis doctus vir diceret errorem esse non assentire Aug. circa talia propter auctoritatem suam, sed potius reputaretur leuis, qui talia crederet propter sola auctoritatem Augustini. In proposito autem sic est, quia beatus Aug. dicit Christum fuisse mortuum 8. Calendas Aprilis, s. die 25. Martij, cum demonstratum ergo fuerit supra hoc repugnare nature, & fundamentis sacrae Scripturae in probatione necessaria, cui nemo respondere potest, sed obijcere solum auctoritatem nudam Aug. non erit satis rationale stare dicto Aug. & manere in contradictione, potissime cum ipse docuerit nos similiter agere circa talia, vt supra declaratum est. Nouit autem Deus, qui scrutator est cordium, quod hoc nos mouit ad ponendum istam conclusionem repugnantem dictis Aug. non voluntas repugnandi Aug. vt per hoc aliquid esse videamus, non quidem hoc cum nequaquam digni discipuli essemus beatissimi Aug. qui totam ecclesiasticam doctrinam suo altissimo ingenio exornauit, sed desiderium capessendae veritatis, quae vbiq; inueniatur naturaliter condelectat, vt pote bonum existens ipsius intellectus, & perfectio eius ad quam intellectus naturaliter mouetur iuxta Aristotel. in Metaphys. scilicet verum est bonum intellectus. Nos etiam cum in ista positione beati August. aliquando fuimus, sed non piget veritatem inuenisse.

Sed tunc obijciunt, quomodo tu via astrologica, & ex praesuppositis Evangelicis inuenisti istam veritatem nunquid Aug. nesciebat arguere, sicut tu aut tu is,

quod ille nescierit, vt per hoc nos induxisset ad inconueniens videatur? Sed imperita prorsus, & calumniosa est ista argumentatio. Non enim nos conferimus Augustino: immo nec eius discipulos dignos esse profitemur, quod vti nam aliquando esse mereamur. Sed nec ista argumentatio valet, si iste homo scit aliquam conclusionem, quam nesciuit Aug. ergo est sapientior Aug. quia fieri potest, quod aliquis homo non magna sapientia nec ingenij circa Physicam, vel Metaphysicam, aut Mathematicam sciat aliquam conclusionem, quam August. nescierit, & tamen forte scientia tota illius hominis continebit solum centum conclusiones, & scientia beati August. continebit forte plus quam centum millia conclusionum. Et ita quotidie experimur, quod vnus homo parua peritia nouit aliquid quod non nouit vir peritissimus, & tamen ex hoc non iudicatur iste peritior illo, ita in presenti conclusione fieri potuit. Nec ista solum est, sed etiam plurimas conclusiones, & veritates inuenit modernorum aetas, quas nondum inuenerat nec excogitauerat antiquitas. Et recte quidem fit, quia iuxta Arist. in 1. Ethic. tempus est bonus cooperatur horum, & per tempus artium additamenta facta sunt. Et sicut quidam peritus medicus dixit, homines nostri temporis ad antiquos comparantur, sicut pusillus homo positus collo gigantis ad ipsum gigantem. Nam pusillus ibi positus videt quid quid videt gigas, & insuper plus, & tamen si deponatur de collo gigantis parum, aut nihil videbit ad gigantem collatus. Ita & nos firmati super ingenia antiquorum, & opera eorum non esset admirandum: immo foret valde rationale, si videremus quidquid illi viderunt, & insuper plus, licet hoc adhuc non profitemur. Aliter potest dici, quod beatus August. sciebat omnia fundamenta legis veteris, & nouae, ex quibus nos arguimus, copiosius quam nos. Sciebat etiam viam astrologicam, quam nos tenuimus in argumentando, abundantius quam nos, & tamen nunquam contigit eum desistere ingenium suum ad considerandum circa istam illationem, sed contentiorum assertione fidem dedit. Si tamen ipse conuertisset se ad faciendum istam illationem, habebat principia solidiora, ad illam faciendum quam nos habebamus. saepe autem contingit nobis sic: immo fere quotidie, quod habentes sufficientia principia in aliqua arte circa aliquam conclusionem, terreremur in illa conclusione. Et hoc, quia non conuertimus animum nostrum ad considerandum quid inferatur ex illis principijs. Et ita nobis accidit circa istam conclusionem, s. quod aliquo tempore, & multo tenuimus principia, s. quam tenet Aug. & tunc sciebamur principia vtriusque legis, siue fundamenta vtriusque legis, siue fundamenta catholicis, siue fundamenta veteris, siue fundamenta nouae, & induximus. Sciebamur etiam viam astrologicam ad inferendum, quod intulimus, sed nunquam deueneramus in hanc cognitionem, vt scrutareremur ex principijs dictis, quae esset veritas circa hanc materiam, cum autem operam dedimus, inuentum est, quia quilibet vir etiam non alti ingenij eruditus aliquantulum circa ista principia poterat inferre istam veritatem. Beatissimus Augustinus, licet altissimi ingenij, & eruditus plus quam mediocriter circa omnia haec, cum esset occupatus circa alias considerationes altiores, & vtiliores, non accommodauit animum huic speculationi, sed confessus est traditionem praeceptorum, & ita non inuenit hanc veritatem. Quod non admirandum est, quia ita quotidie fit de multis alijs, quas inueniunt moderna ingenia.

CAPIT

CAPITVLVM XIX.

In quo respondet auctor ad rationem, & declarat, an Christus mortuus fuerit ea die, qua conceptus est.

SECUNDA ratio est ex alio dicto Aug. s. qd Christus mortuus est die illa, qua conceptus est. Aliquis responderet ad hoc concedendo antecedens, & negando consequentiam, s. quod licet Christus conceptus sit ea die, qua mortuus est, non sequitur, qd mortuus sit 8. Calendas Aprilis, siue 25. die Martij. Sed tunc obijceretur, qd a die 25. Martij vsque ad natalem Domini sunt 9. menses, ideo conceptus est 25. Martij, dicerent tunc isti, quod non tenet ratio, & haec, quia tres sunt termini natiuitatum fetus, s. in septimo mense, & in nono, & in vndecimo, loquendo sic grosse non secundum praecisum Numerum dierum. Poterat autem Christus nasci in septimo mense, vel in vndecimo, & sic non teneret argumentatio. Sed dicendum, qd ista solutio non stat propter duos primos quia hoc dato oporteret negari vnum de duobus, s. vel qd natalis Domini fuerit die 25. Decembris, vel qd conceptio eius fuerit 8. Calendas Aprilis, siue 25. die Martij, cum in ter vnum diem, & alterum sint non menses, qui est terminus communis, & medius, quo manet fetus post conceptionem in utero. Et tamen non est securum, nec rationale negare aliquid istorum, eo qd ecclesia asserit vtrunq; istorum, s. qd Natalis Domini fuerit 25. Decembris, quia ibi assignatum festum Natiuitatis, & celebrat, & creditur illo die natum esse, & hoc tenet tota vniuersalis ecclesia diffusa per totum orbem, quae tamen non errat, de quo magis dicitur infra in responsione ad tertium Argumentum. Asserit etiam, qd conceptio Christi fuit 8. Calendas Aprilis, siue 25. die Martij, quia eadem die celebrat festum annunciationis, s. quando Gabriel Angelus nunciauit virgini, qd conciperet, & pareret, & in ipsa hora, quando nunciatum est, conceptus fuit Christus, quia illico vt consentit Domina nostra verbis Angeli, dicens. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. formatum est corpus eius de sanguinibus eius, vt tota mater ecclesia asserit. Neutrum ergo duorum negandum est. Secundo non conuenit ista solutio quatenus ad praesens, quia sicut supra declaratum est in conclusione mortis Christi fuit die 3. Aprilis anno 33. a die annunciationis, & non distat, nisi per decem dies esse, quod conciperetur die tertia Aprilis, & moteretur eadem, & nasceretur 25. die Decembris, nisi esset natiuitas sua contra consuetum terminum naturae. Et patet hoc, quia inter 3. diem Aprilis, & 25. Decembris nec sunt septem menses, nec nouem, nec vndecim. Ideo respondendum est nobis aliter, s. quod Christus non mortuus est in illa die qua conceptus est, quia non poterat mori eadem die, eo quod illa dies erat ante festum azymorum Iudaeorum, & tamen Christus mortuus est die prima azymorum, vel secunda festum, & supra declaratum est. Si autem obijciatur, qd Aug. dicit eadem die Christum conceptum, & passum, dicendum sicut supra, s. qd non est assentiendum sibi in hoc, cum repugnet ista positio rationibus incomunicabilibus, & tamen non est mirandum, qd Aug. istud dicat, quia istud sequitur ex alio dicto suo, s. quod eundem positionem totius ecclesiae constat Christum illa die fuisse conceptum, ideo consequens erat, vt diceret Christum conceptum fuisse ea die, qua mortuus.

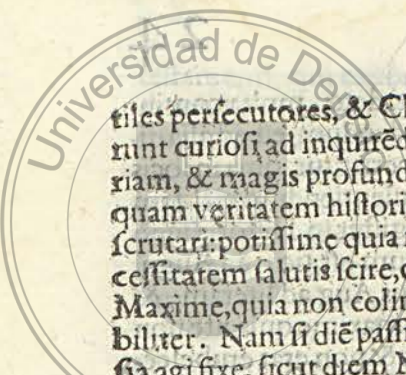
Et hoc, quia vna inconuenienti dato, multa contingunt. Illo etiam modo respondendum est ad alia dicta Aug. de hoc vbiq; reperiantur, quia in locis multis ista repetitur, s. qd non est assentiendum ei. Istam quoque conclusionem tenet Magister in Historia scho lastica, & ad istum respondendum est, sicut ad Aug. potissime, quia iste dixit secutus Aug. ad literam, & idem iudicium est de vtroque, maxime quia iste non est tante auctoritatis, sicut Aug. & non erat erubescendum de isto dicere, qd errauerit, sicut de August. Et si aliqui alij doctores in scriptis suis reperti fuerint idem tenere, idem respondendum est. Et non est mirandum, qd multi doctores tenerent istam conclusionem, quia ista conclusio prima facie videtur pure historica, & non dependere ex aliquibus principijs necessarijs, ex quibus posset probari veritas, vel falsitas. ideo cum inuenirent vnum dicentem, qd fuerit mors Christi tali die sequuntur eum ceteri, potissime cum ille sit magna auctoritatis, sicut est Aug. De hoc tamen aliquando diebus nostris, & prius in curijs duorum pontificum magna quaestio facta est, & tenentibus communiter doctoribus Theologiae, qd fuerit mors Christi 8. Calendas Aprilis iuxta Aug. inuocati sunt astrologi, & Iudaei, & vtrique dixerunt impossibile fuisse mortem Christi fuisse illa die, s. quia astrologi inueniebant repugnare viae astrologicae, s. quia die mortis Christi erat luna 15. & plena, vt necesse est dari ex Euangelio, vt supra probatum est, & tamen die annunciationis non erat 15. sed multo prior, & minor. Iudaei autem reperiebant repugnare hoc terminis suarum solennitatum. Nam vt constat ex omnibus Euangelicis mors Christi fuit prima die azymorum, vel secunda secundum aliam computationem, & tamen die annunciationis nondum inceperat festum azymorum, sed multo post in illo anno, quo Christus mortuus est, siue dicatur mortuus anno 33. siue 34. aetatis, suae inchoato. Et ob hoc fuit magna discordia inter doctores Theologos communes, & astrologos, & Iudaeos, nec potuerunt conuenire in vnam sententiam. Astrologi tamen, & Iudaei licet dixissent impossibile fore, quod Christus illa die mortuus fuerit, non designauerunt diem certum, quo mortuus est, nos tamen sequentes praesuppositam viam designauimus diem tertium Aprilis anni 33. aetatis Christi, vt supra inductum est.

CAPITVLVM XX.

In quo soluitur tertia ratio, & declarat, quae difficultas fuerit ab antiquo in ecclesia circa diem Paschae quando celebraretur, an simul cum Iudaeis, vel non. Et quae fuerit causa quare veritas de die mortis Christi mansit incognita antiquis temporibus, cum fuerint tunc viri clarissimi.

TERCIA autem ratio erat ex dicto August. in lib. de Trinitate, s. qd ab antiquo traditio patrum, & ecclesiae auctoritas tenuit Christum 8. Calendas Aprilis mortuum fuisse. Ista autem ratio videtur militare ex duobus, s. ex traditione patrum & auctoritate ecclesiae, ideo ad singula dicendum est, sicut ad auctoritatem Aug. est autem sensus August. quod tempore suo omnes maiores in ecclesia, qui vocantur patres tenebant istam opinionem, & etiam tenebant tempora sua tenuerunt eam alij, & sic eam tenebat ipse. Forte enim aliquis de scriptoribus istarum rerum ecclesiasticarum posuit in historia sua, quod die, s. 25. Martij Christus mortuus est, & ceteri sequerentur hoc, & sic veniret ista opinio fere ad omnes saltem, qd nemo ei repugnaret, quia erant solliciti magis circa alias considerationes vtiliores ad adificationem ecclesiae, quae tunc vacillabat, & fluctuabat inter Gentiles

Ad tertia ratione ca. 17.

tales persecutores, & Christianos hæreticos: non fuerunt curiosi ad inquirendum hoc per causam necessariam, & magis profundam, sed susceperunt illam tantam veritatem historicam non curantes ulterius prescrutari: potissime quia non multum pertinebat ad necessitatem salutis scire, quia die Christus mortuus est. Maxime, quia non colimus istum diem fixe, sed mobiliter. Nam si diem passionis Domini statuisset ecclesia agi fixe, sicut diem Natalis, qui semper agitur die 25. Decembris, fuisset necessariū inquiri qua die Christus mortuus fuisset, & tunc viri doctissimi in ecclesia ab antiquo solliciti fuissent inuenire diem istū, & certissime inuenissent: Quia tamen dies ista annuatim mutatur, sicut celebratio Paschalis, non fuit necessariū inquiri, quando fuit, in quo loco mensis. Licet de celebratione Paschali inter Christianos fuit magna contentio, quibusdam volentibus celebrare Pascha eo die, quo Iudæi celebrabant, quia tunc Christus celebrauerat, alij nolentibus tunc celebrare, sed mutare, ne videremur obseruare festum Iudæorum, & alias ceremonias, super quibus beatus Paulus increpauerat Galathas, dicens: Dies obseruatis, & tempora menses, & annos: timeo quod sine causa laborauerim in vobis, id est, quia vos obseruatis adhuc dies Sabbatorum, & menses Calendarum, & tempora festiuitatum, & annos redemptionum, & Iobelarum, sicut Iudæi obseruāt. Timeo quod sine causa laborauerim, id est inutiliter in vobis, quasi dicat, nihil proficit totus labor meus, quem impendi conuertedo vos ad Christum, si adhuc obseruatis ceremonias legales Iudæorum ad Gala. 4. quia ita ipse dixit expresse ad Gala. 5. si circuncidimini, Christus vobis nihil prodest, id est fides Christi, quæ non potest obseruari bene cū ceremonijs legalibus.

Ob hoc igitur erat grauis dissensio inter Christianos maxime in Oriente. Et hoc tempore Constantini, ita vt venirent Christiani ad bella. Volens autem Constantinus ista extirpare de ecclesia, misit ad Orientem quendam virum clarissimum, qui nihil efficere valuit, & tunc ipse cum magno labore properauit ad Orientem, & fecit congregari episcopos de toto orbe, s. 318. in vrbe Nicena prouincia Bithynia: in Graecia, & istud fuit primum Concilium generale, quod in ecclesia factum est, quia ante hoc cum imperatores essent Gentiles, & persequerentur ecclesiam, non erat liberum ipsis Christianis conuenire in vnum ad faciendum Concilia generalia, sed magis latebāt per diuersa loca. In illo autem concilio determinatū fuit de consubstantialitate patris, & filij, siue de homouision secundum Græcos contra doctrinam Arianorū. De his latissime 1. & 2. & 3. libro Historia tripartita. Fuit autem postea determinatū de celebratione Paschali, quod non celebraremus cum Iudæis, sed fieret Pascha nostrum post Pascha Iudæorum, sicut nūc tota ecclesia obseruat. Ob hoc igitur non fuit necesse inquiri in quo mense, vel quoto die fuerit mors Christi de mensibus Romanorum, quia loquendo de mensibus Hebræorum manifestum est, quod fuit die 15. mensis primi primo die azymorum, vel secundo secundum aliam computationem, de quo supra declaratum est. Sed siue dicatur primo die azymorū mortuus, siue secundo, semper dicitur mortuus die 15. mensis primi, quia non est variatio in die, sed in modo appellandi primum, vel secundum. Ita ergo potuit esse causa quare ista veritas manserit incognita apud patres temporis illius.

Item in principio ecclesiæ cū vrgeret Christianos persecutio Gentium, solum erant solliciti, quomodo possent in fide Christi manere in latibulis, vel in publico fortiter mori, & cum satis esset illis de vita curā

agere, & quomodo errantes animas Christo lucrificerent, non vacabant curiositatibus disciplinarum, & inquisitioni quarundam veritatum, quæ magis subtiles, quam vtilis esse videntur. Et fuit istud vique ad tempus Constantini, quod fuit tempus quasi quadringentorum annorum a natiuitate Christi. Et hoc tempore non fuerunt multi scriptores, & doctores in ecclesia, saltem valde famosi, ideo multa de gestis priorum temporum, s. tempore Christi, & Apostolorum venerūt in obliuione, per quæ si cognita fuissent possemus multum erudiri in moribus, & instrui in expositione, & intellectu sacre Scripturæ, postea autē data pace ecclesiæ, aliquantulum tempore Constantini ceperunt florere ecclesiasticorum virorum ingenia: nā tunc Hieronymus Ambrosius Augustinus fuerunt. Et sic non est mirandū si talis veritas, immo aliæ magis necessariae ad Christianam religionem illis tēporibus incognitæ fuerunt.

CAPITVLVM XXI.

In quo declaratur quanta sit auctoritas ecclesiæ vniuersalis, & quod nulli liceat ei repugnare, & quod necesse est vniuersalem ecclesiam omni tempore esse, & semper esse sanctam, & nullo tempore posse desicere a sanctitate.

QUARTA ratio, quod ecclesiæ auctoritas tenet Christum mortuum fuisse die 25. Martij, siue octauo Calendas Aprilis. Istud autem prima facie videtur magis vrgeri, quia nullus de scriptoribus quantumcunque doctissimus atq; sanctissimus est tante auctoritatis, vt ei necessario credi debeat, quia ille sic dixit, vt ait Aug. in Epistola ad Vincentium donatistam, & supra allegatum est. Ecclesia tamen tantæ auctoritatis est, vt nullo modo ei resisti liceat, sed credendum est quidquid ipsa determinauerit. Hic autem si nobis propositum foret dicere quid sit ecclesia, & quomodo non potest errare, & quæ sit auctoritas eius, multorum dierum opus foret, & multa nobis scribenda essent, quæ specialitè tractatum, vel tractatus exigerēt, sed non est nobis hoc mentum, solum ergo gratia argumenti dicemus pauca. In quo sciendum, quod sicut dixit Aug. quod libris scripturæ sacre qui canonici appellantur tanta fides adhibenda est, vt credamus nullum auctorem eorum potuisse mentiri, ita & ecclesiæ adhibenda est tanta fides, vt credamus eam errare non posse. Nam vnus de articulis fidei positus in simbolo Apostolorum est credere sanctam ecclesiam catholicam, id est vniuersalem.

Ex quo apparet, quod necesse est credere ecclesiam vniuersalem esse sanctam. Et quia veritas articulo rum fidei manet omni tempore, & quandoocunque nos recitauerimus illos articulos verum dicimus, necesse est, quod ecclesia vniuersalis omni tempore sit sancta, quia alias si aliquo tempore ecclesia vniuersalis non esset sancta, vel nulla esset vniuersalis ecclesia, si diceremus in illo tempore symbolum Apostolorum, esset ille articulus falsus, scilicet credo sanctam ecclesiam catholicam, id est vniuersalem. Et non solum ecclesia vniuersalis est omni tempore sancta, sed etiam impossibile est, quod aliquo tempore non sit sancta, quia datur illud tēpus, & tunc qui diceret symbolum Apostolorum falsum diceret, & esset falsus articulus fidei, sed impossibile est fidei subesse falsum, necesse ergo est vniuersalem ecclesiam omni tempore esse sanctam, & impossibile est aliquo tempore eā, vel non esse, vel non esse sanctam.

CAPITVLVM XXII.

In quo declaratur firmissime quod ecclesia vniuersalis non potest errare in necessarijs ad salutem, scilicet in fide nec in moribus, & ibi de conditione fidei, & quod tantum creditur determinationi ecclesiæ vniuersalis, sicut euangelio, & quod in sacra Scriptura determinatio ecclesiæ vocatur euangelium.

CAPITVLVM XXII. A
In quo declaratur firmissime quod ecclesia vniuersalis non potest errare in necessarijs ad salutem, scilicet in fide nec in moribus, & ibi de conditione fidei, & quod tantum creditur determinationi ecclesiæ vniuersalis, sicut euangelio, & quod in sacra Scriptura determinatio ecclesiæ vocatur euangelium.

EX hoc autem sequitur, quod ecclesia vniuersalis non potest errare. De ecclesijs particularib; & de prelatibus ecclesiarum, quod possint errare non est dubium, sicut dicitur extra de Sen. ex. c. a nobis, scilicet ecclesia militans fallit, & fallitur, scilicet ecclesia particularis. Nec de hac est nobis sermo. Nam notanter dicitur in simbolo sanctam ecclesiam catholicam, id est vniuersalem, ista igitur vniuersalis ecclesia errare non potest, scilicet in necessarijs ad salutem. Quod patet, quia aut erraret in fide, aut in moribus, si in fide, esset infidelis, vel hæretica, & sic non esset ei salus, quia nullus hæreticus potest saluari, quia sicut sine fide impossibile est placere Deo, ad Hebræ. 11. ita cum falsa fide impossibile est placere ei, cum ipse sit ipsa veritas, Io. 15. Non potest etiam ecclesia errare in moribus, quia qui errat sic, malus est, & consequenter non sanctus, si igitur ecclesia vniuersalis erraret in fide, vel in moribus, iam non esset sancta, sed execrabilis, & nefanda, & tamen necesse est vniuersalem ecclesiam sanctam esse, quia est articulus fidei, ergo impossibile est errare vniuersalem ecclesiam in fide, vel in moribus. Et sic quidquid illa asseruerit tenendum est verum esse, & necessario credendum, sicut si in canone sacre Scripturæ reperiretur a Christo, vel ab Apostolis scriptum.

Item patet hoc, quia quandoocunque dubitamus circa aliquid, quod tenendum est, ecclesia determinat an hoc, vel illud tenendum sit, & tñ si ecclesia posset errare, non essemus certi, an ea, quæ credimus verā sunt, vel falsa. Et sic iam non haberemus fidem, sed opinionem, quæ est adhesio vni parti facta cum formidine ad aliam. De ratione autem fidei est duo habere, scilicet quod credamus, & quod firmiter atque sine dubitatione credamus. Qui autem credit aliquā propositionem esse veram, & tamen putat posse esse falsam, non habet fidem de illa, quia manet in quodā dubio. Et talis ita est hæreticus, vel infidelis, sicut si negaret eam. Sic patet extra de hære. c. dubius, scilicet credimus tantam fidem adhibeamus, vt non solum lo modo posse esse falsā, nec habeamus aliquam formidinem ad partem oppositam. Non potest, tñ homo habere talem certitudinem, & firmitatem de aliqua propositione, nisi qñ ille, a quo accepit propositionē est talis, qui errare non potest. Nam si sciat, vel credat, quod auctor propositionis illius potest errare, credit, quod aliquando forte errabit. Et dato, quod non edubius an errauerit, & sic nūquā firmā adhesionem habeat ad propositionē, illam. Et tñ de ratione fidei necesse est, qd firmiter adhibeatur sine formidine ad partē contrariā, & putetur, qd ita est vera propositio illa, qd impossibile est eā esse falsam, vel decipi in illa. Apparet igit ex his, qd necesse est, qd nos credamus ecclesiam vniuersalem non posse errare in fide. Vel si credamus eā posse errare nūq poterimus hñe fidē de determinatione ab ea, & tñ ab ecclesia sūt determinationes in materia fidei, & declarant aliq articuli dubij. Sicut in concilio Niceno determinatū est de substantialitate

CAPITVLVM XXIII.
In quo pulchre declaratur, quod licet omnes articuli fidei sunt necessarij, ita quod nullus eorum posset esse falsus, tamen articulus de ecclesia vniuersali, quod non possit errare, est primus, & magis necessarius, quam omnes, & quod maior est auctoritas ecclesiæ, quam librorum sacre Scripturæ, & quod ecclesia vniuersalis dat auctoritatem sacris libris.
CONSIDERANDVM vterius, qd licet omnes articuli fidei sint necessarij, & nullus eorum possit errare in fide.

contra Ariū. Et in alijs Concilijs determinatū est, & alios hæreticos, quia fere nō est aliquod Cōcilij generale de antiquis, in quo nō extirparet aliqua hæresis, & nō diffiniret aliquis articulus tenendus, ergo credendū est vniuersalem ecclesiam non posse errare.

Itē patet hoc ex eodē fundamento in confectione nouorū articulorū, quia non solū ecclesia vniuersalis potest diffinire circa dubia, quæ occurrūt in materia fidei, sed et circa illa, quæ nūquā venerunt in contentionē, pōt nouū articulū statuere, & diffinire, sicut in multis accidit, quæ hodie tenet ecclesia iā determinata, & tñ in istis firmissimam fidē adhibemus, ergo credimus ecclesiam vniuersalem, quæ ista determinat non posse errare.

Item patet hoc, quia non solum credimus dicta ab ecclesia, sicut dicta ab hominibus, sed sicut dicta a Christo. Sicut ergo si in euangelio aliquid reperiat scriptum non solū credimus illud esse verū, sed et tantā firmitatē habemus de illo, qd credimus nullo modo posse esse falsum, sed potius posse destrui celū, & terrā. q̄ illud esse falsum, sicut dixit Christus Mat. 24. & Lu. 21. celū, & terra transibūt, verba autē mea non transient. Et non habemus aliquam formidinem ad propositionē oppositam. Ita est de determinatis ab ecclesia. Sic beatus Greg. dicit in Registro, & habet in De. di. 15. c. sicut sancti euangelij, vbi ait Greg. qd sicut ipse tenet firmiter quatuor libros sancti Euangelij, ita firmiter recipit quatuor Concilia generalia, s. Nicenū Sardinense, Chalcedonense, & Constantinopolitanū.

Non ergo licet vilo modo dubitare de his, quæ ecclesia determinat. Et sic credendum est eam non posse errare. Item patet hoc, quia Apostolus vocat Euāgelium ipsam determinationē ecclesiæ. Nā ad Gala. 2. dixit, qd Cephas nō ambulabat recte ad veritatē Euāgelij, q̄ quia cū illis de circūcisione obseruat legalia in cibis per hoc gentilibus inuenens, qd custodienda erāt adhuc legalia. In Euangelio autē non reperitur aliquid de hoc. Quia tñ sacrum Concilium Apostolorum, & seniorū, & tota ecclesia diffinierat Actuum 15. non obligari gentiles ad obseruationē legalium, & Cephas faciebat contra hoc, dicebatur facere contra Euāgelium, vel non ambulare recte ad veritatem Euangelij, & sic determinatio illa ecclesiæ vocatur Euāgelium. Itē patet, qd ecclesia vniuersalis nō possit errare quia beatus Petrus, & alij Apostoli obligabantur stare determinationi Ecclesiæ, quia illam determinationem factam in illo concilio omnes susceperunt. Etiam omnes Apostoli obediebant ecclesiæ. Nam beatus Petrus, qui erat Papa, & princeps obediebat ecclesiæ, vt patet Actuum 8. vbi illi, qui congregati erant, & faciebant ecclesiam in Ierosolymis, miserunt beatum Petrum, & beatum Ioannem in Samariam, & illi ad mandatum ecclesiæ inuenerunt. Si tamen ecclesia vniuersalis posset errare, non essent subiecti Apostoli determinationibus eius, cum Apostoli erant tales, qd non poterant errare, cum essent confirmati per Spiritum sanctum, ergo non poterat ecclesia vniuersalis errare in fide.

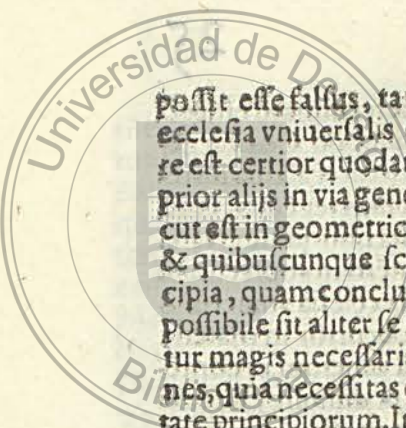
Item patet hoc, quia quandoocunque dubitamus circa aliquid, quod tenendum est, ecclesia determinat an hoc, vel illud tenendum sit, & tñ si ecclesia posset errare, non essemus certi, an ea, quæ credimus verā sunt, vel falsa. Et sic iam non haberemus fidem, sed opinionem, quæ est adhesio vni parti facta cum formidine ad aliam. De ratione autem fidei est duo habere, scilicet quod credamus, & quod firmiter atque sine dubitatione credamus. Qui autem credit aliquā propositionem esse veram, & tamen putat posse esse falsam, non habet fidem de illa, quia manet in quodā dubio. Et talis ita est hæreticus, vel infidelis, sicut si negaret eam. Sic patet extra de hære. c. dubius, scilicet credimus tantam fidem adhibeamus, vt non solum lo modo posse esse falsā, nec habeamus aliquam formidinem ad partem oppositam. Non potest, tñ homo habere talem certitudinem, & firmitatem de aliqua propositione, nisi qñ ille, a quo accepit propositionē est talis, qui errare non potest. Nam si sciat, vel credat, quod auctor propositionis illius potest errare, credit, quod aliquando forte errabit. Et dato, quod non edubius an errauerit, & sic nūquā firmā adhesionem habeat ad propositionē, illam. Et tñ de ratione fidei necesse est, qd firmiter adhibeatur sine formidine ad partē contrariā, & putetur, qd ita est vera propositio illa, qd impossibile est eā esse falsam, vel decipi in illa. Apparet igit ex his, qd necesse est, qd nos credamus ecclesiam vniuersalem non posse errare in fide. Vel si credamus eā posse errare nūq poterimus hñe fidē de determinatione ab ea, & tñ ab ecclesia sūt determinationes in materia fidei, & declarant aliq articuli dubij. Sicut in concilio Niceno determinatū est de substantialitate

CONSIDERANDVM vterius, qd licet omnes articuli fidei sint necessarij, & nullus eorum possit errare in fide.

Concilium primum Christianorū tempore Constantini.

Ecclesia primitiua quæ maxime curabat.

Articuli fidei omni tempore sunt veri.

possit esse falsus, tamen articulus iste, scilicet quod ecclesia vniuersalis est sancta, & q non potest errare est certior quodammodo, & magis necessarius, & prior alijs in via generationis. Patet primum, quia sicut est in geometricis, & in omnibus mathematicis, & quibuscunque scientijs demonstratiuis tam principia, quam conclusiones sunt necessaria, ita q im- possibile sit aliter se habere, & tamen principia dicuntur magis necessaria quodammodo, quā conclusiones, quia necessitas conclusionū prouenit ex necessitate principiorum. Ita etiam conclusio in demonstratiuis est vere scita, nec potest de aliqua re maior certitudo haberi, quia tamen conclusio scitur per principia, dicuntur principia magis scita, vel magis credita, quam conclusio, vt patet 6. Ethico. de scientia. Ita nunc, licet omnes articuli sint necessarii, tamen articulus de vniuersali ecclesia, quod non possit errare est magis necessarius, quia ex illo videntur ceteri necessitatem habere. Hoc patet, quia nos credimus, q Deus creauit mundum, & quod eduxit Israelitas de Aegypto, & dedit illis legem, quia hoc scriptum est in libris Moysi, & tamen nos nesciremus, quod isti erant libri Moysi, vel quod erāt auctentici, nisi ecclesia assereret. Nam si quando nos incipimus aliquid intelligere dicerēt nobis omnes Christiani, quod isti libri, in quibus cōtinebantur ista nō erāt libri Moysi, sed quod confecti fuerunt ab aliquo false assumente sibi rationem prophetæ, nos nō possemus per aliquam rationem conuincere an essent illi libri Moysi, qui fuisset verus propheta, vel alicuius seductoris, & crederemus rationabiliter communi assertioni. Vel si nollemus credere omnibus idem asserentibus, saltem maneremus in dubio, an deberet aliqua fides adhiberi istis libris, vel non, cum non appareret aliqua ratio motiua ad hoc, & sic non crederemus firmiter contenta in illa, & consequenter nullam adhiberemus eis fidem. Nunc autem credimus firmisime vera esse omnia, quæ continentur in illis libris, & conscripta esse a Moyse maximo prophetarū, quia omnes nobis Christiani hoc concorditer dicunt, ergo nos adhibemus fidem libris ipsius Moysi propter ecclesiam hoc asserentem, & consequenter maior fides adhibetur ecclesie, quam libris Moysi. Item confirmatur, quia ego credo, q contenta in libris Moysi ita sunt vera, quod nullo modo potest eis falsum subesse, nec habeo formidinem ad oppositam partem, & istam fidem habeo, quia ecclesia asseruit illos esse libros Moysi, & esse eis fidem adhibendam. Detur autem, quod ego credam ecclesiam vniuersalem posse errare, sequitur, quod potuerit errare in asserendo istos esse libros Moysi, & dicendo, quod eis magna fides erat adhibenda, & consequenter ego manebō dubius, an debeat fides certissima adhiberi istis libris. Et tamen suppositum est, quod ego credo istis libris fidem firmissimam esse adhibendam, ergo necesse est, quod credam ecclesiam vniuersalem, quæ hoc asseruit non posse errare. Item patet, quia quodcumq; aliqua duo sic se habent, q vnum illorum probat alterum esse, & dat ei esse necessarium, & non ē cōtrario, magis necessarium est illud, quod dat alteri necessitatē, & non recipit ab eo, quā illud, quod recipit necessitatē, & tñ libri Moysi recipiūt necessitatē fidei ab ecclesia, & ecclesia vniuersalis nō recipit ab illis. Quod patet, quia dato, q libri Moysi essent, nō cōstabat, q esset aliqua vniuersalis ecclesia, vel saltē, q illa existeret nō posset errare. Et tñ ecclesia existens dat fidē libris Moysi, quia ex eo, quod ipsa asserit illos esse confectos a Moyse propheta, & debere eis adhiberi fidem, adhibetur sibi fides.

Item patet hoc, quia in veteri testamēto sunt mul-

ti libri quorum aliqui sunt legales, & prophetales, & habent maximam fidem. Alij sunt agiographi, quibus fides adhibetur, sed non sub tāta necessitate. Alij sunt apocryphi, quibus licet fidem adhibere, vel negare illos, vel, vt melius dicatur, licet recipere eos, vel contemnere equali facilitate. Isti tres gradus librorū veteris testamēti distinguuntur a beato Hieronymo in prologo Galeato, q incipit. Vingtuidas literas Manifestum est autem, quod ista distinctio graduum fidei non assumitur ex eis, quæ cōtinentur in istis libris, quia in omnibus continentur res sacræ, & mirabiles, quæ non possunt probari per aliquam causam, sed solum adhibetur eis fides propter auctores. Est ergo distinctio ista facta ab ecclesia vniuersali, quæ cōcorditer tenet illam distinctionem factam a beato Hieronymo. Nā ista tenebatur a Iudeis fidelibus ante Christi aduentum, & fuit postea continuata in ecclesia.

CAPITVLVM XXIII.

In quo declaratur, quod ecclesia vniuersalis non solum dat fidem & auctoritatem libris veteris testamēti, sed euangelij, & quod quondam fuerunt octo euangelia, & ecclesia reiecit quatuor, & quod maior est auctoritas ecclesie, quam librorum vtriusque testamēti.

APPARET igitur, quod ecclesia vniuersalis non solum dat fidem libris sacris, sed etiam dat illis certum gradum fidei, & firmitatis, & illum renecat, & non amplioem. Si autem ipsa posset errare faciendo ista, tota certitudo scripturarum, & fidei periret, ideo necesse est tenere, quod ecclesia vniuersalis nō possit errare. Item patet hoc, quantum ad libros noui testamēti, quia ea, quæ sunt in euangelij sunt firmissima, & non habent tamen firmitatē, nisi propter ecclesiam. Quod patet, quia aliquis diceret Christum predicasse, & fuisse mortuum, & surrexisse, posset alius negare, & fuisse mortuum, & surrexisse, alius posset tunc probaret per libros euangeliorum, alius poterat dicere, quod nullius firmitatis erant scripta illa, vel quod non erant illa euangelia beati Matthæi, & Ioannis, & aliorum euangelistarum, qui recipiuntur, non habebat tunc iste aliquem recursum probationis, nisi ad auctoritatem ecclesie, scilicet quia ecclesia dixit euangelia Matthæi Ioannis Marci, & Lucæ, & veneracione. Et suscipienda esse sub fide maxima, & allegamus esse illos, si aliquis negauerit ista, quæ nos allegamus esse illos, sola auctoritas ecclesie, sola auctoritas ecclesie quatuor euangelistarum, sola auctoritas ecclesie probat, quod sunt istorum euangelistarum. Et patet hoc, quia ecclesia separauit alia quatuor euangelia. Nam erant octo libri euangeliorum, scilicet illi quatuor, qui nunc habentur, & quatuor alij confecti a viris hereticis sub nomine Andrea, & Thadæi, & aliorum duorum Apostolorum, & alij multi libri euangeliorum fuerunt, de quibus Hieronymus in quo dam prologo super euāgelia, qui incipit. Plures fuisse. Et illa recitabant historiam Christi, sicut nostra euāgelia, sed inferebant aliquos paucos errores. Si tamē isti octo libri euangeliorum fuissent traditi alicui viro pollenti naturali ingenio, vt iudicaret de eis, non inueniret aliquam causam quare istos magis, quam illos reciperet, vel reijceret, quia vtrique continebāt puram historiam, quæ probari non poterat ex aliquo fundamento naturæ. Nisi forte diceret, quod vir ille iudicans reciperet libros illos, qui conuenirent naturæ, & illos, qui in aliquo repugnarent naturæ. Sed tunc oporteret, quod reijceret omnes octo libros euangeliorū, quia in quolibet illorū cōtinebantur aliqua quæ erant supra vires nature. Ecclesia tñ recipit ista quatuor

quatuor euangelia, quæ habemus, & reiecit alia quatuor dicendo illa falsum continere, & ab hæreticis confecta. Ergo ecclesia dedit fidem euangelij, & hoc est, quod dicit Augustinus in libro, qui intitulatur Fundamentum, sive liber contra epistolam Fundamenti, s. ego Euangelio non crederem, nisi ecclesie auctoritas me moueret, s. quia ipsa asserit istud, vel illud esse Euangelium, cui fides adhibenda est. Dicendum igitur, q maior est auctoritas ecclesie, quam sacrorum librorum veteris, vel noui testamēti.

Item dicendum, q ecclesia dat auctoritatem libris vtriusque testamēti, & consequenter, q non potest errare, nam si potuisset vniuersalis ecclesia errare circa fidem, potuisset recipere quatuor euangelia confecta ab hæreticis, & reijcere euangelia quatuor, quæ nunc habemus, & tunc tota, fides nostra esset erroribus plena, & tñ asserimus, quod impossibile sit fidei subesse falsum, ergo necesse est dici, quod ecclesia vniuersalis non potest errare circa fidem.

CAPITVLVM XXV.

In quo declaratur, an ecclesia recipiat auctoritatem a libris sacris, sicut libri sacri recipiunt ab illa, & quod auctoritas sua non ex aliquo priori, sed tota auctoritas pendet ab ea, & quomodo probatur auctoritas eius per libros sacros.

SED obijcietur, quia dictum est supra, quod ecclesia dat firmitatem libris sacris, & libri sacri non dant firmitatem ecclesie vniuersali, & tamē videtur, q ecclesia vniuersalis accipiat fidem ex libris sacris. Nam, q non possit errare ecclesia vniuersalis probatum est supra ex symbolo Apostolorum, quem cōputamus inter scripturas Sacras. Dicendum, q libri sacri bene declarant firmitatem, & dignitatē, & impeccabilitatem ecclesie vniuersalis, tñ non probant illam tanquam a priori, i. q ex illis constet solū ecclesie non posse errare, & non aliudē, quia potius ecclesia dat auctoritatē illis scripturis, p quas conamur probare, q ipsa non possit errare. Nā tunc hoc probatum illud dicendo, q nulla fides erat illi adhibenda, vel q non erat illud symbolū Apostolorum, sed confectū ab alio falso nomine. Ecclesia autē est, quæ declarat istud esse symbolum Apostolorum, & esse sibi fidē adhibendam, ideo cum ex libris sacris probamus ecclesiam non posse errare, est demonstratio per circulationem. Proficit tamen, quia postquam nos suscepimus libros sacræ Scripturæ in auctoritatem, poterit inde constare, quod ecclesia nō potest errare. Ad veritatem tamen non probatur auctoritas ecclesie ex libris sacris, sed potius ē contrario. Et ipsa auctoritas ecclesie nō debet probari ex aliquo priori, sed oportet esse per se nota. Sicut in via scientifica oportet denire ad aliquid, quod non probatur ex alio priori, sed omnia probantur ex illo, & ibi est status in resolutione syllogismo, sicut dicit Arist. 1. Poster. Omnis notitia ex præexistenti fit cognitione, quæ præexistit, & non deducitur.

CAPITVLVM XXVI.

In quo declaratur, quomodo ecclesia vniuersalis dat auctoritatem verbis Christi, & Apostolorum, licet nihil posset habere auctoritatem maiorem, quam verba Christi, & quod ecclesia non det auctoritatem illam de nouo apponendo, vel augendo, sed ostendendo illam esse.

ITEM obijcietur, quod supra dictum est, quod ecclesia dat auctoritatem libris sacris, quod non videtur. Alph. Toft. Pars II. Defensorij.

Adetur satis conueniēter dictū, s. q ecclesia det auctoritatem Euangelio, cum illud sit de verbis Christi, q habent maiorem necessitatem, quam aliquid aliud quodcumque sit. Sunt enim talia verba Christi, quæ maiorem firmitatem habent, quam totus mundus, ita vt facilius possit perire totus mundus, quam deficere vnū de verbis Christi, iuxta illud Mat. 24. & Lu. 12. Cælum, & terra transibunt, verba autē mea non transient. De verbis autem Apostolorū, & prophetarum, quamquam nō sunt tantę auctoritatis, sicut verba Christi propter auctorem, tamē nō minorem necessitatem, & firmitatem videntur habere ad mādendum, quia illa dicta sunt per Spiritum sanctum. Sicut dicitur 1. Petri. 1. Non n. voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto dictante locuti sunt sancti Dei homines. Sed quæ Spiritus sanctus dixit infallibilia sunt, quia ille Deus est, ergo nō videtur conueniēter dictū, q ecclesia det auctoritatē istis libris, & sic nullis libris sacræ Scripturę dabit auctoritatem ecclesia.

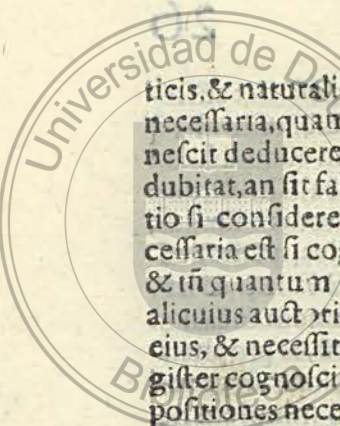
Dicendum, quod ecclesia non dat auctoritatem aliquam verbis Christi, quia nulla maior auctoritas potest esse in aliquibus verbis, vel in aliquare, quam in Christi verbis, quia si consideretur auctor Christus est, si considerentur verba necessaria sunt, s. quod non possunt deficere, eo quod ille sic voluit.

Dictis etiam Apostolorum, & prophetarum non potest dare ecclesia auctoritatem, quia illa in se sufficientissimam habent auctoritatem, cum immutabilia sint, & cum per Spiritum sanctum dictata sint, nō est ergo sensus, quod ecclesia det istis auctoritatem, ita quod ipsa prius auctoritatem nullam haberent si ecclesia non daret illis, vel quod ecclesia det eis maiorem auctoritatem, quam prius habebant, quasi per modum cuiusdā cōfirmationis, vel aliās, nihil enim istorū est. Quia etiam si verba Christi a nullo homine fuissent acceptata, nō propter hoc minus vera essent, vel minus vtilia, sicut nunc dato, quod non acceptentur apud infideles: non ideo minus vtilia sunt fidelibus, quam si totus mundus acceptasset ea, sicut dicit Apostolus ad Ro. 3. scilicet quid si quidam illorum non crediderunt: nunquid incredulitas illorum fidem euacuauit: absit. Sed est sensus, quod ecclesia dat auctoritatem Euangelio, & omnibus libris sacræ Scripturæ, non quidem aliquid apponendo, quod non habebant, sed ostendendo, quod habebant.

Et istud ostendere satis potest uocari dare auctoritatem, eo quod nunquam sciremus euangelia, aut alios libros sacræ Scripturæ alicuius auctoritatis esse, nisi ecclesia diceret. Cum ex ipsis non posset patere veritas, uel falsitas ipsorum, necessitas, uel contingētia ipsorum, sed ex fide constat, fides autem ex auditu est ad Ro. 10. scilicet. Quomodo credent in eum, de quo non audierunt: Prædicatio autē ista ab ecclesia fit, & nos propter auctoritatem eius, scilicet quia credimus illam non posse errare, asserimus firmiter omnibus dictis suis. Et iste est modus introducendæ fidei, ut colligitur ad Ro. 10. Et quantum ad hoc, ita dat ecclesia auctoritatem euangelij, sicut quibuslibet alijs libris sacræ Scripturæ, & sine hac auctoritate Ecclesie nihil ualent euangelia ad utilitatem nostram.

Et ob hoc prædicatores, qui annūciāt nobis uerba Christi, & per illos credimus, dicuntur adiuuare Christum, quasi supplendo aliquid, quod deerat ei. Sic patet primo Corinth. 3. scilicet Dei enim adiutores sumus, & loquebatur ibi Apostolus de se, & alijs prædicantibus fidem.

Iste modus etiā reperitur in disciplinis mathematicis,

tis. & naturalibus, nam aliqua conclusio est vera, & necessaria, quam nō d scipulus nō intelligit, ita quōd nescit deducere veritatem eius, & necessitatem, sed dubitat, an sit falsa, vel contingens. Illa enim propositio si consideretur quantum ad se æque vera, & necessaria est si cognoscatur, sicut si non cognoscatur, & in quantum ad nō, qm̄ non cognoscitur non est alicuius auct. veritatis. cum vero cognita fuerit veritas eius, & necessitas per deductionem, quam facit magister cognoscitur, & iam reputatur a nobis inter propositiones necessarias, magister ergo dedit sibi istam auctoritatem, quam habet, non quidem dando ei veritatem, vel necessitatem, quia hoc facere non poterat, sed ostendendo illam necessitatem, quā habebat.

CAPITVLVM XXVII.

Quod determinatio ecclesie est duplex, scilicet quōd aliquid tanquam verum tenendum sit, & aliud aliquid agendum, vel cavendum est. Et in primo modo ecclesia nunquam potest variare. Et quōd si ecclesia, id est Concilium generale diffiniret semel aliquam propositionem circa fidem, nullum aliud Concilium potest determinare contrarium.

CONSIDERANDVM ulterius circa prædicta, q̄ ecclesia vniuersalis, quæ errare non potest determinare potest aliquid dupliciter, vno modo determinat aliquid, vt credendum, vel tenendum pro vero. Alio modo determinat aliquid, vt agendum, vel fugiendum. Primo modo ecclesia vniuersalis non potest errare, nec etiam potest variari sua determinatio. Et sic in determinationibus fidei nunquā est variatio. Rō huius est, quia determinare, q̄ aliquid est credendum est dicere, q̄ illud est verum, illud autē, quōd semel est verum in æternum est verum, siue sit res illa determinata de rebus, quæ in seipsis necessitatem aliquam habent, vel de illis, quæ in se habent contingentiam, etiam ad vtrumlibet. De necessarijs manifestum est, quōd illud, quod absolute est necessarium, omni tempore est necessarium. De contingentibus ad vtrumlibet probatur, quia quando aliqua res est vera quantumcunque sit contingens post determinationem efficitur immediate præterita. Cum autem præterita fuerit, habet veritatem necessariam, quia impossibile est præterita non præterisset. Et iuxta sententiam Arist. & Agatonis. 6. Et scilicet hoc solo priuatur Deus, quōd nō potest facere ingemita, quæ iam sunt facta. Accipiat ista propositio: Sortes currit hodie. Ista est maxime contingens antequam fiat, sed postquam semel fuit verum, quōd Sortes currit, necessaria est, quia impossibile est non cucurrisse. Ita ergo quādoque ecclesia determinauerit aliquid tenendum esse, vel credendum tanquam verum, illud verum est saltem tunc, quia aliter ecclesia erraret. Cessante autem determinatione iam res efficitur perfecta. Præterita ergo veritas illa manet iam necessaria. Et ista est causa quare postquam ecclesia semel determinauerit de aliquo tenendo in fide, non potest in alio concilio, etiam si sit pluriū priuari, & maioris sapientiæ determinari cōtrarium, quia alijs sequeretur, quōd alterum eorum non erat generale concilium congregatum legitime vniuersalem ecclesiam representans, vel quōd etiam posset errare. Quod falsum est.

Et ob hoc quādoque per aliquod concilium determinatum fuerit circa aliquam veritatem fidei, nunquam ecclesia patitur illam veritatem determinatam venire in contentationem, ita quōd de illa dubitetur.

CAPITVLVM XXVIII.

In quo declaratur, quōd propositio, quæ semel est vera semper est vera, siue sit necessaria, siue contingens ad vtrumlibet, siue de præterito, siue de presenti, siue de futuro, & an ob hoc tollatur contingentia propositionum, & inducatur aliqua necessitas.

EST autem manifestum fundamentum huius, s. quia omnis propositio tam affirmatiua, quam negatiua cōtingens, vel necessaria, quæ semel est vera, in æternum est vera, referendo ad idem tempus, quia alijs propositiones affirmatiue, quarum veritas est contingens, non manent semper veræ, sicut ista est vera. Sortes currit hodie, & tamen post tres dies non erit verum dicere. Sortes currit hodie. Erit autem vera si referatur ad illud tempus pro quo currebat, quod iam transiit, & dicitur Sortes cucurrit ante tres dies. Istud autem, quod dictum est de determinationibus factis circa propositiones de presenti, vel de præterito, dicendum est esse idem circa propositiones de futuro, etiam si sint contingentes ad vtrumlibet, licet de hoc aliquis nimium dubitabit. Et ratio huius est, quia quādo determinatur de veritate alicuius propositionis, quæ est præterita, cum omne præteritum maneat p̄ semper necessarium, non poterat veritas illius immutari. Idē de propositionibus, quarum veritas determinatur esse præsens, quia immediate transeunt, in præteritum, & postquam fuerit res præterita est necessaria. Secus autē de propositionibus, quarum veritas determinatur pro futuro, quia res pro futuro habent suam contingentiam, ideo videtur, q̄ licet semel sit vera non semper sit vera cum maneat contingētia. Dicendum tamen, q̄ hoc est etiam verum pro futuro contingēti. Et patet hoc, quia si aliqua propositio de futuro sit vera, aut considerabitur tempus, quod est antequam adueniat assignatio, pro qua debet compleri veritas propositionis, aut tempus, quod est post illam assignationem. Si consideretur tempus, quod est ante, dicendū, q̄ sicut propositio est vera tunc, qm̄ asseritur, ita erit vera omnibus temporibus intermedijs vsque ad significandū tempus completionis. Et si in aliquo tempore intermedio non est vera, nunquam fuit vera, nec erit in æternum secundum eisdem retentionem. Si autem consideretur tempus post assignationem completionis, iam efficietur res præterita, & tunc omne præteritum est necessarium. Exemplum, vt si dicatur. Sortes currit in die proximo Pentecostes. Ista propositio est nunc vera, quia ita erit, quōd Sortes currit illa die, & sicut nunc est verum, quōd Sortes currit die Pentecostes, ita in quolibet die, vel tempore ante Pentecosten erit verum, quōd Sortes currit die Pentecostes. Et si detur, quōd aliqua die intermedia nō sit vera ista propositio, sequitur, quōd non est vera hodie, nec fuit aliquando vera, nec erit in æternum vera. Quod patet, quia si aliquo tempore intermedio non est vera ista propositio, Sortes currit die proxima Pentecostes, hoc erit, quia non erit sic, quōd die Pentecostes currat. Et si ita est, etiam sequitur, quōd hodie non est verum, quōd Sortes currit die proxime Pentecostes, & nulla alia die ante Pentecosten erit verum, quōd Sortes currit die Pentecostes, etiam post Pentecosten nunquam non erit verū, q̄ Sortes cursurus esset pro illa die Pentecostes. Et si dicatur, quia propositio est cōtingens, & ob hoc potest mutari veritas eius, & dato, q̄ hodie sit vera de futuro, cras poterit esse falsa. Dicendum, q̄ est impossibile, nō tñ pp̄ hoc tollit cōtingētia, vel inducitur aliqua necessitas. Et patet in ista propositione. Sortes

tes currit die Pentecostes, quæ est vera, & contingēs, & uocatur vera, quia ita erit, q̄ die Pentecostes curret. Et uocatur contingens, quia toto tempore intermedio antequam currat, potest currere, vel potest non currere, & vtrumque est sibi possibile, ideo uocatur contingens ad vtrumlibet. Sortes tamen licet posset facere vnum vel alterum, quod maluerit, non potest tamen facere vtrumque, ideo licet contingens sit, tamen sic erit, quod Sortes currit illa die, vel sic erit, q̄ nō curret. Ponatur q̄ illa die curret, tunc est vera propositio ista, & non ad oppositum, ista propositio, Sortes currit die Pentecostes, nullo modo est vera aliquo tempore ante diem Pentecostē proxime, sed ab æterno fuit falsa, & in æternum est falsa referēdo ad idem tempus, vt supra dictum est. Patet ergo quod non solum in propositionibus de presenti, & præterito est regula, q̄ illa, quæ semel est vera semper est vera, sed etiam in propositionibus de futuro. Apparet ergo q̄ si ecclesia semel diffinierit circa aliquem articulum, quid sit tenendū, q̄ illud semper manet, & nunquam potest determinari contrarium per ecclesiam pro illo tempore, vel in aliquo alio tempore, sed manet determinatione illa firma.

CAPITVLVM XXIX.

Quod ecclesia vniuersalis non potest errare in moribus, & quod in ponendo leges nunquam, & tamen quod potest unum concilium tollere leges, quas alterum posuit, & non errabit, & tamen non potest tollere determinationem factam circa fidem, quia iam erraret, & cur hoc, & ibi de mutatione legum an dicat indignitatem ecclesie.

ALIVD membrum erat, quod ecclesia non determinat quid tenendum vel credendum sit, sed quid agendum sit, sicut in iuribus, quæ ordinantur per ecclesiam. Et quia istud pertinet ad mores, dicendum, quod ecclesia vniuersalis errare non potest in moribus, quia alias cum error in moribus causet maliciam, ecclesia vniuersalis peccaret & induceret, immo cogeret homines ad peccandum ponendo leges iniquas, & sic non esset semper sancta, quod falsum est, quia est contra articulum fidei vt supra dictum est. Ideo quādo ecclesia condicandnes, siue ad dirigendum vitam humanam, siue pro moribus ecclesie regulādis, nunquam errat quid quid ordinauerit. Dicendum tamē, quōd circa hoc potest facere mutationem, nam licet nunc ecclesia dederit vnam legem circa negocia humana, circa iudicia, potest dare postea cōtrariam, & sic videmus, q̄ mutantur quotidie leges, & dantur contrariæ, siue in negocijs prophanis, siue in moribus & ceremonijs ecclesie. In hoc autem non errat ecclesia vniuersalis, quia semper dat legem bonam, & leges contrariæ diuersis temporibus sunt bonæ. Sicut enim non eadem leges positivæ sunt apud omnes gentes, vt patet. s. Eth. & hoc quia diuersis gentibus diuersa, vel contraria apparent bona, vel mala, & non solum apparent, sed secundum vsitatē, quæ apud quasdam gentes bona sunt non sunt bona apud alias. Ita de eisdem gentibus, secundum diuersa sunt bona & mala, & sic leges, quæ aliquando fuerunt bonæ incipiunt iam esse nociuæ. Et tunc bonus legislator mutat legem dando cōtrariam in toto vel Alph. Toit. Pars II. Defensorij.

in parte, & sic ecclesia mutat sepe leges cū videt s̄m conditionem temporum, & ḡerium expedire, & semper bene agit, sicut dicitur extra de consangu. & affini. c. non debet. s. non debet reprehensibile iudicari si s̄m varietatem temporum statuta quoque varientur humana. Et inducitur ibi ratio, quia Deus sic fecit. Nā aliquas leges posuit in veteri testamento, quas mutauit in nouo. s. quia iam non erant cōuenientes secundum conditionem humanam. Ob hoc potest vnum Concilium ponere leges cōtrarias legib. alterius Concilij, & vtrumq; bene agit, quia vtrumq; ponit bonas leges s̄m conditionem temporis, in quo conduntur, & non indicat aliquam indignitatem, vel defectum iudicij in ecclesia, q̄ contrarias leges in diuersis temporibus condit, cum hoc cōditio rerum exigat, immo nō esset laudanda si semper ad ostendendum immutabilitatem suam vellet leges semel positas semper manere, quia illæ, quæ semel bonæ fuerunt, aliquando inciperent esse malæ, sicut non notatur in Deo aliquis defectus, vel immutabilitas, quia leges, quas dederat in veteri testamento, abstulit in nouo, dando contrarias vel disperatas. Sic etiam medicus non vituperatur, si nō omni tempore eandem positionem, vel idem curatiuum, sed secundum tempora & ætates, loca atque cōplexiones homini varia adhibeat curatiua. In determinationibus autē circa fidem secus est, quia quod semel iudicatum est verum, super manet verum, & non potest dari aliquo tempore contraria, vel deuiās determinatio. Ratio vtriusque parit posita est.

CAPITVLVM XXX.

Quod ecclesia aliquando accipitur pro iudice particulari, sed non intelligitur de illo hoc, quia iste potest errare. Et quod Papa potest in fide & in moribus errare, & efficit hereticus. Et quod non valet consequentia, Papa damnat aliquam conclusionem tanquam hereticam, ergo est heretica, & quo modo multi summi pontifices fuerunt heretici.

CONSIDERANDVM ulterius quia dictum est de ecclesia, quod non potest errare, quæ sit ista ecclesia. Et omissis multis modis accipiendi ecclesiam, de quibus non est ad propositum, dicunt aliqui, quod ecclesia accipitur pro prelato ecclesie. Sic enim accipimus cum dicimus, quod ecclesia excommunicat aliquem. i. prelatus ecclesie, quia ecclesia non facit hoc. Ita etiam accipitur extra de sen. excommunic. c. a nobis. cum dicitur, quod ecclesia militans fallit, & fallitur. scilicet prelati ecclesie militantis, quia ibi agitur de sententia excommunicationis, quæ aliquando fulminatur in eum, qui nihil mali meretur, & tamen iudex putat eum esse reum, & hoc, quia ecclesia fallit & fallitur. Dicendum tamen, quod hoc modo non potest accipi hic ecclesia. Prius quia non competit sibi hoc. s. q̄ non possit errare, nam potest errare, & errat quilibet de talibus iudicibus ecclesiasticis, vt ibi dicitur, quod ecclesia militans fallit, & fallitur. Et non solum est verum de iudicibus particularibus, sed etiam de Papa, qui frequenter errat ex ignorantia, & fert iniquam sententiam. Nam ipse dicit de seipso. scilicet licet locum Dei in terris teneamus, de occultis tamen non cogimur diuinare. Et non solum accidit hoc circa accidentia, & particularia, factaque humana, quæ Papa ignorat, sicut quilibet alius simplex homo, sed etiam circa fidem potest Papa ignorare, & errare, & efficit hereticus aliquando per ignorantiam, aliquando per aliam affectionem. Sic patet in Decre. di. 40. c. si Papa. vbi si Papa deprehenditur a fide deuius deponitur.

Quomodo Ecclesia accipitur & prelato.

Ex quo apparet, quod iura supponunt Papam posse effici hereticum, & confirmatur experimento. Nam Papa Marcellinus fuit hereticus, immo heretico deterior, qui cum esset summus pontifex, obtulit thura idolis, ut patet in Decretis, di. 19. c. nunc autem. Itē patet de Papa Liberio, quem alij vocant Papam Leonē, qui factus est Arianus. Item etiam de Papa Ioanne, 22. qui tenuit hæresim circa visionem beatificam, & postea coactus est publice illam reuocare, ut patet in gestis summorum pontificum.

Ex quo apparet, quod dato quod Papa damnet aliquam conclusionem tanquam hæreticā vel aliquem auctorem dicat hæretice sensisse, non sequitur necessario illam conclusionem esse hæreticam, vel auctorem illum heretice sensisse, quia potest esse, quod Papa errauerit, immo quod ipse Papa forte sit hereticus, & per ignorantiam, vel per affectionem aliquam passionalem damnet conclusionem, siue dictum aut auctorem, sicut alios quos summo Pontifices legimus hereticos factos per ignorantiam, & per timorem, vel per alias passiones, non ergo accipitur ecclesia pro Papa, vel aliquo prælo alio.

Secundo non tenetur ista acceptio, quia ecclesia est nomen Græcum, & significat proprie multitudinem, non ergo conuenit proprie uni homini. Et dicendo absolute ecclesia non intelligitur vnus homo, licet sit prælatus, sed multitudo. Si autem vocetur prælatus ecclesia per analogiam in quantum est caput, vel princeps ecclesie, oportet poni aliquam cōnotationem restringentem, ut sciatur, quod pro prælato accipitur, alioquin pro multitudine accipietur, nisi contextus orationis veret sic accipi.

CAPITVLVM XXXI.

Quod aliquando accipitur in sacra scriptura ecclesia pro multitudine aliqua particulari: sed de illa non intelligitur, quando dicitur, quod ecclesia non potest errare, quia tales ecclesie sæpe errant tam in fide quam in moribus.

Alio modo accipitur ecclesia pro multitudine hominum particulari pertinenti ad vnū locū, vel ad vnā prouinciā, sic dicitur ecclesia Toletana, vel Salamantina, i. multitudinem urbis, vel diocesis Toletanæ aut Salamantinæ. Et non accipitur pro ædificijs, vel redditibus ecclesiarum, sed pro hominibus. Sic ponit Apostolus 1. ad Cor. 1. & 2. ad Corin. 1. scilicet Paulus & Sothenes frater ecclesie Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu vocatis sanctis, & sic necesse est ibi poni ecclesiam pro hominibus, quia ponitur intransiue ecclesie & sanctificatis in Christo, in quo innuitur, quod ecclesia nil aliud erat nisi illi sanctificati. Sic etiam ad Gal. 1. f. Paulus ecclesijs, quæ sunt Galatiæ gratia & pax uobis a Christo, qui tradidit semetipsum pro peccatis uestris. Et sic ecclesie accipiuntur pro hominibus, quia alias non esset uerum quod Christus tradidisset se pro peccatis ecclesiarum, scilicet domorum vel ædificiorum. Et isto modo accipitur proprie ecclesia. Quando autem accipitur ecclesia pro domo non est propria acceptio, sed per analogiam. f. quia in domum illam conuenit multitudo, sic accipitur, primo Cor. 11. f. conuenientibus uobis in unum. in ecclesia. Et sequitur. Nunquid domos non habetis, aut ecclesiam Dei contemnitis? f. domum sacram.

Dicendum tamen quod isto modo non accipimus hic ecclesiam, quia tales ecclesie, id est multitudines particulares possunt errare tam in fide quam in moribus quia interdum accidit, quod in vna aliqua ecclesia nemo sit, qui non deuiet a recta fide saltem, quantum ad aliquos articulos. Sic fuit diebus nostris de Bohemis, qui

In multis articulis deuiauerunt. Sic etiam fuerat de Grecis, & Armenis, & multis alijs gentibus, quæ Christum colunt, tamen errant vel errauerunt circa aliquos articulos, ita quod omnes de nationibus illis errabant circa illos articulos.

Vel dato quod essent aliqui pauci, qui non errarent, adhuc verum erat, quod tota ecclesia talis errabat, eo quod ministri ecclesiarum errabant, & publice predicabantur illi errores, & nemo audebat resistere illis. Et hoc satis est ad hoc quod tota aliqua ecclesia dicatur in fide errare, non ergo intelligitur de talibus ecclesijs, quod ecclesia non potest errare.

CAPITVLVM XXXII.

Quod ecclesia uniuersalis est illa, quæ non potest errare, & quomodo intelligitur ecclesia fallit, & fallitur.

Ergo dicendum quod ecclesia, quæ non potest errare, non est aliqua nisi ecclesia uniuersalis, & ista proprie vocatur ecclesia sine aliqua limitatione, quia est multitudo non connotata aliquo loco, vel tempore. Et isto modo accipit Apostolus sæpe. Sic patet ad Eph. 6. Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiam. Ibi non potest accipi ecclesia pro aliqua particulari, sed pro tota multitudine eorum, qui credituri erant in ipsum. Et iterum. eod. c. cum loquitur de matrimonio in eo. c. ait, hoc est magnum sacramentum, ego dico inter Christum & ecclesiam. f. uniuersalem, quia ratio est matrimonium inter Christum, & ecclesiam aliquam particularem, ut infra declarabitur.

Nemo tamen fallatur putans, quod ecclesia uniuersalis, de qua loquimur possit errare, vel decipi in fide, & moribus per illud, quod dicitur extra de sen. ex com. c. a nobis. f. quod ecclesia militans fallit & fallitur, in quo innuitur, quod sola ecclesia triumphans est, quæ non fallitur, ecclesia tamen uniuersalis, de qua loquimur est ecclesia militans, quia in ecclesia triumphanti non erit distinguere ecclesiam uniuersalem, & particularem, quia tota erit ibi una ecclesia vnita. f. beata societas hominum & angelorum.

Sed dicendum, quod potest intelligi dupliciter. vno modo sic, scilicet quod ecclesia militans fallit & fallitur, licet iudex in ecclesia militanti fallitur, & tamen iudex in ecclesia triumphanti nunquam fallitur, ideo qui condemnatur in cœlis est vere condemnatus, sed non semper qui condemnatur in terris.

Alio modo potest intelligi, quod ecclesia militans, scilicet tota ecclesia militans tam uniuersalis, quam particularis fallit, & fallitur, id est errat, scilicet circa ueritatem humanorum negotiorum, & accidentium particularium.

Et in istis uerum est quod ecclesia etiam uniuersalis errare potest. Nam etiam tota ecclesia uniuersalis militans qualitercunque accipiat, non cognoscit ueritatem negotiorum particularium, & accidentium particularia omnia, & in his potest errare facillime. Vterque istorum sensuum conuenit literæ illius c. a nobis. de primo patet, quia ibi agitur quado aliquis excommunicatur pro causa iusta, licet non uera, quia iudex non potest cognoscere ueritatem.

Et licet tunc ille sit apud ecclesiam militantem excommunicatus, non tamen est excommunicatus apud ecclesiam triumphantem.

Et dat causam, quia ecclesia militans, id est iudex ecclesie militantis fallit, & fallitur, id est ipse decipit alios, & decipitur. Decipit quidem, quia quando iudex ecclesie militantis profert sententiam excommunicationis, innuit omnibus, ad quos pertinet scientia eius, quod ille, qui excommunicatur, est uere

Te ligatus crimine illo, pro quo excommunicatur, & est in culpa, & sic decipit, vel fallit illos, quia non est in culpa. Etiam fallitur, quia aliquando coram iudice homine potest accusatus conuinci per falsos testes, & putat iudex illum uere conuictum, & esse in crimine, de quo accusatur, sed non est, & sic fallitur, & per istum errorem profert sententiam. Iudex autem ecclesie triumphantis non fallit, nec fallitur, non quidem fallit, sed alios, quia quando cunque iudex ecclesie triumphantis cōdemnat aliquem de crimine, innuit omnibus, quod ille sit criminofus, & tunc uerum est, quod ille sit criminofus. Etiam non fallitur, id est decipitur per falsos testes, nec quomodocunque alijs per ignorantiam ueritatis, nam non possunt esse ibi falsi testes eo, quod ipse iudex est testis, ut patet le. 29. f. Ego iudex, & testis, dicit dominus. Etiam non potest falli illud iudicium per ignorantiam alicuius rei particularis, cum dominus omnia uideat. Prouer. 15. In oculo oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Et ad Hebræ. 4. Omnia nuda, & aperta sunt oculis eius. Vnde qualitercunque homo se habeat, non se potest occultare a Deo. Iere. 23. f. Si occultabit se uir, & ego non uideo eum; quia cœlum, & terram ego impleo dicit dominus. Et sic dicebat David. Quo ibo a spiritu tuo? & a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernū, ades, si sumptero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua, quia tenebræ a te non obscurabuntur, & sicut dies illuminabitur. Et iste sensus multum conuenit. Hoc modo patet quomodo est discordia aliquando inter iudicium ecclesie militantis, & triumphantis, de quo dicitur extra de sent. ex commun. lib. 6. c. cum æterni, f. Cum æterni tribunal iudicis illum reum non habeat, quem iudex iniuste cōdemnat.

CAPITVLVM XXXIII.

In quo declaratur, quod licet ecclesia uniuersalis non potest errare, nec in fide, nec in moribus, tamen potest in iudicijs interdum errare condemnando aliquem iniuste, & tamen non errat tunc in fide, nec in moribus, & non agit malum sed bonum licet condemnet innocentem.

DE secundo etiam sensu patet, quia in illo ca. a nobis, dicitur de ignorantia, per quam iudex profert iniquam sententiam, quæ non est ignorantia iuris, sed ignorantia circumstantiæ particularis, quæ iudex non potest cognoscere. Et in his uerum est, quod tota ecclesia militans errare potest. Nam licet ecclesia uniuersalis non erret in fide, nec in moribus, nec in iure, tñ in accidentibus particularibus tota ecclesia uniuersalis potest errare. Vnde potest per hunc modū tota ecclesia cōdemnare aliquem iniuste. Et patet per hoc, quod cōcilium generale potest ferre sententiam per talē modum. Et patet primo in casu illius c. inter alia. de sent. exc. f. ubi alter coniugum scit esse consanguinitatē, vel affinitatem in gradu prohibito, in quo matrimonium non tenet, nec potest contrahi, tñ non debet debitum petere, nec petenti reddere, quia debitū nullum est, ubi matrimonium constare non potuit obstante gradu consanguinitatis, alter coniugum petit ab ecclesia, ut cogatur coniux ad reddendum, & iste obijcit consanguinitatem, sed probare nō potest, tñ ecclesia cōdemnat eum ad redditionem debiti, quia putat non esse consanguinitatem, ex quo non potest constare, coniux tamen, qui conscius est consanguinitatis, non debet reddere debitum, sed potius sustinere sententiam excommunicationis. Et sic tñ iniuste

Aste excommunicatur iste, cum uerba obijciat, & tota ecclesia eum cōdemnat per errorem.

Secundo patet hoc in alio casu, utpote si aliquis accusetur coram sacro concilio de crimine, vel agatur aliqua causa ciuilibis, & per falsos testes conuincatur reus, ecclesia cōdemnabit ibi eum, contra quem testes deponunt, & tamen iniuste cōdemnatur, & sic per errorem tota ecclesia uniuersalis cōdemnat aliquem, & sic ecclesia militans, etiam uniuersalis fallit, & fallitur, scilicet fallit alios innuendo esse reum criminis eum, quem ipsa cōdemnat, & non est. Et fallitur, siue decipitur, putando uerum esse, quod falsi testes deposuerunt, & iudicando secundum illud, & tamen non est uerum.

Sed tamen dicendum, quod adhuc ecclesia uniuersalis non errat damnabiliter in hoc casu, immo bene agit, & si secus ageret, male ageret, quia cum iudex debeat iudicare secundum deducta in iudicium, & probata, quia alijs de ueritate nō posset sibi constare, & iura pro eodem habent aliquid non posse probari, & non esse, & pro eodem habent probari legitime & esse uerum. Qui ergo iudicat per ea, quæ legitime probata sunt, est ac si iudicasset per meram ueritatē, ideo qui sic iudicat, non errat. Et sic dicendum, quod ecclesia tota licet erret, vel errare possit interdum circa talia iudicia, tamen bene agit, nec errat in fide, aut in moribus.

CAPITVLVM XXXIII.

In quo declaratur, quod aliquis potest condemnari iniuste, scilicet qui est innocens, & tamen iudex iuste eum cōdemnat. Et quod licet quis iniuste, & sine causa noceat alteri, tamen ille iniuste damnatum patitur, & quod nullo modo possit sibi inferri damnatum, nisi mereatur illud.

ET tunc potest dici, quod ille, qui cōdēatur, iniuste cōdēatur, & tñ ecclesia iuste eum cōdēatur, vel iudex particularis, qui iudicat. Nec ualet cōsequentiā, scilicet iste cōdemnatur iniuste a iudice, ergo iudex eum cōdēatur iniuste. Cōmittitur. n. falsitas cōpositionis, & diuisionis, f. quia illud aduerbiū iniuste potest determinare uerbum prout respicit suū suppositum, vel prout respicit eum, in quem transit cōdēnatio. Vno modo est uera, & alto modo est falsa quæcunque istarum propositio, scilicet iudex cōdemnat istum iniuste, & iste cōdēatur iniuste a iudice. Sicut in ista propositione, facio te seruū entem liberum, quæ potest esse uera, vel falsa secundū compositionē illius participij entē cū vno accusatiuo, vel cū alio. Nec admiretur aliquis, quod iudex possit aliquē iniuste cōdēnare, & quod tamē ipse iniuste cōdēnetur, quia ita accidit in multis alijs. Nā sæpe quis iniuste nocet alteri, & tamē iniuste nocet illi. Et istud est circa omnia mala, quæ homines in hoc sæculo patiuntur, nā licet vnus homo iniuste noceat alteri, f. quia nullā causam nocēdi habet, tamen iniuste nocet illi, quia ille meretur illud nocumētū sibi inferri fm iudiciū Dei pro multis, quæ ipse cōmisit contra legē Dei, licet nihil commississet contra illū, qui nocet ei, nec contra legē humanam.

Nā si daretur, quod aliquis homo esset, qui nec nocuisset proximo, nec fm iudiciū Dei mereretur aliquod malū sibi inferri, impossibile est aliquod malū sibi inferri, et si totus mūdus conaretur nocere illi, quia alijs euacuaretur puidētia Dei. Et istā propōnē satis deducit Boerius p totū quartū de cōsol. & quādocūque aliquis homo sic punitur, Deus uoluit, quod sic puniretur. Licet non ex hoc iustificatur actio nocentis, quia ille non egit, ut instrumentum Dei, nec ut suscipiens ab eo mandatum nocendi, sed ex deficiente

dictio sua voluntatis iniqua. Accidit tamē interdum, F
 q̄ Deus mouet per prouidentiam suā, ut aliqui, qui non
 nocuerunt proximis suis, patiantur ab eis magna dam-
 na. Nec tamen proximi in hoc peccent, sicut quando
 quis occidit alium casu non dante operam rei illicitę,
 & adhibita omni diligentia, tunc non potest impu-
 tari ei culpa de illo casu, sed totum retorquendum est in
 Deū, q̄ sic fecit, ut ille occideretur ab isto ignorāter.
 sic patet Exod. 21. cum dī, q̄ si aliquis non intendens
 nocere occidit proximum a casu, debet confugere in
 vnam de urbib. refugij, & non debet pati aliquod ma-
 lum. Et subditur ibi causa. f. ego. n. tradidi illum in ma-
 nus eius. i. ego ordinaui totam illam circulationem, ut
 ille caderet in manus alterius. f. occideretur ab eo. Ita
 est in presenti, quando aliquis innocens accusatur de
 crimine, & conuincitur per falsos testes, vel forte per
 testes erroneos, qui credunt se vera dicere & non di-
 cunt, & iudex condemnat eum. Nam licet ipse non
 meruerit malum aliquod pro illa causa & iudex malum
 ei inferat, meruit tamen malum in Dei iudicio p̄
 aliquibus alijs, quę commisit contra Deum, & voluit
 Deus, q̄ accusaretur nunc, & condēnaretur de crimine,
 quod non fecit siue non fecerat, ut solueret pœnas
 criminis, q̄ egerat de quo non accusatur. & tūc iudex
 non peccat quia Deus tradidit illum in manus eius, &
 est sicut ille, qui casu occidit hominem dans operam
 rei honestę, & adhibita omni diligentia necessaria, &
 conuenienti.

CAPITVLVM XXXV.

In quo declaratur, quod licet Christus dederit ecclesie vniuersali
 privilegium non posse errare in fide, & in moribus, non de-
 dit ei privilegium, quod simpliciter in nullo errare posset, &
 quare non, & quod nulli concessum est istud privilegium non
 errandi, nisi ecclesie vniuersali.

Sed adhuc dicit aliquis, q̄ licet talis error cadat
 in iudices particulares, tamen in ecclesiam vni-
 uersalem non debet cadere, vel non conueniē-
 ter conceditur q̄ cadat, quia iudices particula-
 res agunt, ut homines, ecclesia autem specialiter diri-
 gitur a spiritu sancto, qui promisit ei sua assistentiam,
 & dicitur esse in medio eius. Etiam quia ipsa ecclesia
 diffiniendo dicit, placuit Spiritui sancto, & nobis con-
 gregatis in vnum, q̄ non competit iudicibus particu-
 laribus. Ideo licet errent tales iudices, ecclesia nunquā
 debet errare, quę spiritum sanctum habet gubernato-
 rem. Respondendum, q̄ Deus concedit ecclesie suę
 vniuersali multa, quę nulli hominum concedit, & pri-
 uilegium non errandi concessit ei, non quidem abso-
 lute non errandi, q̄ in nulla re possit errare, quia tūc
 necesse erat, q̄ daret ei cognitionem omnis veritatis
 speculatiuę, quę per omnes scientias haberi potest.
 Etiam daret ei scientiam omnium particularium con-
 tingentium, Et quia ecclesia non est nisi congregatio
 fidelium, haberēt multi fideles ista dona, per quę iam
 essent felices, quę tamen nulli hominū sunt vnquam
 cōicāra. & iam etiam Apostoli dum viuēbant licet es-
 sent confirmati in gratia Spiritus sancti non habebant
 cognitionem omnium particulariū, sed quando scien-
 tia aliquorum erat sibi necessaria, per Spiritum sanctum
 habebant orando, & interdum sine oratione. Solus au-
 tem Christus homo habuit cognitionem omnium par-
 ticularium, ita ut in nullo fallere, nec falli posset. Non
 ergo concedit Deus ecclesie suę vniuersali quandiu
 manet in terris talem gratiam, & dona, quia istud per-
 tinet ad gratiā beatitudinis, quando erit in patria. con-
 cedit tamen ei, q̄ non possit errare in his, quę sunt ne-
 cessaria ad salutem. f. non potest errare in fide, nec in

moribus. Quilibet tamen iudex particularis, & quilibet
 homo singularis potest in fide errare. Nam si Pa-
 pa, qui est principale membrum totius ecclesie, & est
 caput ministeriale ecclesie potest in fide errare, ut
 probatum est supra, poterit errare quilibet alius homo, &
 tamen ecclesia non potest errare. Etiam quilibet iudex
 particularis potest errare in moribus, & effici iniu-
 stus. ecclesia autem non potest errare in moribus, ita
 ut efficiatur iniusta: cum semper sit sancta. In iudi-
 cando autem potest quilibet iudex particularis errare
 ex intentione, si quia per munera, & affectionem inor-
 dinatam potest pervertere iudiciū. Et hoc non potest
 ecclesia vniuersalis, quia iste esset error in necessarijs
 ad salutem. Etiam iudex particularis potest errare in
 iure, & inique iudicare. Ecclesia autē vniuersalis nō po-
 test errare in iure, cū ipsa cōdat iura. licet ergo ecclesia
 vniuersalis possit decipi & errare circa particularia ac-
 cidētia, q̄ tamen iste error non est damnabilis nec
 culpabilis aequaliter, quia non est in illis, quę sunt ne-
 cessaria ad salutem, dicitur absolutē, q̄ ecclesia vni-
 uersalis non potest errare.

CAPITVLVM XXXVI.

Quod ecclesia vniuersalis aliquando accipitur pro ecclesia con-
 gregata, aliquando pro ecclesia, vel multi iudine dispersa per
 totum orbem. Et quod utroque modo accipitur in sacra scri-
 ptura, & quod sit ecclesia utroque modo.

SCIENDVM vltius, q̄ ista ecclesia vniuersalis, de
 qua agimus potest accipi dupliciter, vno mō pro
 ecclesia dispersa, alio mō pro ecclesia congregata. Pri-
 mo mō ecclesia vniuersalis est vniuersitas om̄ium Chri-
 stianorum per totum orbem dispersorū in fide Chri-
 sti, & sacramentis participantium, & isto modo eccle-
 sia est quoddam corpus mysticum fide Christi & diui-
 nis charismatib. viuificatum, & regulatum. Secundo
 modo accipitur pro multitudine congregata, & tunc
 sacra quęlibet synodus generalis legitime congrega-
 ta vocatur ecclesia vniuersalis.

Istis duobus modis consuevit accipi ecclesia modo
 vulgari & in sacra scriptura. De primo satis manifestū
 est, quia ille est modus cōmuniōis, & sic accipitur Deu-
 tero. 23. scilicet, qui descortio natus est, non intrabit in
 ecclesiam domini, id est non accipiet uxorem de tota
 multitudine Israhel, quę erat quędam multitudo disper-
 sa per multa loca. Et sic vulgariter accipimus ecclesiam.
 De secundo modo patet per Aristot. secundo, Politia
 co. c. de Politia Chalcedoniorum, vbi dicitur, quod
 Chalcedonij ecclesiam non faciunt, id est congrega-
 tionem populi ad concilium, & tractandum de nego-
 cijs. Vtroque modo istorum accipit sepe Apostolus
 ecclesiam in sacra scriptura.

De primo patet ad Ephe. 6. scilicet viri diligite vxo-
 res vestras sicut Christus dilexit ecclesiam. Et non est
 ecclesia particularis, quia non dilexit aliquam, vnam
 ecclesiam specialiter, sed totam dilexit. Etiam eo. c. di-
 citur de matrimonio. hoc est magnum sacramētum,
 ego autem dico inter Christum & ecclesiam. Et tamē
 non est matrimonium ad quamlibet ecclesiam parti-
 cularem. Et cum illa multe sint, diceretur Christus
 multas vxores habere, & tamen falsum est, quia eo. c.
 dicitur, q̄ Christus assumpsit sibi ecclesiam vnicam,
 non habentem maculam, ergo de ecclesia vniuersali
 loquitur, ad quam est matrimonium Christi, qui est
 vnus, in quantum est vnū corpus mysticum fide an-
 natum & viuificatum, & charismatib. diuinis regitur.

De secundo modo patet Actuum, decimo primo,
 cum dicitur, placuit Apostolis, & senioribus, & vni-
 uersę ecclesie, vbi non accipitur pro aliqua ecclesia
 particulari, nec etiam pro ecclesia vniuersali, ut di-
 spersa,

spersa, quia illa non conuenit in aliquem vnum a-
 ctum, sed pro concilio sacro vniuersali dī. Nam eo. c.
 agitur de concilio celebrato Hierosolymis super ob-
 seruatione carimonialium, & ipsum concilium voca-
 tur ibi ecclesia. Sic etiam accipitur Matth. 18. f. si te
 non audierit dic ecclesie. i. concilio generali, quia ibi
 non potest accipi alio modo, ut infra patebit.

CAPITVLVM XXXVII.

Quod ecclesia, ut est vniuersitas Christianorum dispersorum
 per totum orbem non potest errare in fide, nec in moribus.
 Et quod ecclesia vniuersalis prout multitudo congregata,
 scilicet concilium generale non est realiter ecclesia vniuersa-
 lis, sed per sufficientem representationem illius ecclesie,
 quę est vere vniuersalis.

ACCIPIENDO primo modo ecclesiam
 vniuersalem, verum est quia illa nō potest
 errare in necessarijs ad salutem. f. in fide, &
 in moribus. Nam non potest esse, q̄ om-
 nes Christiani errent circa aliquem articulum fidei.
 Etiam non potest errare in moribus, quia nunquam
 dabitur, quod omnes Christiani sint in peccato mor-
 tali. Licet. n. quilibet quandiu viuūt possit peccare,
 Christus tamē qui ecclesiam suam dilexit, ut corpus
 suum, preseruat eam diuinis charismatibus & regulat
 ut licet aliqua membra eius sint aliquando inter-
 dum in peccato mortali tota tamen nunquam pec-
 cet. Hoc autem patet quia omni tempore verum est
 dicere, quod ecclesia vniuersalis est sancta iuxta illū
 articulum. Sanctam ecclesiam catholicam. i. vniuersa-
 lem, & tamen si aliquo tempore, tota ecclesia esset in
 peccato mortali, non esset tunc ecclesia sancta, quod
 est impossibile, ut nō tollatur veritas articuli, qui perire
 non possunt. Item hoc magis declarat Apostolus ad
 Ephe. 6. f. quod Christus assumpsit sibi ecclesiam vni-
 uersalem non habentem maculam nec rugam. Hoc autē
 designat totalem puritatem, ideo ecclesia purissima
 est. Si tamen ecclesia posset errare in fide, & in mori-
 bus & aliquando erraret, non esset iam sine macula,
 & ruga, sed multas maculas & rugas haberet, non ergo
 potest errare vniuersalis ecclesia, ut est dispersa. Ac-
 cipiendo secundo modo ecclesiam vniuersalem pro
 generali synodo, etiam conuenit sibi quod non possit
 errare. Sciendum tamen, q̄ vniuersitas Christiano-
 rum dispersa est proprie vniuersalis ecclesia militans
 generalis autem synodus legitime congregata nō est
 realiter vniuersalis ecclesia, sed per representationē
 sufficientem. Et sic patet ex superscriptionibus, quibus
 vtuntur generales synodi in hac forma. f. sacrosancta
 synodus generalis in Spū sancto legitime congregata
 concilium generale faciens, ecclesiam vniuersalē
 representans. Et quia concilium generale sufficienter
 representat ecclesiam vniuersalem, potest omnia,
 quę potest ecclesia vniuersalis, quę est tota vniuersitas
 Christianorum si illa ad aliquid faciendum con-
 ueniet, & hēt omnes cōditiones vniuersalis ecclesie.

CAPITVLVM XXXVIII.

Quod licet tā ecclesia vniuersalis, quę est dispersa per totum or-
 bē quam concilium generale non potest errare in fide, nec in mo-
 ribus, quando tamen dicitur ecclesia non potest errare non
 intelligitur proprie pro ecclesia dispersa, sed pro concilio ge-
 nerali, & quod ad eum pertinet proprie diffinire in dubijs cir-
 ca fidem, & quod nihil tam proprie conuenit ei quam diffi-
 nire in fide, & determinatio sua est firma sicut Euangelium.

SCIENDVM tamen q̄ licet non posse errare in
 fide, & in moribus conuenit verę ecclesie vni-

uersali, quę est vniuersitas Christianorum disperse-
 rum per totum orbem, tamen magis hoc dicitur pro
 concilio generali, quia errare est in eis, in quibus pos-
 test bene fieri, & sic in fide, & in moribus dicitur posse
 errare, vel non posse errare, qui aliquam operatio-
 nem regulatam circa fidem, & mores habere potest,
 & tamen ecclesia vniuersalis prout est vniuersitas
 Christianorum non habet aliquem actum, quia nun-
 quam omnes Christiani conueniunt ad aliquid de fi-
 de determinandum. Etiam circa mores non compe-
 tit toti ecclesie vniuersali vnus actus, quia nihil est, in
 quod omnes conueniant ad faciendum, ita quod ille
 actus dicatur actus omnium Christianorum. Cum er-
 go errare vel bene agere sit ibi, vbi est agere, & toti
 ecclesie vniuersali, ut est quędam vniuersitas, non cō-
 petat aliquis vnus actus singularis in fide, aut in mori-
 bus, non dicitur proprie de ecclesia vniuersali, q̄ nō
 potest errare. De cōcilio autem generali dicitur hoc
 proprie & conuenienter, quod non possit errare in fi-
 de nec in moribus, quia competit ei aliqua opera-
 tio vna circa fidem, & circa mores. De fide manife-
 stum est, quia ad concilia generalia pertinet proprie
 diffinire de fide condendo novos articulos fidei, &
 determinando dubia quęcunque eueniant in fide, &
 non est aliquis actus tam proprius generalium conci-
 liorum quam determinare de fide. Istud autem patet
 ex concilijs generalibus in ecclesia a principio suo. Et
 patet de illo famoso concilio, quod tenuerunt Apo-
 stoli & seniores & reliqua ecclesia in Ierusalem, in
 quo determinata est vna veritas fidei. f. quod non tenentur
 conuersi ad Christū de gentilitate obseruare
 legalia Actuum. 15. Primum etiam generale, & famo-
 sissimum concilium, quod post tempora apostolorū
 celebratum est tempore Constantini. f. Nicenum fa-
 ctum est ad determinandum veritatem consubstantialitatis
 patris & filij & circa. Arianos, ut patet ex pri-
 mo libro Historię tripartite. Sic fuit de omnibus alijs
 concilijs antiquis, quę fuerunt post Nicenum, quia
 omnia congregabantur solum, vel faltem principaliter
 super aliquo facto fidei. Patet hoc ex toto discursu
 historię tripartite. Patet etiam abundantius ex li-
 bro Hilarij de synodis, & magis in libro Isidori de sy-
 nodis. Tāta autē fuit semper in ecclesia auctoritas ge-
 neralium conciliorum, q̄ nunquam fiebat aliqua de-
 terminatio circa fidem, nisi in generali cōcilio, & de
 hoc vere dicimus, q̄ nō potest errare circa fidem. Et
 sic quidquid dubij occurrat in fide ad concilium ge-
 nerale legitime deuoluitur. Et si concilium determi-
 nat aliquam conclusionem esse hereticam, vel quō-
 cunque erroneam circa fidem, ita illud firmiter verū
 est, ut nullo modo possit esse falsum. ideo quicunque
 per concilium generale hereticus iudicatur vere he-
 reticus est. Hoc Christus concessit ecclesie suę quam
 concilium generale repręsentat, quia alias fluctuare
 mus in fide. f. quia multa dubia, & diuisiones circa fi-
 dem euenire debebant. Sic dixerat Apostolus. 1. Co-
 rin. 2. c. oportet hereses esse, ut q̄ probati sunt, manife-
 sti fiant. Si ergo non maneret in ecclesia militati vni-
 tribunal, quod errare non posset circa fidem, dubita-
 remus in fide, & licet aliquid determinaretur esse te-
 nendum non crederemus firmiter illud esse verum,
 sed maneret nobis semper scrupulus dubitationis, cū
 sciremus aut putaremus determinatorem posse errare,
 & sic tota fides periret, cum de ratione fidei nō so-
 lum sit assentire alicui conclusioni, sed etiā firmiter
 adherere, ita ut nullus scrupulus dubitationis maneat
 ut supra declaratum est. Et hoc modo esset ecclesia
 male ordinata, cū nullū aliud remedium esset ad cer-
 titudinē habendam de dubijs fidei. Datum est ergo
 concilium generale repręsentans sufficienter vniuersa-
 les

Jerusalem ecclesia, quod errare non posset circa fidem, & ad illud pertineret determinare de dubijs fidei. Et determinatio ab eo facta esset ita firma sicut si fieret ore dei. Ita dixit imperator Constantinus, quando vidit sententias datas in concilio Niceno super consubstantialitate patris & filij. Dixit quod ita venerabatur illas sententias ac si ore diuino promulgatae forent. Ita dixit B. Gregorius, & habetur in Registro distinct. 13. & in Decretis di. 15. c. sicut sancti Euangelij. f. quod ita venerabatur determinata per quatuor sacra generalia concilia, sicut quatuor libros sancti Euangelij, & tamen sententia quatuor librorum Euangelij diuino ore. fore benedictissimo Christi promulgatae fuerunt.

CAPITVLVM XXXIX.

Quare Deus non reliquit in ecclesia aliquem modum manifestum ad certificandum de omnibus dubijs tam circa fidem quam circa cultum, sicut fecit in veteri testamento. Et qui & quot modi fuerunt inter Hebraeos certificandi de dubijs viuente Moyse.

Sed obijciunt quidam dicentes, cur Christus non reliquit in ecclesia aliquod remedium manifestum ad determinationem dubiorum, quae occurrerent quotidie, sicut in veteri testamento fecerat? Nam ibi erat facile remedium ad certificationem de omnibus dubijs tam circa fidem & cultum religionis, quam circa alia multa. Et patet de toto tempore, quo durauit status Iudaicus. Ccepit enim status iste, quando Deus eduxit Israelitas de Aegypto. Nam tunc accepit illos in populum sibi, & dedit eis legem: Exo. 19. & pepigit cum eo fedus Exo. 24. Et in principio huius status fuit Moyse princeps huius populi, per quem Deus certificabat Hebraeos de omnibus dubijs, quae accidebant inter eos. Et hoc fuit dupliciter. scilicet quia ante fabricationem sanctuarij, quod in monte Synai fabricatum est, aut post fabricationem. Si ante fabricationem fiebat sic certificatio, quod extra castra Israelitarum erat quaedam parua domus, quae vocatur tabernaculum federis, in quam manebat Moyse, & puer eius Iosue, & quando veniret Moyse de castris, ut intraret in domum illam, descendebat columna nubis super domum illam, & loquebatur ibi Deus Moyse, videlicet toto populo Israel. quod Deus loqueretur ei, ut patet Exo. 33. c. & ibi de omnibus dubijs certificabatur. Si autem consideremus tempus post fabricationem sanctuarij, dicendum quod intra sanctuarium erat quaedam domus parua in occidentali parte sanctuarij, quae vocabatur sancta sanctorum, in qua erat arca federis cum duobus Cherubim, de qua habetur Exo. 25. & 26. quandoque Moyse dubitaret in aliquo, & vellet habere responsum, intrabat in sancta sanctorum. & audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam de medio duorum cherubim. Patet Nu. 7. isto modo Moyse habebat Deum sibi promptum ad respondendum, de quibuscumque dubijs quandoque vellet. Istud durauit aliquanto tempore, postea uero cum quaestiones & negocia populi Israel tantum crescerent, ut Moyse solus non posset sufficere ad respondendum, Deus dixit quod acciperet septuaginta seniores de populo, & acciperet Deus de spiritu prophetico, qui erat in Moyse, & daret illis. Et sic factum est, quia cum praesentati fuissent illi seniores coram domino, cecidit super illos spiritus propheticus, & ceperunt prophetare postea, ut patet Nu. 11. c. & ex tunc ceperunt etiam illi septuaginta seniores respondere ad quaestiones populi, & quando illi respondebant, non erat dubitandum de dictis illorum, quia loquebantur prophetice per Spiritum sanctum,

F cum dicatur Nu. 11. c. quod prophetauerunt, & postea nunquam cessauerunt, & tamen postquam isti ceperunt prophetare, & iudicare populum, non cessauit Moyse iudicare populum, & quaerere sepe coram domino de dubijs populi sicut prius intrando in sancta sanctorum. Erat tamen distinctio inter Moysem & istos 70. seniores sic, quod ipse consulebat dominum super maioribus negocijs solum, illi autem in magnis & paruis, sicut erat differentia inter Moysem, & alios iudices populi, qui non erant prophetae. scilicet decanos, quinquagenarios, centuriones, & tribunos, quia illi solum de paruis iudicabant. Moyse autem de arduis Exo. 18. & Deut. 1. c. Et patet quia postea Moyse consuluit dominum super factis populi. nam Nu. 27. cum esset quaestio de filiabus Salphaad an deberent succedere patri, quia non reliquerat ille mares, sed tantum foeminas, detulit Moyse quaestionem ad diuinum oraculum & dixit Deus, quod succederent. Iterum etiam Nu. 36. cum filij Manasse conquirerentur, quod filiae Salphaad, quae erant de tribu sua, si acciperent viros de alia tribu diminueretur fors tribus Manasse, detulit Moyse quaestionem ad dominum, & ait, quod acciperent viros de tribu Manasse.

CAPITVLVM XL.

De sex modis consulendi Dominum, quos habuerunt Israelita post mortem Moyse, & primus fuit per prophetas, et ibi multa de differentia & gradu propheticae cognitionis, quia non omnes eodem modo reuelationes accipiebant.

Post tempora Moyse manserunt Israelitis multi modi consulendi Dominum super dubijs suis, scilicet sex. Primus per prophetas, & tres per sacerdotes, quintus per somnia, sextus per sortes. De primo dicendum, quod sepe in Israel erat multi prophetae, per quos Deus respondebat Israelitis de omnibus suis dubijs, & non solum de dubijs circa legem & cultum Dei, sed etiam circa negocia populi. Et non solum circa magna, sed etiam circa parua, quae erant quasi nullius valoris. Patet quia Saul cum perdidit asinas patris sui, iuit ad Samuelem ad querendum, an inuenirentur, & respondit ei, quod sic. 1. Reg. 9. Et ibi innuitur ex verbis pueri Saulis, quod quicunque perderat aliquid, vel dubitabat, ibat ad Samuelem, & respondebat ei, & nunquam errabat in responsionibus. Idem patet de Abia Syonite, ad quem ibant Israelitae ad querendum de negocijs responsum diuinum, & cum iam caligarentur oculi eius iuit ad eum vxor regis Ieroboam mutato habitu ad consulendum super vitam filij sui, qui languebat, & respondit ei. 3. Reg. 14. Idem patet de Ieremia, a quo sepe querebat Sedecias rex, dum esset Ierusalem obsepta de euentu obsidionis, ut patet Iere. a. 36. ca. vsque ad 40. Et mortuo Dolidia, Iudei qui manserunt in Iudaea subiecti regi Babilonis, quae fuerunt, an descenderent in Aegyptum, vel non, & respondit eis Iere. 42. Isti prophetae habebant se multipliciter. Nam aliquando antequam quis consuleret eos, ipsi sciebant Deo reuelante quid petendum erat ab eis. Sic patet de Samuele, quando iuratus fuit Saul ad eum ad consulendum eum super venturum esset tris sui. Nam vna die sciuit ante, quod venturus esset Saul, & quid querebat. Nam dicitur primo Reg. 9. quod Deus dixit Samueli, cras hac hora ipsa, quae nunc est, mittam ad te virum de Benjamin, ipsum vnges in principem populi mei. Sic etiam patet de Abia Syonite, quando venit ad eum vxor regis Ieroboam, & cum intraret per portam habitu dissimulato, dixit ei Abia, ingredere vxor Ieroboam, cur te aliam simulas? 3. Reg. 14. Et tunc dixit ei illa, quod ipsa venerat querere,

quaestura. Idem erat de Elisaeo, nam quando aliquis venturus erat ad consulendum eum super aliquo consueuerat deus reuelare ei prius quaestionem & responsum, & ob hoc quando venit ad eum Sunamitis, & prostravit se ad pedes eius, & ipse adhuc nesciebat, quod illa petitura venerat, miratus est, quomodo Deus non reuelauerat ei quaestionem, ut patet. 4. Reg. 4. cum dixit ad Biezi puerum suum: Dimitte illam, quia anima sua in amaritudine est, & dominus celauit a me, nec indicauit mihi.

Aliquando autem prophetae respondebant mox ut querebantur, licet prius non sciissent quaestione, & sic solitus erat facere Elias, ut colligitur. 4. Reg. 1. & 2. c. sic saepe faciebat Elisaeus ut colligitur. 4. Reg. 4. & 5. 6. & 7. c. Aliquando autem prophetae nesciebant respondere mox, ut querebatur ab eis, sed post aliquantulum respondebant. Sic patet de Elisaeo, quando rex Israe, & rex Iuda, & rex Amon quaesierunt de penuria aquarum, & ipse stetit modicum, & mandauit venire coram se platem. i. citharistam, & cum caneret citharista facta est manus domini super eum, & respondit. 4. Reg. 3. Aliquando autem prophetae non respondebant statim, ut consulebantur, sed petebant inducias aliquorum dierum, in quibus vacabant orationi & ieiunio, & tunc Deus respondebat eis. sic patet de Ieremia, quando Iudaei manentes in Iudaea post captiuitatem babilonis, & destructionem Ierusalem, mortuo Bodolia quaesierunt, an descenderent in Aegyptum, & quid eis eueniret, & Ieremias orauit quatuor diebus, & in ultimo Deus respondit ei. Ier. 42.

Sic etiam erat de Daniele quando voluit scire de fine captiuitatis babilonice, & de euenturis populo suo, ut intelligeret quasdam visiones sibi demonstratas, & ieiunauit trib. hebdomadis panem desiderabile non comedens, & abstinens se ab omnibus delicijs, & in fine trium hebdomarum apparuit ei vir Gabriel, qui reuelauit ei quod petebat, ut patet Dani. 9. & 10. Iste modus fuit tam vulgatus apud Hebraeos, quod ferre nihil erat, de quo homo vellet habere responsum a Deo, de quo non haberet.

CAPITVLVM XLII.

De secundo modo consulendi Dominum, qui erat per sacerdotes, & erat diuisus in tres modos, & qui erant illi, & quomodo fiebant.

Secundus modus consulendi Deum erat per sacerdotes, & iste erat diuisus in tres. Primus erat faciendo quaestionem praesente veste sacerdotali. Erat autem modus, quod sacerdos magnus indueretur vestibus suis sacris, praecipue illa, quae vocabatur rationale & ephod, & tunc fiebat quaestio, & illico Deus respondebat. Sic fecit Dauid, quando erat in Ceila, & audiuit quod Saul veniret ad capiendum eum, dixit ad Abiathar summum sacerdotem, applica ephod, quod applicato, dixit ad Dauid. Domine Deus? audiuit famam seruis tuis, quod descendat Saul ut destruat ciuitatem per me, si est ita an non? Et ait dominus, descendet Saul. Et tunc dixit Dauid si descenderit Saul nunquid tradent me viri Ceile in manus eius? Et respondit Dominus, tradet. Quo cognito fugit inde Dauid antequam descenderet Saul. 1. Reg. 23. Et iterum cum latrunculi Amaleitarum succedissent urbem Siceleg, & captiuas duxissent vxores Dauid, & omnia bona eius, & virorum suorum eo absente, dixit ad Abiathar summum sacerdotem, applica ephod, quo applicato dixit Dauid, persequar latrunculos hos, & comprehendam an non? & ait dominus, persequere, absque dubio enim comprehendes eos, & executies

praedam, & sic factum est. 1. Reg. 30. c. De istis quaestionibus an fierent per querentem, vel per sacerdotem, & an in scripto, vel in voce, & de multis alijs circumstantijs declaratum est late. 1. Reg. 23. & 30. c. Fiebant autem istae responsiones virtute cuiusdam vestis sacerdotalis, quae vocabatur rationale, vel pectorale, & erat vestis quadrata ad magnitudinem vnus palmi, & ponebatur in pectore summi sacerdotis. de ista veste quid esset, & de virtute eius declaratum est Exo. 28. c.

Secundus modus consulendi dominum per sacerdotes erat, quando ipsi intrabant in sancta sanctorum, & hoc fiebat per solos summos sacerdotes. Hoc autem erat sicut diximus supra de Moyse scilicet quod intrabant in sancta sanctorum, & audiebant vocem loquentis de propitiatorio. erat tamen differentia inter Moysem & summos sacerdotes, quia Moyse intrabat quandoque volebat in sancta sanctorum non praemissa aliqua ceremonia ut colligitur Nu. 7. nam ibi dicitur ad aliud, nisi quod cum Moyse ingrederetur, ut consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio de medio Cherubim. Summus autem sacerdos non poterat intrare quandoque vellet in sancta sanctorum, sed solum semel in anno in die propitiationis quod erat die decima septimi mensis Leui. 16. & tunc debebat secum portare vas plenum prunis, & thymiamare, ut vapor crassus inde procedens obfucaret oculos eius, & non posset videre ea, quae erant iuxta sancta sanctorum, & tunc loquebatur Deus ad illum. Quod colligitur, quia eodem. c. dicitur, quod quando summus sacerdos intraret in sancta sanctorum, nullus homo esset in exteriori tabernaculo, quod erat apud sancta sanctorum, & hoc non erat propter aliud, nisi ut nemo audiret ea, quae loquebatur Deus ad sacerdotem. De hoc magis declaratum est Leuit. 16. Iste modus tamen consulendi rarior erat, quia non poterat fieri nisi semel in anno, & solum super rebus pertinentibus ad statum totius populi, quia illa die expiatur pro peccatis totius populi, & confitebatur summus sacerdos super caput capri emissarij peccata totius populi, Leui. 16. c.

Tertius modus consulendi per sacerdotes erat per vestes sacerdotis magni. scilicet per ephod. Nam ephod erat quaedam vestis, quae vocatur superhumeralis, & super duos humeros sacerdotis habebat duos sardonycos, & dicit Iosephus. 2. Antiquitatum, quod quando populus progressurus erat ad bellum, induebatur sacerdos ephod, & ex fulgore illarum sardonycum siue onychinorum colligebatur manifeste an Hebraei vincerent, vel vincerentur. Iste modus consulendi erat satis vsitatus, sed solum erat quando populus iturus foret ad bellum.

CAPITVLVM XLIII.

De 5. modo consulendi dominum per somnia, & qualia erant illa somnia. Et de 6. modo consulendi per sortes. Et de sortibus diuinijs, & consultorijs, & quando erant licite.

Quintus modus principalis in ordine erat per somnia, qui erat satis frequentatus. Et non est putandum quod istud esset credere somnijs nostris. Nam ista est superstitio, & Deus noluit obseruari somnia. Deuter. 18. & in multis locis. Sed fiebat sic, quod quando quis habebat aliquod honestum quod urgebat eum, in quo rationabiliter desiderabat scire responsum a domino, si non erat sibi in promptum alio modo scire, ieiunabat, & orabat aliquot diebus, & deinde ibat ad dormien-

miendum, & dominus per somnium ostendebat ei declarationem illius dubij. Et ponitur a sacra scriptura iste modus inter modos consulendi Dominum, vt patet. 1. Re. 18. Saul consuluit dominum, & non respondit ei per sacerdotes, nec per prophetas, nec per somnia.

Sextus modus consulendi dominum erat per sortes. Sunt autem duplices sortes. scilicet quaedam diuinatoriae, & aliae consultatoriae. De sortibus diuinatorijs nihil est ad praesens, quia istae sunt, quibus nos utimur quando volumus multas res inter multos diuidere. Sors consultoria est, quando volumus de vna aliqua re scire cui ex multis proueniat, vel quis ex multis illam rem fecit, de qua quaeritur. Et isto modo Iosue de mandato Dei quesuit per sortes, quis peccasset in anathemate Ierico, & diuisit populum per tribus, & capta est sorte tribus Iuda, & illam diuisit per familias, & capta est familia Zare, & ista familia diuisa est per domos, & sors cecidit super domum Zabdi, & illa diuisa est per viros, & cecidit sors super Achor, & lapidatus est, vt patet Iosue. 7.

Iste modus consulendi Dominum maximè circa criminalia erat valde periculosus, & erat valde incertus. quia nesciebatur, an Deus concurreret cum sortibus ad ostendendum veritatem per illas, ideo nunquam iste modus veniebat in usum nisi quando Deus expresse mandabat, quia tunc apparebat manifestè, quod ipse concurreret cum sortibus ad ostendendum veritatem per illas. Et ob hoc non ponitur iste modus in ter alios modos consulendi Dominum, qui ponuntur. 1. Re. 28. Saul consuluit Dominum, & non respondit ei per sacerdotes, nec per prophetas, nec per somnia. De sortibus quando sunt licitè declarauit Nume. 24. & 26. Isti modi erant valde conuenientes, potissime quidam eorum, qui erant valde faciles, ita vt in omni re posset homo scire per illos iudicium Dei. Et tamen inter istos erant duo praecipui & faciliores. scilicet per prophetas, & per sacerdotes consulendo in rationali, & in hoc dicebatur esse virtus ad cognoscendum omnia dubia Israelitarum. Sic dicitur Exo. 28. f. Portabit Aarom iudicium filiorum Israel in pectore suo. Portabat vestem, quae vocabatur rationale, & in virtute illius iudicabat de omnibus dubijs filiorum Israel, vt de claratum est eo, ca.

CAPITVLVM XLIII.

Quod omnes sex modi consulendi dominum cessauerunt apud Iudaeos multo tempore ante aduentum Christi.

CESSAVERUNT autem isti modi consulendi Dominum apud Israelitas aliquanto tempore antequam Christus veniret.

De principali modo, qui erat per prophetas patet, quia tempore Machabæorum, quando Iudas Machabæus, & Iudæi purificauerunt altare, quod contaminauerant gentiles offerendo in eo porcos, & immunda sacrificia dijs suis, abstulerunt lapides altaris, & posuerunt eos in monte, nec ausi fuerunt eos dimittere in altari tanquam mûdos, nec comminuerunt eos, & conuerture in calcem, aut ponere in loco immundo tanquam pollutos, & inutiles, sed posuerunt eos in monte, & dixit Iudas Machabæus quod manerent ibi lapides illi quousque veniret propheta Domini fidelis, qui diceret quid faciendum esset de eis.

Et sic apparet quod tunc non erat aliquis propheta inter Israelitas, per quem scirent veritatem. De hoc. 1. Macha. 5. Nec leguntur fuisse aliqui prophetae inter Iudæos post captiuitatē Babylonis, nisi Eldras & Ag-

geus, Zacharias, & Malachias, qui fuerunt immediate post captiuitatem, vt colligitur ex libris suis. Residuo autem tempore vsque ad Christi aduentum, & fuit plusquam quadringentorum annorum, non leguntur habuisse prophetas, nec poterant consulere Dominum per illos.

De alio modo, qui erat per ephod sacerdotis summi. scilicet per sardonyces eius fulgētes patet, quia Iosephus. 2. Antiqui. dicit quod per ducētos annos antequam inciperet scribere librum Antiquitatum, cessauit fulgor illarum sardonycum, & sic iam non poterant scire dubia per illas, quia per fulgorem iudicabatur. Fuit tamē Iosephus pauco tempore post Christum, & forte natus est Iosephus adhuc vivente Christo. Nam Ierusalem euerfa fuit a Romanis 42. annis post Christi mortem, & tamen multo tempore ante euerfam Ierusalem erat Iosephus dux belli Iudæorū contra Romanos in vrbe, quae vocabatur Iotapata, vt ipse testatur in libro de Bello Iudaico, quem conscripsit. Et sic plusquam per centum, & quadraginta annos ante Christi natiuitatem cessaret fulgor sardonycum.

De alio modo qui erat, quando sacerdos intrabat in sancta sanctorū, & loquebatur ei Dominus de medio duorum Cherubim super arcam. Dicendum, quod cessauerat plusquam sexcentis annis ante Christi natiuitatem, quia Iudæi iam non habebant arcam. Illa quippe ante captiuitatem Babylonicā per Ieremiam fuerat de templo educta, & tulit eam in montē Phasga, vbi erat sepultus Moyses, & posuit eam in spelunca illa cum corpore Moysi, vt patet. 2. Macha. 2. c. non ergo posset iam sacerdos magnus audire Dominum loquentem super arcam post captiuitatem Babylonicam.

De alio modo consulendi, qui erat per rationale sacerdotis, quod iam cessasset patet, quia sicut cessauerat virtus sardonycæ, quae erat in ephod summi sacerdotis, ita cessaret virtus ipsius rationalis, quia rationale, & ephod quasi idem vestimētum erat, cum vnum esset mixtum in alio, Exod. 28. rationale erat colligatum per catenulas & iuncturas fabrefactas in foramine quadrato ephod.

De omnibus autem modis consulendi Dominum generaliter, quod cessauissent iam tempore Machabæorum patet, quia quando Iudas Machabæus posuit lapides pollutos altaris in monte. 1. Mach. 5. dicit, quod manerent ibi quousque veniret fidelis propheta, qui diceret quid de illis fieri debet. si aliquis modus adhuc consulendi dominum maneret, consulissent dominum per illum, quid agendum esset de lapidibus. Et tamen sub dubio reliquerunt eos in monte, ut futuris temporibus sciretur quid agendum foret de illis, ergo non habebant aliquem modum, per quem consulere possent dominum. Alijs autem modis consulendi dominum, scilicet quia ipse iratus nolebat respondere per aliquem illorum. Et tantum durabat hoc, quod crederet eis per aliquem modum. Sic patet Psal. 73. cum dicitur, signa nostra nō vidimus, iam non est propheta, & nos non cognosceret amplius, & dicitur, signa nostra non vidimus, id est non videmus responsum Dei per aliquem de sex modis, quibus solebamus consulere dñum, quia isti modi erant signa inter Deum, & populum, scilicet signa intelligendi, sicut voces nostrae vocantur signa mentis nostrae. 1. Periherte. 1. quia sunt signa, per quae mutuo nos intelligimus. Et dicitur iam propheta non est, nullus propheta, per quem consultus Deus respondeat.

Si obijciatur, quod iste qui componebat psalmum istum, erat propheta, Di-

Dicendum, quod erat de illis prophetis, per quos Deus pronuntiabat laudes suas, & Psalmos, sed non de illis, per quos consuleretur, & responderet, & talis erat Dauid, quia ipse fecit plures Psalmos quam omnes alij prophetae simul, & tamen Deus nunquam respondebat per eum, sed potius ipse in dubijs suis consulebat dominum per alios. Sinterdū per sacerdotem magnum, interdum per prophetas. Patet de sacerdote magno. Nam ter consuluit Dauid Deum per Abiathar sacerdotem magnum, vt patet primo, Reg. 23. & 30. cap.

De prophetis patet saepe, nam Deus non consuevit loqui per se ad Dauid, sed per aliquem prophetā, sicut si loqueretur ad quemcūq; profanum virum. Patet, nam quando voluit edificare templū, Nathan propheta fuit ad eum missus, ne edificaret. 2. Reg. 7. & 1. Paralip. 17. & quando peccauit cum Bethsabee, & fecit occidi Uriam, missus est ad eū Nathā propheta, 2. Reg. 12. & quando post poenitentiam Deus comminuit ei poenam, missus est iterum Nathan ad reuelandum hoc, eo, c.

Item propheta Gad missus fuit ad eum ad nūciandum, vt fugeret, cum sequeretur eum Saul. 1. Reg. 22. Et quando peccauit numerando populum missus est ad eum Gad denunciāns poenam. 2. Reg. 24. & 1. Paralip. 21. & de multis alijs prophetis erat sic. Et tamen Dauid vocatur propheta per excellentiam quasi ipse fuerit summus omnium. De differentia istorum prophetarum, scilicet qui canebāt Dei laudes, & illorum, per quos Deus consultus respondebat, vel non cōsultus aliqua annūciari mandabat, declaratum est satis primo, Reg. 10. & 19. & 1. Paralip. 25. Et dicitur vltra, & nos non cognosceret amplius, id est nunquam iam veniet aliquis propheta, qui nos cognoscat, & respondeat nobis de dubijs. Hoc dicebatur, quia tanto tempore fuerant sine prophetis, & alijs modis consulendi dominū, quod quasi desperabant se iam habituros aliquan- do prophetas. Isti modi quando diu manserunt, fuerunt valde vtilēs, & faciles & certissimi, cum per quemlibet eorum Deus responderet. Sed lex noui testamenti est perfectior veteri testamento, & magis ordinata. Debit ergo relinqui a Christo modus aliquis ita certus, sicut vnus de illis ad certificandum nos de omnibus dubijs, quae acciderent post in nouo testamento. Et tamen nullus talis modus est in nouo testamento ad certificandum de dubijs: quia nec prophetas habemus, nec vestes sacerdotales, in quibus Deus consultus respondeat, nec aliquid consimile.

CAPITVLVM XLIII.

Quod status noui testamenti sit melius ordinatus, & perfectior quam status veteris testamenti. Et in quo, & quomodo lex uetus quaedam permittit: lex tamen noua nullum saltem minimum. Et quare non deuit dari iudæis a principio legem perfectam, sicut est lex noua. Et quod lex uetus est quasi media inter purum bonum & purum malum.

RESPONDENDUM quod lex noui testamenti, & status iste est valde melius ordinatus, quā status veteris testamenti. Quod patet quia per legem veterem nemo poterat deduci ad perfectionem, vt dicit Apostolus ad Hebraeos. septimo, scilicet neminem ad perfectionem deduxit lex. Et tamen in nouo testamento est uia ad perfectionem, & saepe dicitur, si vis esse perfectus, fac talia, & talia. Item in veteri testamento permiffa fuerunt aliqua quae erāt mala, vt dare ad vsuram extraneo, etiam dare libellum repudiij, Deute. vigesimo tertio, & vigesi-

mo quarto. In nouo autē testamento dixit Christus, quod iam non esset sic. Vnde Mat. 5. & 19. retulit Christus multa, quae licita apud antiquos videbantur, & emendauit ea, dicendo quod de cetero non fierent, sed magis limauit & restrinxit viam.

Hac autem differentia noui, & veteris testamenti non est tanquam ordinator noui testamenti sciuerit dare bonas leges, & disponere bene politiam suam, & ordinator veteris testamenti, aut nesciuerit bonas leges dare, aut potius malas, siue imperfectas dare uoluerit, sicut dixit Manichæus, quod Deus bonus dederat nouum testamentum, & Deus malus dederat legem Moysi. Et Deus bonus fecerat lucem & masculum, & Deus malus fecerat tenebras & feminam. Abominanda. n. haec sunt pariter, & ridicula. Nam idem Deus & dominus est, qui dedit legem Hebraeorum Moysi reducēdo eos de Aegypto, & qui in fine temporum carne velatus nouum testamentum instituit. Sed istud longe excellentius fuit quā lex Moysi, quia ipse conditor videbat sic expedire. Erant enim Iudæi populus rudis, & incredulus, & assuetus malis moribus a pueritia sua, ideo non erat ei danda lex confestim perfecta, quia non possent ad eā peruenire trā seundo subito, & sine medio de extremo ad extremum. Lex autem noui testamenti data est tempore, quo homines erant dispositi ad perfectionem, ideo debuit esse perfecta. Lex autem, quae data est Iudæis debuit esse talis, quae esset media inter purum malū, & purum bonum. Purum malum erat conuersatio Gentilium in sacrificijs deorum suorum, in quibus non solum licebat malum, sed etiam quicūque mala plura faciebat plus placebat dijs suis turpissimis. Purum bonum est lex noui testamenti, quae ita per omnia pura est, sicut argentum igne examinatum, quae nec minimum malum permittit, sed ad omnem virtutem promouet, & omne vitium detestatur. Et non solum detestatur vitia, sed etiam illa remouet, quae possunt esse vitiorum occasio, scilicet aduersus hominibus venire ad perfectionem vendendo omnia, & erogando pauperibus pro Christo, & tollendo crucē & sequendo eum. Erat autem ista lex tam perfecta, & sancta, quae si tradita fuisset iudæis a principio nullo modo potuissent eam tolerare, & mox abiecissent, & fieret profluvius inutilis. Debit ergo dari lex, quae esset media inter purum malum, quod continebant institutiones deorum Gentilium, & purum bonum quod continet lex Christi. Talem autem legem necesse erat continere aliquid imperfectum, vel malum large loquendo, & aliquid bonum, vt sic participaret cum vtroque extremo. Et sic fuit quod aliqua praecipua continebant ibi bonum, per quod homo ordinabatur in rectam fidem & in cultum vnus veri Dei, & alia praecipua, quae melius uocarentur permissiones continebant imperfectionem gentilitatis. Id est dare ad vsuram, & dare libellum repudiij, & quod homo occideret inimicum suum. Quia tamen vbi aliquid de malo est, totū cui commiscetur malum est, cum bonum non possit consistere nisi ex causa integra conuenientibus in vnum omnibus circumstantijs bene ordinatis, & malum sit ex defectibus singularibus, vt ait Dionysius. Et colligitur. 2. Ethico. oportuit, quod ad hoc, quod tora lex Iudaica non esset mala, quod ex concessione legislatoris fieret licitum id, quod alias erat illicitum, & sic factum est, quia dare libellum repudiij, & dare ad vsuram, & persequi inimicum ad mortem nō fuit peccatum Iudæis quando durauit lex illa, licet aliqui contrarium velint, quod esset satis absurdum, de quo late disputauimus Deuter. 24.

CAPITVLVM XLV.

Quod lex noua, qua est simpliciter bona fuisse Iudaeis moti- fera & inutilis. Et ibi tres optimae opinionis inter legem nouam & veterem & quod non ex iudicio pro ciuitate, quare re optimam politiam sed meliorem est illa qua est imperfecta, & quod non conuenit dari optimas leges cuilibet politiae.

ISTA lex aequaliter bona, & aequaliter imperfe- ta & ut ita dicam, mala data est iudeis, & conue- nienter data est, quia non decebat nec expedie- bat eis meliorem legem dare propter suam im- perfectionem, sicut est in infantibus recenter natis, quibus haec dandum est, & non cibus solidus, & licet cibus solidus absolute melior sit & magis nutriat, & immaneat membris, tamen pro infantibus propter suam teneritatem esset mors, quia non possent dige- rere illum & morerentur fame.

Istam comparationem ponit Apostolus loquens Co- rinthiis, qui erant noui in doctrina fidei, & ob hoc Apo- stolus non declarabat eis mox secreta, & ardua fidei, sed ea, quae planiora erant, ut patet ad Corint. 1. c. 1. f. Et ego fratres non potui loqui vobis quasi spiritali- bus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Chri- stolae vobis dedi potum, & non escam, non enim po- teratis, sed & nec nunc potestis. scilicet lumere escam. Quando autem iam est aliquis instructus & exercita- tus debet ei dari ardua, & secreta fidei, sic dicit Apo- stolus, e. c. scilicet & ego cum venissem ad vos fratres non veni in sublimitate sermonis, non enim scire me iudicauit inter vos nisi Christum, & hunc crucifixum. Et sequitur, Sapieniam autem loquimur inter perfectos. Sic etiam patet. 1. Pe. 1. c. dixit beatus Petrus nouiter conuersis, & adhuc rudibus in fide scilicet quasi mo- do geniti infantes lac rationale concupiscite. i. non concupiscatis scire altitudinem secretorum fidei, quia ista sunt sicut solidus cibus, sed concupiscite lac ratio- nabile. i. doctrinam planam, quae est lac rationale. i. lac rationis & intellectus, & non est lac corporis. Vel de lac rationale. i. conueniens quantum vos potestis capere.

Alia similitudo est vel comparatio, sicut si quis co- parat vitum ad puerum. Nam doctrina ac vita viri me- lior est & excellentior, & liberior est, quam vita & do- ctrina pueri. Nam vir liber est, puer autem sub peda- gogo est, & timore & verberibus ad bonum induci- tur, vir autem solo amore, & libertate. Sic comparat Apostolus istas duas leges ad Gal. dicens, quod quanto tempore haeres paruulus est, nihil differt a seruo cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus, & actoribus est usque ad tempus praesinitum a patre. Tradit, quod eramus nos cum essemus in statu veteris testamen- ti. Et subdit. Lex itaque pedagogus noster fuit in timore.

Alia similitudo est de ordinante politiam, & leges pro illa. Nam inter politias, quae distinguuntur per ge- nera principatus, nulla est simpliciter melior quam illa, quae regitur principatu monarchico, quia iste est simpliciter bonus, & conuenit nature, ut patet. 12. Me- taphy. scilicet mala est pluralitas principum. bonus est vnus princeps. Et patet hoc magis. 8. Ethicorum. & 3. Politicorum. Et cum iste principatus sit simpli- citer bonus, dicit Aristot. quod melius & securius est politijs habere principatum democraticum quam ar- istocraticum, vel monarchicum, licet isti sint duo bo- ni principatus, & democraticus sit tertius de malis principatibus, & imperfectis. Et hoc solum est propter imperfectionem eorum, qui sunt in politia. Nam non possent tolerare forte optimum principatum sine in- uidia, & scandalis, & istum, qui est imperfectus, quia est possibilis communicari omnibus, tolerant.

De legibus eodem modo est, quia sicut non con- uenit pro qualibet politia quarere optimum princi- patum, ita nec conuenit ei dare leges optimas, quia optimae leges illae dicuntur, quae plura mala vetant, & pauciora, vel nulla permittunt. Homines tamen im- perfecti non possent tales leges tolerare, ideo conue- nit hominibus imperfectis dare leges imperfectas. Sic autem erant Iudei quando exierunt de Aegypto. Nam erant assueti ad cultum idolorum, ut declara- tur Ezechi. 33. c. Et huius signum est, quia illico ut de Aegypto exierunt, petierunt fieri sibi Deos, qui pra- cederent eos, & fecerunt vitulum aureum Exod. 32. scilicet quia Deus, quem colebant in Aegypto, erat quidam bos, qui arte daemoneum apparebat viuens quolibet anno certo die, & ambulabat ante Aegyptios de quo satis dictum est Exod. 32. Erant etiam assueti ad omnem immunditiam gentilium, ideo non vide- batur possibile eis transire de imperfectione subito, immo de puro malo ad purum bonum, & sic data est eis talis lex.

CAPITVLVM XLVI.

Quare in veteri lege permittebantur quaedam quae erant simpli- citer mala, scilicet usura, libellus repudij, & occisio inimico- rum innocentium. Et quodlibet speciali causa. Et quomodo in noua lege nihil istorum permittitur.

EX hoc autem fundamento patere potest cau- sa omnium imperfectionum, quae ponuntur, vel permittuntur in veteri testamento. Vnde ne- cesse erat, quod in eo permittebantur aliqua quae essent alias mala, & ponerentur aliqua quae essent secundum se inutilia. De primis patet, quia malu- erat dare ad usuram, siue fratri siue alienigenae. Cose- sit tamen Deus iudeis, quod darent ad usuram alieni- genis, Deute. 23. Et hoc quia ipsi erant tam cupidi lu- cri, quod si non permitteretur eis dare ad usuram ge- tilibus, darent ad usuram fratribus suis Iudeis, vel nu- quam mutuaerent aliquid, sed magis furarentur ad in- uicem, & praedas agerent.

Item permisit Deus, quod daretur libellus repudij quando mulier non placeret viro, quia si non permi- sisset Deus istud, erant iudei tam crudeles quod occi- derent uxores, & affligerent eas, & despicerent, & su- per inducerent concubinas. Ut ergo non haberet istud locum, fuit data licentia Iudeis, quod mox, ut non placeret eis vxor, & repudiare possent eam, & ac- cipere aliam. Sic colligitur Mala. 2. ubi increpat Deus Iudeos dicens, quod non despiciant, nec affligat vxo- res pubertatis suae, sed si non placuerint eis, quod di- mittant eas abire. scilicet dato libello repudij, & non affligant eas. De hoc dixit Christus Mat. 5. & 19. quod dare libellum repudij malum erat, & tamen Moyses permisit ad duriciam cordis Iudeorum. i. quia erant duri corde, & alias non potuissent in pace viuere. Ita etiam erat quantum ad homicidia, quod si quis occi- deret aliud casu, ita ut nulla culpa interesset, si tamen cognati hominis occisi possent inuenire occisorem extra urbem refugij, licebat eis occidere illum, Nu- meror. 35. & tamen ille homo non erat reus mortis sed vere innocens. Et sic erat istud vere malum, cum etiam talis homo secundum iura humana non occi- deretur. Et tamen a Deo mittebatur ad duriciam cordis Iudeorum, quia si hoc non permittebatur, occidi- sent etiam inimicos suos in urbibus refugij, ideo per- misit minus malum, ut in pace uiuerent.

In nouo autem testamento nihil istorum permittitur. Nam non datur libellus repudij, sed quicunque dimi- serit vxorem, & aliam superduxerit, mechatur, & qui- cunque

cinque dimiserit vxorem, & aliam superduxerit, me- charur, & quicunque acceperit dimissam, mechatur Mathei. 5. & 19. Etiam non permittitur usura quan- tum ad aliquos homines, sed quod gratis conceda- mus mutuum, s. mutuum dantes, & nihil inde speran- tes. Lu. 6. Imo, quod plus est, lex euangelica admonet nos gratis, dare, scilicet donando, & non mutuo quic- quid habemus quando a nobis petatur. Mat. 5. scilicet. Omni petenti te tribue. Item in nouo testamento non solum non permit- titur alicui occidere inimicum suum, scilicet occiso- rem casualem, sed nec etiam occisorem voluntarium, sed magis mouet, ut diligamus inimicos nostros, & beneficiamus his, qui oderunt nos Math. 5. & Apo- stolus ad Ro. 2. si esurierit inimicus tuus ciba illum, & si sitit potum illi da. O quanta differentia vtriusq; legis. Videtur enim esse differentia quasi inter bonum, & malum, & lucem & tenebras.

CAPITVLVM XLVII.

Quod in veteri lege oportebat aliqua fuisse inutilia. Et quare Deus imposuit Iudeis tantam multitudinem sacrificiorum, cum ipsa nihil proficerent, & quare laudat illa, cum essent se- rida & abominanda.

EX hoc etiam fundamento sequitur quod ali- qua in veteri testamento debebant esse inuti- lia. Nam intentio fuit praecipua trahere Iudeos ad cognitionem suam aliqualem, ita ut eu- solum esse crederent, & eum solum colerent, Et quia Deus purus spiritus est, sufficiebat cultum eius fieri spiritaliter, & non in aliquibus exteriori- bus administrationibus, sed in solis virtutibus animae. Sic dicit beatus Aug. in Enchiridion. (pe. fide, & cha- ritate colitur Deus. Sic dixit Christus Ioan. 4. Deus spi- ritus est, & eos, qui eu adorant, oportet in spiritu am- bulare. Ob hoc autem non erat necessaria aliqua ma- teratio pecorum & crematio eorum, & tanta multitu- do sacrificiorum tam presumptuosa. Nam quotidie sacrificabant, & in festiuitatibus fiebant maiora & ac- cumulata. De quibus patet Nume. 28. & 29.

Dicendum tamen, quod Deus voluit dare diuersa genera sacrificiorum & occupationem magnam in illis & expensas, ut abstraheret Iudeos ab idolis. Nam Iudei ante hoc assueti erant colere idola sicut genti- les, ut supra declaratum est, Gentiles offerebant dijs suis sacrificia animalium, ideo Iudei secundum anti- quam consuetudinem adhuc offerret animalia demo- nibus. Ut ergo Deus abstraheret eos a cultu idolorum, voluit quod illa sacrificia, quae demonibus oblaturi e- rant offerrent sibi, & non peccarent. Et sic licet ista sa- crificia secundum se nullius utilitatis forent, sed ma- gis videntur fetida, & immunda, scilicet cremare car- nes animalium, & effundere sanguinem apud altare, & per parietes altaris, & quod deterius erat, crema- re omnes adipis coram Domino, & cum ista tam feti- da essent, dominus tamen dicebat, quod odor ad- ipis combusti erat sibi suauissimus, Leui. 3. & quod om- nes adipis cremarentur coram Domino, & quod ne- mo comederet adipem, sed cremaretur in altari, Le- ui. 3. & 7. Hoc tamen Deus dicebat, ut non videretur Iudeis, quod Deus abominaberet sacrificia eorum, sed magis, quod honorabat ea, & per hoc induceret eos ad sibi soli sacrificandum. Ad veritatem tamen non erant ista sacrificia munda, ut Malachias propheta in- nuit loquens Iudeis de vocatione gentium. scilicet, non est mihi voluptas in vobis, dicit dominus, magnu- pomen meum in gentibus, ab ortu solis usque ad oc-

casum, in omni loco offertur mihi sacrificium mun- dum. scilicet panis & vinum. Vocando ergo sacrifi- cium istud mundum, quod gentes oblaturae erant, in- nuebat, quod sacrificia, quae Iudei offerebant, non erant munda Mala. 2. c.

Alia causa istorum sacrificiorum erat, quod Iudei erant nimis grossi & carnales circa cognitionem Dei. Et cum Deus vellet quod colerent eum, & tamen ip- si non possent eum pure spiritaliter colere sicut colendus erat, quia ipsi erant carnales, oportuit, quod da- ret eis aliquem modum grossum, & carnalem, in quo eum colerent. Et iste fuit colere eum in diuersis gene- ribus sacrificiorum.

CAPITVLVM XLVIII.

Quod erant aliqua inutilia in veteri lege, s. multitudo contami- nationum & purificationum, & distinctio quorundam cibo- rum. Et quare Deus ista mandaret.

ERANT autem alia in veteri testamento, quae secundum se erant inutilia. scilicet multitu- do purificationum ab immundicijs. Nam di- uersimode contrahebant immundiciam, & variis erant purgationes, de quibus Leui. 11. & 12. & 13. 14. 15. & 17. & 21. & 22. & Nume. 5. & 19. & in mul- tis alijs locis. Istud autem fiebat propter duo, primo ad ostendendum sanctitatem & mundiciam Dei Isra- el super Deos Gentium. Nam dii Gentium non abij- ciebant immundos, Deus autem voluit, quod in mul- tis possent contaminari iudei, & ista contaminatione ef- fet solum legalis. scilicet respectu sacrorum, ita ut ille qui sic pollutus esset, non accederet ad sanctuarium, nec res sacras, & si accederet, moreretur Leui. 15. In quo apparet quanta erat mundicia Dei sui, quando ad templum suum, quod erat materiale non licebat accedere immundos, & si accederet moreretur. Quod autem ad istum finem ponerentur istae leges contaminationum & purificationum, patet, quia qua docunque agitur de istis, dicitur exhortando ad iu- deos. Sancti estote. i. mundi, quia ego sanctus sum Deus vester, Leui. 11. & 15. & 18. 19.

Alia causa est, & ista est generalis ad omnes care- monias veteris testim. scilicet propter occupationem. voluit enim Deus quod Iudei tot caremonias obser- uare deberent, in quibus impliti vix respirare pos- sent, ut non vacaret eis colere idola, aut declinare ad alia superstitiosa, quod fieret si lex ista facilis esset, & paucarum obseruationum. Et ob hoc ista ita gravis lex, scilicet propter multitudinem ceremoniarum, quod vix poterant homines ea implere. Sic dicitur Actu. 15. quando quidam volebant obligare conuersos de Gentilitate ad Christum ad obseruationem legalium. scilicet & nunc cur tentatis imponere iugum super cervices discipulorum, hoc est enim iugum, quod nec nos, nec patres nostri ferre potuimus.

Erant autem alia superflua vel inutilia. scilicet dis- cretio ciborum, quia non licebat Iudeis comedere de omnibus animalibus: sed erant eis multa ve- dita, Leui. vndecimo, & decimo quarto. Fie- bant autem haec propter duas causas supra proximo assignatas. Aliae causa erant magis in spe- ciali omnium istorum, de quibus latius di- ximus in locis suis expo- nendo.

CAPITVLVM XLIX.

Quod in nouo testamento non sunt aliqua sacrificia carniū nec alterius modi, sicut in veteri, sed solum manent duo sacrificia. s. Eucharistia, & sacrificium laudis. Et quare hoc.

IN nouo autē testamēto nihil istorū est. Nō enim sunt sacrificia aliqua inutilia in animalibus, nec in alijs, quæ offerebantur in veteri testamento. Quia omnia hæc multo tempore ante Christi aduentum, scilicet plusquam annis sexcentis Esaias ostēderat inutilia esse. Isa. 1. scilicet quid mihi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus? Plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui, cum veneritis ante conspectum meum, quis quæsiuit hæc de manibus vestris, vt ambularetis in atrijs meis, ne offeratis vltra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi. Nullum ergo sacrificium est in nouo testō nisi sacrificium corporis, & sanguinis Domini, quod ipse fieri iussit in memoriā passionis suæ benedictē. 1. Corin. 11. scilicet quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Est etiam istud sacrificium necessarium ad utilitatem nostram, quia in ipso viuificamur, & roboramur, sicut Christus dixit Ioan. 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Reliquum autē sacrificium nullo est in nouo testamento nisi sacrificium laudis, quæ abiectis ceteris veteribus sacrificijs carniū, dixit propheta esse tenendum, & ideo gratissimum. Psal. 49. Non accipiam de domo tua vitulos, nec de gregibus tuis hircos, quoniam meæ sunt omnes feræ sylvarum iumenta in montibus, & boues, cognoui omnia volatilia cæli, pulchritudo agri mecum est, si esuriero non dicam tibi, meus est enim orbis terrarū & plenitudo eius, nunquid manducabo carnes taurorū aut sanguinem hircorum potabo, q. d. non. Et sequitur sacrificiū, quod offerre debeamus. scilicet immola Deo sacrificiū laudis, & redde altissimo vota tua. Et iterum. Sacrificium laudis honorificauit me, & illic est iter, quo ostendam illi salutare meum. Istud sacrificium abundantissime obseruat lex noua, quia tota occupatio ministrorum ecclesiasticorum diurna & nocturna est totum tempus in Dei laudibus agere.

CAPITVLVM L.

Quod in nouo testamento non sunt contaminationes, & purificationes legales. Et quod solum est immundum quod coinquinat animam. Et quod iam non est distinctio ciborum.

ETIAM non sunt in nouo testamento contaminationes, & purificationes variæ respectu sacrorum quia sicut cessauerunt materialia sacrificia, ita & corporales immunditiæ & purificationes. Nihil enim nunc reputatur immundum, nisi quod peccatum est & animam iniquam & inquinatam reddit, sordes autē corporum pro nullo a nobis habentur, quia Deus ad ista non aduertit. Ipse enim, omnia corpora tam unda quam immunda fecit, & omnia bona sūt. Sic nos docuit Christus Matthæus. 15. loquens cōtra Phariseos, qui curabant de mundicia corporis, & non attendebant ad mundiciam mentis, dieens. Manducare non lotis manibus non coinquinat hominē, quia quod per os intrat, in ventrem vadit, & in secessum mittitur, a corde autem exeunt prauæ cogitationes, furta, adulteria, homicidia, quæ inquinant animam. Ideo tota obseruatio noui testamenti est circa mentē vt non polluat. De corpore autē pauca vel nulla

cura habenda est, nisi quatenus non offendamus proximis per nostram corporalem immundiciam. Non est etiam in nouo testamēto ciborum discretio. Sed omnia mundari, & sumi licet cum Dei benedictione, & gratiarum actione. Hoc fuit monstratum beato Petro in visione cum iam circa horam nonam in oratione existens famesceret, & venit de Cælo vas plenum animalibus diuersorum generum, quæ secundum legem Moyfi immunda erant, & vox facta, est ad eum de cælo, occide Petre, & comede. Et ipse ait Domine, commune, & immundum nunquam intrauit in os meum, & vox ad eum dixit, quod non vocaretur immundum id, quod Deus creauerat. Et sic inuinit iam in nouo testamento omnia sumenda esse Actuum. 11. & sic postea diffinitum est in concilio Apostolorum Actuum. 17.

CAPITVLVM LI.

Quare Deus in veteri testamento non solum dedit leges pertinentes ad cultum suum sed etiam leges forales pure pertinentes ad communicationem humanam. Et quare in nouo testamento nullæ leges forales datæ sunt.

EX hoc etiam fundamento factum est in veteri testamento, quod ponerentur etiam leges forales scilicet de seruis, & iniurijs, & damnis, & furtis, & alijs, quæ pertinent ad humanam conuersationē, quæ ter puniri deberent, qui circa ista delinquerent. Etiam leges circa successiones hereditarias, & circa matrimonia, & similia. Exo. 21. & 22. 23. & Numerum. 27. & 36. & Deu. 20. & 21. & 22. 23. 24. 25. & in multis locis. Et sunt istæ leges tales, quales sunt leges municipales aliarum gentium. Istud factū est primo propter incredulitatem istius populi. Nam si Deus non dedisset istas leges forales Iudæis, oporteret constitui illis leges per rectores suos & putarent se non regi a Deo, si Deus expresse nō dedit illis leges. Secundo propter ruditatem populi, quia erat ille populus rudis, & forte nesciret se gubernare, & credere sibi leges conuenientes nisi Deus eis daret leges. Patet hoc quia quando erant Israelitæ in deserto Sinai Moyses gubernabat solus totam multitudinem & propter defectum regiminis ipse laborabat tota die audiendo litigia, & non finiebantur negocia populi. Quod videns Iethro socer Moyfi gentilis quidem & sacerdos Madian, dixit ad Moysen. Multo labore confumeris tu, & populus, qui tecum est, sed accipe consilium meum, & Dominus erit tecum. Et ita ordinati fuerunt iudices in Israel ad consiliū Iethro, qui erat vnus vir Gētilis. Exo. 18. & Deute. 1. Et totus Israel vbi erant sexcenta milia peditum cum sanctissimo propheta suo Moysē nescierant prius dare modum quo regerentur, & mox vt viderunt bonum modum quem dedit Iethro acceperunt illum. Quod satis credit generi Iudæorum ad ignominiam, sed omnia diuina dispensatione facta sunt. De cuius ergo defectu daret eis leges forales ad supplendum defectū eorū. Tertio factum est ad tollendum Iudæis locum errandi, quia si non dedisset Deus eis leges forales, ipsi accepissent leges tales, quales habebant Aegyptii, inter quos vixerant, vel Chanangi, inter quos moratui erant. Et forte acciperent tales leges, quæ in se incontinent peccatum, sicut erat de plurimis legibus gentiliū, vel saltem præstarent eis occasionem ad cultū idolorum. Et ista fuit causa præcipua huius gentium in omnibus voluit subtrahere Iudæis occasionem errandi gentiles, & communicandi cum eis, Exo. 34. & Deute. 12. & fere per totam legem.

Quare

Quarto factum est ad dādā pacem populo, quia cum esset populus rudis, & imperfectus, non esset facilis ad concordandum in conditione legum, si per principem, aut per eos condendæ forent: Vt ergo auferretur locus seditionis Deus dedit istas leges. In nouo autem testamento nihil horum est, quia nō ponuntur leges aliquæ de foralibus: solum enim Christus regulauit nos. Primo in fide, deinde in charitate, qualiter ad Deum, & ad proximum se quisque habere debeat. Postea vero tradidit quædam generalia documenta de virtutibus. De rebus tamen humanis in particulari gubernandis nullam legem tradidit, principibus ecclesiasticis prælatis omnia relinquens, eo quia obseruatis eis, quæ pro fundamento tradidit, impossibile erat errare in aliquo opere. De hoc tamen, scilicet, quare Christus in nouo testamento non tradiderit leges particulares, sicut tradidit in veteri, plenissime dictum est in quodam libello nostro, vbi disputare incepimus quæstionē de præscriptione, an sit licita. & ibi ponuntur decem differentie noui & veteris testamenti, ideo pro nunc nihil de hoc dicamus.

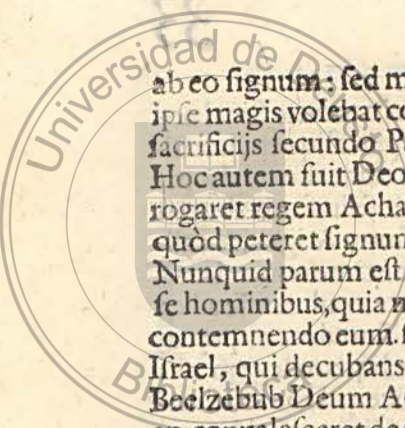
CAPITVLVM LII.

Quare oportuit esse multos prophetas, & alios modos consulendi Dominum in veteri testamento, & de incredulitate Iudæorum. Et quare Deus non dedit legem per aliquem hominem, sed per se in voce tube: Et quod licet consulendo super rebus paruis esset indignum, non solum Deus tolerabat hoc, sed etiam tolerabat Iudæos, quod consulerent eum.

EX eodem etiam fundamento insurgit, quod Iudæi deberent habere multos prophetas, & alios quàm plurimos modos consulendi Dominum. Erant enim Iudæi rudes & imperfecti, & potissime laborant vitio incredulitatis. Nulla enim gens fuit vnaquam ita incredula sicut Iudæi. Ideo nunquam credebant, nisi viderent signa manifesta. Et de hoc Chrs̄ increpauit eos, quia postquam fecerat tot miracula qualia nullus alius fecerat: adhuc petebant ab eo signum, vt crederent ei. Et ipse dixit: Genetio praua & incredula signum petit, & signum nō dabitur ei, nisi signum Ionæ propheta. De hoc Matt. 12. & 16. Apostolus etiam assignans conditionem Iudæorum, & Græcorum ait: Iudæi signa petunt, Græci autē sapientiam quærent. 1. Cori. 1. Vt ergo Deus condescenderet infirmitati, & imperfectioni eorū ostendebat eis multa signa, vt in educatione de Aegypto inferendo decem plagas Aegyptijs, Exodi 7. c. vique ad duodecimū. Et aperiendo mare rubrum, Exodi decimoquarto cap. & ibi submergendo Aegyptios, & liberando eos, dulcorando aquas amaras in Mara, Exodi decimoquinto cap. Dando eis manna quotidie de celo ad comedendum in abundantia per quadraginta annos, Exodi decimo sexto. Dando coturnices bis, vt comederent, Exodi decimo sexto. & Numeri 11. c. Executendo bis aquam de petra, Exodi decimo septimo. & Numeri 20. & fere quotidie habebant signa. Nā angelus domini præcedebat eos in columna nubis per castra ista columna per noctem ad illuminandum omnia castra, Exodi decimo quarto. & 40. & Numeri nono. & decimo quarto. & in his omnibus adhuc nō credebant ei, sed murmurabant volentes redire in Aegyptum saepe Exodi decimo quarto. & Numeri vni. Alph. Tot. Pars I. Defensorij.

A decimo, & decimoquarto cap. Et ob hoc, quando data fuit lex in monte Sinai noluit Deus dare, vel mittere illam per aliquem hominem, quia crederent, quod illa lex erat alicuius hominis, & non Dei, ideo dedit eam per se in sonitu buccinæ, nube operiente montem, & fumo & igne, & caligine magna circumdante, Exodi decimonono. Ita vt ista ostenderent diuinam maiestatem aduenisse ad caput montis, & in voce tube data sunt decem præcepta, & continuaturus erat Deus reliquam legem, nisi quia Iudæi non potentes ferre vocem Domini dixerunt, non loquaris tu nobis, ne moriamur, sed loquatur Moyses, Exodi vigesimo. & Deuterono. quinto. Quia tamen adhuc posset Iudæis oriri præsumptio, an Moyses congingebat eis dare legem, vel accipiebat illam a Deo, loquebatur ad illum Deus in columna nubis, videntibus omnibus Israelitis, quod loqueretur ad eum, Exodi trigesimo tertio. & hoc faciebat, vt crederent ei, vt patet Exodi decimonono ca. scilicet, iam nunc loquar ad te coram toto Israel, vt credant tibi omni tempore. Et adhuc omnibus istis signis quotidie factis, & qui erant adhuc inter oculos discedebant Domino, & petebant sibi fieri Deos argenteos, & aureos ad colendum, Exodi trigesimo secundo ca. Oportuit autem propter hoc inter Iudæos esse prophetas multos, & alios modos cōsulendi Dominum. Et intantum erat Deus familiaris eis in respondendo, quod videretur nobis quasi diminuere auctoritatem Dei, vt non solum pro rebus magnis Deus adiretur, & consuleretur, & responderet, sed etiam pro vna asina perdita, & pro vna gallina, vel veste, aut re minima non nominanda adirentur propheta Domini, & Deus per eos responderet. Hoc tamen Deus patiebatur propter imperfectionem Iudæorum, vt auferret eis occasionem peccandi, quia si eis cōsulentibus Dominum super asina perdita, vel alia re parua, Deus nō responderet, irent mox ad consulendos demones, & magos incantatores, & nigromanticos, & diuinos, & omne genus maleficiorum. Quod autem propter hoc fieret patet, quia Deuteronom. 18. vbi ponuntur omnia genera maleficiorū, quæ erant apud gentiles, & vetantur Iudæis, & subditur. Tu autem aliter a Domino institutus es, scilicet pro prophetas consulere, & non per maleficos, ideo subditur immediate ibi. Prophetā suscitabit tibi Dominus, scilicet a prophetis quæres, & non a maleficis. Sic etiam patet Num. 24. cum Balaam laudans Israelitas ait. Non est augurium in Iacob, nec diuinationis in Israel, temporibus suis dicetur Iacob, & Israel quid operatus sit dominus, id est non est opus esse diuinationem, nec augurium in Israel, quia temporibus suis, id est, quando fuerit cōueniens dicetur Israel per prophetas, scilicet quid operatus sit Dominus, & sic non oportet, quod vadant ad consulendum aliquem aliū. Et propter hoc non solum Deus tolerabat, quod Iudæi sic super rebus paruis consulerent eum per prophetas, sed potius acceptabat illud tanquam bonum, & inuitabat Iudæos ad hoc faciendum, & propheta se ingerebant volentibus consulere Dominū, vt consulerent, & peterent signa. Et quod deterius erat, quia cum Deus deprecaretur eos per prophetas suos, quod consulerent eum, & peterent ab ea signa, nolabant, sed contemnebant eum, & prophetas. Sicut patet Isaie 7. de rege Achaz, cui locutus est Dominus per Isaiam dicens: pete tibi signum a domino Deo tuo in profundum inferni, siue in excelsum supra, & dixit Achaz: non petam, & non tentabo Dominum. Et tamen faciebat hoc Achaz, quia erat idolatra, & non crederet Deo, vel non volebat dare ei honorem petende

E ab

ab eo signum: sed magis honorabat Deos suos, quos ipse magis volebat consulere, & placare precibus, & sacrificijs secundo Paralipom. vigesimo octavo cap. Hoc autem fuit Deo valde graue, scilicet, quod ipse rogaret regem Achaz per prophetam Isaiam suum, quod peteret signum, & ipse nollet. Vnde Isaias ait: Nunquid parum est vobis domus Dauid molestos esse hominibus, quia molesti estis, & Deo meo: scilicet contemnendo eum. sic etiam patet de Ochozia rege Israel, qui decubans in lecto misit ad consulendum Beelzebub Deum Acaron in terra Philistinorum, an conualesceret de agitudine sua quarto Regum, primo cap. & tunc Elias ex mandato Dei occurrit nuncijs eius, dicens: nunquid non erat Deus in Israel, ut iretis ad consulendum Beelzebub Deum Acaron? propter hoc de lectulo, in quo cecidisti non surges. Ecce quantum imperfectionem hominum tolerabat lex illa veteris testamenti, & tamen legem istam ita imperfectam vocabat Moyses optimam, & laudabat eam coram Israelitis, dicens Israelitas esse inclytam nationem, quia talem legem habebant Deuteronomij. 4. capitu. & hoc ut incitaret Iudaeos ad obseruandum eam.

CAPITVLVM LIIII

Quod in nouo testamento non sunt necessarij prophetae, nec alij modi consulendi Dominum & quare. & quando accidunt dubia circa res non maximas, quid agendum sit.

IN nouo autem testamento, quia erat lex perfecta, & obseruatores eius debebant esse perfecti, vel anhelantes ad perfectionem, non erat necessarium aliquid istorum, scilicet, quod nunc haberemus prophetas, nec alios modos consulendi Dominum. Nam fundamenta necessaria ad salutem tam in fide quam in opere: omnia iam posita sunt per Christum, & per Apostolos eius in scriptis, quae reliquerunt. Quantum ad caetera autem Christus reliquit potestatem ecclesiae suae disponendi, sicut ipse disponderet si nobiscum in carne conuersaretur. Pro rebus autem minimis non fuit iustum, quod in nouo testamento daretur aliquis modus consulendi Deum, sicut pro asina, & veste, & similibus, cum potius talia Christus noster docuerit contemnenda, & si perierint patienter tolerandum quam quod super eis dominum consuleremus. Nimis enim ad haec temporalia affectus est, qui pro rebus tam vilibus Dominum vult consulere. Sed istud repugnat statui noui testamenti, in quo tota nostra conuersatio in caelestibus habenda est, sicut Apostolus nos docuit. & de his temporalibus, potissime de paruis minima cura agenda est. Nam etiam in lege veteri iniustum erat, & contra diuinam reuerentiam, quod pro tam vilibus, & paruis rebus dominum consulerent homines. Tolerabat tamen Deus ista, ut dictum est, ut Iudaeos extraheret ab idolis, ad quae consulenda, & colenda mox pergerent.

In rebus autem maioribus pertinentibus ad statum nostrum, utpote quando homines, vel ciuitates, aut regna sunt in aduersitatibus, lex noua dat remedium orationis. Et si deuote orauerimus, Deus exaudiet nos certissime, & concedet quod petimus, vel saltem dabit nobis illud, quod scit utile esse. Sicut patet Lucae vnde decimo, scilicet: Petite, & accipietis: pulsate & aperietur vobis, scilicet, si quis petat a patre suo piscem non dabit ei lapidem, aut si petat ouem non dabit ei scorpionem. Et sequitur: Si vos cum sitis mali nostis bona data dare filijs vestris, quomodo magis pater meus ca-

lestis dabit spiritum bonum petentibus se? In hoc autem est magnus honor Deo, quia quando nos oramus ipsum, licet nobis nihil respondeat: credimus certissime, quod exaudit nos, & quod datur vobis, quod utile est nobis. Etiam est nobis valde vile, quia per istum modum pendet totum negocium nostrum in fide, & meremur multum per istam fidem, cum licet non videamus aliqua signa exauditionis confidamus Deum respicere ad preces nostras. Et hoc solum, quia ipse dixit hoc per Euangelistas suos, & nos credimus verbum suum tanti vigoris esse, quod non potest villo modo deficere.

CAPITVLVM LIIII

Quod circa res magnas in moribus, & in fide Ecclesia habet potestatem diffiniendi sicut Christus, si praesens esset, & quod non potest in hoc errare: & quod magis vile est nobis habere istum modum quam habere prophetas, vel alios modos consulendi Dominum.

CIRCA res autem magnas, quae veniunt in contentione, siue in fide, siue in actionibus dimisit ecclesiam suam, quae ordinaret, & quod ipsa faceret, Deus approbaret, ac si ipse praesens in carne assumpta faceret. hoc signatur Matth. 18. scilicet quaecumque solueritis super terram erunt soluta & in caelo, id est quaecumque vos manentes super terram solueritis erunt soluta in caelo, id est ego, qui maneo in caelo illa soluo, ac si manerem in terra inter vos. Et sic quandocumque sancta Dei ecclesia agit aliquid in nomine Christi quantumcumque graue illud videatur, nunquam errat quasi Deus esset actualiter ei cooperando. Et hoc signatur Matth. decimo octauo ca. postquam dictum est de potestate ipsi ecclesiae data in clauibus ligandi, & soluendi, subditur: Vbiunque fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Et iterum, de quacumque re consenserint duo, vel tres de vobis super terram, fiet illis a patre meo. Ista autem certa sunt, quia Christus sic promisit, & quia ipse promisit ecclesiae suae assistentiam sempiternam Matth. vigesimo octauo, scilicet: ego vobiscum sum vsque ad consummationem saeculi. Et quia dedit ei potestatem ad faciendum quaecumque vellet, & promisit approbare, & confirmare quaecumque illa faceret: certum est, quod ecclesia nunquam errabit, quia a Spiritu sancto dirigetur. Quamquam nos nesciamus quomodo ecclesia non possit errare, cum videamus eam constare ex hominibus, quorum quilibet potest errare per se, non miremur confidentes solum Christi verbo, quia ipse qui promisit ei assistentiam suam, semper assistet ei, quo assistente non poterit errare, licet ipsa de se posset errare, & cadere. Sic enim patet de Apostolis. Nam Christus dixit, quod dum adducerentur ante reges, & praesides non cogitarent quid respondere deberent, quia in illa hora qua quaereretur ab eis, daretur sibi quicquid responderent plenissime. Matth. decimo. & Lucae vigesimo primo ca. Certum est tamen Apostolos viros simplices fuisse, & sine literis pro maiori parte. Et dato quod ipsi cogitarent per multos dies nescirent respondere ad omnia, quae ab eis quaererentur, quanto magis cum nihil cogitarent, & tamen sic respondebant plenissime ita prudentissime, & efficaciter, quod omnes audientes mirabantur, ipsi tamen videbant se rudes, & nihil scire, confidebant tamen verbo Christi, quod

quod non mentiretur, & protinus veniebat eis abundantia eloquiorum, quia non erant ipsi, qui loquebantur, sed Spiritus sanctus, qui loquebatur in eis. Lucae 21. Ita igitur sancta & benedicta mater nostra alma Ecclesia sponsa Christi, quae maior est quam quilibet Apostolus, immo maior quam omnes simul & omnes sancti, quam Christus dilexit super omnia, ut ait Apostolus ad Eph. 6. diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, propter quam omnia fecit, & omnia passus est, nec dubitauit se amarissimae morti tradere, ut eam redimeret in sanguine suo: sciens quod sponsus suus promiserit sibi assistentiam, & quod non posset errare, nec portae inferi praevalerent aduersus eam, confidens de veritate impermutabili verborum sponsi sui Christi, ager quaecumque ei visa fuerint, & nunquam errabit, quia non est ipsa, quae operatur, sed Spiritus sanctus, qui sibi assistit & eam regit. Cum magis verisimile sit, quod Christus regat ecclesiam suam, propter quam omnia fecit, quam vnum de Apostolis, qui erat pars satis parua collatus ad totam ecclesiam, & Apostoli erant partes, & quodammodo serui vel ministri ecclesiae, & propter Ecclesiam, & ecclesia poterat eos vocare suos, vel res suas, quod pulchre declarat Apostolus loquens toti ecclesiae in persona Corinthiorum, omnia enim vestra sunt, siue Paulus siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue praesentia, siue futura: omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.

Cum ergo alma mater ecclesia sit maior omnibus Apostolis, & sanctis, & toto mundo, & omnibus rebus praeterquam Christo homine, & Christus tantam curam habebat de quolibet Apostolorum, quod per Spiritum sanctum mouebat linguas eorum, ita ut non possent errare, nec in vno verbo, a fortiori reget Ecclesiam suam, ut illa in nullo possit errare diffiniendo. Nos autem credentes hoc meremur, quia credimus illud fieri a Deo, quod non videmus, ideo est iste modus ordinationis convenientissime in nouo testamento, & non oportet esse nunc prophetas, vel aliquos alios modos, per quos dominum consulamus.

CAPITVLVM LV.

Quod in nouo testamento in Ecclesia primitiua fuerunt multi prophetae, & quare hoc, & quod pauco tempore durauit, & quare inter Iudaeos in isto tempore durauit, & ante aduentum Christi cessauerunt prophetae, & alij modi consulendi Dominum.

VERVM est, quod a principio Ecclesiae primitiuae, cum adhuc homines essent teneri in fide, & noui, fuerunt aliqui prophetae Christianorum, sicut legitur Actu. 1. cap. quod Antiochia erant aliqui viri prophetae: de quibus vnus praedixit famem, quae futura erat in toto orbe tempore Claudij imperatoris. Et tunc omnes Christiani paraerunt se ad mittendum cleemolynarum sustentationes sanctis, qui erant in Ierusalem. Fuit etiam alius propheta Christianus nomine Agabus, qui accipiens zonam Pauli, dixit: Virum cuius zona haec est persequutiones, quae ibi ei euenerunt: Actu. 29. & sic postea factum est. Apostolus etiam 1. Corin. 14. saepe nominat prophetas, qui erant in ecclesia: ex quo intelligitur, quod multi erant, & quasi commune erat tunc esse prophetas, immo nulla erat tunc particularis ecclesia, in qua non essent tunc prophetae valde plures quam in veteri testamento. Vnde Paulus in eodem capitulo declarat, quod inter dona, quae dabantur tunc fidelibus erant duo magis vsitata, scilicet genera linguarum. Alph. Toft. Pars II. Defensorij.

guarum, id est loqui diuersis linguis, & spiritus prophetiae, & erat contentio inter Corinthios, an digniores essent, qui loquebantur linguis, vel prophetae, & per multas rationes ostendit, quod prophetae erant digniores, & suadet omnibus Corinthijs orare Deum, quod det eis spiritum prophetiae. Et apparet per ea, quae dicuntur ibi, & praecedenti capitulo, quod erant valde multi prophetae in ecclesijs Corinthiorum, & in omnibus alijs ecclesijs. Philippus etiam discipulus, vel ut alij volunt Philippus Apostolus septem filias habuit prophetissas, quae in virginitate perseuerauerunt: Actu. vigesimo. Postea tamen cum fides aliquantulum radicaliter radicata est, non fuerunt prophetae in ecclesia, sicut fuerunt temporibus antiquis.

Philippus Apollolus septem filias habuit virgines & pphe tiffas.

Inter Iudaeos autem, sicut supra diximus, multo tempore ante Christi aduentum cessauerunt prophetae, & omnes modi consulendi Deum. Hoc potest esse propter duo.

Primo propter peccata Iudaeorum. Nam ante tempora Machabeorum multum peccauerant Iudaei iungentes se Gentilibus, & petentes a rege Antiocho, quod mandaret eis custodire leges gentium, & cessarent leges Dei primo Machabeorum, primo capitulo. & inter sacerdotes magnos erant grauissima peccata, ita ut venderentur, & emerentur sacerdotia, & occiderentur ab iniuicem sacerdotes desiderio dominandi, ut patet secundo Machabeorum, quarto quinto & sexto capitulo. Et tamen propter peccata aliquando Deus subtrahebat se a respondendo. Sic enim fuit in Saule, qui peccauerat grauissime occidendo sacerdotes Domini primo Regum 22. & ob hoc cum quaereret a Domino responsum irurus ad bellum, noluit Deus ei respondere. Et patet primo Regum, vigesimo octauo, scilicet consuluit Saul Dominum, qui non respondit ei per prophetas, nec per sacerdotes, nec per somnia.

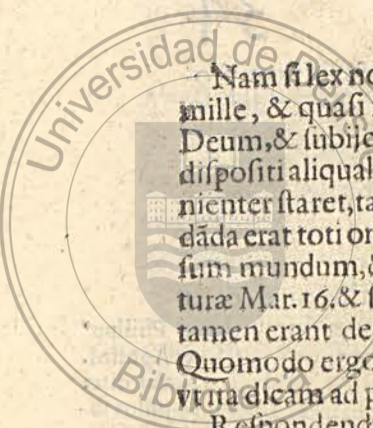
Secundo poterat esse hoc, quia appropinquabat tempus perfectionis, in quo Christus venturus erat. Nam cum iam Iudaei pluiquam per mille, & trecentos annos consueti fuissent ad cultum Dei, & obseruationem legis, erant aliquantulum dispositi ad tendendum ad perfectionem, & magis firmiter adhaerendum Deo, licet non viderent signa, ideo Deus non mittebat prophetas, & cessabant alij modi consulendi. sic enim erat illud tempus, quasi quaedam dispositio ad legem nouam: in qua, nec prophetae, nec alij modi consulendi Dominum futuri erant. Ecce quanta differentia perfectionis, & imperfectionis inter legem nouam, & veterem. Et omnia haec erant, quia suscipientes legem veterem erant valde imperfecti, & suscepturi legem nouam erant dispositi ad tendendum ad perfectionem.

CAPITVLVM LVI.

An fuit conueniens totam legem nouam esse perfectam totaliter, cum deberet dari hominibus imperfectis, s. gentilibus. Et quod quantumcumque esset lex noua perfecta, quilibet homo quantumcumque imperfectus poterat eam recipere. Et tamen si lex vetus habuisset aliquid de perfectione, nullus homo potuisset eam tolerare. Et quare hoc.

SEd tunc oritur difficultas: diceret enim aliquis, quod lex noua non debuit esse tantae puritatis, & perfectionis, quia non conueniret eis, quibus dabatur. Nam sicut ea ratione, qua lex vetus non debuit esse totaliter bona, sed ut ita dicam aliquantulum mala, & imperfecta, quia illi, qui suscipiunt eam erant imperfecti erant, ita & suscipiunt nouam legem erant imperfecti.

E 2 Nam

Nam si lex noua debuisset dari solis Iudais, qui iam p...

Respondendum quod licet gentiles, & quicumque homines...

Et non solum hoc, sed illico, ut homines credebant dabatur eis potestas...

Miracula facien di prae sublati effectus...

Verum est tamen, quod cum maneat in nobis fides, si necesse esset...

Non ergo erat difficile homini quantumcunque imperfecto suscipere legem Christi...

CAPITVLVM LVII.

In quo ponuntur quatuor cause, quare legislatio nulla humana vetat omnia vitia...

Sed dicitur, quare cum lege Moyfi, quae erat lex veri Dei non dabatur gratia...

Dicendum, quod non fuit conueniens, quia gratia non debuit dari cum lege, sed cum Salvatore nostro...

Sic etiam erat de gentilibus, qui erant tempore legis veteris. Nam poterant omnes illi saluari...

Apparet ergo ex praedictis, quod sola lex noua debuit, & potuit continere totalem perfectionem...

CAPITVLVM LVIII.

In quo ponuntur quatuor cause, quare legislatio nulla humana vetat omnia vitia...

Ex hoc autem patet, quare leges legislatorum, qui sunt puri homines non puniunt omnia mala...

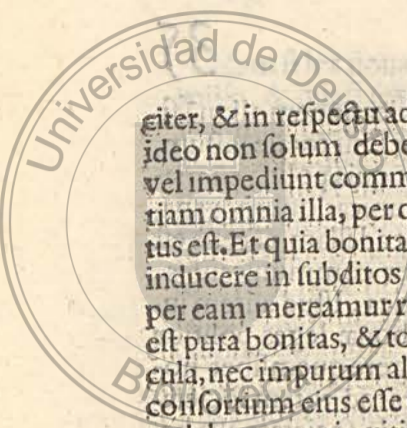
namquam debet dare legem, per quam approbet aliquod vitium, quia hoc esset incitare ad peccandum...

A possibile est consistere communicationem aliquam sine iusto quodam. Cum autem desinit totale iustum...

Ex quo patet, quod leges politicae non habent negociari, nisi circa illud, quod potest pertinere ad communicationem...

De his spectaret tractare ad ethicum, siue moralem Philosophum, qui generaliter loquitur de virtute humana...

Quarta causa est, quia leges dicuntur esse quaedam directiua praecipua hominum communicantium...

iter, & in respectu ad aliquam communicationem, ideo non solum debet vetare illa vitia, quae turbant, vel impediunt communicationem politicam, sed etiam omnia illa, per quae simpliciter homo deordinatus est. Et quia bonitas quam intendit lex evangelica inducere in subditos est respectu Dei. ut puri effecti per eam mereamur recipi ad Dei consortiū, & Deus est pura bonitas, & totum bonum, in quo nulla macula, nec impurum aliquid est, oportet recipiēdos ad consortiū eius esse totaliter puros, & ob hoc cauere debent omnia vitia etiam minima, & sectari omnem virtutem. Et si hinc non recesserit homo omnino purus, manet cōflatorum purgatorij ignis, in quo purgantur animae septuplum, sicut argentum purissimum, & tunc merentur admitti ad diuinum consortiū.

CAPITVLVM LIX.

Quomodo legislator humanus dat leges de cultu diuino, cum non spectet ad politicam, & quod non facit hoc, nisi ordinando ad politicam, s. ut sibi vtile, & an malum sit colere Deum propter vtilitatem publicam, vel priuatam.

Sed quia supra dictum est, quod ad politicum legislatorē non spectat vetare omnia vitia, nec precipere omnem veritatē, sicut nec vetare simplicem fornicationem, nec curare, an nos diligamus Deum, vel non, videtur dubium hoc, quia legislatores politicae introuunt se de cultura Dei ponendo aliquas leges, quomodo vel quando colat, & poenas comminando contra desertores, & tamen hoc non pertinet ad politicam communicationem. Respondendum quod legislatores politici curant interdum dare leges de cultu diuino, non quidem in quantum colere Deum est vtile reipublica, & non colere est nimis damnosum. Hoc autē fundatur supra quandam fidem, nam credimus quod Deus, qui omnipotens est, si colamus eum debite benefaciet nobis, & si non colamus, sed contemnamus eum, iratus destruet nos, sicut dicitur Leui. 16. & Deuter. 20. Politici ergo desiderantes conseruari, & augeri in bono statu curant, quod Deus colatur. Et quia volūt euitare omne malum, & damnum, puniunt desertores cultus diuini, ne propter eos deitas euertat publicum statum. Ista autem consideratio non solum est apud legislatores Christianos, qui edocti per fidē de Deo recta sentiunt, sed etiam fuit semper apud legislatores gentiū, quia etiam ipsi falsam deitatem colentes credebant per cultum deitatis augeri rempublicam, & deserto cultu inferri nimias calamitates. Sic patet per Valerium Maximum lib. 1. c. de contempta religione. vbi enarrat mala, quae euenerunt Vrbi Romae alijsque gentibus, cum ab eis falsa illa deitas, quam putabant, contempta est intermisso cultu aflueto.

Sed tunc obijciatur, quod istud fuit valde inconuenienter. s. quod rubeatur Deus coli propter nostram vtilitatem. Nam Deus propter se diligendus est, & colendus est. Quod autem colatur, ut nobis benefaciat, vel ut non laedat est totalis puerio ordinis, & uti fruendis, in quo consistit tota ratio peccati secundum Aug.

Respondendum, quod verum est, quod Deus non est colendus propter vtilitatem nostram, sed propter seipsum, & tamē legislator rectissime facit statuēdo, quod colatur Deus propter vtilitatem reipublicae: immo non spectat ad legislatorem aliter ordinare de cultu Dei. Nam ordinare charitatem, siquid propter se, &

quid propter aliud amandum sit, & honorandum superioris artificis est, s. Theologi, ad politicum autem non pertinet aliquid considerare, nisi ad vtilitatē politicam, quia aliter excederet subiectum, & terminos artis suae, & fieret imperitus. Nam quandoquē aliquis artifex considerat aliquid, semper considerat per attributionem, & relationem ad subiectum, & finem artis suae, alias quilibet artifex consideraret id, quod considerant omnes artifices, & omnia confunderentur, & petirent sine ordine, sed finis politici legislatoris est vtilitas reipublicae, ergo omnia considerata ab eo, siue sit cultus diuinus, siue aliquid aliud, debet considerari, & introduci ad legislationem sub ratione vtilitatis reipublicae. Verum est tamen, quod ipse in quantum priuata persona, & quilibet alius de politica communicatione debent colere Deum, non propter vtilitatē publicam, vel priuatam, sed quia iustum est hominē subditum esse Deo, & praestare illi quandam seruitutem. Est autem quilibet homo quodammodo duplex persona, quia aut potest considerari, ut quaedam pars publicae communicationis, aut ut est quaedam creatura rationalis a Deo beatificabilis, Dei capax per intellectum, & voluntatem. Primo modo debet homo colere Deum propter vtilitatem politicam, secundo modo debet eum colere propter seipsum, quia talis est. Quia tamen homo magis consideratur, ut est Dei capax, quam ut est membrum politicū, quia maiorem perfectionem dicit in eo esse Dei capax quā esse quoddam membrum politicae communicationis, debet Deum solum sub isto respectu colere, s. ut Deus talis est, cui naturaliter tenetur exhibere istam seruitutem. Et sic manebit cuiuslibet suum opus, s. homini proprium opus, & legislatori propria consideratio, & nulla fiet perturbatio, aut confusio.

CAPITVLVM LX.

Cum lex Evangelica vetet omnia vitia, & Domini seculares teneant illam, quare non puniunt ipsi omnia vitia agendo secundum illam legem. Et quod nulli iudici, vel principi seculari, licet punire omnia vitia occasione legis Evangelicae, alias erit sibi resistendum.

Occasione supradictorū oritur dubium, quia dictum est, lex humana non punit, nec vetat omne vitium, lex autē Evangelica vetat oē vitium, & ostendit illud puniendum esse, cum ergo legislatores, & executores legū Christiani sint subiecti legi Evangelicae, & teneantur eam obseruare ad vnguem, sicut quilibet Christianus, quare non puniunt delinquentes in ea, & sic puniunt omnia vitia, cū illa omnia vitia vetet, & punienda ostendat? Respondendum quod non spectat ad legislatores, nec ad executores legum in fauorem legis Evangelicae punire oīa vitia: immo peccaret si ad hoc conarentur. Ratio huius est, quia ad hoc, quod aliquis exerceat iurisdictionem, oportet quod habeat legitimam potestatem: alias erit persona priuata, cui non competit iurisdictione. Et sicut ius dicenti extra territorij non paretur impune, ita volenti dicere supra territorios propriae potestatis ad hoc persona priuata efficitur: quia vterque quantum ad hoc persona priuata efficitur. De executoribus autem legum & iudicibus manifestum est, quod iurisdictionem sortiti sunt a legibus, ideo intantū se extendit iurisdictione sua, quantum se extendit termini legum, a quibus iurisdictione sortiantur, & leges tñ humanae non verant, nec puniunt oīa vitia, ut dictū est. Ideo iudex vel executor datus vigore illarū non poterit punire oīa vitia. Et si conetur facere debet sibi resisti tanq̄ persona priuata non habenti ad hoc iurisdictionem aliquā. Et si dicatur, quod est Christianus.

Christianus, & lex Christi vetat ista vitia, & ostendit illa punienda, dicendum quod iste in quantum Christianus persona priuata est, cui non competit iurisdictione, & sic non potest exequi legem. Si autem est iudex, vel executor solum est hoc per legem humanam, quae non confert potestatem ad hoc.

CAPITVLVM LXI.

Cum prelati Ecclesiae sunt ministri Christi, & potestatem habeant per Euangelicam legem, an ipsi debeant punire omnes delinquentes contra Euangelium, & quod non debeant neque licet eis.

Sed tunc manet dubium, s. dato quod iudices seculares, & domini temporales non possint punire omnia vitia, quia solum sortiuntur iurisdictionem a lege humana, quare saltē prelati ecclesiastici non puniunt omnia vitia, quia isti proprie ministri Christi, & sunt constituti inter Christum & populum. Sic dicitur ad Hebraeos. 5. quod omnis Pontifex ab hominibus assumptus est, & constitutus inter Deum & homines. Etiam istis proprie competit iurisdictione ex lege Evangelica, ut sint executores eius, quia dicitur eis: Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis Matt. 18. & sic videtur, quod ipsi debeant punire omnia vitia: & tamen videmus, quod nemo de prelatibus ecclesiae quantumcūque sanctus sit, & diligens in custodiā ouium suarum hoc tentat. Dicendum, quod non licet prelatibus ecclesiae poenam imponere pro quolibet peccato, & peccarent si facerent, & debet eis resisti tanquam personis priuatis non habentibus iurisdictionem.

CAPITVLVM LXII.

Quod in ecclesia est duplex potestas s. ordinis & iurisdictionis, & quae sit quilibet harum. Et ibi rationes manifestae ad probandum quod potestas ordinis cuiusque ordinando datur a Deo immediate, & nihil agit ibi episcopus, vel Papa mediate, vel immediate: principaliter, nec instrumentaliter.

Adeuentiam tamen istorum considerandum est breuiter, quod in Ecclesia duplex potestas est, ordinis & iurisdictionis. potestas ordinis est illa, quae respicit aliquem actum, & non respicit subditos, sicut potestas conficiendi Christi corpus & sanguinē & sic de omnibus alijs ordinibus, quia illis datur potestas ad exercendum aliquem actum, & tamen non datur subditi. Potestas iurisdictionis vocatur illa, quae respicit subditos, s. in quantum habens illam potestatem licet facere in subditos. Et solet alijs verbis, idem tamen sonantibus, quod potestas ordinis respicit Christi corpus verū, & potestas iurisdictionis respicit Christi corpus mysticum. Et sic ordo sacerdotalis respicit corpus Christi verum, quia directe est ad conficiendum Eucharistiam. Ordo diaconatus, & subdiaconatus, & ceteri ordines generaliter, tam sacri quam non sacri sunt etiam respectu Eucharistiae, in quantum sub quo, ut patet in actibus sacerdotum conficientium in alijs, & habetur in decretis dist. 21. c. clericos, & clericos. & 25. dist. c. Perlectis. & per Magistrum 4. Sent. dist. 23. & 24. potestas iurisdictionis respicit corpus Christi mysticum. Nam tota ecclesia est vnū corpus Christi mysticum, cuius Christus caput est, ut late declarat Apostolus ad Ephesios. 4. Et huius corporis quilibet fidelis in charitate, siue non: siue sit praedestinatus, siue praesens. Et sic potestas, quae respicit subditos dicitur potestas.

testas super corpus Christi mysticum.

De potestate ordinis dicendum, quod illa datur cuiusque ministro Ecclesiae immediate, scilicet, potestas conficiendi Eucharistiam, & potestas omnium aliorum ordinum. Et dico, quod datur immediate a Christo, quia licet isti ordines conferantur per episcopum, & tamen potestas eorum non confertur per episcopum, sed per Christum, ideo etiā si nollet episcopus habebit ordinatus illam potestatem. Et declaratur magis, quia si ista potestas daretur a Christo mediante episcopo, ita quod episcopus vel collator ordinis aliquid efficeret circa illam, posset eam dare cum limitatione quacumque vellet, utpote posset dicere, confero tibi potestatem conficiendi corpus Christi solum per duos annos, vel solum quandiu fueris in tali vrbe, sicut fit in commissione iurisdictionis, quia committens iurisdictionem limitat eam respectu temporis & loci, sicut ei placet, & tamen non est sic in praesenti, quia licet episcopus vellet, quod ordinatus habeat potestatem conficiendi solum per duos annos, vel in certa vrbe, habebit per totam vitam suam, & in quocumque loco fuerit.

Item secundo patet hoc ex alio fundamento, quia quodcumque datur aliquid per hominem, potest per hominem tolli, sicut in potestate iurisdictionis, quae datur a Papa, vel ab episcopo, siue detur cum praefinitione temporis, siue non, poterit eam tollere ille, qui dedit quodcumque voluerit, & postea ille qui prius habuerat iurisdictionem, manet sicut priuata persona, & non potest exercere aliquem actum iurisdictionis. Non est autem sic in potestate ordinis: nam episcopus, vel Papa non potest alicui sacerdoti auferre potestatem conficiendi, etiam si commiserit mille turpissima & grauissima. Et dato quod suspendat, aut deponat, aut degradet eum, semper manet ei potestas conficiendi, & si consecerit recte & complete facit, sicut si conficeret vnus sanctus sacerdos. Verum est tamē, quod peccat, quia contra prohibitionem ecclesiasticam agit.

Item tertio patet ex alio fundamento, quia tota ecclesia constituitur & asserit, quod in omnibus ordinibus conferatur character, & est character aliquid impressum in anima, ut dicunt. Manifestum est ergo, quod ista potestas non potest conferri, nisi ab eo, qui aliquid potest agere in animam, & tamē solus Deus attingit animam, homo autem solū operatur sensibiliter exterius circa corpus: ergo solus Deus dat illam potestatem, & sic ab ipso immediate datur.

Sed aliquis dicit, quod det istam potestatem principaliter: episcopi, autem ordinatores dent eam ministerialiter. Sed istud ridiculum est, & qui hoc dicunt non intelligunt seipos. Nam manifestum est generaliter, quod in omni actione, in qua interuenit instrumentum, vel aliquid ministeriale, quod instrumentum immediatius attingit id, in quo fit operatio quam agēs principaliter, ut in incidendo ligna gladio, & in scribendo per calamum. Nam gladius attingit ligna immediatius quā incidens calamus etiam immediatius attingit membranas quam scriptor. Si ergo potestatem ordinis Deus daret principaliter: necesse erat, quod ordinator immediatius attingeret animam ordinati quam Deus: nullo modo tamen eam attingere potest. ergo nullo modo ordinator attingit hic instrumentaliter. Sed est sic intelligendum, quod quando episcopus dicit illa verba, quae ab Ecclesia instituta sunt, & exercet circa ordinandum caeremonias ab Ecclesia inductas, Deus confert ipsi ordinando potestatem ordinis.

Alia fundamēta ad hoc possent induci, sed ista sufficient, quia sunt manifestissima. Ex quibus patet, quod potestas ordinis a Christo datur immediate, id est

id est ab eo solo non agente aliquid ad hoc ordinato-
re tanquam principale agens, nec tanquam infirm.

CAPITVLVM LXIII.

De potestate iurisdictionis in foro conscientie, & contentioso, an detur mediate a Christo, & immediate ab ordinatore, vel a committente potestatem. Vel an totaliter, et immediate detur a Christo, quomodo fiat hoc.

DE potestate autem iurisdictionis dicendum est, quod illa, per quam se habet homo habens illam ad subditos, qui sunt partes corporis Christi mystici. Et ista potestas est duplex, scilicet potestas iurisdictionis contentiosa, & potestas iurisdictionis fori conscientie. Prima est in excommunicando, & absolviendo ab excommunicatione, & audiendo, & diffiniendo in causis ecclesiasticis, & iubendo, & vetando generaliter in omnibus, quae concernunt statum ecclesiasticum quantum ad ea, quae manifesta sunt. Potestas fori conscientie in absolviendo a peccatis est. De ista utraque iurisdictionis potestate solet dici, quod confertur a Deo mediate, & ab ordinatore vel ab ecclesia immediate. Quia Deo conferatur manifestum est, quia tota iurisdictionis ecclesiastica, tam fori contentiosi quam conscientie venit fundamentaliter ex illo verbo quodcumque solueritis, &c. Matt. 16. & ex illo. Quodcumque solueritis, &c. Matt. 18. & ex illo, accipite Spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt. Io. 20. & ex similibus, de quibus super sedeo. Quae tamen ab ordinatore immediate accipiatur ista potestas, sicut communiter solet concedi, ego quoque in praesenti concedo, salvo tamen prauidicio veritatis. Quia veritas est, quod tam potestas ordinis quam potestas iurisdictionis datur immediate a Christo, sicut manifestissime apparet ex multis locis scripturae, & ex gestis Apostolorum, & dictis sanctorum doctorum. Ecclesia tamen ad tollendum perturbationem, & confusionem arctauit iurisdictionem istam, distinguendo subditos & districtus. Et quia hoc iustum est potuit illud ecclesia facere, & tenet. Ideo quando ordinator, vel ecclesia, aut quicumque praelatus dat alicui ordinato iurisdictionem contentiosam, aut in foro conscientie, nihil aliud est quam tollere prohibitionem, per quam ex lege ecclesiastica erant manus istius ligatae, licet competeret ei illa iurisdictionis simul cum ordine, & non soluit manus eius totaliter, sed solum quantum ad illam partem materiae, vel quantum ad illos subditos, quos sibi assignat. Est autem sensus huius, quia quando aliquis ordinatur in sacerdotem, ex conditione ordinis, & institutione Christi competit sibi potestas ordinis, de qua non est dubium, & competit sibi potestas iurisdictionis in foro conscientie super omnes fideles totius orbis, competit etiam potestas iurisdictionis contentiosae super totum orbem, quia potest excommunicare & absolueret. Ecclesia tamen ligauit ei manus per leges suas, quas iuste condidit quantum ad omnia ista.

Ideo mox, ut aliquis in sacerdotem promotus est, nec potest absolueret quemquam in foro penitentiae, nec excommunicare quemquam aut absolueret excommunicatum, quod est in foro contentioso. Cum autem ordinator vel aliquis praelatus ecclesiae committit ei, quod possit aliquid in aliquo foro istorum, illud potest, & non amplius. Et tunc ille dicitur concedere sibi potestatem, & tamen ad veritatem non est ei dare potestatem, quia illa ex ordine competeat, sed tollere arctationem & ligationem iustam manuum inductam per legem ecclesiasticam. Tollere dico ligationem manuum non simpliciter, sed quantum ad ali-

quid. scilicet quantum ad id, quod expresse venit in commissione facta. Probare autem praedictum est pulchrum, & sunt clarissima testimonia. Oportebat tamen nimis immorari, quia multa sunt fundamenta, nos tamen longius recessimus ab intentione nostra, quam volueramus. Ideo omissatur, quia fortassis alibi dicitur vtiliter. Et tamen quantum ad praesens non multum differt, an daretur potestas ista immediate a Deo, & tamen quod ligata esset per ecclesiam, vel quod detur mediate a Christo, & immediate ab ecclesia, scilicet ab ordinatoribus, & alijs praelatis.

CAPITVLVM LXIII.

Quod potestas iurisdictionis fori conscientie, & fori contentiosi, licet sint immediate a Christo, non sunt ita liberae, sicut potestas ordinis in executione. Et quod praelati ecclesiae non habent determinate potestatem praelatorum, & iudicium a lege Christi sed a legibus ecclesiasticis. Et quod non sunt executores legis Evangelicae, & sic non possunt punire omnes delinquentes contra Evangelium.

HIS ergo visis dicendum est respondendo ad dubium tactum. scilicet licet ambae potestates tam fori contentiosi quam conscientie competant ex lege Christi, non competunt, ita nude quod mox, ut quis fuerit ordinatus possit exercere illas indifferenter, sed sunt arctatae legibus ecclesiasticis, ideo ad hoc, quod aliquis possit exercere conscientie iurisdictionem: necesse est, quod ordinator vel aliquis praelatus ecclesiae limitet ei materiam, super quam possit. In foro autem contentiosae iurisdictionis adhuc magis manifestum est, quia iste est magis arctatus legibus ecclesiasticis. Ideo potestatem excoicandi, & excoicatos absoluedi accipiunt sacerdotes minores ab episcopis, vel competit eis ex lege ecclesiastica. scilicet ratione aliquarum dignitatum, quas habeant, quibus annexa est contentiosa iurisdictionis, siue competat de iure scripto, siue de consuetudine, quia totum est ius. Episcopi autem accipiunt potestatem, & iurisdictionem a Papa. Ipse autem Papa accipit potestatem immediate ab ipso Deo. Vel accipit eam a matre sua Ecclesia, cuius filius, & membrum est, in qua est plenitudo totius potestatis concessae sibi a Christo. Non dico, quod a Cardinalibus, vel ab electoribus, aut a consecratore accipiat, aut ab aliquo alio homine, aut a toto clero, vel a multis hominibus, sed a matre sua Ecclesia, quae maior est quam ipse, cum ipse sit filius eius, & membrum. Immorari autem his non conuenit, quia latissimus processus esset si de his omnibus agendum foret. Hoc posito dicendum, quod potestates istorum non sunt absolute, vel illimitatae, sed ligatae legibus, secundum quas potestatem acceperunt. Nam Ecclesia habet regulas, quas canones appellat, & conceduntur illas distinguuntur istae potestates, & conceduntur. Solus summus pontifex est supra leges humanas, qui omnia potest praeterquam in duobus casibus, quos excipit lex diuina.

Primus est, quod non agat in manifestum damnatum, vel decolorationem status Ecclesiae vniuersalis. Nam quantum ad hoc nihil potest. Sicut dicit Apostolus. 2. ad Corinthios. 13. quod data est nobis potestas non in destructionem, sed in constitutionem.

Secundus casus est, quod intentio Papae fundet se super veritatem. Nam si super falsitatem se fundet, nihil facit. Dicit Apostolus contra veritatem autem nihil possumus. secundo ad Corinthios. decimotertio capitulo. Omnes alij ministri Ecclesiae, sicut accipiunt potestatem per leges ecclesiasticas, ita habent limitatam iurisdictionem secundum illas leges, & tamen leges ecclesiasticas, quas canones appellamus, non tribuunt potestatem ad

ad iudicandum, vel ad puniendum omnia delicta, nec ad arctandum hominem ad actus omnium virtutum, sed certa delicta puniunt, scilicet, quae possunt venire in contentionem, de quibus iudicium publice agi potest. Quod ergo praelatus ecclesiae velit iurisdictionem suam contentiosam extendere ad omnia delicta, vel vitia quaecumque puniendum, & vetandum, illa excedet terminos potestatis, suae quia leges illae, per quas ipse est praelatus, & habet contentiosam iurisdictionem limitant potestatem eius ad certum modum, & si velit superexcedere, efficitur persona priuata, & non erit sibi parendum. Cum autem dicatur, quod isti sunt ministri Christi, & habent exequi legem eius. dicendum quod verum est, quod habent istud ministerium, sed non competit eis solum per legem Christi, sed magis determinate competit per canones ordinatos ab ecclesia, licet origo iurisdictionis veniat a lege Evangelica, & tamen per leges ecclesiasticas non constituitur iudices omnium delictorum, nec efficiuntur executores legis Evangelicae, sed solum ipsorum canonum ecclesiasticorum, per quos acceperunt iurisdictionem, ergo non licet eis ultra se extendere.

CAPITVLVM LXV.

Soli sacerdotes in quantum possunt in foro conscientie sunt executores legis Evangelicae secundum totam suam latitudinem, & ad istos pertinet punire omnia vitia, quae in lege Christi vetantur, & nullus alius quaecumque potestatis, aut sanctitatis hoc potest, & quare hoc fiat.

SE dicendum est, quod executores legis Evangelicae quantum ad suam totam latitudinem sunt illi, qui habent iurisdictionem fori conscientie, & ad illos pertinet vetare omnia vitia, & punire illa. Nam praelati ecclesiastici habentes contentiosam iurisdictionem, licet ex eo, quod sunt ecclesiastici, sint ministri Christi, tamen ex eo, quod contentiosam exercent iurisdictionem, solum se extendit potestas sua ad illa, quae in contentione venire possunt, ut demonstrat nomen iurisdictionis contentiosae, manifestum est quaedam, & multa genera peccatorum esse, quae in contentione venire non possunt cum per ea non turbetur status politicus, nec status ecclesiasticus, ideo illa alteri foro relinquenda sunt. Iste autem est forus conscientie. Et sic habentes forum conscientie vetant omnia vitia, & puniunt. Nam sacerdos in confessione mandat peccatori non solum abstinere a publicis, sed etiam ab occultis peccatis. Et non solum ab illis, quae aliquem laedunt, sed etiam ab illis, quae neminem tangunt. Et non solum a mortalibus, sed etiam a venialibus, & pro omnibus istis penam imponit, scilicet penitentiam arbitram. Et in isto foro punitur fornicatio simplex cum meretrice, nec toleratur villo modo, licet leges politice illam tolerant. Hic etiam pena imponitur pro praui cogitationibus etiam non existentibus in actu, licet lex humana dicat, prauae cogitationis nemo pena meretur, & sic de omnibus alijs vitijs quantumcumque paruis, etiam si in nullius nocumentum proueniant: etiam habentes iurisdictionem fori conscientie sunt, executores plenarij legis Evangelicae quantum ad totam suam latitudinem, & nulli alij hoc possunt quantumcumque potestatis iurisdictionis, & honoris, aut sanctitatis sint.

Ratio autem huius est, quia praesidentes iurisdictionis contentiosae, licet praesint personis mere ecclesiasticis, tamen praesunt eis quantum ad id, quod eas respicit mutuo, de quo inter eas contentio oriri potest. Sed de omni peccato non potest fieri quaestio, aut contentio, ut dictum est. Qui autem praesunt foro conscientie

tiae praesunt hominibus in relatione ad Deum. Nam confiteri non est introductum per aliquam pacem, vel bonum communitatis ecclesiasticae, aut saecularis, sed ex mandato Dei, ut puri efficiantur homines ad communicandum merita passionis Christi, & sic recipiantur in consortio Dei. Et tamen ad participandum merita passionis Christi, oportet hominem esse mundum, sicut Christus fuit mundus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Pe. 2. sed non est mundus, qui agit aliquid de his, quae Christus vetat, & iudicat esse digna punitione, ergo qui praesit iurisdictioni fori conscientie quantum ad omnia ista habet potestatem, cum dirigat homines in Deum, & ipse solus est executor plenarius legis Evangelicae.

CAPITVLVM LXV.

An lex Evangelica habeat solum in futuro executores, vel habeat hic. Et quod habeat hic principalem, & directum, & in futuro habeat executores subsidiarium.

ALIIQUI putauerunt, quod lex Evangelica non habeat in praesenti saeculo aliquem executores, sed in futuro, quia ibi punientur omnia delicta, hic autem multa impunita manent.

Dicendum, quod non est conuenienter dictum, quia tunc frustra esset posita si nullus esset hic executor eius, quia incideremus tunc in illud, quod dicit legislator, scilicet parum prodest iura condere, nisi sit, qui ea tueatur, & tamen non existente hic aliquo executore eius nemo haberet curam de illa, an compleretur, vel violaretur, quod esset eam facere penitus inutilem, ideo ponendus est hic aliquis executor.

Item patet, quod lex Evangelica pro isto saeculo posita est, & non pro futuro, quia in futuro non erit locus bonorum, vel malorum operum regulandorum a lege, sed erit locus felicitatis extremae, & miseriae, & recipiendi, quod hic egerimus. Hic ergo prodest obseruari Evangelicam legem, & non in futuro: ergo hic debet poni executor, & non in futuro, quia alias esset sicut si quis nollet iumento pabulum dare, & fame deficeret, & iam mortuo abundanter daret cibum.

Cum autem dicitur, quod in futuro saeculo est executor huius legis, quia ibi puniuntur omnia vitia, quae lex ista vetuit, dicendum quod ibi est executor quasi subsidiarius, & tamen principalis executor conueniens legi hic est. Nam hic est executor, qui incitat ad obseruationem legis Evangelicae promittendo largissima bona vitae aeternae, & ipsemet punit quaecumque errata contra istam legem imponendo penitentiam. Si autem aliquid hinc impunitum vadit, scilicet quia iste executor non imposuit sufficientem, & condignam penitentiam, nec penitens eam in se ipse exercuit, manet executor futuri saeculi, qui haec residua cremat in conflatorio purgatorij ignis, quousque tollatur vniuersa rubigo.

Si autem aliquod peccatum est, quod nullo modo per istum executores punitur in toto, nec in parte, in re, nec in proposito, sicut sunt peccata illorum, qui in mortalibus decedunt, manet executor futuri saeculi, qui vniuersa haec gehennalibus exuret flammis, nam quam tamen ad purum reducenda. Et sic ille executor est in defectum istius, scilicet, quia id, quod

hic non fuerit executioni traditum, ibi completur, si tamen hic plene omnia demandarentur executioni executor nullus ibi foret.

CAPITVLVM LXVII.

Quod iurisdictio fori conscientie est nobilior, & excellentior quam alia iurisdictio in tribus, & quomodo & quantum, & ad quid intelligitur, & omnes penitentia sunt arbitraria.

EX his apparet, quod illi, qui praesunt iurisdictioni fori conscientie habent nobiliorem iurisdictioem quam quicumque alij in multis.

Primo quia ipsi soli sunt executores, & iudices per legem Christi secundum totam suam latitudinem, & tamen magna dignitas est, quod quis sit executor, & iudex datus per legem Christi, quae in immensum excedit omnes alias leges.

Secundo excedit alios in latitudinem iurisdictiois, quia omnes aliae iurisdictiones sunt limitatae ad certa genera peccatorum, vel rerum. Forum autem conscientiae comprehendit quicquid cogitari, dici, aut fieri potest. Nam in quolibet istorum potest peccari, & ad quodlibet peccatum extenditur forum istud: immo, quod plus est, extenditur ad aliquid, quod nec dicitur, nec cogitur, nec fit, sed delicta omissionis, quia aliquando peccat homo per omissionem, scilicet omittendo facere, vel dicere aliquid, quod facturus, dicturus, aut cogitaturus erat, & de his etiam forum conscientiae iudicat. Tertio excedit istud forum alios, quia est minus strictus legi. Nam ceterae potestates iurisdictionales sunt coarctatae legibus, ita quod non licet iudici facere, quod voluerit, si imponere quamcunque poenam voluerit, vel remittere in totum, sed cogitur infligere poenam a lege taxatam, nisi sit talis, qui non sit subiectus legibus. In hoc autem foro potest iudex infligere quamcumque poenam voluerit iuxta arbitrium. Omnes namque poenae arbitrariae sunt. Hoc autem verum est quantum ad id, quod imponitur nomine poenae, scilicet autem quantum ad id, quod venit nomine satisfactionis, quod non est poena. Nam in illo non potest confessor taxare, vel moderari, si quantum incumbit satisfaciendum. Hoc autem dixisse placet propter quosdam simplices confessores, qui cum audiant ecclesiam constituisse omnes penitentias arbitrarias, putant quod de omni eo, quod in confessione venerit possint ipsi arbitrari, ideo si quis confiteatur, quod furatus fuerit mille, vel quod intulit alicui in damnum centum, iubet confitenti, quod det aliquam parvam elemosynam, vel quod faciat dici missas aliquot, & totum residuum remittit. Decipiunt tamen isti seipsos, & decipiunt confitentes, quia ecclesia dedit eis potestatem arbitrari super eo, quod est debitum Deo, non tamen super eo, quod est debitum proximo, quia alias sacramentum penitentiae esset medium ad patrandum grauissima furta, & per istum modum turbarentur omnia, & destrueretur res publica, si confessor posset peccatorem absolueret ab eo, quod mihi debitum est, & sic nulla esset maior iniquitas quam sacramentum penitentiae. Est ergo aduertendum, quod si quis furatur alteri mille, vel infert ei damnum in centum, est hic duplex offensa: una, quae fit Deo, contra cuius legem iste fecit furando, & pro ista debetur certa poena, quam potest confessor moderari ad arbitrium. Alia offensa fit ei, cui ablata sunt centum, vel mille furrim, aut cui damnum irrogatum est, & circa istam nihil potest sacerdos taxare, vel moderari, sed cogitur iubere illi, quod reddat tantum quantum damnum intulit, & non solum quantum valet res furto sublata, sed etiam damna, & interesse, si talis res erat, cuius absentia tempore intermedio damna afferret Domino.

CAPITVLVM LXVIII.

Quod concilium generale est congregatio excellentior omnibus congregationibus, & omnibus personis publicis, vel priuatis, & quae sunt excellentiae suae super omnes congregationes, & quod illud solum representat sufficienter ecclesiam vniuersalem.

OMNIBVS his incidenter pertransactis, redeamus ad id, vnde longe digressi fuimus, scilicet quod ecclesia Christi est valde benedicta, melius quam status veteris testamenti, licet nunc non sint prophetae, nec aliqui modi consulendi dominum, sicut tunc, sed nunc omnia dubia, quae euenire possunt circa fidem determinantur per ecclesiam, scilicet per generalem synodum legitime congregatam, quae non potest errare in his, quae fidei sunt, & gerit sufficienter vicem ecclesiae totius vniuersalis, & illam representat. Et hoc patet, quia nulla persona singularis, vel publica quantacunque dignitatis, vel sanctitatis potest sufficienter representare ecclesiam vniuersalem, & conditionem eius habere. Nulla etiam alia congregatio, vel multitudo quantumcunque grauis ecclesiasticorum, vel secularium potest representare ecclesiam vniuersalem, quia quilibet alia praeter istam potest errare. Vnde omnes maiores nostri in ecclesia nulli congregationi indubitam fidem dederunt, nisi isti.

Et hoc apparet in aliquibus, quibus vtitur synodus generalis quibus nulla alia congregatio, vel multitudo vtitur. Nam dicitur congregata in Spiritu sancto. Sic patet ex superscriptione literarum, quae vtitur quilibet synodus generalis, & incipit, scilicet sacrosancta synodus generalis in Spiritu sancto legitime congregata generale concilium faciens, ecclesiam vniuersalem representans. Item, quod maius est, in definitionibus, quas facit synodus generalis asserit cooperari sibi Spiritu sancto, sicut in illa famosa synodo generalis ecclesiae primitiuae, in qua interfuerunt Apostoli. Nam diffiniendo, dixerunt. Placuit Spiritu sancto, & nobis congregatis in vnum &c. Actuum 15. & tamen nullus iudex quantacunque sanctitatis, & nulla multitudo in diffiniendo aliquid dicit, placuit Spiritu sancto, & nobis. Et sic apparet istam esse dignissimam omnium, quae representare possit vniuersalem ecclesiam. Et quia ubicunque Spiritu sanctus interuenit non potest esse error, non potest ecclesia vniuersalis errare, si sacra synodus generalis eam representans, quae Spiritu sancto regitur in definitionibus, quas facit in fide. Et ob hoc recte sacrum Concilium est in fide magister omnium catholicorum, & etiam Papae, & declaratur ei quid tenere debeat, & illi obligantur sequi eius definitionem.

CAPITVLVM LXIX.

Quod Concilium generale non potest errare in moribus, & quod omnes tenentur obedire eius decretis, licet decreta sua quantum ad mores sunt mutabilia, & dispensabilia, & quod supremum tribunal ecclesiae constituit Christus in concilio generali, etiam supra Papam.

Sicut autem alma mater ecclesia, scilicet synodus generalis non potest errare in moribus, ita non potest errare in moribus, quia mores sunt de necessarijs ad salutem aeternam, ideo in omnibus definitionibus suis factis circa mores sibi indubitanter adherendum est tantquam non potenti errare. Hoc tamen non tollit quin aliqua ordinationes factae per concilium super moribus, & praecipue in caeremonialibus possint postea mutari.

Ecclesia vniuersalis representari potest per generalem synodum.

Concilium generale orbis habet debitas, & potest imponere quodlibet qui debent.

mutari per illud, vel aliud concilium, quia in diuersis temporibus variatur qualitas legum, & ille, quae prius fuerant bonae, tractu temporis esse nociuae incipiunt. Et tamen quando mutatae fuerunt istae leges per istam synodum, vel per aliam, non arguitur eas fuisse malas a principio, & errare ecclesiam, sed fuerunt bonae, quando datae sunt, & postea tractu temporis incipiunt non esse bonae, de quo supra magis dictum est.

In talibus etiam constitutionibus, licet Papa possit dispensare, cum sit caput ministeriale ecclesiae, vel membrum eius praecipuum, potissime cum tales constitutiones non habeant causam semper manendi, non est inconueniens, nec negamus, dum tamen hoc non faciat contra prohibitionem expressam generalis concilij, quia tunc manifestum est auctoritatem ecclesiae esse maiorem eius auctoritate, qui membrum est illius, cum illa non possit errare, nec in fide, nec in rebus, ille autem in vtroque errare potest, & sepe reperitur est, quod summi pontifices in vtroque errauerint.

Ob hoc autem Christus constituit supremum tribunal in ecclesia in sacro concilio, etiam supra Papam. Et non solum in pertinentibus ad fidem, sed etiam quantum ad actiones, quae omnia patent manifestissime ex illo verbo Domini Matth. 18. c. si peccauerit in te frater tuus, corripue eum inter te, & ipsum solum. quod si te non audierit, dic ecclesiae, & si non audierit ecclesiam, sit tibi quasi ethnicus, & publicanus.

CAPITVLVM LXX.

Quomodo ex illa auctoritate Christi, scilicet si peccauerit in te frater tuus, eliciuntur quatuor dicta de auctoritate concilij supra Papam, & quod non potest ubi accipi ecclesia pro iudice particulari, nec pro ecclesia vniuersali, quae est vniuersitas Christianorum dispersorum, sed necessario accipitur pro concilio generali.

EX hac auctoritate quatuor probantur. Primum quod Christus loquitur hic de generali concilio. Secundum, quod posuit Christus vltimum tribunal Ecclesiae in sacro generali concilio, ita quod post eum non sit ad aliquem recurrendum.

Tertium, quod etiam concilium sit supra Papam, & quod super statu Papae possit adiri generale concilium. Quartum, quod non solum sit hoc in pertinentibus ad fidem, de quibus nemo dubitat concilium generale excedere Papam, sed etiam in pertinentibus ad actiones morales, de quibus aliqui interdum dubitant.

Primum, scilicet loquitur hic Christus de generali concilio probatur, quia Christus dixit, quod si peccator non audierit correctionem coram testibus, quod diceretur ecclesiastico, sed non conuenit, quia beatus Petrus, qui erat Papa remittitur hic ad ecclesiam, cum dicat hic Christus dic ecclesiae, nullus tamen iudex est supra Papam: ergo non potest accipi pro iudice, sed debet accipi pro ecclesia. Et necesse est, quod accipiat pro ecclesia vniuersali, quia alias non poneretur in ea vltimum tribunal, sicut Christus hic constituit, quia adhuc maneret recursus ad vniuersalem ecclesiam, quae mater est omnium ecclesiarum. Hoc dato, vel accipietur pro vniuersali ecclesia congregata, vel pro dispersa, non vniuersitas Christianorum dispersa per orbem: ergo debet accipi pro ecclesia vniuersali congregata, quae est sacra synodus generalis legitime congregata. Quod autem non possit accipi pro ecclesia dispersa, quae est Christianorum vniuersitas, patet dupliciter. Primo quia Christus remisit hic Petrum ad eccle-

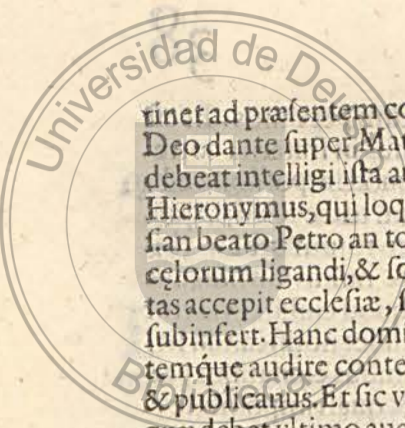
siam ad denunciandum ei delictum peccantis. Et est forma, quam nos tenere debemus in fraterna correctione. manifestum est tamen, quod impossibile est, quod aliquis denunciaret peccatum toti ecclesiae, quia tunc oportebit, quod discurreret per totum orbem ubique sunt aliqui Christiani, & nullus Christianus maneret, cui non notificaret, quod cuiuslibet videtur impossibile. Et non solum si cuiuslibet notificandum sit, sed etiam si notificandum sit omnibus ciuitatibus particularibus esset difficillimum, & quasi impossibile. Christus autem nihil tale mandaret, cum ipse dixerit. Iugum meum suauis est, & onus meum leue.

Secundo patet, quia Christus dixit hic, quod si ecclesiam non audierit, sit tibi quasi ethnicus, & publicanus, ex quo apparet, quod illa ecclesia cui mandatur denunciare delictum est talis, quae potest aliquid dicere peccanti, in quo ipse eam debeat audire. Ecclesia tamen vniuersalis prout est vniuersitas Christianorum non potest per seipsam aliquid dicere, aut facere, cum sit quaedam vniuersitas multorum Christianorum dispersorum per totum orbem, qui nunquam conueniunt, nec conuenire, aut concurrere possunt in aliquem vnum actum, ideo nullus actus est, qui posset dici factus esse ab vniuersali ecclesia isto modo accipiendo. Necesse est ergo accipi de sacro concilio generali, quod vocatur ecclesia vniuersalis per sufficientem representationem. Et istud potest mandare delinquenti, quod se emendet, & imponere ei poenam salutarem, & si non se emendauerit habendus est tanquam publicanus. Concilio enim generali bene coepetunt actus. Nam definitiones in fide, & moribus nomine sacri concilij fiunt, & concilium diffinit in causis, & audit illas, & excoecat, & absoluit, & facit omnes actus iurisdictiois, licet alias isti actus videantur esse suppositorum, quia non sunt suppositorum, ut singulorum, sed ut eis resultat quaedam vna communitas, vel quoddam corpus iuris, quod vocatur vniuersitas, & ratione istius resultationis competit eis, quod non coepetret eis omnibus, etiam si essent congregati non sub hoc nomine, nec titulo.

CAPITVLVM LXXI.

Secundum dictum ex eadem auctoritate, si peccauerit scilicet, quod Christus posuit supremum tribunal Ecclesiae in concilio generali, & quod post illud non sit ad aliud recurrendum.

SECUNDO viderat, quod Christus posuit in generali concilio supremum tribunal ecclesiae, & quod post illud non sit ad aliquem recurrendum. Hoc patet, quia cum aliquis peccat, primo ille, qui nouit peccatum debet eum admonere inter se, & illum solum, & si sic non vult emendari, debet adhibere postea duos, vel tres testes, & coram ipsis debet rursus admonere peccantem. Et si sic non emendetur, debet dicere ecclesiae, id est generali concilio, & postea non ponitur aliquis, cui debeat denunciari, etiam si non audierit ille ecclesiam. Sed dicitur, si non audierit ecclesiam sit tibi, quasi ethnicus, & publicanus, & non ponitur aliquid aliud remedium. Si tamen esset adhuc aliud tribunal, ad quod posset recurri, non diceretur, quod peccator habendus esset tanquam ethnicus, & publicanus, quousque denunciaretur peccatum coram illo tribunali, & ibi increpitus non audiret. Ecclesia ergo ista vniuersalis, id est concilium generale est vltimum tribunal, ad quod in ecclesia recurri debet, aut potest. An ergo in omni correctione fraterna, quando peccator non audit, deueniendum sit per media usque ad generale concilium, & an in correctione illa debent teneri alia intermedia, quae Christus hic non expressit, non pertinet.

rinet ad presentem considerationem. Dicitur forte Deo dante super Mattheum suo loco. Quod autem sic debeat intelligi ista auctoritas, testis est nobis beatus Hieronymus, qui loquens de clauibus, cui tradite sint, san beato Petro an tori ecclesie, ait. Has clauis regni celorum ligandi, & soluendi non vnus homo, sed vnitas accepit ecclesie, s. vnitas ecclesie vniuersalis. Et subinfert. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque audire contempserit, sit tibi quasi ethnicus, & publicanus. Et sic vult, qd ecclesia vniuersalis sit ista, qua debet vltimo audiri in correctione fraterna, cum vocet eam vnitatem ecclesie. Quod non competit, nisi ecclesie vniuersali. Et quia corrigere, & corripere potest, necesse est, qd non sit ipsa vniuersitas Christianorum dispersa, sed multitudo congregata, s. generalis concilij, cui competit corrigere, & corripere quemlibet fidelem, & quilibet teneatur ei obedire, intantum, qd qui non audierit habendus sit, vt paganus, & extra legem Christi.

CAPITVLVM LXXII.

Textum dictum ex eadem auctoritate si peccauerit, quod concilium generale sit super omnes homines etiam supra Papam, & quod in tangentibus statum Papae possit recurri ad concilium generale, & quod beatus Petrus Papa concessit se minorem concilio generali.

Auctor i Matth. c. 16. ait Papae esse supremum Ecclesie.

TERTIUM erat, qd concilium generale sit etiam supra Papam, & qd in tangentibus statum Papae possit adiri concilium generale, & in hoc sunt rursus duae particulae. Prima est, qd concilium sit supra Papam. Secunda est, qd possit adiri concilium in tangentibus Papam, s. qd aliquis possit accusare Papam, vel denunciare de eo coram generali concilio. Prima patet ex ordine litterarum hic. Nam ille, qui quiescit nunc a Christo, & cui Christus respondit, fuit beatus Petrus. Nam ipse quaesierat quoties remittendum erat homini peccanti in nos, & postquam Christus respondit sibi ad hoc, dixit sibi. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te, & eum solum &c. & postea subdit, qd si illos non audierit dic ecclesie. Et sic remittit Petrum ad denunciandum crimen peccatoris ecclesie. Ex quo patet, qd superior est illa ecclesia, ad quam Petrus remittitur qua ipse Petrus. Quia in iudiciis semper fit recursus de inferiori ad superiorem. Et si Petrus esset maior quam ecclesia, vel saltim aequalis ei non remitteretur ad eam, sed iusticeret, qd constaret sibi de delicto, & puniret illud. Nam iudex superior nunquam litigat coram inferiore, nec appellatur a superiore ad inferiorem, sed e contrario: ergo ecclesia illa, s. concilium generale supra Petrum erat, qui erat Papa. Bene autem concessit Petrus in actibus suis, & ostendit, qd concilium generale esset maior eo, quia ipse subibat mandata generalis concilij. Etiam increpitus obiecit sibi auctoritate sacri concilij generalis tacuit. Primum patet, quia Apostoli, & seniores, qui erant congregati in Ierusalem, & faciebant generale concilium: audientes, qd Samaria recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem. Ecce patet, qd concilium putabat sibi licere mandare, quod velle istis duobus Apostolis, & quibuscunq; alijs. Et ipsi non restiterunt, sed mox suscepto mandato congregationis iuerunt illuc. Sic patet Actuum 8. Secundum patet, qd quoniam Petrus subtrahat se a gentibus, & non madducabat cum eis de cibis cibibus, sed cepit obseruare legalia propter quosdam, qui venerant a Iacobo, & erat de circuncisione, & per hanc simulationem scandalizarentur gentes, putantes, qd etiam tenerentur obseruare legalia, Paulus increpuit Petrum dicens, qd non ambularet ad veritatem sa-

cri Euangelij, id est determinationis facte in concilio, cui erat obediendum, sicut in Euangelio, nam in Euangelio Christi nihil dicebatur de obseruando, vel non obseruando legalia, confestim quippe Petrus tacuit, & non ridit ad increpationem Pauli, quis enim dure increpauit. In quo apparet, qd Paulus credebatur Petrum obligatum ad obseruandum determinata per Concilium generale, quia alias non iuste eum increpasset. Etiam Petrus credebatur se subditum concilij determinationi, & statuto, quia alias respondisset Paulo increpanti eum, & non concessisset per taciturnitatem se peccasse, & sic apparet, qd Petrus credebatur se inferiorem concilio.

CAPITVLVM LXXIII.

An possit euitari potestas, & auctoritas concilij generalis supra Papam ex eo, quod quando Christus dixit Petro, si peccauerit in te &c. non erat Petrus Papa sed persona priuata, & quod non, sed necesse sit intelligi pro tempore quo Petrus erat Papa.

SECVNDA particula huius tertij dicti erat, qd in tangentibus statum Papae potest generale concilium adiri per viam denunciationis, aut accusationis, s. qd aliquis potest denunciare Papam peccatum coram concilio generali, vel accusare eum de crimine. Et hoc patet ex predicta auctoritate sumpta per primum. Nam supra probabamus, qd Papa remittitur ad concilium generale denunciando peccatum alicuius, s. quia beatus Petrus, qui erat Papa, & remittebatur ad ecclesiam. Nunc autem dicimus, qd si Papa peccauerit, & aliquis cognouerit peccatum eius, qd potest denunciare illud in Concilio. Quod patet, quia sicut ista lex data est in persona Petri, eo qd ipso interrogante data est, ita & ad ceteros Christianos pertinebat, sicut nunc tenet tota ecclesia, & est manifestum, quia alias fuisset ista lex personalis, quae comprehenderet solum Petrum, & duraret solum tempore suo, Christus tamen non dedit leges personales, nec locales, nec temporales, sed omnino generales duraturas ad omne tempus, comprehendentes omnem sexum aetatem, & statum hominum ratione vterentium. Et hoc est vnum, in quo differt legislatio Christi a veteri testamento, & ab omnibus alijs legislatio-nibus. Quia nulla fuit vnquam legislatio ita generalis sine particularitate, & limitatione aliqua. Necesse est ergo extendi illam legem ad omnes homines, & tunc stabit, qd quicumque Christianus videat fratrem suum in se peccantem possit eum corrigere hoc modo, Papa tamen est frater cuiuscunq; Christiani. Nam Christus dixit Mat. 22. nolite vocare vobis patrem super terram, omnes enim vos fratres estis. Et sepe et iura volunt Papam comprehendere sub hac appellatione fratris, licet per honorem, & reuerentiam status alijs nominibus eum conuenerimus appellare. Non tamen tollunt haec eum esse fratrem nostrum, & non patrem, cum ipse adhuc sit super terram quando Papa est, & nemo super terram pater vocandus est, sed omnes, qui in terra sunt, fratres sunt. Est ergo Papa frater cuiuscunq; Christiani, & sic includitur in hac lege, si quis viderit fratrem suum errantem in se, id est peccantem. Et tunc poterit quilibet vti contra eum hac correctione, & nouissime denunciare ecclesiam si se non correxerit denunciato crimine coram testibus, & sic statu Papa. Verum est, qd glossatores, & doctores iuris canonici volunt, qd Papa non possit denunciari, nisi de illo crimine, de quo potest accusari, & per quo potest poni, quia alias esset frustratoria denunciatio. Sed de hoc non curo ad propositum nostrum, quia satis est, qd ipsi concedunt calum esse, in quo Papa denunciari possit, s. in omnibus, in quibus potest accusari. Et dant doctores iuris canonici, & signatim lo glossator decretorum vnam regulam, quia quicumq; reperitur, qd Papa potest accusari, vel iudicari, vel deponi intelligitur est,

est, necesse tamen habet concedere, qd Petrus fuerit aliquo tempore Papa post Christi mortem, cum ipse ponatur primus Vicarius, & successor Christi, ista tamen lex de correctione fraterna, quae data fuit omnibus in persona Petri, necesse erat, qd competere Petro post mortem Christi quicumque occurreret sibi frater, qui peccaret in ipsum, & lex non esset data pro certo tempore, sed ad aeternum quandiu nouum testamentum duraret: ergo Petrus existens Papa ad ecclesiam aliqui iturus erat pro correctione fraterna. Et accipitur ecclesia pro concilio, vt supra probatum est: ergo Papa ad concilium generale remittitur, & concilium generale est superius.

CAPITVLVM LXXIII.

Quod crimina Papae possunt denunciari in concilio generali, & ibi possit accusari de eis.

SECVNDA particula huius tertij dicti erat, qd in tangentibus statum Papae potest generale concilium adiri per viam denunciationis, aut accusationis, s. qd aliquis potest denunciare Papam peccatum coram concilio generali, vel accusare eum de crimine. Et hoc patet ex predicta auctoritate sumpta per primum. Nam supra probabamus, qd Papa remittitur ad concilium generale denunciando peccatum alicuius, s. quia beatus Petrus, qui erat Papa, & remittebatur ad ecclesiam. Nunc autem dicimus, qd si Papa peccauerit, & aliquis cognouerit peccatum eius, qd potest denunciare illud in Concilio. Quod patet, quia sicut ista lex data est in persona Petri, eo qd ipso interrogante data est, ita & ad ceteros Christianos pertinebat, sicut nunc tenet tota ecclesia, & est manifestum, quia alias fuisset ista lex personalis, quae comprehenderet solum Petrum, & duraret solum tempore suo, Christus tamen non dedit leges personales, nec locales, nec temporales, sed omnino generales duraturas ad omne tempus, comprehendentes omnem sexum aetatem, & statum hominum ratione vterentium. Et hoc est vnum, in quo differt legislatio Christi a veteri testamento, & ab omnibus alijs legislatio-nibus. Quia nulla fuit vnquam legislatio ita generalis sine particularitate, & limitatione aliqua. Necesse est ergo extendi illam legem ad omnes homines, & tunc stabit, qd quicumque Christianus videat fratrem suum in se peccantem possit eum corrigere hoc modo, Papa tamen est frater cuiuscunq; Christiani. Nam Christus dixit Mat. 22. nolite vocare vobis patrem super terram, omnes enim vos fratres estis. Et sepe et iura volunt Papam comprehendere sub hac appellatione fratris, licet per honorem, & reuerentiam status alijs nominibus eum conuenerimus appellare. Non tamen tollunt haec eum esse fratrem nostrum, & non patrem, cum ipse adhuc sit super terram quando Papa est, & nemo super terram pater vocandus est, sed omnes, qui in terra sunt, fratres sunt. Est ergo Papa frater cuiuscunq; Christiani, & sic includitur in hac lege, si quis viderit fratrem suum errantem in se, id est peccantem. Et tunc poterit quilibet vti contra eum hac correctione, & nouissime denunciare ecclesiam si se non correxerit denunciato crimine coram testibus, & sic statu Papa. Verum est, qd glossatores, & doctores iuris canonici volunt, qd Papa non possit denunciari, nisi de illo crimine, de quo potest accusari, & per quo potest poni, quia alias esset frustratoria denunciatio. Sed de hoc non curo ad propositum nostrum, quia satis est, qd ipsi concedunt calum esse, in quo Papa denunciari possit, s. in omnibus, in quibus potest accusari. Et dant doctores iuris canonici, & signatim lo glossator decretorum vnam regulam, quia quicumq; reperitur, qd Papa potest accusari, vel iudicari, vel deponi intelligitur est,

per generale concilium. Et sic ista est ecclesia, ad quam recurritur in factis Papae. Ad hoc quasi innumerabiles sunt auctoritates Hieronymi, Augustini, Gregorii, & summorum pontificum, & decreta, & auctoritates. Sed in presenti non est intentio nostra colligere materiam istam, vel summam eam, quia istud esset longissimum, sed solum incidentaliter declarare illam auctoritatem. Si peccauerit in te frater tuus &c.

CAPITVLVM LXXV.

Quartum dictum ex illa auctoritate. Si peccauerit scilicet, quod non solum de pertinentibus ad fidem concilium iudicat Papam sed etiam in pertinentibus ad mores, & crimina.

QUARTVM dictum, quod eliciebatur ex hac auctoritate, si peccauerit &c. erat, qd non solum in pertinentibus ad fidem concilium videtur de statu Papae, sed etiam in pertinentibus ad actiones. Nam quicumque aliqui declarant Papam subiectum esse ecclesiae vniuersali matri suae: cuius vicem plene tenet sacrum generale Concilium, aliqui non solum Deum, sed solum hominem fauere volentes pontificibus quasi constitutis eos Deos impeccabiles, dicunt verum esse in his, quae fidei sunt Papam subiectum esse Concilio, quia de hoc expresse continetur in c. si Papa 10 di. qd pro causa fidei Papa accusari, & deponi posset, pro alijs autem delictis dicunt eum soli diuino arbitrio relictum, & neminem mortalium, nec etiam concilium generale posse iudicare, sicut videtur ipsum c. si Papa dicere, & quaedam alia iura. Et non aduertunt ad istam auctoritatem Domini, quae maior est quibuscunq; Epistolis summorum pontificum, ex qua necesse est accipi Papam subiectum fore iudicio concilij generalis, non solum in pertinentibus ad fidem, sed etiam in tangentibus actiones. Quia ista lege de correctione fraterna Christus subiecit beatum Petrum ecclesiae, quae est concilium generale, vt supra declaratum est, & tamen lex de correctione non solum habet locum in peccato heresis, sed etiam in omnibus alijs, sicut tota ecclesia obseruat. Item ex forma verborum Christi magis apparet, qd intellegatur de peccatis actionum quam fidei, quia dicitur si peccauerit in te, id est contra te, & iste est sensus verissimus, vt patet ex contextu littere. Nam querebat ibi Petrus quoties remittendum esset proximo, si peccaret in eum, an vsque ad septies, & Christus dixit, qd non solum vsque ad septies, sed etiam vique ad septuagies septies. Et sic referendum est hoc ad ea, de quibus ibi agitur, & illa sunt peccata actionum, quae sunt in damnum proximi. Item patet, quia si ista regula solum intelligeretur de peccatis heresis, non dimisisset Christus aliquem modum, per quem corrigeremus fratres peccantes, & delinquentes in actionibus, quod esset inconueniens, cum plus homines peccent circa actiones, quam circa fidem, quia circa fidem est solum vnus peccatum, s. haeresis, vel infidelitas. Et circa actiones sunt infiniti modi peccandi, sicut dicit Arist. 2. Ethic. c. adhuc autem sicut Pythagorici dicunt peccare infiniti, id est infinitis modis contingit peccare in actione, quia de fide nec Pythagorici, nec Arist. loquitur. Etiam quia magis inclinatur homines ad peccandum circa actiones quam circa fidem, quia circa actiones est aliquid delectabile, quod ad peccandum trahat, & terribile, quod a bono distrahat, & ad peccandum inducat. Circa fidem autem non est aliquid delectabile, vel triste attrahens, vel distrahens, sed solus error, ideo rarius in hoc homines peccant. Sapiens tamen legislator magis aduertit ad ea, in quibus pluries, & facilius homines peccant, & in illis ponit leges, Christus ergo magis poneret legem de actione corrigenda quam de fide: ergo non solum intelligitur de correctione in peccato

Regula qua dat Christus de correctione fraterni, quo intelligenda.

peccato haresis, sed magis in alijs peccatis actionum. Item patet, quia non solum intelligi oportet potius ista lex de peccatis actionum quam de peccatis fidei...

CAPITVLVM LXXVI.

Quod Christus dimisit in ecclesia vnum supremum tribunal, quod non potest errare s. concilium, ad quod in omnibus dubijs tam in fide quam actionum recurrendum est...

APPARET ergo inducitur ex omnibus predictis, & precipue ex fundamentis Euangelicis Christi...

stum reliquisse in ecclesia vnum tribunal supremum, quod de omni homine habeat iudicare, & istud est sacrum concilium generale ecclesiam vniuersalem matrem nostram sufficienter representans...

CAPITVLVM LXXVII.

In quo finita digressione respondetur rationi tertia principali. Et hic de negatiua facti, an possit probari, & quid sit probatio directa, & de negatiua limitata, & illimitata.

NON respondendum ad argumentum, & dicendum, quod in presenti non potest dici, quod ista veritas, de qua agitur, si Christus mortuus fuit tali die...

Cocilio generale est speciale.

negatiua facti non potest probari directe: potest tamen probari indirecte, & sic aliquo modo probari potest. Hoc patet ex illo loco iuris, vnde sumptum est verbum. Nam ibi dicitur: negatiua factum per rerum naturam...

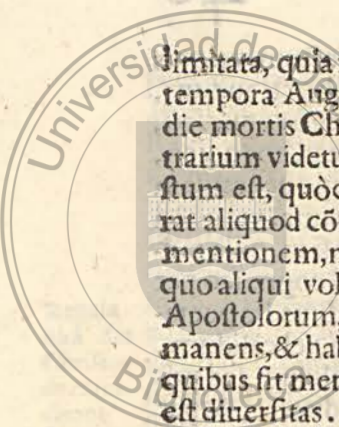
citurnitatem, non quod taciturnitas sit obiectum, vel pars obiecti auditus, sed quia est priuatio obiecti auditus. Vnde sicut, aliquo loquente coram me, ego cognosco, quod ille loquitur, ita si, me presente, taceat, cognosco...

CAPITVLVM LXXVIII.

Quod ista negatiua, Ecclesia non diffiniuit de die mortis Christi est valde limitata & potest faciliter probari. Et ibi de quatuor concilijs Apostolorum, vel de quatuor sessionibus eiusdem concilij. Et quanta fides danda sit concilijs prouincialibus.

AD propositum dicendum, quod ista negatiua facti, si Ecclesia nunquam determinauit istam propositionem de morte Christi, est multum limitata, quia est limitata respectu subiecti, & quodammodo respectu loci...

Negatiua facti in determinata nullo modo potest probari.

limitata, quia non debet probari, nisi quod vsque ad tempora Augustini ecclesia non determinauerat de die mortis Christi, cum ad eius auctoritatem, que contrarium videtur sperere, respondendum sit. Et manifestum est, quod vsque ad tempora Augustini non fuerat aliquod concilium generale, de quo ecclesia faciat mentionem, nisi concilium generale Apostolorum, de quo aliqui volunt, quod fuerunt quatuor concilia Apostolorum, & alij, quod fuerit vnum semper actu manens, & habuit quatuor actiones, vel sessiones, de quibus fit mentio in actibus Apostolorum, in quo non est diuersitas.

Prima sessio patet Actuum 1. vbi congregatis Apostolis, & multitudine elegerunt Mathiam Apostolum loco Iudae.

Secunda actio, vel concilium est Actuum 6. vbi Apostoli conuocauerunt multitudinem, & elegerunt Stephanum, & alios sex in diaconos, vel ministros distributionis quotidianae mensarum.

Tertia actio, vel concilium famosissimum est Actuum 15. vbi Apostoli, & seniores, & ecclesia diffinierunt non cogi conuersos de gentilitate ad legalia.

Quartum concilium, vel actio est Actuum 21. vbi iniunctum fuit Paulo, quod obseruaret ritum purificationis, & ibi dicitur, quod fratres ei mandauerunt, si alij fratres de ecclesia, qui poterant ei mandare tanquam ecclesia membro suo. In his concilijs non determinatum fuit aliquid de morte Christi de die, nec de anno, quia nihil tale constat ex actibus illorum conciliorum. Item patet efficacius, quod illo tempore nihil tale determinaretur, cum esset notissimum, & nemo esset, qui ignoraret, quia ista concilia fuerunt pauco tempore post mortem Christi, & omnes isti, qui stabant in concilijs fuerunt in Ierusalem, vel in regione die mortis Christi, ita quod notorie illis constiterat de die mortis eius.

Post ista autem concilia Apostolorum facta in Ierusalem nullum fuit concilium generale in ecclesia vsque ad concilium Nicenum, quod fuit tempore Constantini imperatoris, vt patet primo libro historie tripartite. Et ibi declaratur, quomodo ante tempora Constantini propter timorem persecutionis magna, quae feruebat in ecclesia, episcopi de diuersis locis non audebant conuenire in vnum, vt synodos celebraret, sed primam synodum generale, s. Nicenam feruor Constantini principis excitauit. Augustinus autem pauco tempore post mortem Constantini fuit, cum fuerit conuersus ad fidem, cum esset annorum triginta, & imperabat tunc Theodosius senior, & erat episcopus Mediolanen. Ambrosius. Vnde si concordentur, primo vt patet ex historia tripartita, & ex libro Ecclesiasticae historie, quam scripsit Rufinus Graecus, & compleuit Hieronymus, non reperientur aliqua concilia fuisse ante beatum Augustinum, nisi Nicenam, & Sardinensem, quorum actiones completissima manent vsque hodie in multis locis, & non inueniuntur in eis aliquid tale determinatum: immo nec de talibus facta mentio, quia in illis duobus concilijs solum fuit laboratum ad extirpationem quarundam haeresum pro tempore insurgentium. Concilia vero prouincialia, & episcoporum multa fuerunt tam ante Constantinum quam post, & ante Augustinum, in quibus diuersa determinata sunt. Sed de illis non est nobis sermo, quia illa nec sunt ecclesia vniuersalis, nec illam plene, & conuenienter representant, ideo possunt errare, & actiones eorum sepe corriguntur, & subsunt iudicio concilij generalis, & etiam iudicio Papae, ideo quidquid in illis sit non facit nobis multam fidem.

Et in hoc multi decipiuntur loquentes de potestate summi pontificis in comparatione ad alia concilia

generalia. Nam reperitur multa concilia, quorum actiones per Romanos pontifices repudiate sunt, & iustissime reprobatae, ex quo arguunt Papam posse iudicare super concilium generale, & danare, & reprobare quae ibi approbata fuerint. Et non aduertunt, quod illa erant concilia prouincialia, vel patriarchalia, aut episcopalia. Nam si fuissent generalia non se intronississet summus pontifex iudicare super his, quae a patribus iudicata fuissent: non ergo fuit per aliquod concilium generale determinatum ante tempora Augustini, quod esset determinatio ecclesiae.

CAPITVLVM LXXIX.

In quo declaratur, quod licet non reperitur ab ecclesia diffinitum de die mortis Christi, quia tamen ecclesia hoc tenet, an sufficiat, & ibi bona regula circa talia, quae vniuersaliter tenentur ab Ecclesia. Et ponitur responsio ad auctoritatem Augustini.

Sed adhuc dicit aliquis, quod licet non inueniatur determinatum, quia tamen ecclesia hoc tenet, credendum est, quod aliquando hoc determinauerit in aliquo Concilio, vel saltem ab Apostolis illud susceperit. Et sic est regula, quod quando aliquid obseruatur in ecclesia vniuersaliter, dato quod non inueniatur illud scriptum, scilicet vnde habuerit ortum, nec constat de ratione eius, credendum est, quod Apostoli illud tradiderunt suis successoribus, & ecclesia illud postea sic obseruauerit.

Fundatur ista ratio in capitulo cum Martha extra de cele. mis. vbi cum quaeratur a summo pontifice quis in forma consecrationis corporis Christi apposuerit illam dictionem: enim cum non ponatur in forma, quae traditur a Christo per Euangelistas. Respondetur ibi, quod licet non reperitur scripta origo, quia tamen ecclesia vniuersalis obseruat, credendum est, quod ab Apostolis introductum sit, & ab eis vniuersa ecclesia conformiter acceperit. Ita ergo quantum ad omnia alia, quae tenet vniuersalis ecclesia, licet nesciatur origo, credendum est. Ita poterat ergo esse quantum ad hoc. Dicendum, quod argumentum peccat in fundamento: supponit enim falsum. Nam quoniam ecclesia vniuersalis aliquid vniuersaliter obseruat concedimus istam regulam, & tamen istam determinationem, vel assertionem de die mortis Christi, quae fuerit 8. Calendas Aprilis, non tenet ecclesia vniuersalis, nec obseruat, ideo non oportet concedi hoc introductum esse ab Apostolis. Ad id tamen autem Augustini patrum traditio, & ecclesiae auctoritas hoc tenet, dicendum quod veritas est hic, quod tempore plures de doctoribus, & patribus ecclesiae hoc tenebant, & ecclesiae atque plebes subiectae illis temporibus tenebant, & obseruabant istud, & ita ipse secutus eorum positionem tenuit, & tamen non prouenit ista assertio ad hoc, quod teneret illam tota ecclesia determinata, ideo non potest nobis ingeri tanquam determinatio ecclesiae, cum in nullo generali concilio hoc definitum est, nec potest obijci, vt assertio totius vniuersalis ecclesiae cum ad totam ecclesiam vniuersalem non pertinuerit. Quod patet quia si ista propositio per tineret ad communem assertionem ecclesiae, cum ista sit de his, quae credenda sunt, & non de his, quae agenda, si semel ecclesia vniuersalis illam tenuisset, sententia per illam teneret, & tamen hodie non tenent hanc omnes ecclesiae, cum videamus quotidie multos eius ca hoc dubitare, & affectuose quaerere, si qua die cuius mensis Christus mortuus sit. Si tamen esset assertio ecclesiae vniuersalis, non verteretur in dubium, sed omnes assentirent illi concorditer.

Et magis est inimicus Christi, & contra fidem eius qui negaret istum solum quam, qui negaret omnia Evangelia, & totum nouum, & vetus testamentum, quia si iste articulus maneat illa omnia restaurarentur etiam si perirent in fide alicuius, & tamen si iste articulus percat nihil valet Euangelium, nec nouum, & vetus testamentum. Sicut in omnibus scientijs demonstratio peius est in vno principio errare quam errare circa omnes conclusiones. Nam qui errat circa conclusiones, dum tamen teneat veritatem principij, per necessariam argumentationem potest reduci ad veritatem omnium conclusionum, & tamen si errat circa vnum principium peribunt omnes conclusiones, quia non apparebit vnde sequantur.

Pro hoc articulo de auctoritate ecclesiae, scilicet, quod non possit errare cuilibet Christiano pugnandum est vsque ad sanguinem plusquam pro omnibus bonis, & pro vita, quia in hoc stat totum bonum, & salus nostra, regnum caelorum, & vita aeterna.

Veneramus ergo tantum ecclesiam vniuersalem, quod non solum in eis, quae sunt fidei directe, sed etiam in illis, quae aliquo modo sunt accessoria ad fidem dicemus illam non posse errare determinando. Pertinentia ad fidem directe sunt, vt quod Christus natus fuerit ex virgine, & quod pro nobis mortuus fuerit.

CAPITVLVM LXXX.

An liceat dici, quod ecclesia potuerit errare, etiam si diffiniret de die mortis Christi, cum non pertinet hoc directe ad fidem, & quae sunt pertinentia directe ad fidem, & quae sunt accessoria, & multa de auctoritate ecclesiae. Et quod magis est inimicus Christi qui dicit ecclesiam posse errare, quam qui negat omnia Euangelia.

VIDAM autem aliter putauerunt respondendum ad istam rationem, dicentes, quod etiam si ecclesia vniuersalis, id est Concilium generale determinasset Christum mortuum fuisse 25. Martij, siue octauo Calendas Aprilis, non erat tenenda ista determinatio tanquam necessaria, sed poterat ecclesia errare circa hoc, cum ista propositio non sit de pertinentibus ad fidem, nec de moribus pertinentibus necessarijs ad salutem, sed est circa accidentia particularia, in quibus ecclesia ignorat sepe, & potest errare, sicut potest concilium generale iudicare contra aliquem innocentem, vel excommunicare eum per ignorantiam veritatis. De quo supra magis fuit declaratum.

Sed hoc ego non concedo, primo quia in presenti non astringimur ad hoc, cum super ista propositione de qua agitur, nullum Concilium determinasse reperitur.

Secundo quia multum cederet in dedecus Ecclesiae, & diminutione auctoritatis eius, & debilitaret aliquo modo fidem si circa hoc Ecclesia determinans errare potuisset, quia tunc erit dicendum, quod potuisset errare circa diem natalis Domini, & circa quasdam alias assignationes temporum, quae sunt annexae rebus pertinentibus ad fidem, quod est inconuenienter dictum. Nam licet nullum inconueniens esset ex parte rerum determinatarum, quia siue Christus natus sit, 25. die Decembris, siue natus sit in Augusto, dum tamen nobis mortuus fuerit, nihil refert, debilitaret tamen istud nimis ecclesiae auctoritatem, quia sicut eam, in hoc errare posse diceremus, ita etiam diceremus posse errare in multis alijs, quae nobis tradidit. Et tamen nullus est articulus magis necessarius quam quod ecclesia vniuersalis non possit errare in fide, & moribus, quia ex isto dependent omnes alij, sicut supra declaratum.

Et magis est inimicus Christi, & contra fidem eius qui negaret istum solum quam, qui negaret omnia Evangelia, & totum nouum, & vetus testamentum, quia si iste articulus maneat illa omnia restaurarentur etiam si perirent in fide alicuius, & tamen si iste articulus percat nihil valet Euangelium, nec nouum, & vetus testamentum. Sicut in omnibus scientijs demonstratio peius est in vno principio errare quam errare circa omnes conclusiones. Nam qui errat circa conclusiones, dum tamen teneat veritatem principij, per necessariam argumentationem potest reduci ad veritatem omnium conclusionum, & tamen si errat circa vnum principium peribunt omnes conclusiones, quia non apparebit vnde sequantur.

Pro hoc articulo de auctoritate ecclesiae, scilicet, quod non possit errare cuilibet Christiano pugnandum est vsque ad sanguinem plusquam pro omnibus bonis, & pro vita, quia in hoc stat totum bonum, & salus nostra, regnum caelorum, & vita aeterna.

Veneramus ergo tantum ecclesiam vniuersalem, quod non solum in eis, quae sunt fidei directe, sed etiam in illis, quae aliquo modo sunt accessoria ad fidem dicemus illam non posse errare determinando. Pertinentia ad fidem directe sunt, vt quod Christus natus fuerit ex virgine, & quod pro nobis mortuus fuerit.

rit. Quod autem natus sit die 25. decembris, vel mortuus fuerit tertia die Aprilis, vel alio tempore non pertinent directe ad fidem, quia dato quod sic non esset nihil periret de statu fidelium, & de perfectione legis nostrae, nec diminueretur aliquid de illo bono, quod expectamus.

Et tamen si ecclesia vniuersalis determinauerit, quae die, & cuius mensis Christus natus fuerit, & quae die, & cuius mensis mortuus fuerit, dico adhaerendum esse illi necessario tanquam non potenti etiam circa hoc errare.

Cum autem obijciebatur, quod ecclesia vniuersalis aliquando diffiniendo errat, sicut quando iudicat de aliquo, vel excommunicat eum in casibus datis, concedendum quod ecclesia vniuersalis in particularibus accidentibus, quae non sunt directe pertinentia ad fidem, nec accessoria ad illa, quae pertinent ad fidem potest errare diffiniendo, & sic sunt accidentia ista, de quibus litigatur inter proximos, & sunt foralia. circa illa tamen, quae sunt directe fidei, & accessoria ad pertinentia ad fidem, licet sint accidentia particularia, vniuersalis ecclesia non potest errare. Quod enim Christus natus sit, & mortuus, & quod Apostoli praedicauerunt per orbem accidentia particularia sunt, quia tamen directe ad fidem pertinent non potest ecclesia errare in his. Quod autem Christus natus sit tali die, vel mortuus sit tali die, & tali mense, & quod apostoli in talibus prouincijs praedicauerint, & sub talibus iudicijs mortui fuerint, sunt de accessorijs ad pertinentia ad fidem, ideo si ecclesia vniuersalis circa talia determinauerit assentiendum est ei necessario, nec potest in eis errare. Quod autem talis homo, qui in iudicio accusatur fecit tale delictum, vel non fecit, non est de pertinentibus ad fidem, nec de accessorijs ad pertinentia ad fidem. Ideo quod in talibus possit ecclesia vniuersalis errare circumuenta per falsos testes non est inconueniens, nec diminuit auctoritatem eius circa ea, quae nobis tradidit tam in fide quam in moribus necessarijs ad salutem.

Ideo non obstante tali errore firmiter tenemus, quod ex dono Christi ecclesia mater nostra non possit errare circa fidem, nec circa mores in necessarijs ad salutem. Et sic determinata ab ea recipimus cum omnimoda reuerentia tanquam certissima, ac si a Christo domino nostro dicta forent, & ita ipse illa accipi vult & nimis in hoc eum honoramus. scilicet quia propter fidem, quam de bonitate eius, & certitudine verborum suorum habemus, credimus ecclesiae, cui ipse promissit sempiternam assistentiam Matth. 28. Et sic apparet responsio ad istam rationem.

CAPITVLVM LXXXI.

In quo respondetur ad quartam rationem principalem de approbatione librorum Augustini. & inducit multas rationes evidentes ad probandum, quod cum ecclesia approbat aliquem librum, non facit, quod detur fides ei necessario, velut si contenta in eo fuissent determinationes ecclesiae.

QUARTA ratio erat, quia dicebatur, quod Augustinus dixerat Christum mortuum fuisse 8. calendas Aprilis, & tamen ecclesia approbavit libros beati Augustini, ergo necesse est eis adhibere fidem.

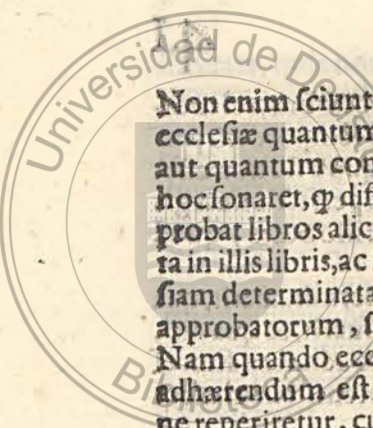
Respondendum, quod libri Beati Augustini sunt approbati per ecclesiam, sicut libri multorum aliorum quos Gelasius Papa confirmauit, vt patet in illo. c. sancta Romana. in Decretis distinct. 15. & tamen ob hoc non sequitur, quod quidquid Augustinus dixerit, tenendum sit tanquam verum necessario ob hoc quod Augustinus dixerit.

August. qd iur.

Concilia generalia duo fuerunt ante beatum Augustinum, Nicenam.

CAPIT.

Alph. Tost. Pars I. L. Defensorij.

Non enim sciunt isti arguentes quid sit approbatio ecclesie quantum ad aliquos libros: nec quid efficiat aut quantum conferat. Si enim approbatio ecclesie hoc sonaret, quod diffinitio eius, scilicet quod quando approbat libros alicuius auctoris ita haberentur contenta in illis libris, ac si omnia, & singula essent per ecclesiam determinata, iam tanta esset auctoritas librorum approbatorum, sicut auctoritas sacri canonis Biblie. Nam quando ecclesia aliquid determinat in fide, ita adherendum est illi propositioni ac si in sacro canone reperiretur, cum dicamus ecclesiam in illa determinatione non potuisse errare. Si igitur ecclesia approbans libros alicuius censeatur hoc agere, scilicet quod omnia ibi contenta approbat tanquam sint diffinitiones sue, iam non licebit de eis plus dubitare quam de assertionibus ecclesie circa fidem, sed ecclesie diffinitiones circa fidem æquiparantur canonis sacro, immo euangelij, ut patet per Grego. in registro. & habetur in Decretis dist. 15. c. sicut sancti Euangelij. ubi asserit se ita suscipere quatuor generalia concilia sicut sancti euangelij quatuor libros, ergo libri approbati per ecclesiam æquiparantur canonis, quod falsum est, & satis apparet incontentiens.

Item patet hoc, quia hoc stante, quando aliqui libri per ecclesiam approbati sunt, diceremus quod contenta in quolibet illorum sunt ita vera, quod non potest esse falsum, nec licet de illis dubitari, quo dato sequeretur, quod vnus liber approbatus non esset maioris auctoritatis aut firmitatis quam alius, cum in nullo illorum possit esse error. Et tamen hoc falsum, quia libri multorum doctorum sunt approbati, ut patet in allegato decreto Gelasij Papæ, & tamen non sunt omnes illi eiusdem, vel æqualis auctoritatis. Sed quod dā veneramus in magna auctoritate, ut Augustinum Hieronymum, Ambrosium, & Gregorium, alios vero quosdam ibi nominatos in pauca reputatione, & quasi ignotos tenemus.

Item patet quia inter ceteros libros ibi ab ecclesia approbatos nominatur liber chronicorum Pauli Orosij, qui multum ibi commendatur, & tamen manifestum est, quod nemo satis peritus audeat confidenter asserere, quod omnia tradita, & scripta ibi per Paulum Orosium sint ita vera, quod nullo modo liceat de illis dubitari, sicut de determinatis ab ecclesia. Quia Paulus Orosius scripsit purè historiam & comprehendit multa, & potissime de temporibus antiquissimis, de quibus tam pauca fides est apud historiographos propter nimiam antiquitatem, quod vix quis adhibet illis fidem. Quod ergo ecclesia alligaret ex necessitate iudicium nostrum ad credendum singula horum tanquam essent determinationes sue, non est satis tutum dicere, nec credo quod peritus vir asserat. Item Paulus Orosius aliquando circa eandem rem allegat varios auctores, qui eam variè, & contrarie referunt, & ipse nescit cui illorum fidem adhibeat, quomodo ergo ecclesia per approbationem suam faciet necessaria ea, quæ suo auctori erant dubia, & inter se contraria sunt, quorum necesse est alterum esse falsum, & ambo possunt esse falsa secundum legem contrariorum, & subcontrariorum, vel disperatorum. Absurdum ergo est dici talia esse per ecclesie approbationem facta necessaria, ita ut necessario illa credere debeamus, sicut determinationem ecclesie.

Item patet hoc esse falsum ex quadam distinctione, quam facit summus pontifex circa auctoritatem sanctorum doctorum, ut Augustini, Ambrosij, Hieronymi, & aliorum, & formatur sic ratio. scilicet quando aliquis liber seu aliqua opera alicuius doctoris approbantur per ecclesiam, omnia illa opera, & partes operis sortiuntur æqualem auctoritatem ex confirmatio-

ne, vel approbatione ecclesie, tamen ecclesia non specialiter approbet vnā partem libri, vel operis, sed totum librum, vel omnia opera, si ergo per approbationem ecclesie hoc conferretur, quod ipsa opera deberent teneri iam ut firmiter vera, sicut determinationes ecclesie, cum non possit esse maior auctoritas alicuius scripturæ quam ut non possit dubitari de eius veritate, dicemus quod omnes partes istorum operum approbatorum per ecclesiam erant simpliciter æquales & eiusdem auctoritatis cum de nullius partis earum veritate dubitari possit. Hoc tamen falsum est quia libri approbati non sunt eiusdem auctoritatis in singulis suis partibus, quia in decretis di. 20. c. de libellis & commentariis distinguit summus pontifex, & etiā ibi Gratianus circa auctoritatem sanctorum doctorum. Et dicit, quod ubi isti dixerunt aliquid, quod pertinet ad fidei declarationem, & sacræ scripturæ explanationem, magis credendum est sacris doctoribus, quam summis pontificibus. ubi autē dixerunt aliquid, quod pertinet ad diffinitiones causarum scripta summorum pontificum præferuntur scriptis sanctorum doctorum quantumcunque sancti sint.

Item ex eodem fundamento arguitur sic, ubi opera sanctorum doctorum, vel aliorum exponentium sacram scripturam procedunt ex solo acumine ingenij, & ex peritia, & exercitatione scripturæ, & non tantum ad materiā, in qua requiratur auctoritas, vel potestas, sicut est in expositionibus sacræ scripturæ, præferantur doctores, & expositores summis pontificibus. Vbi autem tangitur materia pertinet ad litigium & potestatem non æquantur scripta eorum scriptis summorum pontificum.

Ex quo apparet, quod plus profuit scriptis eorum proprium ingenium quam approbatio ecclesie, & tamē nullum proprium humanum ingenium est tante certitudinis, quod errare non possit, nec tantæ auctoritatis, quod ei manifestissima ratione assentiri debeat, vel credi, quod ita sit, quia illud asserit, sicut dicit Aug. & habetur in decretis d. 9. c. ego solus. Sed de quolibet creditur, quod errare possit, ergo cum maxima fides scriptorum istorum doctorum sanctorum sit propter eorum ingenij, & peritiā sacræ scripturæ, ut colligitur in Decretis 20. d. c. de libellis, & commentariis pariter cum dictis Gratiani ibi, & glosa. nullum ingenium quantumcunque sit, est tantæ auctoritatis, quin illud credatur posse errare & errasse, sequitur quod ecclesia per suam approbationem non contulit scriptis suis, quod non esset de eis dubitandum, sed quod necessario illis assentiretur. Et sic libri approbati per ecclesiam non habentur sicut determinationes factæ ab ecclesia.

Sed aliquis dicet, quod isti Doctores quantumcunque essent altissimi ingenij poterat errare, ecclesia tamen postea approbans eorum opera ostendit quod nullo modo errauerunt, & quod debet eis adhiberi fides necessaria. Sed non stat, quia tunc omnia dicta ab eis in quacunque materia essent firmissima propter auctoritatem ecclesie, & non præferret Papa auctoritatem suam operibus eorum, in quibus non attenditur eorum ingenium, sicut nec illis, in quibus procedunt ex solo ingenio & peritia, sed falsum est, ut probatum est sup.

Item si ecclesia scriptorum alicuius doctoris constitueret dicta sua irrefragabilia. quod contradicere eis non posset, nec de eis liceret vllatenus dubitari, sicut nec licet dubitari de ecclesie determinationibus, nec esse erat, quod ecclesia prius videret omnia illius doctoris, & diligenter discerneret de singulis dictis eius ad iudicandum si lateret in eis aliquis error, sicut fit in concilijs generalibus, qui representant ecclesiam uniuersalem, & nomine eius loquuntur, & diffiniunt, quia quicquid diffinitum est maxime si ad fidem pertinet diligentissime per con-

gregationem vñ, & permittitur quibuscunque obijcere, ut sic videatur veritas antequam diffiniatur. Et cum sit tanta patrum numerositas, & tam periti viri ex omnibus partibus mundi, etiam si res solo humano ingenio ageretur difficile erat errare, quanto magis cum Spiritus sanctus dirigat actiones synodales?

Si autem ecclesia approbaret opera alicuius, non discussis sic diligenter singulis particulis eius, constitueret se in magno periculo, quia posset fortassis apparere postea aliquid, quod falsum esset, & illud eret ecclesie auctoritas, & firmitas. In approbandis tamen libris quorumcunque ecclesia nunquam tenuit istud modum, quod synodaliter congregata de singulis propositionibus eius, & particulis disputando diligenter diffiniret, quia isto modo non fuisset facta approbatio vnus de libris August. in ducentis annis etiam ecclesia semper actu congregata, cum videamus, quod in omnibus concilijs generalibus tam in eis, quæ nostri temporis sunt quam in eis, quæ nostra non vidit ætas, super paruis & paucis articulis magnorum temporum contentiones, & discussiones fuerunt ante determinationes. Quanto magis, quia tot sunt libri August. ut in mille annis hoc modo plena non fieret discussio & diffinitio: quid de libris Hieronymi, Ambrosij, & Gregorij, & reliquis, quos approbauit ecclesia, de quibus in illa decretali Gelasij Papæ in Decret. di. 15. cap. sancta Romana. Nam etiam a Christi morte vsque huc semper actu sedisset de his agendo non expleuisset retento modo suo, quem tener, & tenuit semper in diffinitionibus suis.

Item, & potissime, quia quidam libri sunt, de quorum doctorum veritate nullo modo poterat constare ecclesie etiam si per multos annos disputaret, & discutere, sicut est de libro Chronicorum Pauli Orosij qui inter ceteros ab Ecclesia approbatus & laudatus nimium est, ut patet in allegata decretali Gelasij Papæ. Nam ille totus est de gestis temporum, & potissime de antiquissimis, de quibus ipse non collegit fidem, nisi ex dictis precedentium chronographorum, quos interdem allegat, cum ipse non interfuerit omnibus illis, de quibus agit. Ecclesia etiam non poterat cognoscere veritatem dictorum istorum, nisi adhibendo fidem antiquis chronographis, quorum plerisque errare constat, quia in eodem facto inter se dissentiunt, ergo non posset ecclesia tenere istum modum in approbatione libri Orosij, & aliorum historicorum, & tamen ille, & alij similes approbati sunt, ergo ecclesia non tenuit modum suum in approbatione illorum, ita, ut constaret ei, quod vera erant omnia, quæ approbabat.

Item ecclesia approbat aliquos libros, quos nunquam vidit, siue per ecclesiam accipias Papam approbantem, siue verius concilium generale, cui magis nomen ecclesie competit, & rectius conuenit approbatio librorum. Nam omnes libri, & opuscula Augustini approbata sunt, ut patet in prædicta decretali Gelasij. Et opera August. tot sunt, quot nunquam alicui ocularum. c. de his, qui multa opuscula ediderunt.

Etiā omnia opera Origenis approbantur præter ea, quæ Hieronymus condēnat, & tamen tot libros fecit Origenes, ut in nullo loco inueniantur. Nam Hieronymus refert se habuisse in libraria sua septem milia librorum de libris, quos confecit Origenes, ut ait Isidorus, ut supra. non ergo potuit vnquam occurrere, vel saltem non est verisimile, quod omnia ista occurrerent ad hoc, ut discerneretur de eis per ecclesiam, quando approbarentur.

Item patet quod intenditur, quia idem facit ecclesia, quando reprobat aliquos libros, & quando appro-

bat alio; licet contrario modo, & tamen quando eodem demnat, & reprobat aliquos libros tanquam erroneos non reprobat singillarim quolibet dicta eorum, ita ut in eis nihil relinquatur, quod non sit reprobatum, quia tunc necesse erat reprobari aliquas veritates catholicas, cum nullus liber sit, qui tot errores continet, quin inter illos aliquod verum habeat, & tamen ecclesia nunquam verum condemnat, ergo non reprobat singulas partes libri, quando condemnat aliquem librum, ita quando approbat aliquem librum non approbat singulas partes eius, & sic libri approbati ab ecclesia non sunt sicut diffinitiones eius.

Item patet hoc fortissime, & euidentissime, scilicet si ecclesia approbando aliqua opera faceret, quod deberet eis fides adhiberi, ita ut non liceret dubitari de fide, & veritate illorum, sequeretur quod ecclesia assereret contradictoria pro eodem tempore esse vera, & esse tenenda; sed hoc est impossibile, ergo non sic ecclesia approbat. Probatur hoc, quia ecclesia approbavit omnia opera Aug. & beati Hieronymi, & tamen isti duo contradicunt interdum sibi directe, & formaliter in multis locis. Patet hoc primo quantum ad fidem scriptorum. 70. interpretum, quia vult Aug. quod debeat dari. 70. interpretibus fides necessaria innuēs, quod spiritu sancto dictante transcripserunt quilibet eorum, quod ostendit, scilicet quia cum essent 70. fuerunt singuli per singulas cellas in Alexandria a rege Ptolemeo positi, singulique singulas translationes fecerunt, quæ cum postea legerentur inuentum est omnes esse concordantes, ita ut nulla a ceteris nec in vna littera aut apice discordaret. Quod satis ostenditur esse opus Spiritus sancti. De his Augustinus. secundo libro, de doctrina Christiana. Hieronymus autem e contrario illos non fuisse propheticè scribentes, aut Spiritu sancto spāliter dirigere, sed per solam peritiā legis, & verborum copiam in vtroque. scilicet Hebræo, & Græco idiomate. Vnde grauitè inuehit hic Hieronymus quod Augustinus declarat, dicens. Nescio quis primus auctor. 70. cellulas, quæ vulgo sine auctore iactantur, suo mendacio construxerit, & ibi quasi irridens dicit, quod non est dicendum. 70. interpretes spiritu prophético afflatos scripsisse, nisi pariter dicamus, quod Cicero Oeconomicum xenophontis spiritu rhetorico afflatus transfulerit. De hoc ipse Hieronymus in prologo secundo super Genesim, qui incipit, Desiderij mei.

Discordant etiam Hieronymus, & Aug. super obseruationibus legalibus, quo tempore cessauerunt, & contradicunt sibi manifeste, ita ut vnus dicat alteri, tu dicis sic, & ego dico sic, immo interdum ibi Hieronymus Augustinum heretica dicere asserit, ut patet in Epistolis suis, quas sibi mutuo scribebant, quæ in multis locis habentur. Et satis refert Bonaventura istam discordiam in scripto suo supra quartum sententiarum. Discordant etiā super origine animæ, de qua ambo satis disputant, ut patet etiam ex eisdem epistolis.

Ecce ergo cum isti duo sancti doctores interdum contradictoria formaliter, interdum verò contraria sentiant, necesse est, aut vnum eorum errare, aut ambos secundum legem contradictoriorum, & contrariorum. Ecclesia tamen approbat opera istorum amborum, necesse est ergo, quod aut ipsa asseruerit contradictoria esse vera circa fidem, quod est impossibile cum non solum iam erraret in fide, sed, & manifeste conuinceretur inspiens, quod nec excogitandum, nec audiendum est, aut non approbauerit opera istorum, ita ut assereret omnia contenta in illis esse vera, sed aliquid aliud approbando fecit.

CAPITVLVM LXXXII.

Quod quando ecclesia approbat opera alicuius doctoris, non approbat omnia contenta in illis, nec asserit omnia illa esse vera immo nec vnam propositionem. Et ponuntur septem cause, quare ecclesia nunquam approbat sic opera alicuius doctoris, quod dicat debere assentiri illis necessario tanquam de finitionibus suis.

DICENDUM ergo, quod quando ecclesia approbat opera alicuius doctoris non approbat singillatim omnia dicta in illis operibus immo quod plus est nullum dictum approbatur, nec per hoc obligat nos ad credendum illa necessario esse vera, nec etiam asserit illa esse vera, quia ad hoc oportet, quod ecclesia discuteret singula dicta illorum librorum, vt videret an continerent veritatem, & tamen ecclesia nunquam hoc fecit circa scripta alicuius doctoris propter multa.

Primo quia non posset sufficere in finitis difficultatibus, & sumptibus, & oportet manere longissimis temporibus. Nam si in determinationibus tam paucorum articulorum ecclesia synodaliter congregata sedit tam longis temporibus, & vix poterat deducere ad fidem determinationes istas, quam magis si in magnis libris Aug. & Hieronymi, & aliorum sanctorum, qui approbati sunt, vbi tanguntur interdum inextricabiles dubitates insistendum esset circa singula dicta, & propositiones ipsorum librorum. Nunquam enim in his esset finis.

Secundo non facit ecclesia hoc propter suam certitudinem, & auctoritatem inamittendam. Nam ecclesia vniuersalis, congregata synodaliter non potest errare maxime in fide, vt supra probatum est. Si autem ecclesia tot libros approbaret efficiendo singula, quae in eis sunt necessaria, ita vt in eis non posset dubitari, nec contradici illis, poneret auctoritatem suam in periculo, quia multi dubitarent omnia, quae in illis continebantur erant vera, potissimum cum auctores eorum aliqua retractassent, & dubitando de hoc, periret auctoritas ecclesiae. Nam cum ecclesia diffinisset illa esse vera, & necessario illis fore assentiendum, qui eumque dubitaret, an aliquis de ibi contentis esset verum, crederet ecclesiam potuisse errare in diffiniendo de illis. Quia si crederet ecclesiam non posse errare, non dubitaret de determinatis ab ea: & sic ecclesia perderet auctoritatem suam, & tamen ecclesia maxime laborare debet pro ista auctoritate, quia, vt supra declaratum est, inter omnes articulos fidei nullus est maioris necessitatis, quam iste de ecclesia catholica, i. vniuersali quod non possit errare, quia isto stante, omnes alij articuli stant, & hoc pereunte vel infirmato, caeteri pereunt. Cum autem ecclesia pauca diffiniat, asserens illa necessario tenenda, vt suas diffinitiones, non est periculum dubitationis auctoritatis, quia circa paucissima, & quae ecclesia cum tanta maturitate, & temporis longitudine diffinit nemini rationabiliter occurrere potest dubium de errore, nam vt supra dictum est, etiam si res synodalis solum humanitas ageretur, non assisente specialiter Spiritu sancto, cum sit ibi tanta copia patrum, & peritissimorum virorum in omni disciplina collectorum de omni parte orbis & antequam quidquam diffiniatur, tot discussiones fiunt, & in tanto tempore, difficile erat, quod talis congregatio erraret. Ideo sic se habentibus rebus non erit homini durum credere, quod ecclesia vniuersalis non potest errare, nec erit occasio homini ad dubitandum an ecclesia erret in his, quae determinat.

Tertio facit hoc ecclesia, quia quodammodo vi-

Fdetur iniustum, quod alicuius doctoris, de quo non constat, quod locutus est per Spiritum sanctum, ecclesia sic approbaret opera, ita quod haberentur vt diffinitiones factae ab ea. Nam hoc dato essent talia opera eiusdem auctoritatis, cum libris sacri canonici, de quibus nulli licet dubitare, an verum contineant, sed credere debent omnes, quod scriptores librorum istorum errare aut mentiri non potuerunt, quia Spiritu sancto dictante loquebantur. Caeteri autem scriptores non locuti sunt propheticè (spiritu sancto specialiter dictante singula, quae ipsi dixerunt. Vel si forte aliquis est, qui dictante Spiritu sancto scriberet, non constat. Et ideo habetur ac si puro humano ingenio scripsisset. Non est ergo iustum equare in auctoritate istos illis. Sic facit Aug. in epistola supra nominata, quae habetur in Decretis dist. 9. c. ego solus. vbi solus libris, qui canonici nominantur, id est qui ponuntur in canone Biblię hanc auctoritatem ad reuerentiā exhibet, vt nullum illorum scriptorem credat errasse, aut errare potuisse. Caeteros vero ita legit quantacunque sanctitate & ingenio polleant, quod non ideo credit aliquid sic esse, quia illi sic esse dixerunt. Ita ergo fecit ecclesia, quod voluit his inaequalem dare auctoritatem, & tamen si approbando doctrinam quorundam faceret per illam approbationem, quod doctrina ipsa haberetur, vt determinatione ecclesie, sortiretur tales libri, vel opera equaliter auctoritatem cum libris canonicis, ideo non approbavit nec approbat hoc modo vnumquam cuiusquam viri scripta quantumcunque ille doctissimus, aut sanctissimus sit.

Quarto fit hoc, & est vna de praecipuis causis, quia est nocuum valde & ecclesie utilitati, & crementis contrarium approbationes tales fieri. Nam quando aliquid tale est, non licet aliquid dubitare de illo aliquid nec inquirere quomodo sit verum, an contrarium cui nec inquirere quomodo sit verum, an contrarium summum rationabilius, & verius sit, sed simpliciter assentire tanquam determinationi, & apostolice fidei. Hoc autem captiuat ingenia virorum, & tollit incrementa profectus maioris, cum non liceat eis exercitare, & maiora inquirere. Et hoc modo doctrina fidei, & monumenta eius contra infideles modicum pullulant, vt pote si a principio primitiue ecclesie doctrina Origenis, vel alterius magni doctoris fuisset talia modo approbata, non licuisset Hieronymo, nec Augustino, nec alijs posteris circa ea, quae ille retigisset aliquid scrutari. Sic est nec Aug. contra Hieronymum nec contra Ambrosium, & alios. Nam si non permissa fuisset libertas adinuicem repugnandi, & veriora inquirendi, non staret tertia pars operum Hieronymi, Ambrosij, Augustini, & caeterorum praedecessorum, qui doctrinis suis illustrauerunt ecclesiam.

Sic autem est circa moderna tempora. Nam & manus domini non est nunc abbreviata, vt donare non possit coetaneos artis florentissima ingenia, sicut & quotidie dat, & vsque ad finem seculi daturus est, in quibus ampliatur fama & honor almae matris ecclesiae, & Christianae religionis super omnes homines aliud sentientes.

Nam non solum hostes Christiani nominis se iam fide, & miraculis confundi vident, quod praeforum ecclesia abundantissimum tenuit, sed & iam ipsa ratione, & magnitudine disciplinae, quae in ecclesia Christi, ipso donante introducta est. Ita vt sicut olim ecclesia Christi fide, & miraculis ipsam solidantibus, atque fundantibus floruit, ita & nunc sapientia fulget, quae ipsam ampliat, declarat, munit, & exornat.

Erat autem sapientia, quae per exercitiū sacrae scripturae acquiritur nimium necessaria, sicut B. Petrus mandauit

Uterat in prima canonica. c. 3. scilicet. Estote parati ad satisfaciendum omni posceti rationem de ea fide & spe, quae in vobis est. Istud autem non potest fieri sine exercitio in studio sacrae scripturae, & aliarum disciplinarum naturaliter coherentium & vtilium, cum non simus iam Apostoli, quibus mandatum erat non cogitare quomodo, aut quid responderent quando interrogarentur coram regibus, Matth. 20. & Luc. 21.

Et ob hoc Beatus Paulus, qui Apostolus domini erat, & Spiritum sanctum susceperat abundantissimè admonerat Timotheum, vt lectioni, & orationi vacaret, quae cum sit omni Christiano utilis, est tamen maximè necessaria ecclesiasticis viris, iuxta illud Mala. secundo. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent de ore eius.

Et qui non vacat lectioni, & sapientie non est dignus honore sacerdotali. Et si illud susceperit, dignè repellitur, & cadit ab eo, sicut dominus dixit, quia tu repulisti sapientiam, ego quoque abieci te, ne sacerdotio fungaris mihi: Osee. quarto. Hanc sapientiam magnam & ingenia florentissima virorum ecclesiasticorum, quae Deus in ecclesia sua donaturus erat circa declaratione fidei & ampliationis religionis Christianae praedixerat Spiritus sanctus per Daniele. 12. c. Iste autem Daniel claudet librum tuum, & signa sermone tuos, quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit sapientia. praedixit etiam Beatus Ioannes de studio istorum virorum ecclesiasticorum & occupatione in declaratione sacrae scripturae, inueniens, quod multi libri valde super hoc scribendi erant, vt patet Ioan. vigesimoprimo. in fine, scilicet multa & alia fecit Iesus, quae si per singula scribantur, arbitror mundum capere non posse eos, qui scribendi sunt, libros. Haec autem omnia impediret ecclesia, si aliquorum doctorum opera approbaret modo praedicto, cum iam non liceret dubitari, nec inquiri vltiora quantum ad ea, quae ibi forent diffinita, ideo non approbavit cuiusquam opera sic, sed quantumcunque sit quis sanctissimus, & altissimi ingenij, permittit ecclesiae quibusque scholasticis viris de singulis ab eis dictis disputare, & maiora inquirere, si forte Spiritus sanctus illos in aliquo illuminauerit, in quo non retigit antiquos.

Etiam quia non est admirandum maiora quotidie pullulare ingenia, de quo magis in responsione ad primum argumentum dictum est. Et isto modo non turbantur, nec impediuntur ingenia scholasticorum virorum, cum late pateat eis de omnibus materia disputandi & dubitandi praeterquam de illis, quae iam fide constant.

Quinto fit hoc propter dignitatem ecclesiasticae auctoritatis. Nam sicut ecclesiae auctoritas est certissima, ita vt errare non possit, vt dictum est, ita est maxima, quia ei tenentur subiecti omnes rationales creaturae, & ipso iure sunt subiecti, cum & Angeli, qui sunt creaturae intellectuales ei sunt subiecti, quia potest illos excommunicare, & interdiceret eis aliquos factus, sicut Apostolus Paulus excommunicauit eos, si praedicarent contra Euangelium, quod ecclesia iam susceperat ad Gala. primo, si autem ecclesia auctoritatem suam, quae tanta est multis rebus interponeret vilesceret propter assiduitatem, & communitatem, quia quod rarum est preciosum est. Nam si & miracula quotidie fierent ipsa sui multitudine & assiduitate vilescerent.

Satis ergo est, quod ecclesia interponat auctoritatem suam in determinatione quorundam dubiorum nimis necessariorum ad fidem, sine quorum determinatione fieret turbatio, vel orientur scandala, schismata, & hereses.

Alph. Tost. Pars II. Defensorij.

Et quantum ad illa, quae ad necessarios ecclesie mores pertinent, quod autem approbarentur aliquorum doctorum scripta, non videbatur talis necessitas, immo, nec aliqua utilitas, ideo nimium se humiliaret ecclesia, si circa talia diffinitionem suam poneret.

Sexto fit hoc ad tollendum emulationis, & simulationis atque odiorum causas. Nam si quorundam scripta approbaret isto modo, & aliorum non, videretur praepone illis, quorum non approbantur scripta, sed istud omnis inuidie causa est, & odium gignit caeterorum contra illum, qui praefertur, qui diligenter equanimiter potuisset, si non fuisset quasi caeteris contemptis praefatus. Ecclesia autem non gignit contentiones, & schismata cum potius intentionis suae sit ista pro viribus tollere, cum non sit consuetudo eius contendere, sed magis contententibus cedere primo, Corin. 1. ideo nullum sic approbat ne quis collatus caeteris videatur praefatus, licet secundum veritatem vnus sit multis excellentior.

Consequitur, & alia utilitas, quia si quorundam scripta approbarentur sic, & aliorum non, plurimi distraherentur a profectu explanandi sacram scripturam, & faciendi commentarios, & diffinendi aliqua dubia, cum putarent scripta sua contemnenda, quia quibusdam alijs approbatis sua non approbarentur, quae illis non disparia crederet suis auctor. Nunc vero cum nulla taliter approbentur, nemo scriptorum se contemni putat, quia palam neminem sibi praeferrit videri, vel saltem explicite per auctoritatem ecclesiae non videt se contemni.

Septimo fit hoc, quia si talis approbatio fieret omnia scripta, quae approbarentur redderentur equalis auctoritatis, quia non potest esse maior auctoritas scripturae quam quod de veritate eius dubitari non liceat.

Et hoc confertur quibuscumque sic approbatis ab ecclesia. Manifestum est tamen, quod dato, quod duorum doctorum scripta sint vera, ita quod nemo eorum in aliquo errauerit, non erunt aequalis auctoritatis: quia alter eorum dicit plura aut subtiliora aut magis incognita, & a communi intellectu aliena, & vtiliora, & efficacius atque euidentius probabit, & ordinationi atque leniori modo tradet suam doctrinam, pro quibus solent quidam scriptores alijs praeferrit. Quia ergo per approbationem ecclesie duo doctores, qui quantum ad ista erant nimis inaequales, licet ambo verum dicant, & reddantur aequalis auctoritatis, indignum videbatur, quia quibusdam scriptis magis sic auctoritas ecclesiae detraheret, quam conferret, cum sic cogentur equari quibusdam, quae naturaliter, & alias erant eis totaliter imparia. Multae quoque aliae causae existunt, propter quas ecclesia nunquam aliqua scripta cuiusquam doctoris sic approbavit.

CAPITVLVM LXXXIII.

Quid confert ecclesia libris, quos approbat per approbationem, & ponuntur quinque utilitates.

EX hoc autem tollitur error multorum vulgariter sentientium, qui putant, quod cum ecclesia approbat aliqua scripta, facit ea tantae fidei & necessitatis, quod non liceat eis contradici, nec dubitari de veritate illorum. Sed dicendum, quod quando approbantur dicta aliquorum ab ecclesia, facit ibi multa.

Primum est, quod concedit expresse omnibus Christi fidelibus, quod legant ea. Et istud confert quan-

dam auctoritatem scriptis. s. q̄ saltem ecclesia face-
ret aliquam mentionem de illis.

Secundum est, quod iudicat illa vtilia ad doctrinā
fidei, & morum, & ob hoc laudat ea. sicut Papa Gela-
sius in approbatione librorum laudat librum Pauli
Orosij, & commendat ipsum Orosium dicens, quod
vtilis opus de temporibus compilauerit. Et hoc facit
vt magis alliciamur ad legendum talia scripta, quā te-
ste ipsa ecclesia probantur esse vtilia.

Tertium & precipuum, quod ecclesia facit, est qa
tollit opusculis approbatis suspensionem de heresi vo-
luntaria, quā est verē heresis. Nam illa opera, quā ap-
probantur, licet non sint omnino discussa ab ecclesia
sicut si deberent singulae partes approbari, tamen qua-
dam generali discussione cognoscuntur, & apparet
ex eis, quomodo auctor eorum in omnibus catholi-
cē sentiat nolens dogmatizare expresse & scienter a-
liquem errorem. Et tamen dato quod accideret ibi
aliquid falsum esse, vel quod posset indirecte militare
contra catholicam fidem, & praeter intentionem au-
toris, & ista relinquit ecclesia discutienda peritis le-
ctoribus. Et ista fuit causa potissima, quare ecclesia ap-
probauit quorundam doctorum opera. scilicet quia
a principio ecclesiae fuerunt multi heretici in ecclesia
qui multos libellos condiderunt in multis contrarios
fidei orthodoxae, quorum aliqui errabant per igno-
rantiam nescientes assertiones suas contrarias fidei
catholicae.

Alij verō iam ab ecclesia haeretici iudicati, vt errori-
bus suis quandam fidem acquirerent confecerunt li-
bellos, in quibus cum multis catholicis veritatibus er-
rores suos inferebant, & vt aliquam aucuparentur au-
toritatem illos libellos nominibus apostolorum &
aliorum sanctorum appellabant.

Sicut est de quatuor alijs euangelis, quā simul cū
euangelis nostris haeretici confecerunt, quā attribue-
runt beato Andreæ, & Thadæo, & alijs duobus Apo-
stolis. Ecclesia autem comperto errore reiecit illa, &
solum tenet ista quatuor, quā hodie habemus. Ita de
multis alijs libris factum est, quos confecerunt hære-
tici, & ecclesia habita diligenti inuestigatione inue-
nit illos errores, & vetuit legi inter libros catholicos
non deuiantes a rectitudine fidei.

Et ob hoc Christiani antiquitus abstinebant a le-
ctione multorum librorum. Paucos enim legere au-
debant, timentes ne continerēt errores & haeticam
doctrinam. Et ob hoc ecclesia approbabat quosdam
libros, qui non continebant aliquem errorem in fide
saltem apparet, si auctor vel auctores cōstabat vo-
luisse per omnia catholice sentire. Et per istam innue-
batur, q̄ poterant catholici secure legere in libris illis
non formidantes, quod ibi contineretur doctrina su-
specta de heresi.

Et ista etiam est causa, quare nunc non approbat,
vel non consuevit ecclesia approbare scripta aliquo-
rum solennium doctorum circa sacram scripturam,
scilicet quia non est nūc timor magnus de heresi sal-
tem voluntarie introducenda, sicut olim, ideo non
est necesse distinguere istos libros ab illis approbādo
quosdam, & non alios, quia de omnibus libris confe-
ctis a viris Christianis praesumitur prima facie, q̄ non
contineant aliquam doctrinam erroneam circa fidē
sponte introducām.

Quartum quod facit ecclesia approbando istos li-
bros est, quod dat eis quandam auctoritatem, quam a-
lias non habebant.

Et est ista non ut putauerūt aliqui errantes, scilicet,
quod necessario debeat illis fides adhiberi, nec liceat
vllatenus contradici sibi, quia nulli operi vnquā scri-

ptoris cuiusquam tantam auctoritatem ecclesia pra-
stitit, vt patet ex rationibus supra inductis, sed solum
est, quod quando aliquis allegauerit dictum alicuius
libri approbati per ecclesiam, facit probationē, etiam
si ipse auctor nullam causam dicti sui ostendat, dum
tamen non probetur contrarium per nos, vel per ali-
quem alium.

Et est hoc magnum, nam doctoribus sic approba-
tis creditur, etiam sine ratione dum non constet ali-
quo modo cōtrarium. Alijs aut doctoribus, quorum
non sunt opera approbata, quantacunque peritia ful-
geant, non creditur nisi probationem adducant, quia
nullam auctoritatem habent, nisi quantam rationes
suae efficiunt.

Et quantum ad praesens ista & maior & cōmuniō
vtilitas quam approbatio ecclesiae facit in libris ap-
probatis. Si tamen contra dictum alicuius doctoris ap-
probati constat manifeste veritas, aut inducitur in-
uitabilis ratio, nō cogit nos ecclesia, nec voluit, quod
per suam approbationem mendacio assentire de-
beamus.

Quintum quod confert approbatio ecclesiae est, si
licet quod alleuiat homines errantes. Nam si contin-
gat quemquam errare circa aliquid, quod pertinet ad
fidem occasione alicuius libri approbati, scilicet quia
continetur in eo aliquis error, vel sequitur ex doctri-
na eius, tenens illum errorem, dum tamen non perti-
naciter etiam si sit vir doctus excusabitur per auctori-
tatem libri approbati, si tamen ille error continetur
in doctrina alicuius doctoris, cuius opera nō sunt ap-
probata, vel sequeretur ex dictis illius, sustinens vel te-
nens quomodolibet illum errorem non esset ita ex-
cusabilis, sicut ille, qui errabat auctoritate alicuius li-
bri approbati.

Apparet ex praedictis, quod per approbationem ec-
clesiae non torquentur libri approbati tantam auctori-
tatem, quod necessario debeat eis fides adhiberi, nec
possit vllō modo contradici eis, sed potest eis contra-
dici in casu, quo apparet veritas, siue inducitur in con-
trarium ratio inuitabilis.

CAPITVLVM LXXXIII.

*Quod circa ea, quae pertinent ad fidem est captiuandus intelle-
ctus noster. Et quod licet inducantur aliquae rationes, quae ne-
cessario & manifeste contra fidem videntur concludere, debe-
mus dicere, quod nos nescimus respondere ad illas rationes,
& tamen non concludunt etiam si ad oculum demonstrare-
tur aliquid, quod sit contra fidem debemus dicere, quod oculo-
lus noster decipitur, & quare.*

EX hoc respondetur ad argumentum quando
dicebatur, quod Augustinus asseruit Chri-
stum mortuum fuisse, octauo calendis Apri-
lis, & opera sua sunt per ecclesiam approba-
ta, ideo non licet contrarium sentire.

Dicendum quod etiam si Augustinus dicens hoc
nullam rationem duceret, nec probationem aliun-
de, sicut nec facit, non liceret nobis sentire cōtrarium
nostro arbitrio, quia essemus paris auctoritatis.

Immo etiam si ille nullam rationem induceret,
& nos pro parte contraria induceremus aliquam ra-
tionem, vel probationem, dum tamen non necessa-
riam, non liceret nobis sentire contrarium propter
reuerentiam auctoritatis eius, sed magia deberemus
iudicare nos errare, vel non intelligere.

Quando autem pro parte nostra induci-
tur auctoritas maioris ponderis quam sit aucto-
ritas

titas Augustini, vel alterius libri, vt pote auctoritas ali-
qua Biblicae, vel educatur ratio inuitabilis. ad quā ne-
mo possit respondere, non esset credendum Augu-
stino, nec alicui alteri approbato. Nec esset vrbānum,
aut honestum in talibus ei, aut alteri cedere, sed ma-
gis amore veritatis inueniendē resistere, quia propter
veritatem etiā familiaria destruere, & nō debet respi-
ci reuerentia alicuius, vel amicitia, iuxta Aristo. 1. Ethic.
ca. de vniuersali Platonico, scilicet duobus existenti-
bus amico, & veritate, sanctum est praehonorare ve-
ritatem.

Sed aliquis dicit, quod quando occurrerit nobis
aliqua auctoritas sacrae Scripturae cōtraria dicto ali-
cuius doctoris approbati, debemus dicere, quod nō
intelligimus auctoritatem illam, vt maneat saluum
dictum illius. Et si occurrat ratio inuitabilis, dicunt
quod debeamus dicere, quod illa ratio non conclu-
dit, licet nos nesciamus soluere, vel tollere contrariū,
seu tollere inconueniens.

Sed dicendum, quod non est conuenienter dictū,
quia istud esset captiuare ingenium penitus si nequa-
quam liceret contraire auctoritati istorum approba-
torum quantacunque auctoritas, vel ratio necessaria,
aut manifesta in contrarium occurreret. Sed talis ca-
ptiuatio nunquam est facienda, nisi quantum ad ea,
quae pertinent ad determinationem fidei. Nam ibi pe-
nitus captiuatur intellectus in obsequium Christi. 2.
ad Corin. 10. Et dato, quod argumenta quaecunque
quantumlibet fortissima, & apparentia fierent, nun-
quam erat discedendum a positione fidei iam deter-
minatae, sed dicendum est, quod rationes illae, & ar-
gumenta peccant, nos tamen nescimus dissoluere il-
las, certissimi tamen, quod non concludunt ratio-
nes. Sicut quando contra aliquem non dialecticum
cum arguat sophista, & probet eum esse pecus, vel la-
pidem, ille nesciet respondere ad argumentationem,
quae magnam euentiam habet, & tamē certus esset,
quod illa ratio peccaret in aliquo, scilicet quia, aut ex-
tremum, quod ipse sit homo, & non pecus, nec lapis
talī notorietate, & cognitione, qua certior ipse
habere nequit, quidquid in contrarium arguatur, scit
quod illud impossibile est concludere sufficienter.

Ita in praesenti, cum quaelibet propositio fidei sit
nobis certissima, & ex lumine fidei, & ita firmiter ei
adhaeremus, vt nullo modo de ea dubitemus, licet fi-
ant rationes aliquae in contrarium quantumcunque
evidentes, credendum est, quod sophistico modo
procedent non syllogizantes, aut falsum assumunt.

Ideo tales argumentationes non solum omnino
non auferunt nobis fidem, sed etiam non ponunt ali-
quod dubium circa aliquam de propositionibus, quae
creduntur. Sicut argumentum factum a sophista con-
tra non dialecticum ad probandum, quod sit pecus,
vel lapis, non solum non aufert ei istam aestimatio-
nem, scilicet quod homo sit, sed etiam nullum du-
bium circa illam ponunt, ac si nunquam tales argu-
mentationes fierent.

Ratio autem quare circa ea, quae sunt fidei debet
auctoritas propositio fidei est maxima, eo quod il-
le reuelatē sunt a Spiritu sancto, qui mentiri non po-
test. Quaelibet tamen ratio humana quantumcunque
perspicax errare potest, & rationes, quae sunt quan-
tumlibet videantur fortissime in aliquo possunt defi-
cere: ita vt non concludant. Et sic argumentationis
probatio potest deficere dupliciter, scilicet ex parte
intellectus, qui putat eam concludere, & non conclu-
dit: vel ex parte illius argumentationis quae licet vi-
deatur fortissima in aliquo deficit: sed intellectus no-

Alph. Tost. Pars I I. Defensorij.

Aster nescit quid est illud. Reuelatio autem divina ta-
lis est, quae est nulla parte deficere potest, ideo contra
propositiones a Deo reuelatas nulla ratio, nec argu-
mentatio admittitur, cum maior sit auctoritas reue-
latorum a Deo, quā efficacia cuiuscunque argu-
mentationis.

Recte ergo in talibus captiuamus intellectum no-
strum in obsequium Christi. Nec solum est hoc cir-
ca argumentationes, sed etiam si ad oculum ostenda-
tur aliquid manifeste, quod militet cōtra fidem, ma-
gis est credendum propositionibus, & assertionibus
fidei, quam eis, quae videmus.

Et ratio est, quia oculus noster potest decipi circa ea,
quae videt, licet in obiecto proprio non decipiatur.
Et sic in visu, & qualibet alia sensitiua cognitione, &
experimentaliter potest falsum subsistere. In attestatione
autem Spiritus sancti nulla falsitas potest esse, ideo ad-
huc magis assentiendum est eis, quae in fide determi-
nata sunt, quam eis, quae videntur.

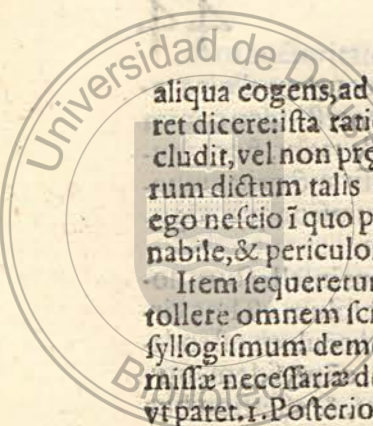
Declaratur hoc, nam manifestum est, quod Anti-
christus ad probandum se verum Messiam, & Chri-
stum non fuisse Messiam faciet miracula apparen-
tia, quae videbuntur esse miracula, & non erunt, sicut
ait Apostolus 2. Thessalo. 2. scilicet. Donec reueletur
homo iniquitatis, filius perditionis, cuius aduersus est
secundum operationem Satanae in signis, & prodigijs
mendacibus. Illa autem videbuntur esse vera miracu-
la, quia sic oculus iudicabit. & tamen non erunt, & si
crederemus oculo, recederemus a fide. ideo etiam
eis, quae videntur non est credendum contra fidem,
& tamen maxima certitudo, quae inter homines ha-
beri potest, est per cognitionem visiuam, & ista est
minor, quam certitudo fidei, ideo certitudo fidei est
super omnia, & contra illam nihil admittitur.

CAPITVLVM LXXXV.

*Quomodo contra dictum Augustini, vel alterius doctoris ap-
probati inuenitur aliqua auctoritas biblicae, qua non possit
exponi pro parte sua, an debeamus dicere, quod Augustinus
verum dicit, & tamen nos non intelligimus auctoritatem il-
lam. Et quando inuenitur ratio necessario ostendens contra
eum, an debeamus dicere, quod nescimus respondere ad ratio-
nem. Et quod non est hic captiuandus intellectus, & quare
hoc.*

Non est autem sic de libris approbatis per
ecclesiam, quod nullus auctor cuiusque isto-
rum tantae auctoritatis est, vt propter eum ca-
ptiuare nostrum intellectum debeamus, qui
solum captiuandus est in obsequium Christi, sed nō
est captiuandus ob reuerentiā, & auctoritatem cuius-
quam puri hominis, per quem non constat Spiritum
sanctum loqui. Itē tacere hoc esset inconueniens, quia
sequeretur indirecte, q̄ tales doctores approbati per
ecclesiam, siue ex approbatione, siue aliā a seipsis tan-
tam haberent auctoritatē, q̄ non liceret dubitari de
veritate suorum dictorum, nec obici fieri repugnari eis in
aliquo, & hoc probatū est supra esse falsum. Item ex
hoc tollerēt viris scholasticis opportunitas ampli-
candi doctrinam fidei, si non liceret quidquam dice-
re contra diffinita per tales approbatos ab ecclesia, &
istud nimis noceret ecclesiae, vt supra declaratum est.

Idem istud esset tollere viam ad inueniendam ve-
ritatem, & tenendam postquam inueniretur, si quā-
do quis inueniret auctoritatem sacrae Scripturae con-
tra dictum alicuius auctoris approbati, quod non
posset bene exponi in fauorem suum, deberet dice-
re, iste doctor verum dicit, sed ego non intelligo sa-
crā Scripturam, & quandoocunque occurreret ratio

aliqua cogens, ad quam responderi non posset, debet dicere: ista ratio licet videatur concludere, non concludit, vel non presupponit verum, cum sit contra verum dictum talis doctoris approbati, verum tamen ego nescio in quo peccat ratio, & istud est satis irrationabile, & periculosum si concedatur debere sic fieri.

Item sequeretur de tenus scilicet quod istud esset tollere omnem scientiam. Nam scientia causatur per syllogismum demonstratiuum, in quo ponuntur premissa necessaria de his, quae sunt causae conclusionis, ut patet. Posteriorum. Scire autem opinamur vnum quodque simpliciter, & non sophistico modo, quod est secundum accidens, cum etiam cognoscimus, & quia causa est, & quia non est contingens aliter se habere. Si tamen occurreret syllogismo demonstratiuo contra dictum alicuius de approbatis doctoribus deberemus dicere, quod illa ratio peccat, scilicet quia non syllogizat, vel quia assumit falsa, tolleremus certitudinem syllogismi demonstratiui causantis scientiam. Et sic tolleretur totum bonum naturale intellectus, scilicet veritas saltem quantum ad partem suam dignissimam. Nam cum omnis veritas sit perfectio intellectus, illa est naturaliter magis perfectio eius, de qua magis constat, quod est veritas, & quae magis distat a falsitate, scilicet quia non est possibile aliter se habere, & talis est veritas conclusionis demonstratae. Nam de illa constat manifestissime quod sit veritas, scilicet per solum illum modum, qui facit scire, etiam principia sua sunt necessaria, ita quod non sit veritas contingens. Veritas autem rerum contingentium minus habet de natura veritatis ex defectu istorum duorum, primo quia non constat manifeste & certissime de illis, sed dubitat in intellectu, ideo non causat de illis scientiam, sed opinionem, quae est leuis adhaesio, & cum formidine. Secundo ex possibilitate ad falsum. Nam licet aliquid contingens sit determinate verum, tamen possibile est illud esse falsum, cum possit ad vtrumlibet verti quod nondum transit. Et sic cum principia conclusionis contingens sint contingentia, non accedit veritas contingens ad purissimam conditionem veritatis, & sic non est scientia de illa. Tollere ergo veritatem demonstratam conclusionis, quae est veritas maxima con naturalis intellectui, & maxime ipsum perficiens, est tollere bonum purissimae particulae nostrae, quae est intellectus, ut patet. 10. Ethicorum immo secundum modum loquendi philosophorum esset tollere totum bonum humanum, quod est in operatione perfectissima intellectus, ideo est maxime inconueniens, & nequaquam admittendum, ideo quando occurrit sic talis auctoritas, vel ratio inenitabilis contra dictum alicuius approbati doctoris non est standum doctori propter suam auctoritatem, sed veritati propter suam naturalem dignitatem, propter quam teste Aristotele. 1. Ethicorum, sanctum est praehonorare illam.

Ira est in praesenti quantum ad dictum beati Augustini de die mortis Domini, scilicet 8. Calendas Aprilis. Nam ipse nullum fundamentum probationis ad hoc inducit, sed solum modo historico refert, & contra eum occurrunt rationes habentes fundamentum in dictis euangelicis, & procedentes via demonstratiua ex principijs astrologicis, ad quas nemo sufficienter potest respondere, quae habentur supra. Ideo iniustum erat valde negare omnia illa, vel dicere quod non intelligamus illa, cum inducant oculis nostris veritatem manifestissimam, etiam si dissimulare velimus, & stare auctoritati Augustini, de quo constat, quod potuit errare, & in multis errauit, quorum quaedam ipse retractauit, alia vero non potuit, ut supra declarauimus. Apparet euidentissime ex dictis, quod non est ista bona consequentia, scilicet hoc dicit aliquis doctor ap-

probatus ab ecclesia in libro approbato, ergo est verum, quia multa possunt esse falsa. Nec derogat hoc auctoritatem ecclesiae. Immo ista propositio est vera, scilicet necesse est aliqua ab ecclesia approbata falsa esse, quod patet, quia manifestum est quod ecclesia approbavit omnia opera beati Hieronymi, & beati Augustini, & tamen isti duo saepe contradicunt sibi formaliter, & ab intentione, & proposito. Immo, quod plus est quia videntur interdum in istis loqui cum stomacho ut patet in illis, quae supra allegauimus, & tamen duorum contrariorum vel contradictoriorum necesse est alterum esse falsum. Et vtrumque approbatum est per ecclesiam, ergo ecclesia approbavit aliqua, quae necesse est esse falsa. Et per hoc patet solutio ad quartam rationem de approbatione ecclesiae.

CAPITVLVM LXXXVI

In quo respondet auctor ad quintam rationem principalem de calendarijs, & dicit non tenere argumentum assumptum ex annotationibus calendarij ob defectum auctoritatis, quia de multis ibi annotatis non constat.

OBIIECIEBATUR quinto loco quod in Calendarijs antiquis, & in Calendario sancti Isidori reperitur intitulatum Die 25. martij. Passio Domini, & Die 27. eiusdem resur-

rectio eius. Dicendum quod arguere ex his, quae annotantur in Calendarijs non est efficax ratio propter duo, scilicet ex defectu auctoritatis, & ex defectu eius quod dicitur.

Primum patet. Nam de multis, quae annotantur in Calendarijs non constat certus auctor, ita ut propter eum aliquam rem moueremur ad assentiendum, sed multi multa scripserunt, seu conscripserunt, de quibus non constat, quod sint alicuius auctoritatis, immo de aliquibus eorum si constaret haberentur, in minori auctoritate quam habentur, quia auctores eorum fuerunt leuissimi.

Vnde non solum ea, quae aliquo modo pertinent ad res ecclesiasticas, sed etiam quaedam alia multum extranea & secularia, quae tamen videntur eis memoranda, solent quidam Calendarijs anno tate, ut si quo anno famis valida, aut aquarum in solita alluio, aut grauissima bella fuerint, & si qua similia sunt in multis Calendarijs annotata reperi, & quotidie reperiuntur.

Sed cogitet quilibet vir peritus de illis, dato quod vera essent, quantum fidem facerent, cum sit incertus auctor, & non appareat aliquod indicium quare illis debeamus assentire.

Quod autem dicunt de annotatione diei mortis Christi & resurrectionis non est longe dissimile huic: nam non constat quis hoc Calendarijs annotauerit.

Item minuitur fides huius annotationis quantum ad opinionem ecclesiae, quia ista annotatio non est communis in omnibus Calendarijs, sed rarissime reperitur.

Nam si vt dicitur in antiquis calendarijs inuenitur & ecclesia credidisset hoc verum esse, & aliqualem auctoritatem adhibuisset, fecisset illud annotari omnibus modernis Calendarijs, sed iam in deluetudinem abiit, ergo vel ecclesia, aut communiter viri periti putauerunt illud esse falsum, vel saltem paucam ei auctoritatem, & fidem adhibuerunt non curantes annotare in nouis codicibus, quod in antiquis annotatum reperiebant, cum caetera ibi inuenta transcriberent.

Fuisset autem aliqualis praesumptionis ad assentiendum.

Scientia non est de rebus contingentibus.

Ad istam cap. 11

sentendum ei ratio ista si in omnibus Calendarijs annotatio ista reperiretur, etiam non confuto de auctore, licet hoc non faciebat plenam, aut semiplenam, fidem stante in oppositum ratione notissima, & necessaria, vt supra inductum est. Vnde quando subtiliter aduertitur ista ratio magis facit in contrarium, quam producente eam, cum dicat, quod reperitur in antiquis Calendarijs, quasi dicat non reperitur in omnibus, quod verum est, In quo inuicitur, quod nouitas non tenuit illam annotationem tanquam veram, aut certam.

CAPITVLVM LXXXVII

Quod in Calendario continentur multa impossibilia, & multa verisimiliter falsa, & multa totaliter dubia. Et quod omnes annotationes factae in mensibus de introitu solis in signa, sunt falsae.

SECONDUM non tenet ista ratio ex defectu eorum, quae annotantur in Calendarijs. Nam praeter annotationes festorum, & quaedam alia, quae pertinent ad computationem ecclesiasticam, & sunt bona, & vtilia, sunt multa alia quorum, quaedam sunt falsa, & impossibilia, alia sunt verisimiliter falsa, alia sunt totaliter dubia.

De primis patet, nam ponitur, quasi communiter in omnibus Calendarijs quinto die mensis illius sol intrat in tale, vel tale signum. Nam dicitur in Ianuario sol in Aquario, & in Februario, sol in Piscibus, & sic de caeteris mensibus. Et tamen in omnibus mensibus est falsitas, nulla enim reperitur annotatio vera si quae ratur omnes. Quod patet, nam in Martio die decimo octauo dicitur sol in Ariete, & tamen hoc est manifeste falsum, quia sol in Ariete est nunc die vndecima Martij, & interdum die decima, scilicet quando est bissextus. Hoc patet necessario computando via astrologica, per quam scitur certissime sine aliquo errore quolibet die, & qualibet hora, in quo signo est sol, & in quo gradu, & minuto illius signi vique ad minimas fractiones, ideo scitur de luna, & caeteris planetis. Quod autem ista computatio sit sine errore, peritis vni in arte illa satis notum est, tam ex experientia, quam per viam demonstrationis, secundum quod facit Prolemus in Almagesto.

Sed adhuc, quantum ad viros ignorantes probatur hoc modo manifesto, nam omnes concedunt duo aequinoctia esse quolibet anno, vnum, quando sol est in capite Arietis in Martio, & aliud, quando sol est in capite Librae in Septembri. Sed manifestum est, quod illud aequinoctium, quod fit in Martio non fit die decimo octauo Martij, sed multo ante, scilicet die vndecimo, & interdum die decimo, quod satis patebit etiam consideranti vulgariter, diligenter tamen per horologium, quia in illis octo diebus, scilicet a decimo vsque ad decimum octauum satis est differentia magna, & apprens in quantitate diei, ergo caput Arietis intrat sol die decimo Martij, vel vndecimo, & non decimo octauo, sicut annotatur in Calendarijs. Idem error accidit circa aequinoctium aliud, quod fit in Septembri. Nam annotatur ibi sol in libra die decimo octauo, & tamen multo ante sol intrat in libram, scilicet die decimo, vel vndecimo, sicut diximus de Ariete in Martio. Et hoc manifeste colligitur ex aequinoctio, quia in die decimo octauo Septembris iam manifeste sunt dies maiores, quam noctes aliquantulum, quod bene sentitur.

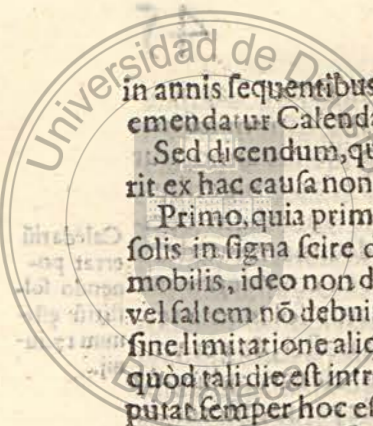
Accidit autem error adhuc, & magis manifestus vulgaribus circa solstitia, sunt enim in anno duo solstitia, vnum in Iunio sole existente in capite Cancrj, &

aliud in Decembri sole existente in capite Capricorni. Et annotatur in Calendarijs solstitium aestiuale die decimo septimo Iunii, quia illo die annotatur sol in Cancro. Sed manifestum est error vulgaribus, quod solstitium aestiuale sit multo ante diem decimum septimum Iunii, scilicet die decima, vel vndecima, aut quasi. Quod satis apparet ex consideratione vmbrae. Nam illa die maxime eleuatur sol in tota terra habitabili versus Zenith capitis nostri, & per vmbraam patet immediare, quando sol eleuatur plus, aut minus in meridie, etiam si sit valde parua differentia vnius eleuationis ad aliam, quia necesse est, quod faciat differentiam in vmbra. Et hoc consonat positioni totius vulgi, nam omnes dicunt maximum diem totus anni esse diem sancti Barnabae, & est dies vndecimus Iunii. Et hoc verum est, quia aliquando est ibi solstitium, & aliquando die precedenti, vel quasi, & tamen secundum annotationem Calendarij deberet esse septem diebus post, vel quasi: est ergo error magnus. Idem est de solstitio hyemali, quod in Calendarijs annotatur die decimo octauo, vel decimonono Decembris, quia ibi notatur sol in capricorno: & tamen multo ante est solstitium, scilicet die vndecimo, vel duodecimo eiusdem. Quod satis patet vulgariter ex vmbra, quia sicut in solstitio aestiuale eleuatur sol maxime, & est maximus dies anni, quod per vmbraam patet, ita in solstitio hyemali sol maxime descendit in meridie, & facit minimum diem totius anni. Et etiam hoc apparet manifeste ex differentia vmbrae ab vmbra aliorum dierum: est ergo error in Calendarijs et quantum ad hoc. Et generaliter dicendum, quod omnes annotationes, quae sunt factae in Calendario quantum ad introitum solis in signa sunt falsae, nam dato errore in vna; necesse est in omnibus esse errores, eo quod ille ponuntur ordinatae, scilicet post introitum solis in vnum signum, decursis 30. diebus ponitur introitus in aliud, & rursus decursis 30. vno diebus ponitur introitus in aliud, & istud est, quasi propinquum veritati, nam secundum medium motum sol pertransit vnum signum in triginta diebus, & decem horis, & quibusdam minutis horae. Verum est, quod ad hoc posset aliquis vir peritus dicere, quod verum est esse hic errorem magnum, & tamen iste error habuit rationabilem introductionem, scilicet quia a principio, quando Calendarium in ecclesia scriptum est, erat introitus solis in Ariete die decimo octauo Martij, & ille introitus annotatus est, & hoc modo tam illa annotatio, quam omnes aliae sunt verae, & tamen postea decursu temporis falsificatum est propter motum augium solis, vel propter motum capitis Librae, & Arietis, siue dicatur propter motum caeli stellarum fixarum, de quo manifestare maioris foret negotij, nec ad praesens vtile est. Dicendum, quod verum est, quod per tempora variatur introitus solis in Ariete, & in alia signa, quasi per modum retrocessionis in diebus, scilicet, quod si vno tempore est introitus solis in Ariete die decimo Martij, eueniet, quod aliquando post tempora multa erit die quinto, & aliquando die primo, & aliquando redibit aequinoctium, & introitus solis in Ariete ad mensis Februarij, immo, & ad Ianuarij, si tandiu mundus duraret, & non emendaretur Calendarium, sicut quidam coram summis pontificibus, & in generali etiam concilio petierunt, sed nondum obtentum est.

Anno autem quo Christus natus est erat aequinoctium vernale 23. die Martij, vt satis potest inspicere quicumque sciens aliquid in calculatione motuum planetarum. & ab illo tempore vsque huc rediit ad hoc, quod sit solstitium, vel aequinoctium die vndecima, & interdum die decima Martij, ita proportionaliter fiet in

Calendarium errat ponendo solstitium aestiuum 17. iunij.

Calendarium errat in introitu solis per oia signa.

in annis sequentibus quousque mundus duret si non emendatur Calendarium.

Sed dicendum, quod dato, quod iste errore acciderit ex hac causa non est satis excusabilis.

Primo, quia primus annotator talium introituum solis in signa scire debuerat, quod iste introitus erat mobilis, ideo non debuerat annotare certum diem, vel saltem non debuisset annotare simpliciter, scilicet sine limitatione aliqua. Nam cum reperitur scriptum, quod tali die est introitus solis in tale signum, legens putat semper hoc esse verum, & errat, non ergo debuerat annotans sic annotasse, sed vel tacuisse, cum talis annotatio sit parum utilis ad considerationem plenam eorum, quae continentur in Calendario, vel saltem dedisse aliquam leuem cognitionem de mutatione introitus. Nam poterat dicere, quod de centum in centum annos, vel quasi mutatur ille introitus per unum diem versus anteriora, ut pote si nunc sit introitus solis in Ariete die decimo Martij, paulisper redibit quousque transactis centum annis, vel quasi sic introitus in Ariete nono die, postea octavo, & sic redeundo ad anteriora.

Secundo non est excusabilis, quia etiam pro tempore suo non erat istud simpliciter verum, nam in quolibet anno bissextili fiebat introitus solis in Ariete circa per unum diem, scilicet die decimo septimo Martij, ideo etiam circa hoc debuisset dare leuem doctrinam faciendo mentionem de anno bissextili, vel non annotando, quia alias per istam annotationem daretur occasio errandi, quae non daretur non apposita annotatione.

Tertio patet, quia dato, quod audiret primus esset aliquo modo excusabilis, tamen quantum ad propositum nostrum attinet non potest tolli quin illa annotatio sit falsa, & impossibilis, & hoc est, quod volebamus, scilicet quod aliqua contineantur in Calendario, quae sunt falsa, & impossibilia.

CAPITVLVM LXXXVIII.

Quod non est verum, quod quilibet mensis addat super alium duas horas in crescendo, vel in decrescendo, & ibi multa astrologica de aequinoctijs, & solstitijs, & declinationibus maximis solis, & quod non crescit, vel decrescit dies aequaliter in omnibus mensibus, sed in quibusdam in triplo, quam in alijs. Et quod magis crescit dies in Martio, quam in omnibus mensibus, & magis decrescit in Septembri, quam in omnibus mensibus.

ANNOTATUR etiam in Calendarijs de singulis mensibus, quot horas diei, & quot horas noctis habeant.

Nā dicitur in Ianuario, quod dies habet horas octo, & nox horas decem, & sex. Et Februarius habet in die horas 10. & nox habet 14. & sic communiter addendo in quolibet mense, duas horas addendo pro die, & minuendo duas pro nocte, donec veniatur ad Iunium, ubi annotatur, quod nox habet horas sex, & dies decem, & octo, & deinde minuitur dies in quolibet mēse per duas horas, & nox crescit per duas, donec veniatur in Decembrem, ubi annotatur, quod dies habet horas sex, & nox 18. & istae annotationes reperiuntur, quasi conformiter in omnibus Calendarijs, & tamen istae sunt falsae, & impossibiles.

Primo patet, quia ponatur, quod aliquando sit dies horarum 18. & nox sex, & contrario, quod aliquando nox sit horarum 18. & dies horarum 6. & tamen in regionibus nostris nunquam hoc reperitur, quia in quinto climate, in quo nos manemus dies maximus ad 15. horas, vel quasi accedit, & nox maxima ad 10.

fidem. Si autem accipiamus in alijs regionibus, quae sunt versus aequinoctialem, scilicet in 4. & 3. & 2. & primo climatibus magis est hoc manifestum, quia ibi nox, & dies nunquam tantum crescant, sicut apud nos, quia minus ibi distant ab aequalitate, cum minus distent a circulo aequinoctiali.

Si autem velis hoc referre ad alia climata, scilicet versus septimum, etiam non erit hoc possibile, quia unum clima non addit super aliud, nisi spatium dimidia hora, ut patet ex Ptolemaeo in Almagesto, & est suppositio omnium astrologorum, ideo in fine septimi climatis adhuc non provenit maximus dies ad 17. horas, & conformiter nec maxima nox, quanto magis ad 18. Non ponunt autem astrologici plura climata, id est plures regiones habitatas, & sic ista annotatio horarum diei, & noctis falsa est pro tota latitudine terrae, quam astrologi in climata diuiserunt.

Sed dicit aliquis, quod licet non verificiter pro terra septem climatibus, verificabitur pro aliqua alia terra, in qua dies interdum praeueniat ad horas 18. & nox ad sex, & est contrario in maxima nocte, quae peruenit ad 18. horas, & dies tunc erit sex horarum.

Dicendum, quod non solum ad 18. immo terra est, in qua dies peruenit ad horas 20. & in alia ad 24. & tunc est una circulatio solis integra faciens diem sine nocte, & est terra, in qua dies durat vno mense, scilicet, quod sol facit triginta circulationes integras antequam occidat sub horizonte. Et est terra, in qua provenit ad duos menses, & ad tres, & quatuor. Et est terra, in qua dies durat sex mensibus, & nox totidem, & ibi una dies naturalis est vnus annus completus de nostris, & ibi necesse est, quod sol faciat centum octoginta duas, vel tres revolutiones, siue circulationes integras super horizontem antequam occidat, & postquam fuerit sub horizonte facit totidem circulationes completas antequam oriatur.

Istud autem licet simplicibus videatur esse falsum vel admirandum valde, tamen nec est falsum, nec admittendum, sed pure naturale, quia sicut hic est naturale aliquando esse diem quatuordecim horarum, & noctem decem horarum, ita ibi naturale est diem esse sex mensium, & noctem totidem, quod affirmat Ptolemaeus, & omnes astrologi.

Sed dato, quod nemo assereret, necesse erat hoc concedi, quia probaretur demonstratione. Et fit istud propter obliquitatem sphaerae super horizontem, & secundum maiorem, & minorem obliquitatem sphaerae, vel horizontis sit ista diuersitas in quantitate dierum, & noctium maior, de quo non sperat ad praesens magis dilatare sermonem. Et sic bene conceditur, quod isti petunt, scilicet an alicubi sit dies horarum decem, & octo, & nox sex, & est contrario.

Sed adhuc dicendum, quod non est excusabilis solum fieri iste error, quia tunc tales annotationes solum fieri deberent in Calendarijs terrae illius, scilicet in quadam parte Alemannie versus Daciam, & partes maxime aquilonares eius, etiam in quadam parte Angliae, & insulis adiacentibus. In terra autem nostra nullo modo debent fieri tales annotationes.

Sed forte aliquis dicit, quod verum est, quod pro singulis terris, & climatibus debent fieri propriae annotationes cum in singulis sit propria quantitas dierum, & noctium, & tamen facta est una annotatio pro omnibus regionibus, scilicet ista, quae communior erat.

Sed dicendum, quod hoc nullo modo est verum. Nam dato, quod pro omnibus regionibus fieret vna annotatio, quod erat satis inconueniens, tamen illa deberet fieri pro illa regione, quae participaret magis de natura medii, ut facilius communicaret cum omnibus

hibus extremis, & esset minor falsitas, ista tamen est regio quinti, & quarti climatis quantum ad situm climatatum, vel quantum ad habitationem gentium, quia multi habitant extra omnia septem climata versus aquilonem, saltem acciperent sextum clima pro medio, & tamen in his non peruenit dies ad sexdecim horas, & nox minima non est minor octo horis. Patet ex Ptolemaeo in Almagesto, & Alfragano, & omnibus astrologis, ideo non proprie assumpta est annotatio pro terra, quae esset extra omnia climata.

Item, quia cum ista annotatio fiat in Calendarijs ecclesiarum, seu ecclesiarum, debuit fieri conformis illi terrae, in qua magis viget ecclesia, & ista est terra quinti, & sexti climatis, quia in istis duobus climatibus praemaiori parte sunt omnia regna Christianorum habitantium in Europa. De habitantibus in Asia, & Africa modicum pertinet ad nos.

Et tamen istud non factum est, sed facta est annotatio pro extremis terris Christianorum, quae a paucis annis sunt Christianorum. Nam prius maxima pars Alemannie, potissime aquilonaris, & tota Anglia ad barbaros pertinebat. Anglici quippe tempore beati Gregorii fidem susceperunt, ut patet ex legenda sua. Alemanni autem posterius, nam & magna quadam pars ipsorum versus Polonicos diebus nostris conuersa est, & manent adhuc regiones aliquae ibi non conuersae, & sunt gentes barbarorum non Maurorum, sed vere paganorum, qui legem nullam circa cultum diuinum tenent, sed colunt sylvas tanquam Deum, non ergo erat conueniens taliter annotari.

Et adhuc alius error est in hoc, qui nullo modo potest excusari respectu alicuius regionis, scilicet quod ponitur, quod quilibet mensis habeat duas horas, alias addat duas horas in die super alium, vel totidem diminuat, & idem respectu noctis, sed hoc est impossibile. Nam dato, quod aliqua regio sit, in qua dies maximus perueniat ad decem, & octo horas, & nox tunc solum habet sex, tamen adhuc in regione illa non est verum, quod quilibet mensis addat super alium duas horas praecite in die, vel in nocte, & nullus sit qui minus addat, nec sit aliquis, qui addat plus.

Hoc autem probatur, & petitur, quando dicitur in annotatione. Ianuarij. Nox habet horas 16. & dies 8. & sic de ceteris, an intelligatur, quod in toto mense Ianuarij quilibet dies habeat horas octo praecise, & quilibet nox habeat sexdecim. Vel intelligatur, quod maior dies Ianuarij, qui est vltimus habeat octo horas, & nox tunc habeat decem, & sex horas. Sed neutrum istorum modorum potest stare in veritate dictum.

De primo patet, quod non possit stare, quia tunc omnes dies Ianuarij essent aequales inter se, & tamen falsum est, quia dies semper sunt in crescendo, vel de crescendo, & nunquam sunt in statu, nec possunt dari duo dies aequales, qui sint coniuncti. Et satis manifeste cernit, quod in medio, & in fine Ianuarij sunt dies maiores, quam in principio.

Item patet, quia dato hoc sequeretur magnum inconueniens, & absurdum. Nam cum diceretur, quod Ianuarius habet in die horas octo, & in nocte 16, & intelligitur de quolibet die Ianuarij, sequeretur, quod vltimus dies Ianuarij haberet octo horas solum, & nox sua 16. & tunc cum in annotatione Februarii dicitur, quod nox habet horas 14. & dies decem, & intelligatur supradicto modo, sequeretur, quod quilibet dies Februarii tantum haberet in die, quod in nocte, & sic primus dies Februarii haberet horas 10. & nox sua horas quatuordecim.

Cum ergo vltima dies Ianuarij habeat horas octo solum, & nox horas 16. & primus dies Februarii horas decem, & nox horas 14. sequitur, quod erant duo

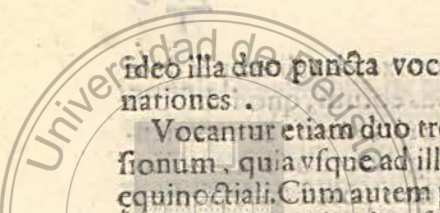
dies immediati quorum vnus excedat alium per duas horas, & similiter de noctibus eorum, quod absurdum est, & impossibile, & contra rationem, & experientiam. Non ergo potest intelligi hoc modo annotatio.

Secundus etiam modus non potest stare, scilicet quod Ianuarius in die habeat horas octo, & in nocte 16. id est quod in fine mensis sit dies octo horarum, & nox 16. & ante hoc semper sit dies minor octo horis, & nox minor 16. & sit continuum crementum vsque ad finem mensis, & sic intelligatur de Febuario, quod dies habeat horas decem, & nox 14. nam hoc dato sequitur, quod dies semper sunt in augmento, vel in diminutione, & quod in omnibus mensibus crescant, vel decrescant aequaliter, scilicet in quolibet mense per duas horas, sed istud est impossibile omnino, quia dato, quod sit aliqua regio in qua maximus dies perueniat ad 18. horas, & minimus habeat solum sex, tamen ibi non est possibile, quod in quolibet mense dies augeatur per duas horas, vel totidem decrescat de horis, ita quod in omnibus mensibus sit augmentum, vel decrementum, siue diminutio per aequalia, sed stante tali terra necessarium est, quod aliquis mensis sit, in quo dies crescat, quasi per tres horas super alium mensis, & alius sit, in quo non crescat, nisi per horam, & dimidiam, vel quasi. Vnde ad sensum ista patent si quis ista inspiciat, nam magis crescit dies in Martio a principio vsque ad finem, quam a principio Maii vsque ad medium Iunii. Sic est etiam in decrescendo, nam plus decrescit dies a principio Septembris vsque ad finem eius, quam a principio Nouembris vsque ad medium Decembris.

Est autem regula, quod apud aequinoctia ante, & post in paucis tempore dies valde crescit, & apud solstitia ante, & post dies modicum crescant, & decreseunt in magno tempore.

Ista autem declaratur aequaliter astrologice. Nam dies, & nox faciunt vnā circulationem integram, vel, ut proprius dicatur, sol ex vna circulatione completa reddit diem, & noctem, & pars illa circuli solis, quae est supra horizontem facit diem, illa autem pars, quae est infra horizontem constituit noctem. Et quando contingit illos duos arcus esse aequales est aequinoctium, quando vero arcus sub horizonte maior est, nox est maior.

Est autem hic considerandum pro ampliori euidencia, quod sol mouetur semper in Zodiaco per medietatem eius non declinando ad meridiem, vel aquilonem, sed semper per medium sub linea ecliptica, & Zodiacus est circulus interfecans aequinoctialem circulum oblique ad angulos aequales, & quando sol peruenit ad aliquam de illis duabus interfecationibus, ubi aequinoctialis cum Zodiaco secat, mouetur per aequinoctialem, & tunc est arcus, qui est super horizontem aequalis arcui, qui est sub horizonte, & sic nox, & dies aequantur. Et quando hoc contingit bis in anno sole perueniente ad illas duas interfecationes. fit bis quolibet anno aequinoctium. In ceteris partibus anni dies, & nox sunt inaequales. Zodiacus autem secans aequinoctialem in duobus punctis declinat ab ea in omnibus alijs partibus suis, & sunt duo puncta, in quibus maxime declinat, & sunt ista puncta sibi opposita aequaliter distantia ab vtraque sectione. Et illa puncta vocantur maximae solis declinationes, quia quando sol peruenit ad alterutram duarum sectionum Zodiaci aequinoctialis, nulla est distantia, vel declinatio eius, quia est tunc realiter in aequinoctiali respectu cuius accipitur declinatio, sed cum inde recedit incipit declinare, sed cum peruenit ad alterutrum illorum duorum punctorum nominatorum, iam non potest magis recedere, sed potius redit versus aequinoctialem, ideo

ideo illa duo puncta vocantur maxima solis declinationes.

Vocantur etiam duo tropici, id est, circuli conuersionum, quia vsque ad illos procedit semper sol ab æquinoctiali. Cum autem peruenit ad aliquem illorum non procedit ultra, sed incipit redire, vel conuerti versus æquinoctialem. Ideo conuersionis circuli, vel tropici in græco quod idem est proprie dicuntur.

Quando autem sol est in istis declinationibus ab æquinoctiali versus aliquem de duobus tropicis dies & nox sunt æquales.

Vocantur autem ista quatuor puncta sic, scilicet vnus punctus interfectionis æquinoctialis cum Zodiaco vocatur caput Arietis.

Et punctus interfectionis oppositus vocatur caput Libræ. Et vnus punctus maxime declinationis vocatur caput Cancræ, vel tropicus Cancræ. Alius punctus oppositus declinationis maxime vocatur caput capricorni, vel tropicus Capricorni. In capite Arietis fit æquinoctium vernale, quod est circa medium Martij.

In capite Libræ fit æquinoctium autumnale, & est circa medium septembris, tunc sunt noctes & dies æquales. In capite cancræ fit solstitium æstiuale, & tunc est dies maximus anni. In capite Capricorni fit solstitium hyemale, & tunc est dies minimus anni, & nox maxima.

Ex hoc apparet, quod cum solur bis in anno fit æquinoctium sole existente in alterutra duarum sectionum, scilicet capitis Arietis, & Libræ quod quandiu quando declinat ab æquinoctiali versus alterum tropicorum quousque redeat rursus ad æquinoctialem, erunt dies minores noctibus, & quando ab illa sectione ad alterum tropicorum declinat, donec iterum redeat ad æquinoctialem, erunt dies maiores noctibus.

Ex quo rursus sequitur, quod cum istæ duæ partes declinationis sint duæ medietates circuli Zodiaci, quæ sol complet in vno anno, quod in vna medietate anni erunt semper dies maiores noctibus, & in alia medietate erunt semper noctes maiores diebus.

Ex his sequitur rursus quod in illa medietate, quæ est declinatio ab æquinoctiali interfectione versus tropicum Capricorni quousque redeatur ad aliam interfectionem, quæ est caput arietis, sūt dies minores noctibus. Et hoc est a medio Septembris, vel parum ante vsque ad medium Martij vel quasi. Nam ibi sunt istæ duæ interfectiones.

Etiam sequitur quod quandiu sol tendit ab interfectione capitis arietis versus tropicum Cancræ, quousque redeat iterum ad æquinoctialem interfectionem, quæ est caput Libræ sunt dies maiores noctibus. Et hoc est a medio Martij, vel quasi vsque ad medium Septembris, vel quasi, quia ibi signantur hæc loca sectionum.

Apparet etiam ex dictis, quod a tropico Cancræ siue capite Cancræ vsque ad tropicum, vel caput Capricorni dies decrescunt, nam cum, sole existente in capite Cancræ, recedat maxime ab æquinoctiali in illa medietate circuli, in qua crescunt dies, necesse est, quod sit ibi maximus dies anni, vt etiam supra dictum est, ideo quandiu recesserit sol ab eo vsque ad tropicum Capricorni, in quo est minimus dies anni, semper decrescit. Nam antequam sol veniat, seu perueniat ad diem maximum, non potest dies decrescere, & postquam peruenit ad minimum, etiam non potest decrescere, ideo in tota ista medietate, quæ est inter duos tropicos, dies decrescet, & istud est a medio Iunij, vel quasi vsque ad medium Decembris, vel quasi. Et in medietate illa, quæ est a tropico Capricorni vsque ad tropicum Cancræ dies semper decrescet. Nam post-

quam sol peruenit ad tropicum Capricorni non potest dies decrescere, cum non possit magis elongari ab æquinoctiali, sed potius redeat ad illam. Et postquam peruenit ad tropicum Cancræ non potest dies magis crescere, quia non potest plus incedere ab æquinoctiali, ideo inter istos duos tropicos semper crescit, & est medietas anni, quæ est a medio Decembris, vel quasi vsque ad medium Iunij vel quasi.

Nunc demonstrato quomodo dies semper crescit aut decrescit, & in quibus partibus anni & circuli hoc fit, declarandum est de quantitate augmenti & diminutionis. Diximus autem quod a tropico Cancræ vsque ad tropicum Capricorni semper dies decrescunt & a tropico Capricorni vsque ad tropicum Cancræ semper crescunt, & tamen vt planius videatur, & breuius consideremus ab æquinoctijs ad solstitia. scilicet ab interfectione æquinoctialis, & Zodiaci vsque ad aliquem de tropicis. Et pro hoc præsumendum, quod Zodiacus circulus, quem sol pertransit in vno anno diuiditur in duodecim partes, quæ vocantur duodecim signa, scilicet Aries, Taurus, Gemini, Cácer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Piscis. Tria prima, scilicet Aries, Taurus, Gemini sunt in illa quarta Zodiaci, quæ est ab æquinoctio vernali vsque ad solstitium æstiuale, siue a capite Arietis vsque ad tropicum Cancræ. Et tria sequentia, scilicet Cácer, Leo, Virgo, sunt a solstitio æstiuali vsque ad æquinoctium autumnale, siue a capite Cancræ vsque ad interfectionem capitis Libræ. Tria sequentia, scilicet Libra, Scorpius, Sagittarius, sūt ab æquinoctio autumnali vsque ad solstitium hyemale, siue a capite Libræ vsque ad caput vel tropicum Capricorni. Et tria vltima, scilicet, Capricornus, Aquarius, Piscis, sunt a solstitio hyemali vsque ad æquinoctium verale, siue a tropico Capricorni vsque ad interfectionem capitis arietis.

In primis tribus est sol a medio Martij, vel quasi vsque ad medium Iunij, vel quasi. Et in secundo ternario est a medio Iunij, vel quasi vsque ad medium Septembris, vel quasi. In sequenti ternario est a medio Septembris, vel quasi vsque ad medium Decembris, vel quasi. In quarto ternario est a medio Decembris, vel quasi, vsque ad medium Martij, vel quasi.

Hoc præsupposito dicendum, quod dies crescit, vel decrescit quocumque sol recedit ab æquinoctiali versus aliquem de tropicis, siue ad aliquam de maximis declinationibus, quod idem est. Et secundum, quod magis recedit, magis crescit, vel decrescunt dies, & quæ æqualiter recedit in duabus partibus aliquorum signorum, in illis æqualiter crescunt, vel decrescunt. Pro quo sciendum, quod iste duæ maxime declinationes, siue duo tropici æqualiter distant ab æquinoctiali. Quilibet enim earum distat 24. gradibus fere, scilicet diuidendo totum Zodiacum in trecentas & sexaginta partes æquales, quælibet illarum vocatur vnus gradus, & viginti quatuor de illis habet linea, quæ intercidit inter æquinoctialem, & quamlibet earum declinationum. Dico autem de linea, quæ cadit super vtrumque recte, & interfecat vtrumque orthogonaliter ad angulos re-ctos spheræles.

Hoc viso retento præsupposito nostro, dicamus, quod si aliqua terra, in qua maior dies sit horarum decem & octo, ibi quando sol fuerit in capite Arietis in Medio Martij, vel quasi, erit dies duodecim horarum, & totidem nox, & quando fuerit sol in capite cancræ erit dies 18. horarum & nox sex, & quando fuerit sol in capite Libræ erit dies horarum 12. & nox totidem. Cū vero fuerit sol in tropico Capricorni, erit dies 6. horarum, & nox 18. Ex quo apparet, quod in declinatione solis ab æquinoctiali, scilicet a capite Arietis vs-

que ad tropicum Cancræ crescat dies sex horas, & in alia declinatione solis ab æquinoctiali, scilicet a capite Libræ vsque ad tropicum Capricorni decrescit dies sex horas, & vtraque declinatio est viginti quatuor graduum fere, vt dictum est, ideo cuilibet horæ respondebunt quatuor gradus de declinatione, ita vt dicamus, quod quādo sol declinauerit a capite Arietis vsque ad Cancrum quatuor gradibus, erit dies horarum tredecim, & cum declinauerit sex gradibus, erit dies tredecim horarum, & dimidiæ, & cum declinauerit decem, & octo gradibus erit dies 16. horarum, & dimidiæ, & cum declinauerit viginti gradibus erit dies decem, & septem horarum.

Cum vero declinauerit viginti quatuor, vel quasi iam est in capite Cancræ, & est tunc dies 18. horarum completarum. Similiter in diminuendo, cum sol declinat quatuor gradibus a capite Libræ versus Capricornum, est dies vndecim horarum, & cum declinat 8. gradibus, est dies decem horarum, & cum declinat 16. gradibus, est dies octo horarum, & cum declinat viginti quatuor gradibus fere, est in fine declinationis, & est dies sex horarum.

Nunc autem dicendum, quod a capite Arietis vsque ad caput Cancræ, in quo spatio augetur dies sex horis, sunt tria signa æqualia, scilicet Aries, Taurus, Gemini. Et a capite Libræ vsque ad Capricornum, in quo spatio decrescit dies sex horis, sunt reliqua tria signa æqualia, scilicet Libra, Scorpius, Sagittarius, & quodlibet istorum signorum pertransit sol in vno mēse, scilicet in triginta diebus, & decem horis, & paucis minutis horæ. Ideo crederet aliquis, quod illa declinatio maxima, quæ est 24. graduum fere, scilicet ab æquinoctiali ad tropicum Cancræ diuidatur æqualiter per ista tria signa, scilicet Aries, Taurus, Gemini. Et tunc cum cuilibet signo corresponderet octo de gradibus declinationis cōpetere ei duæ horæ augmentationis diei. Et quia in quolibet illorum trium mensium, scilicet a medio Martij, vel quasi vsque ad medium Iunij, vel quasi sol transit per vnum signum esset augmentum diei in quolibet illorum mensium versus Capricornum per alia tria signa, scilicet Libræ, Scorpius, & Sagittarium, scilicet quod i cuilibet istorum trium signorum competere octo gradus de illa declinatione, & quod libet illorum seruit vni mēsi, esset in quolibet illorum trium mensium, scilicet a medio Septembris vsque ad medium Decembris, vel quasi cōmentum duarum horarum, & sic esset æquale, & tamen non est.

Sed dicendum est, quod licet signa omnia inter se æqualia sint, quia quod libet continet gradus 30. & sol tantum moratur in transeundo vnum, sicut alterum, secundum motum medium, & in quolibet triginta diebus, & horis decem, & quibusdam minutis horæ, tamen de illa latitudine declinationis ab æquinoctiali non competit eis æqualiter, sed quibusdam plus, & aliis minus. Et hoc necessarium est propter motum sectionis, & curuationis circuli, sicut ad oculum appareret si quis respiceret in ponendo chordas, & sagittas pro arcibus circulorum.

Vnde est regula, quod quando aliqua signa, vel partes signorum magis accedunt ad puncta æquinoctialium, competit eis magis de latitudine illa declinationis.

Et quanto magis appropinquant ad puncta solstiorum, minus competit eis de ista latitudine declinationis.

Et ob hoc magis crescit dies, sole stante in Ariete, quam sole stante in Tauro, & magis stante in Tauro quam stante in geminis.

Eodem modo in illa quarta, quæ est a capite Capricorni vsque ad caput Arietis crescunt dies, & magis crescunt in Piscibus, quam in Aquario, & magis in Aquario, quam in capricorno, secundum, quod magis accedunt ad caput Arietis, vbi est æquinoctium. Similiter autem, & in alia medietate, in qua decrescunt dies, scilicet a Cancræ capite vsque ad Capricornum. Nam decrescunt dies magis in Virgine, quam in Leone, & magis in Leone, quam in Cancro, secundum, quod magis ad caput Libræ, vbi est æquinoctium accedunt.

Etiam in quarta, quæ est a capite Libræ vsque ad Capricornum. Nam magis decrescunt dies in Libra, quam in Scorpione, & magis in Scorpione, quam in sagittario.

Est multum inæqualis ista diuisio non solum in signis, sed etiam in partibus signorum. Nam in Ariete magis crescunt dies in duodecim gradibus primis, quam in quatuordecim de vltimis, & ita in quolibet alio signo, secundum quod vna pars eius magis, vel minus accedit ad æquinoctium punctum. Vnde in primis decem gradibus geminorum magis crescit dies, quam in decem vltimis.

Ita etiam est in decrescendo, quia quanto magis accedit aliquod signum, vel pars signi de medietate illa, in qua decrescit dies accedit ad æquinoctium autumnale, scilicet ad caput Libræ, magis decrescit ibi dies. Et ob hoc in virgine, & libra magis decrescunt, quam in aliis, quia ista duo signa magis accedunt ad punctum æquinoctii autumnalis. Vnde etiam in octo gradibus vltimis virginis magis decrescunt dies, quæ in octo immo nouem primis, scilicet quia octo vltimi gradus magis accedunt ad punctum æquinoctii, quam primi octo.

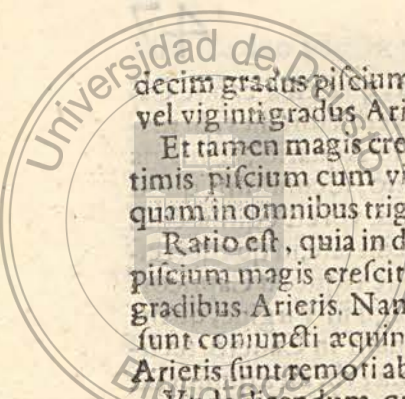
Fit autem e contrario in Libra. Nam in primis octo gradibus eius magis decrescit dies, quam in octo, vel nouem vltimis, eo quod primi octo magis accedunt ad punctum æquinoctii.

Sic etiam in Ariete, & Piscibus. Nam primi gradus Arietis sunt maioris declinationis, & clementi diei, quam vltimi. In Piscibus autem e contrario, quia in quinque vltimis gradibus Piscium magis crescit dies, quam in quinque primis. Procedit autem ista diuersitas in tantum, quod in Ariete cōpetunt, quasi duodecim gradus de illa declinatione 24. graduum, & in Tauro, quasi septem, & in Geminis, quasi quatuor, sicut manifeste apparet ex tabulis declinationis solis, quas astrologi faciunt. Et satis probatur hoc demonstratione modo geometrico ex habitudine duorum circulorum se secantium oblique ad angulos inæquales, sicut se secant æquinoctialis, & Zodiacus, & satis hoc probat Ptolemæus in Almagesti. Ita etiam est in parte decrescendi diei. Nam a Cancro in Capricornum decrescunt, sed competunt Cancro, quasi quatuor gradus, & Leoni, quasi septem, & Virgini, quasi 12. Hæc dicuntur grosso modo, quia non spectat ad præsens certificare præcise de his.

Ex quo apparet, quod dies crescunt, quasi in triplo a medio Martij vsque ad medium Aprilis, vel quasi, quam a medio Maii vsque ad medium Iunij, vel quasi. Etiam patet, quod tantum crescunt, vel quasi a medio Martij vsque ad medium Aprilis, sicut a medio Aprilis vsque ad medium Iunij, scilicet tantum 30. diebus, sicut in sexaginta.

Si tamen accipiarur dies a principio Martij vsque ad finem eius, adhuc erit maius cōmentum, quam a medio Martij vsque ad medium Aprilis.

Ratio huius est, quia a medio Martij, vel quasi vsque ad medium Aprilis est totum signum Arietis, a principio autem Martij vsque ad finem eius sunt vndecim

decim gradus piscium postremi, & decem, & nouē, F vel viginti gradus Arietis.

Et tamen magis crescit dies in decem gradibus vltimis piscium cum viginti primis gradibus Arietis, quam in omnibus triginta gradibus Arietis.

Ratio est, quia in decem, vel 11. gradibus vltimis piscium magis crescit dies, quam in decem vltimis gradibus Arietis. Nam decem vltimi gradus piscium sunt coniuncti aequinoctio, & decem vltimi gradus Arietis sunt remoti ab eo.

Vnde dicendum, quod magis crescit dies a principio Martii vsque ad finem eius in vno mense, quam a medio Aprilis, vel quasi vsque ad medium Iunii in duobus mensibus. Nam huic mense competunt plusquam duodecim gradus de illa declinatione, & aliis duobus nominatis non competunt duodecim gradus, vt declaratum est.

In illa autem quarta anni, quæ est a medio Iunii vsque ad medium Septembris, in triplo decrescunt dies a medio Augusti vsque ad medium Septembris, quæ a medio Iunii vsque ad medium Augusti, scilicet tantum in vno mense, sicut in duobus. Et si accipiatur mensis Septembris a principio vsque ad finem, magis in illo decrescit dies, quam a medio Iunii vsque ad medium Augusti, & tantum quantum a medio Octobris, vel quasi vsque ad medium Decembris. Et sicut diximus de quarta anni a medio Martii vsque ad medium Iunii in crescendo, ita dicendum de quarta anni a medio Septembris vsque ad medium Decembris, quia sunt quæ oppositæ, & idem inductum est de eis. Et sicut dictum est de quarta anni a medio Iunii vsque ad medium Septembris in decrescendo, ita dicendum est de quarta sibi opposita, scilicet a medio Decembris vsque ad medium Martii in crescendo.

Ex hoc etiam inferitur, quod tantum crescant dies sole existente in toto signo Piscium, & Arietis, scilicet a medio Februarii, vel quasi vsque ad medium Aprilis, vel quasi in duobus mensibus, quantum crescant sole existente a principio Capricorni vsque ad finem Aquarii, & a principio Tauri vsque ad finem geminorum, scilicet a medio Aprilis vsque ad medium Iunii, quæ sunt sex signa, & quatuor menses coniungendo cremetum istorum quatuor mensium licet non sint continui.

Idem etiam dicendum in decrescendo, scilicet quod tantum decrescant dies a principio virginis vsque ad finem Libræ, scilicet a medio Augusti vsque ad finem Octobris, vbi sunt duo signa, & duo menses quantum a principio Cancris vsque ad finem Leonis, scilicet a medio Iunii vsque ad medium Augusti, & a principio Scorpionis vsque ad finem sagittarij, scilicet a medio Octobris vsque ad medium decembris coniungendo vtramque diminutionem, in qua sunt quatuor signa, & quatuor menses.

Apparet, ergo quod falsa, & impossibilis est illa annotatio Calendarij, scilicet quod tantum addat vnus mensis super alium de die, vel nocte quantum alius super alium, & omnes æqualiter, scilicet quod quilibet addat horas duas, vel tantundem diminuat, sed aliquando in vno mense crescit, vel decrescit, in triplo, quæ in alio, & aliquando in duplo, vel quasi, & sic de cæteris diuersitatibus. Et per hoc patet primum membrum, quod intendebamus deducere, scilicet quod aliqua ponuntur in

Calendarijs, quæ sunt falsa, & impossibilia, sicut deductum est.

CAPITVLVM LXXXIX.

Quod in Calendarijs solet poni, quæ die creatus est Adam, & quæ die intrauit Noe in arcam, & false annotatur, & quod mundus non fuerit creatus in Martio sed in Septembri.

SECUNDVM erat, quod quædam ponuntur in Calendarijs, quæ sunt verisimiliter falsa, sicut est de creatione mundi, & Adæ. Nam in quibus Calendarijs ponitur quo die fuerit creatus Adam, & ponitur in Martio circa finem. Istud autem videtur esse falsum saltem verisimiliter. Nam isti præsupponunt mundum creatum fuisse in Martio. Et, quia homo sexto die creatus est Gene. 1. ca. ponit sexto die creationem Adæ ab illo die, quo credunt mundum creatum, & vtrumque est secundum eos in Martio.

Sed circa hoc inter doctores est dubium, quando mundus creatus fuerit, quibusdam tenentibus, quod in Martio, aliis, quod in Septembri ad finem. Et hoc tenent communiter Iudæi, quod vice sima quinta die Septembris creatus est mundus, & Adam vltima die Septembris, & in hac opinione conueniunt multi peniti Latinorum. Et videtur manifeste vera, sicut in duximus satis rationibus euidentibus tam super Gene. quam super Exodum. Et non solum rationibus naturalibus, sed etiam testimonijs sacre Scripturæ. Ponere ergo Adam fuisse creatum in Martio est ponere aliqd verisimile falsum, vel saltem magis præsumptuosum, quam verum.

Item in multis Calendarijs solet annotari, quando introiuit Noe in arcam, & quæ dies cuius mensis cepit diluuium, & quæ die egressus est Noe de arca. Nā Gene. 7. & 8. ponuntur dies, & menses pro quolibet istorum, & pro multis alijs. Et cum ipsi præsupponant menses incipere a Martio, & ibi fuisse mundum creatum, sicut supra dictum est, annotant singula istorum in mensibus sequentibus, secundum quod videtur conuenire sacre Scripturæ Gene. &, tamen cum in fundamento errant, vel saltem sic verisimile eos errare, scilicet ponendo mundum creatum in Martio, & ibi incipere menses anni, necesse est eos consequenter deficere in omnibus sequentibus annotationibus cum deberent ponere eas computando menses a fine Septembris, vel principio Octobris.

Item apparet hoc magis efficaciter, quia vt Iudæi tenent, & est satis verisimile, immo quasi necessarium, anni illi, qui computantur in Gene. & menses erant lunares, quia erant tales, quales anni, & menses, quos nunc habent Iudæi, nisi quod differunt in principio anni. Quod patet, quia Exo. 13. Deus dixit ad Moysen, mensis iste principium mensium vobis erit primus in mensibus anni. Et sic idem erat principium mensis, & finis secundum computationem priorem temporum, quæ fuerat in sacra Scriptura, & inter Iudæos cum principio, & fine mensis, qui nunc pertinebat ad secundam computationem, quando Iudæi inceperunt illam, quam nunc sequuntur, sed solum differunt principium anni, quia forte ille mensis, qui aliis erat sextus mensis anni, vel quintus efficiebatur nunc ex mandato Dei principium anni, & primus inter menses Exo. 12. sed menses isti, quos nunc Iudæi habent sunt menses lunares, ergo menses illi, quos habebat prius, & quibus scriptura vtitur erant lunares. Quia si detur, quod essent solares non poterant incidere cū mēsi bus lunarijs. Nā non possunt esse eadē principia, & fines solariū, & lunarium mensū, cū solares sint maiores, & tamen sic illi menses, quibus prius utebatur Iudæi, & quibus Moyses vtitur in sacra scriptura

ptura enarrando diluuij, & alia accidentia erant mensis lunares, menses tamen nostri, & omnium Latino rum sunt solares, ideo non coinciderent menses iudaorum nec illi cum nostris, & sic dato quod principium mundi fuit in Martio non coincideret primus ille mensis cum Martio nostro, sicut nec nunc concordat primus mensis iudeorum cum Martio nostro licet ipsi incipiant semper suum annum circa æquinoctium vernale, quod est in Martio.

Ex dictis etiam apparet, quod non fuit mundus creatus in Martio, quia a creatione mundi caperit computari annus, & fuit tunc primus mensis anni de illis mensibus, & annis, quibus Moyses vtitur in Gen. & istis mensibus utebantur Iudæi tunc, & tamen in computatione annorum, quam Deus iussit eis tollere ex Egypto non erat idem primus mensis anni, qui erat secundum primam computationem, quæ tenebatur a principio mundi, vt patet Exo. 12. scilicet mensis iste principium vobis mensium erit primus in mensibus anni, ergo videtur, quod non erat ille primus in alia computatione, quia alias non mandaret nunc, quod ille esset primus, & cum principium anni quod Deus iussit nunc tenere Hebræis fuit in Martio sicut postea semper tenuerunt, & etiam nunc tenent, ergo annus a principio mundi non incipiebat in Martio, & consequenter non fuit creatus mundus in Martio, sed magis in Septembri, vt probatum est vbi supra, & consequenter annotationes istæ, quæ procedunt præsupponendo, quod fuerit creatus mundus in Martio falsæ sunt. Et dato quod fuisset creatus in Martio, non potest coincidere primus mensis illius anni cum Martio nostro, & sequentes menses eius cum sequētibz mensibus nostris, qui sunt menses solares, & tamen annotationes de introitu Noe in arca, & de inundatione aquarum diluuii, & de exitu de arca fiunt in mensibus nostris quasi coinciderent cum illis mensibus, qui ponuntur in Gen. Et sic apparet ista falsa manifeste vel saltem verisimiliter, & ponuntur in plurimis Calendarijs.

Tertium erat quod in calendarijs sunt quædam rationabiliter dubia, an vera sint vel falsa, sicut solet annotari in quibusdam Calendarijs diuisio apostolorum in Iulio mense certo die, quasi illo die apostoli recesserunt ab iuicem, & dispersi fuerunt per totum orbem ad prædicandum, scilicet quod omnes vna die recesserunt ab inuicem non est verum, quia multi recesserunt prius alijs manentibus in Ierusalem, quod patet ad Gala. primo, cap. dicitur, quod quando Paulus conuersus est, iuit in Arabiam, & Damascum, & post tres annos redijt in Ierusalem, & non inuenit ibi nisi beatum Petrum, & Iacobum fratrem Domini. Et sequitur, Aliorum apostolorum vidi neminem. Non ergo omnes diuisi sunt vel diuiserunt se ab inuicem eodem die.

Item dato quod non intelligatur sic, sed solum, quod Apostoli omnes post mortem Christi fuerunt simul & prima dies, quæ ab inuicem cepērunt recedere, fuit illa dies signata est totaliter dubrum, quia non constat ex aliquo loco autentico, nec scimus aliquem vtrum doctum, qui hæc asserat. Alia autem similia solent ponere in quibusdam Calendarijs, quæ pertinent ad accidentia temporum, & res magnas vulgares, de quibus an sic, vel e contratio sint, nulla fides est, sed eadem fatalitate contemnantur, quæ recipiuntur, immo in quibus reijciuntur, & contemnantur, quam recipiuntur vt verum, & tamen circa talia non est aliquod motuum, scilicet nec ratio, nec auctoritas ab suadendū, quod vera sint, ideo ad viros doctos pertinet talia potius contemnerent, quam aduertere ad illa.

Inductum patet ex prædictis quæta fides debeat dari eis, quæ in Calendarijs continentur, & quantum valeat ista consequentia, scilicet hoc reperitur in Calendarijs ergo sic est. Et sic est in præfenti, quia licet reperitur in quibusdam Calendarijs annotata passio Domini, & resurrectio. 2. 3. 27. Martij, non sequitur inde, quod sic fuerit, potissime quia non reperitur hoc, in omnibus Calendarijs, sed solum in quibusdam de antiquis. Ex quo apparet, quod contemnitur ista assertio, maxime cum reperitur in contrarium ratio fortissima, quæ supra inducta fuit in tertia conclusione. Et per hoc patet solutio ad quintam rationem.

CAPITVLVM XC.

In quo auctor respondet ad sextam rationem principalem probans, quod astrologi dies annorum bissextilium non omitunt in sua computatione.

Sexta ratio erat, quod licet processus astrologicus in probatione dictæ conclusionis bonus sit, & fundamenta necessaria sint, tamen peccat ratio ista, quia astrologi computant annos, & omitunt dies annorum bissextilium, qui superadduntur, & super hoc prouenit iste error.

Ad istam rationem indignum erat responderi, cum tamen manifeste dispat, qui hæc obijcit, nec vnquam vidit astrologorum libros. Est enim manifestum, & puerile inter astrologos, nec potest quis ignorare, quod omnes calculantes motus planetarum per quascunque tabulas, quæ sunt ad multas æras distinguunt de annis bissextilibus, & non bissextilibus.

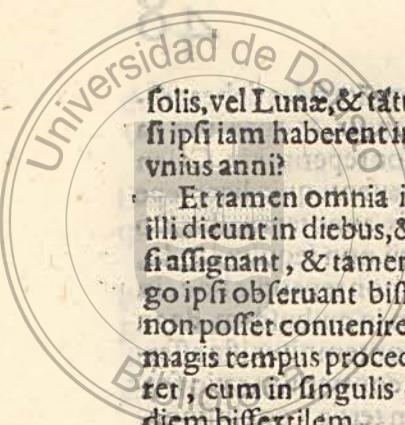
Sic patet ex tabulis toletanis in canonibus suis. sic etiam patet ex tabulis regis Alphonsi. Nam ibi dicitur, quod sunt quædam æra bissextilis, & quædam non bissextilis, & inter bissextilis ponit æram incarnationis. Et rursus distinguit quædam esse bissextilis in primo anno, alias in secundo anno, alias in tertio, alias in quarto. æra autem Christi est bissextilis in quarto anno, vt ibi patet, & vt nos obseruamus.

Idem docet in computando annos sparsos in singulis quarris diem addere pro quacunq; computatione, ideo talis error nulli astrologo obijciendus est.

Item istud est absurdissimū, quia si astrologi omitteret computare dies bissextilis, & per hoc accideret eis error intolerabilis. Nam non solum esset error in vna die vel duobus, sed esset error in trecentis sexaginta vno diebus, quia cum incepturus sit annus millesimus quadringentesimus quadagesimus quartus Christi secundum computationem ecclesie, & vulgarem, quæ fit cum diebus bissextilibus, subtrahantur dies bissextilis, qui competunt omnibus istis annis, & erunt trecenti sexaginta, & vnus. Quod patet diuidendo totum istum numerū per quatuor, vel de quo libet quaternario accipiendo vnum. Et sic erraret iam quasi in vno anno completo. Vnde fieret, quod quidam astrologi iam calcularent seposito isto errore haberent errorem quasi vnus anni. Vnde omnia essent falsa in astrologia.

Et tamē ad oculum videmus omnia vera esse, quæ illi de motibus corporum celestium dicunt, siue enim calculent motum solis, siue lunæ, siue quoruncūque astorum, videmus omnia vera esse. Vnde si dicat tali tempore erit cōiunctio duorum planetarum, vel oppositio, vel erit eclipsis, nihil errant, non solum vnum annum aut mentem, immo nec diem, nec horam, nec punctum, sed omnia, quæ de motibus dicunt, punctualiter sunt vera.

Quomodo autem posset astrologus dicere ex nunc vsque ad tota annos tali die, & tali hora erit eclipsis solis,

solis, vel Luna, & statum durabit, & quod sic eveniet, si ipsi iam haberent in calculatione sua, quasi errorē vnus anni?

Et tamen omnia ista eveniunt infallibiliter, sicut illi dicunt in diebus, & temporibus nostris, quibus ipsi assignant, & tamen anni nostri sunt bissextilis, ergo ipsi observant bissextilium, quia alias calculatio sua non posset convenire temporibus nostris, & quanto magis tempus procederet, tanto maior error iste fieret, cum in singulis quatuor annis perderent vnum diem bissextilem.

Item patet hoc falsum, nam sequerentur gravissima inconuenientia, scilicet quod aliquando astrologi dicerent æquinoctium vernale esse in medio Iunii, & solstitium æstiuale in medio Septembris, & æquinoctium autumnale in medio Decembris, & hyemale solstitium in medio Martii.

Et sic poneret æquinoctia vbi sunt solstitia, & solstitia vbi sunt æquinoctia.

Quod patet, quia de æquinoctio ad solstitium est vna quarta anni, scilicet nonaginta, & vnus dies, & portio diei, & tamen in trecentis, & sexaginta, & octo annis si non computentur dies bissextilis perderent nonaginta, & vnus dies, quæ est quarta pars istius anni, & sic tunc astrologi per nonaginta, & vnum dies anticiparent solstitia, & æquinoctia super nostram computationem, quia nos computamus dies bissextilis, & consequenter ponerent solstitium vbi, secundum nos debet esse æquinoctium, & è contrario, quia tot diebus distat quodlibet æquinoctium ab vtroque solstitiorum. Etiam consequenter facerent ipsi diem minimum, & diem maximum anni, vbi nos facimus diem, & non æquales, dicendo quod introitus solis in Ariete esset a medio Decembris, cū nos ponamus illum in medio Martii, quādo est æquinoctium.

Et dicerent, quod solstitium æstiuale esset in medio Martii, quod nos ponimus in medio Iunii, vel quasi. Et iste error non solum semel contigisset eis, sed etiā pluries. Nam dato, quod a tempore Christi solum incepisset errare, necesse erat, quod errassent quater cū ab illo tempore vsque nunc fuerunt trecenti, & sexaginta vnus anni bissextilis, in quibus est, quasi annis completus colligendo solum dies bissextilis, & consequenter sunt quater nonaginta vnus, vel quasi. Et sic quater nunc accidisset eis error esse, scilicet, quod fecissent æquinoctium vbi erat solstitium, & è contrario.

Talis autem error non solum non est possibilis in aliquo artifice quantumcunque grosso, & indocto, sed nec etiā in paruulis indoctis, scilicet dicere, quod est æquinoctium, vbi est dies maximus anni, vel minimus, & à contrario dicere esse maximum, vel minimum diem vbi est æquinoctium.

Accidisset etiam eis bis ex tempore Christi, quod dixissent esse solstitium æstiuale, vbi est solstitium hyemale, scilicet esse maximum diem anni, vbi est minimus, & è contrario.

Quod patet, quia de vno solstitio in aliud est medietas anni, scilicet centum octoginta duo, vel tres dies, & tamen a tempore Christi vsque huc transierunt trecenti sexaginta vnus dies, in quibus bis est numerus centum octoginta duo, vel quasi.

Accidisset etiam alius error, scilicet quod cū nos dicamus nunc inchoari debere annum millesimum quadringentesimum quadagesimum quartum Christi, ipsi dicerent inchoari annum millesimum quadringentesimum quadagesimum quintum præcedentes nos in vno anno, quia ex trecentis sexaginta vno diebus bissextilibus, qui fuerunt a natiuitate Christi vsque huc iam, quasi colligitur vnus integer

annus. Accideret etiā alius error, scilicet quod astrologi non dicerent inciper annum Christi vbi nos, sed aliquando ipsi dicerent esse Ianuarium, vbi nos ponimus Augustum, & aliquando vbi nos Octobrem, & sic circularetur per omnes menses anni, eo quod cum singulis quatuor annis ipsi amitterent vnā diem de computatione nostra, impossibile erat, quod menses secundum nos, & secundum eos inchoaret, & finirentur eisdem diebus.

Multi quoque alii errores acciderent, quia dato vno inconuenienti plura contingunt, & tamen nullus talis error est apud astrologos, quia ita in summa annorum, quam in principio, & finibus mensium concordant cum ecclesia, & vulgo, ideo stultum est eis talia obicere.

Sed adhuc dato, quod astrologi erraret in omissione anni bissextilis non poterat esse, quod isti volunt defendere, scilicet quod mortuus fuerit Christus 8. Calendas Aprilis, scilicet 25. die Martii.

Nam communiter ponitur Christum mortuum fuisse anno suo 33. inchoante, vel 34. & tamen secundum computationem ecclesiæ, & vulgi cum annis bissextilibus anno 33. Christi inchoato dies 25. Martii erat dies Martii, vt patet reducendo se ad annos posteriores, vel per artē literæ dominicalis, vel quomodocunque voluerint, & tamen Christus mortuus est in die Veneris, vt omnes Euangelistæ testantur, & supra inductum est.

Si autem dicant, quod mortuus est anno 34. suo inchoato non est possibile, quia tunc dies 25. Martii fuit dies Iouis, vt patet ex prædictis suis computationibus cum annis bissextilibus, sed Christus die Veneris mortuus est.

Item non stat, quia Christus mortuus est Luna 15. scilicet die primo azymorum secundum Iudæos, & tamen anno 33. Christi inchoato die 25. Martii Luna non erat 15. sed solum 5. Luna, & die tertio Aprilis erat Luna 15. & ibi vere Christus mortuus est.

Anno autem 34. inchoato die 25. Martii non fuit Luna 15. sed 17. ideo etiam tunc non poterat Christus mori. Omnia ista supra in probatione conclusio- nis tertie inducta sunt. Et sic patet, quod ista allegatio de errore astrologorum per omissionem bissextilis est falsa. Et dato, quod vera esset, omnino esset eis inutilis. Et sic patet ad sextam rationem.

CAPITVLVM XCI.

In quo respondet ad vltimam rationem principalem de correctionibus temporum, declarans quæ, & quales correctiones temporum fuerunt factæ apud Latinos, & quando, & quod nullam omittunt astrologi.

OSTREMO obiciebatur, quod errat computatio astrologica, quia post mortem Christi fuerunt factæ aliquæ correctiones in computatione mensium, & annorum, sicut prius sepe fiebant, & cum omittis illis, computent astrologi, errant.

Ista ratio est insipientior, & ineptior ceteris, quia nullo iure fundatur. Nam non obicitur hic aliquid specialiter contra computationem astrologicam, sicut supra inducebatur, sed solum, quod fuerint factæ aliquæ correctiones temporum, & quod astrologi procedunt omittis illis, Nam oportebat dici, quæ correctiones fuerunt illæ, & probare, quot fuerunt, & etiam inducere quomodo astrologi in calculando procedunt omittis illis, sed neutrum declarant, ideo non erat aduertendum ad hoc, sed omittendum tanquam nullum. Sed vt magis confundatur error istorum

istorum arguentium, dicendum, quod post mortem Christi non fuit facta aliqua emendatio, vel correctio in computatione temporum secundum Latinos, emendationes autem, quæ apud Latinos factæ fuerunt sunt istæ. Apud antiquissimos enim & viros rudes erant solum decem menses, & incipiebatur à Martio, & finiebatur annus in Decēbri. Erat autem ista computatio inconueniēs, quia non complebat annus circulum solis, & sic non erat semper ver aut ætas, aut hyems in eodem mense, sed in vno anno incipiebat ver primo mense anni: anno sequenti incipiebat in mense tertio, & sequenti anno in mense quinto, & postea in septimo, deinde in nono, & iterum redibat ad primum. Et hoc quia circulatio solis secundum quam causantur quatuor tempora anni, scilicet ver, ætas, autumnus, & hyems, non poterat compleri nisi in duodecim mensibus Latinis, & sic in sex annis Latinis complebantur solum quinque circulationes Solis.

Et istud erat valde inconueniens, scilicet, quod tempora non essent fixa per menses, sed mutarentur. Magna tamen utilitas est, quod tempora sint fixa per menses, vt per hoc sciamus determinate quando incipit quodlibet tempus.

Istud autem est apud nos. Nam secundum menses nostros fixa sunt tempora, vt pote si vno anno incipit ver in medio Martii in primo die æquinoctij se per ibi incipiet, nec apparet aliqua sensibilis differentia. Sic incipit semper ætas in medio Iunii, vel quasi, autumnus semper ad medium Septembris, hyems ad medium Decembris, vel quasi, & per hoc vulgus iam scit quo mense erit tale, vel tale tempus. Si autem tempora essent mobilia per menses, non esset ita cognitum apud vulgus quando singula tempora inciperent: ideo non erat conueniens assignatio temporum.

Item quia cum tempora causentur per motum corporum celestium, & per illa notificentur, debuerunt anni nostri computari per motum alicuius corporis celestis, scilicet alicuius planetæ, quia isti sunt velociores in motu, quam cetera astra: & tamē computatio anni ex decem mensibus non competit motui alicuius planetæ, vel astra, quia nullus planetarum in tali tempore complet circulum suum, quia omnes planetæ requirunt maius tempus præter Lunam, quæ complet cursum suum in minori tempore: ideo irrationalis & sine causa fuit omnino talis assignatio anni quasi casu posita. Et satis constat, quod apud alios quos viros nimis indoctos fuit facta talis computatio, & posteri manentes in eadem ignorantia, vel aliquid quantum propter reuerentiam prædecessorum tuorum tenuerunt istam computationem. Duravit autem ista computatio apud Latinos etiam vsque ad tempora Romuli, & refert Ouidius in primo libro Fastorum, vbi diligenter enarrat tempora & festa, & ceremonias Latinorum, vt patet ex principio suo, scilicet tempora cum causis digesta per annum. Et satis aperte vique ad illud tempus manserunt sic tempora inordinata, quia in omnibus præteritis sæculis viri rudēs fuerant Latini. Nam & Italici ante aduentum Saturni vix sciebant colere leuiter terras, sed ille docuit eos agriculturam, cum venisset de Græcia fugiēs a facie Iouis filij sui, qui eum occidere conabatur. Et hoc geates Italia suscepto ab eo tanto beneficio coluerunt eum in Deum, & in tabulis Aeneis fecerunt, sculptendo nauis imaginem in reuerentiam Saturni, inuenientes quod nauigando venisset in Italiam. Sic ait Ouidius primo Fastorum, scilicet:

Et bona posteritas puppim formauit in ære, Hospitæ aduentu reuificata sui. Aph. Tost. Pars II. Defensorij.

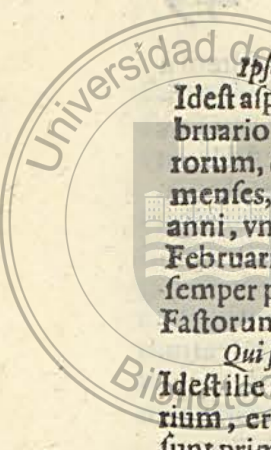
Etiam ab eo illi populi Latini vocati sunt saltem à primeua origine. Nam cum ipse fugiens Iouem filium suum latere voluisset in Italiam, quædam pars terræ, in qua ipse mansit, Latium appellata est à latendo, quia ibi latuit, & inde Latinorum nomen deriuatum est.

Etiam quia Saturnus instruens Italos in arte agriculturæ docuerat eos terram stercore fomentare ipsum Deum sterculinum vocauerunt, vt multis placeat. Ecce quanta ruditas sæculi, cum & agriculturam non nossent. Idem Virgilius loquens de origine Italiæ sexto Aeneidos. dicit quosdam viros in cognitis incoluisse eam. Et Solinus in Polyhistor. capitulo. de origine vrbis Romæ dicit primos incolas Italiæ Aborigines fuisse, id est sine origine, non quidem, quod non essent de aliqua origine, sed quia origo eorum erat ignota, cum non fuerint viri famosi. Et sic solemus homines plebeos Aborigines appellare, scilicet quia non sunt de domo, vel familia nominata, sed vt communiter incognita.

Fuerunt tamen in Italia quidam reges ex tempore Saturni, scilicet Saturnus, & Ianus, & Picus, & Faunus, & Latinus, & pauci alij manente adhuc rudè illo sæculo vsque ad bellum Troianum, quando Aeneas, & Troiani multi cum eo venerunt in Italiam regnante Latino & Turno rege Rutulorum. Vique ad hoc tempus incognita fuerunt sæcula, & magis à Poetis, quam ab Historiographis commendata. post Aeneam autem effecta sunt clariora. Sed adhuc rude vulgus erat, & sic mansit vsque ad tempora Romuli, qui de progenie Aeneæ fuit. Iste Romam condidit & fuit primus rex Romanorum. Sed adhuc eo viuente annus Latinorum decem mensibus claudebatur, vt testatur Ouidius primo Fastorum. Defuncto, vel magis occiso Romulo regnavit Numa Pompilius vir ingenio sagax, & à dæmonibus in superstitione eruditus abundantissimè. Hic primus Romanis leges dedit, quas Romulus dare non potuerat quadam frētus calliditate. Nam nocturnis horis cum nympha Egeria se colloquia habere secreta fingebat, & ab ea legislationem recipere, cum tamen arte hydromantica dæmones confuleret, quæ in aqua exercetur, & ibi imagines rerum questitatum ostenduntur, ipsam verò aquam Egeriam nympham appellauit, quia de terræ secretis visceribus egeritur, id est emittitur. De hoc Ouidius decimo quinto Metam. & Augu. tertio. de Ciuitate Dei circa finem. Iste itaque rex ingenio pollens indoctam Latinorum gentem primo legibus ornare curauit, deinde vt nihil eis deesse videretur, tempora eorum corrigere conatus est. Et cum prius essent decem menses duos addidit, quorum vnum à nomine Dei sui, & antiquissimi regis, scilicet Iani Ianuarium appellauit, alium verò ad honorem deorum inferni, & animarum purgandarum Februarium appellauit.

Timebat enim virille dæmones, & colebat eos. Illa quoque rudis ætas animas iam corpore exutas formidabat putans eas ad nocendum potentes effectas, & vt non apparerent viuētibz ad terrendum eos & nocendum illis, volebant eas sacrificijs placare.

Ista autem sacrificia vocantur apud Latinos purgationes, scilicet, quia purgantur habitacula humana, ne in illa ingredientur animæ defunctorum, sicut nunc purgamus domos aspergentes eas aqua benedicta contra dæmonum intultus. Et quia purgationes vocantur Februa, vocatus est mensis iste Februarius. Ista Februa, siue purgationes per domos aspergebantur. Sic ait Ouidius secundo Fastorum, scilicet,

Iste Sacerdotem inactantem februa vidi :

Idest aspergentem purgationes. Et in isto mense Februario vacabant Latini circa cultum deorum inferiorum, & animarum corpore solutarum. Istos duos menses, quos Numa Pompilius addidit posuit in fine anni, vnde Ianuarius erat mensis vndecimus anni, & Februarius duodecimus & vltimus. Et sic manebat semper principium in Martio. Sic ait Ouidius primo Fastorum, scilicet;

Qui sequitur Ianuam veteris fuit vltimus anni;

Idest ille mensis, qui sequitur post Ianum, idest Ianuarium, erat vltimus in anno veteri: postea vero facti sunt primi sicut manent modo.

CAPITVLVM XCI.

Quod nulla gens rationabiliter potest computare tempora sua, nisi per motum celi, & non per motum primi mobilis, nec stellarum fixarum, sed per motum planetarum, & non per aliquam planetam, nisi per solem & lunam. Et de hoc ponuntur sex rationes, & ibi differentia Veneris, & Mercurij.

A D maiorem intelligentiam huius sciendum, quod cum annus sit tempus, & tempus causetur per motum, & fundetur in motu, quia est mensura eius quarto Phys. & iste motus non est quilibet, sed solum motus celi. Et non cuiuslibet celi, sed solum primi mobilis, idest non spheræ, quæ est origo totius motus tam celestis, quam elementalis, debebat cognosci & designari annus noster, vel tempora nostra quæcunque per motum primi mobilis. Quia tamen mensura debet esse aliquid certum quarto Phys. & motus primi mobilis est nobis incognitus quantum ad sensum, cum non habeat aliquam stellam illud cælum, nec corpus ipsum videatur à nobis: non potuit nostrum tempus determinari per motum primi mobilis. Post primum mobile succedit cælum stellatum, vbi sunt stellæ fixæ, & iam ibi nos videmus ipsas stellas, & cognoscimus eas, & videmus motum earum determinatum. Per istas iam poterat mensurari, & cognosci tempus nostrum. Quia tamen mensura debet esse multum determinata & cognita, & quanto fuerit magis determinata, habet magis de ratione mensuræ, non potuit tempus nostrum computari per stellas fixas, eo quod propter tarditatem videtur ille motus quodammodo infinitus & indeterminatus. Nam quælibet stella fixa secundum communem positionem mouetur in centum annis gradu vno, & sic cum in toto circulo sunt gradus 360. non posset aliqua stella fixa complere circulum suum, nisi in triginta & sex millibus annorum de nostris. Talis autem mensura nullo modo ad nos pertinebat quorum vita breuissima est. Et in tantum est tardus motus fixarum stellarum, quod quibusdam nullum videntur habere motum præter motum raptus, quo mouentur ad motum primi mobilis cum toto reliquo cælo. Post stellatum cælum sequuntur cæli septem planetarum quorum motus sunt iam minores, & per quemlibet illorum poterant computari tempora nostra. Nulla tamen gens computauit vquam aut computat tempora sua per aliquam de planetis nisi per solem & lunam, aut per alterum eorum, & hoc propter multa.

Primo quia vt supra positum est, mensura debet esse determinata & cognita. Nam ideo est mensura, vt per eam cognoscantur, & determinentur quantum ad suam quantitatem ea, quæ alias erant ignota; & tamen inter planetas nulli sunt totaliter & generaliter cogniti nisi sol & luna. Ceteri autem quinque planetæ vix cognoscuntur ab aliquo nisi à peritis

F in Astrologia: ideo non debuit mensura communis, & vulgaris temporis esse per id, quod vulgo totaliter ignotum erat. Sunt autem sol & luna cogniti, & ceteri incogniti propter magnitudinem corporum: ideo vocantur in sacra scriptura ista duo luminaria magna Genesis primo, scilicet propter corpora. Ceteri autem quinque planetæ parui corpore sunt. Vnde secundum magnitudinem non videntur differre à stellis fixis, sed eiusdem lucis, & magnitudinis videntur.

Si autem obijciat quis, quod luna est minor quam ceteri planetæ, eo quod quilibet ceterorum est maior tota terra: luna autem est minor quam terra triginta sex vicibus, vt demonstrant Astrologi.

G Dicendum, quod hoc tenet quantum ad veram magnitudinem ipsorum corporum, vt patet per Astragranum, & Ptolemæum: & tamen quantum ad apparentiam luna maior est omnibus astris præter solem. Apparentia autem est secundum quam nos mouemur, & non ipsa veritas magnitudinis, cum distantia inæqualis planetarum à nobis faciat apparere inæquales contra veritatem, scilicet esse maiores eos, qui minores sunt.

H Secundo fit hoc propter differentiam splendoris, quia nulli planetæ sunt tanti splendoris sicut sol & luna, ceteri autem in comparatione horum obsecuti sunt. Nam solum sunt tria corpora in cælo, quæ faciunt umbram, scilicet sol, & luna, & Venus, vt ostendit doctrina Astrologorum, & experientia. Ex quo apparet ista inter omnia esse luminosiora, cum propter magnitudinem luminis sui corpora eis obiecta faciant umbram. Venus autem tam paucam umbram facit, quod vix possit distingui. Hoc autem apparet per noctem si luna sit sub horizonte, & eleuetur Venus, apparebit quædam tenuissima umbra ex omnibus corporibus facta. Sed hoc non fit ascendente quocumque alio astro: quia tamen lumen veneris collatum ad solem, & lunam est quasi nullum, non fit mentio de venere, sed solum sunt sol, & luna ad distinguendum tempora per lucem, scilicet sol per lucem suam diem causat: luna autem lumine suo noctem illuminat, ideo dicitur ei præesse.

I Et ob hoc de istis duobus solis dicitur Genesis primo. fecit Deus duo luminaria magna, luminare maius, vt præfisset diei, luminare minus, vt præfisset nocti.

Tertio fit hoc propter motum: nam motus solis, & lunæ est cognitius saltem in confuso à vulgaribus, motus autem aliorum quinque planetarum non cognoscitur, nisi ab Astrologis. Nam cum corpora eorum sint vt communiter incognita vulgo, erunt à fortiori motus incogniti.

K Quarto fit hoc, quia cum mensura de ratione sua sit aliquid distinctum, & determinatum, siue determinatum aliorum, quanto est minor tanto ei magis competit hoc, sicut est in numeris, quia numeri minores numerant maiores per replicationem suam in eis. In quantitibus etiam continuis minima mensura est, ad quam reducuntur maiores, & per quam verificantur. Minor autem non habet per quem mensuretur, sed est simpliciter mensura. De hoc quarto Physicorum, ideo inter planetas illi debuerunt esse mensuræ temporis nostri. Et ob hoc non competit Saturno, nec Ioui mensurare tempora nostra, quia motus eorum est valde tardus, & non finitur nisi in longo tempore, scilicet Saturni quasi in triginta annis, & motus Iouis quasi in duodecim. Ex hac parte competeat satis Lunæ, quod esset mensura temporis nostri, scilicet quia motus eius

ius est breuior & velocior motu ceterorum, quia ipsa compler totum circulum suum de puncto ad punctum in 27. diebus modico plus, licet non attingat solem nisi in viginti & nouem diebus, & dimidio. Sol etiam habet motum breuem, quia in 365. diebus & quarta diei, vel quasi compler circulum suum, & sic illis magis, quam cæteris ex hac parte competit esse mensuras temporum. Verum est autem, quod quantum ad hoc poterat etiam motus Veneris certificare tempora nostra, quia motus eius est tanti temporis sicut motus solis, idem de Mercurio.

B Dicendum de Venere, quod quantum ad hoc bene competeat sibi certificare tempora: obstant tamen superiora omnia, quæ dicta sunt, & ea, quæ infra dicentur. De Mercurio autem dicendum, quod medijs motus eius, & motus Veneris sunt idem cum motu solis: ideo Astrologi tabularij postquæ inquisierint motum medium solis, non inquirunt motum medium pro Venere, & Mercurio, sed accipiunt eundem, quem habet sol. Quantum ad motum verum est velocior Mercurius, & sepe præcedit solem immediate retrocedit, & omnia facit velociter. Et ob hoc postea Gentilium vocauerunt Mercurium cursorem deorum, & habere talia in pedibus ad volandum, scilicet, quod per motum suum cito consequitur quemlibet superiorum, & mox retrocedit. Non conuenit tamen Mercurio distinguere tempora nostra propter prædicta. Et tamen adhuc minus competit ei, quam Veneri: primo quia Venus est magnæ lucis, & Mercurius parua.

C Secundo quia Venus est magni corporis, Mercurius parui valde.

Tertio & præcipue, quia Mercurius raro apparet: nam vt communiter semper est sub radijs solis occultatus. Et cum aliquando videtur, hoc est parum, scilicet in ortu matutino parum ante ortum solis, vel in occasum mox post occasum solis & illico occidit. Differentia accidit propter magnitudinem epiciclorum. Nam licet medijs motus Solis Veneris, & Mercurij sint semper in eadem linea: tamen Venus habet magnum epiciclum, ideo potest multum elongari à sole præcedendo, vel subsequendo: Mercurius autem habet paruum epiciclum, ideo modicum potest elongari, sed quasi semper erit sub radijs solis.

D Quarto quia motus Mercurij est magis varius, & motus aliorum planetarum, ideo difficilius est Astrologo calculare motum Mercurij, quam aliorum, & theorica eius etiam difficilius est. Et sic adhuc minus competit Mercurio distinguere tempora nostra, quæ Veneri.

E Quinto & principaliter pertinet solum ad solem, & lunam diffinita tempora nostra, quia ad illos planetas pertinet distinguere tempora, quibus magis conuenit causare accidentia, quæ fiunt in temporibus: & hoc, sicut ad solem & lunam. De sole autem patet, quia ipse est pater & fons vitæ tam in animalibus, quæ in plantis, & per motum illius res viuunt, & moriuntur, vt magis manifestatur in plantis, & in quatuor temporibus anni, quæ fiunt per motum solis. Vnde Aristot. i. de Generatione, & corruptione, totam causam generationis, & corruptionis omnium generabilium & corruptibilium attribuit soli, dicens secundum accessum, & recessum solis in circulo obliquo sunt omnes generationes, & corruptiones in terra. Et cum super cetera potestatem habeat specialiter super generationem hominis. Sic dicit Aristot. secundo Physicorum, sol & homo generant hominem, & non solum super corpus hominis: sed etiam super animam quæ dixerunt antiqui, quod habebat potestatem ad Alph. Tost. Pars II. Defensorij.

A faciendum eam ingeniosam, vel inertem, bonam vel malam, & sic de alijs qualitibus. Sic dixit Homerus, & refert idem Aristot. tertio. de Anima, scilicet: Talem animam, quis habet, qualem ducit in die pater deorum & virorum. Quis, idest quilibet habet talem animam, qualem ducit, idest dignatur facere pater deorum & virorum, scilicet sol in die, scilicet in die conceptionis, vel in die natiuitatis hominis. De luna autem quantum potestatem habeat super ista inferiora manifestum est. Nam ipsa est regina omnium humiditatum, & cum ipsa crescit in lumine, omnia humida crescunt, & cum ipsa decrescit humida omnia minorantur. Patet in accessu & recessu maris & ebullitione eius, qui fortior est, quando luna est plena, & fit magna differentia in quadraturis lunæ. Patet etiam in arboribus, & omnibus plantis, quia luna crescente in lumine, implentur humiditatibus, & cum illa decrescit, decrescunt humiditates. Et ob hoc in scindendis arboribus obseruatur luna, alias omnia putrefierent. Patet etiam in liquoribus, vt in thyriaca, quia quandiu luna crescit illa crescit, etiam si ampulla fuerit quasi vacua, & si luna decrescit ipsa thyriaca minuitur, ita vt nihil videatur, vel paucum esse in ampulla, licet prius multum esset. Patet etiam in capitibus piscium, quia si quis capiat pisces luna crescente inueniuntur capita humiditatibus plena: si autem sit luna decrescens lumine, capita sunt deficientia aequaliter humiditatibus.

Idem apparet in piscibus salitorum, quæ sunt humidiora crescente lumine lunæ, quam decrescente. Apparet etiam quod maius est in capitibus humanis. Nam cum cerebrum sit substantia medullosa, & humida crescit luna crescente, & est caput humanum tunc solidius, & melius dispositum. Cum vero luna decrescit, ipsum quoque decrescit cerebrum: intantum, quod præ defectu illius coguntur quidam homines insanire illo tempore: qui tamen alijs temporibus habent lucida interualla, & isti vocantur lunatici, quia sequuntur tempora lunæ in furore suo, quorum multos vidimus. Christus quoque sanauit multos istorum: nam beatus Lucas facit specialem mentionem, quod Christus sanabat energuminos, arrepticios, & lunaticos.

Alij autem planetæ, licet habeant operationes suas super istam materiam elementalem, quia Deus nihil frustra & ociosum creauit: tamen non sunt operationes illorum, ita multæ, & tam manifestæ sicut operationes solis & lunæ: ideo potius ad solem, & lunam competit distinguere tempora & mensurare.

Sexto & vltimo fit hoc, quia naturaliter competit soli, & lunæ mensurare & diuidere tempora, & non alijs planetis, quia Genesis primo dicitur, quod Deus creauit solem, & lunam. Et dicitur sic: Dixit Deus, fiant luminaria in firmamento cæli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, tempora dies, & annos. Dicitur, quod sint in signa ad signandam pluuiam, & serenitatem, & alia accidentia temporis, quæ cognoscuntur per solem & lunam, & multa alia signant, de quibus non est modo dicere. Et dicitur, quod sint in tempora, idest menses: quia luna facit menses, scilicet vna lunatio est vnus mensis. Dies per solem fit, annus autem tam per solem, quam per lunam. Ex hoc apparet rationabiliter, quod nullus debeat aut possit conuenienter computare annos suos, & reliqua tempora nisi per solem, aut per lunam.

Quod illa emendatio quam fecit Numa pompilius in annis Latinis ponendo 12. menses fuit per menses, & annos lunares, & quot inconuenientia sequuntur in computatione ista.

Nunc autem redeundo ad id, quod incepimus dicendum, quod ista emendatio, quae facta est per Numam pompiliū ad duodecim menses, fuit per menses lunares, & duodecim menses lunares constituebant annum, sicut fit apud Hebraeos, & Arabes. Siceratiam temporaria emendata apud Latinos, & melius se habentia, quae prius, cum saltem regebat annus per motum lunae. Prius autem non computabatur per cursum alicuius astri. Et tamen adhuc non erant plene emendata, quia duodecim lunationes non complent cursum solis. Nam duodecim lunationes faciunt 354. dies, & cursum solis completeret in 365. diebus, & quarta diei vnus. Et sic annus solaris est maior quam lunaris vndecim diebus, & vna quarta diei.

Ex hoc sequebantur inconuenientia, licet non tam manifesta sicut in priori computatione. Nam cum annus solis excedat lunarem in 11. diebus, & quarta, si in isto anno inciperet eadem die annus solaris, & lunaris, finiretur aonus lunaris die vicesima Decembris decurtando 11. dies, & in sequenti anno finiretur nona die Decembris decurtando 11. dies, & in tertio post hoc finiretur annus die vicesimanona Nouembris, & sic decurtando semper 11. dies. Et per istum modum in trigintatribus annis solaribus decurtatur vnus annus lunaris, & 33. anni solares efficiunt 34. annos lunares, quia vndecies triginta, & tres sunt trecenti sexagintatres, & sic complet vnum annum deficientibus duobus diebus. Et hoc non computando dies bissextiles, quia alias non deficient duo dies, sed superabundant sex dies, quia in 33. annis sunt octo anni bissextiles.

Item sequebatur ex hoc varietas temporum. Nam aliquando inciperet annus in Ianuario, aliquando in Martio, aliquando in Augusto, & aliquando in Nouembri, & sic per omnes menses, quia si nunc inciperet annus lunaris prima die Ianuarij, vsque ad tres annos decurtando in quolibet vndecim dies inciperet die 28. vel 29. Nouembris. Et post sex annos inciperet die 26. vel 27. Octobris. Et post nouem annos inciperet die 22. vel 23. Septembris. Et post duodecim annos inciperet die 19. vel 20. Augusti. Et sic post 33. annos rediret iterum annus lunaris ad principium Ianuarij, vel quasi, & esset idem cum principio anni solaris. Istud autem erat satis inconueniens, quia non essent tempora fixa in mensibus, sed aliquando esset ver in mente tertio lunari, & aliquando in octauo, & aliquando in vndecimo, & sic per omnes menses volueretur. Ita fieret de aestate, & autumnno, & hyeme. Pater hoc quia principium anni lunaris variatur per menses nostros omnes, vt supra declaratum est, lunam tamen tempora fixa in mensibus nostris, ergo mutantur quantum ad menses lunares. Et hoc est inconueniens, quia sic non certificantur tempora per annum: & tamen annus debet esse taliter dispositus, quod secundum partes eius iam cognoscerentur qualitates temporum, sicut est in anno, & mensibus nostris. Nam scimus, quod in Augusto, & Iulio nunquam sunt magnae nives & frigora, & in Decembri, & in Ianuario nunquam sint magni dies. De hoc tamen non possunt esse certificati illi, qui videntur anno lunari, quia aliquando in mense suo sexto sunt magni aestus, & aliquando magnae nives, cum mensis textus illorum, & quilibet aliorum varietur per omnes menses eorum, & aliquando

coincidit cum aestate, aliquando cum hyeme, & interdum cum vere, vel autumnno. Est aliud magnum inconueniens, quia non sciunt in quo mense sunt magni dies, vel parui, vel solstitia quando sunt, & quando aequinoctia. Nos tamen per annum solare omnia haec nouimus. Nam certum est nobis, quod in Decembri nunquam sunt magni dies: etiam quod in Iulio nunquam sunt parui dies, & quod dies Decembris inter nos nunquam excedit nonam horam nisi per paucum, & quod in Iulio nunquam erit dies minor 15. horis nisi in paucis, & consimiliter de omnibus alijs mensibus scimus ad quot horas peruenit in quolibet eorum dies, & ad quot nox, & istud non mutatur. Scimus etiam in quibus mensibus sunt aequinoctia, quia semper sunt in Martio, & Septembri, & in quibus sunt solstitia, quia semper sunt in Iulio, & Decembri.

In annis autem lunaris non potest hoc sciri: nam aliquando in mense primo anni lunaris possunt esse, & erunt dies minimi, vt pote quando coinciderit cum Decembri, aliquando erunt ibi dies maximi, scilicet quando coincidat cum Iulio, aliquando erunt dies aequales, vt pote quando coincidat cum Martio, vel cum Septembri, & idem est de quolibet alio mense lunari. Quia vt declaratum est quilibet mensis lunaris per successionem temporis coincidit cum omnibus mensibus solaribus, & sic in quolibet mense de lunaris est aliquando aequinoctium vernale, scilicet quando coincidit cum Martio nostro, & aliquando aequinoctium autumnale, scilicet quando coincidit cum Septembri nostro, & aliquando solstitium aestiuale, scilicet quando coincidit cum nostro Iulio, & aliquando solstitium hyemale, scilicet quando coincidit cum Decembri nostro.

Istud est autem magnum inconueniens, quia totaliter turbaret animos vulgariū, cum menses sui non semper concordent eisdem conditionibus temporum & quantitatibus dierum, in mensibus autem nostris dato, quod quis nesciret nomen mensis, per qualitatem temporis, & quantitatem dierum sciret quis mensis sit: ideo ille modus distinguendi, & computandi tempora non est satis conueniens.

Istem modum obseruant nunc Arabes, & Saraceni, qui computant nunc menses suos ab apparitione lunae nouae vsque ad sequentem apparitionem, & constituant lunationes duodecim, & 12. menses in anno, de quo Afraganus in principio sui. Et ob hoc habet istum annum mutabilem quantum ad principium suum, quia aliquando coincidit mensis primus suus cum nostro Maio, aliquando cum Augusto, interdum cum Octobri, & sepe cum Ianuario. Et sic per omnes alios menses nostros variatur principium anni sui, & est annus suus minor quam noster in 11. diebus, vt supra dictum est.

K Quomodo cum Hebraei computent tempora sua per menses, & annos lunares, non sequuntur aliqua inconuenientia de praedictis sed annus suus incipit semper in Martio, vel prope, & quare faciunt ibi semper principium anni.

Sed obijcietur, quod non sequuntur ista inconuenientia de varietate temporum, & dierum in annis, & mensibus lunaris: nam Iudaei computant tempora sua per annos, & menses lunares, vt supra pater, & est notorium facti permanentis, quia sic semper computauerunt, & nunc etiam computant, & tamen non variantur tempora sua, sed semper mensis suus primus coincidit cum Martio nostro in toto, vel in parte, cum illa lunatio, quae est proximior

Quod post emendationem Numae pompilij, qui constituerat menses & annos lunares, fuit alia emendatio, in qua menses, & anni facti sunt solares, & annus constabat ex 365. diebus non addendo quartam, & quot inconuenientia sequebantur ad hoc.

O hoc ergo illa computatio, quae facta est a rege Numa pompilio de duodecim mensibus lunaris, licet esset conuenientior, quam computatio, quae prius fiebat per decem menses: tamen non erat penitus emendata propter inconuenientia supra posita. Et sic postea inter Latinos fuit facta alia emendatio. Voluerunt enim se deducere ad distinguendum tempora per solem. Et ob hoc fecerunt annum ex duodecim mensibus sicut prius: fecerunt tamen istos menses maiores, vt continerent in super illos vndecim dies, in quibus superabundat cursus solis ad duodecim lunationes. Et sic duodecim menses nostri continent dies 365. ista autem computatio non recipiebat illa inconuenientia, quae supra posita sunt euenire computantibus per annum lunarem, scilicet, quod non variantur menses per tempora anni, nec sunt in eodem mense aliquando dies aequales, aliquando valde minimi, aliquando valde magni, sed semper est idem modus.

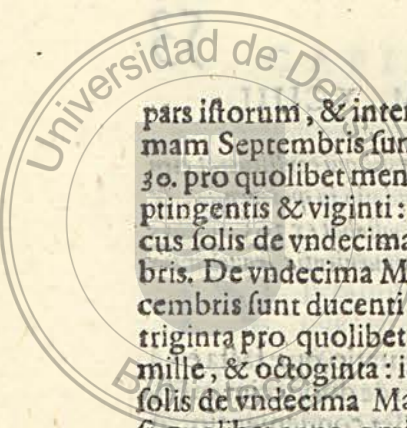
Talem modum computandi annos, & ponendi menses obseruant Persae, & Aegyptij, quorum non sunt anni bissextiles. vt patet in tabulis regis Alphonfi, & in Almagesto Ptolemei, & in Alfragano in principio. Istam ergo computationem tenuerunt Latini vsque ad tempora Iulij Caesaris, & Octauiani. Computatio autem ista, licet non patereatur tam manifesta inconuenientia, sicut duae praecedentes, tamen incidebat in illa inconuenientia, in qua incidunt computationes per menses, & annos lunares. Quod patet, quia cursus solis non completur praecise in 365. diebus, sed superabundat quarta, quam sol requirit ultra istos dies, & sic in singulis quatuorannis deficiebat vna dies, quae colligebatur ex quatuor quartis, & sic in multis annis cauebatur grauis error: vt pote si nunc intraret sol in Ariete die vndecimo Martij, & computarentur in anno solum 365. dies, necesse erat quod post quatuor annos non intraret iam sol in Ariete die vndecima Martij, sed die 12. quia colligebatur vna dies ex istis quatuor quartis, quam oportebat iam superponere cursui solis. Et si nos non adderemus necesse erat, quod esset falsa computatio in vno die. Et sic post alios quatuor annos deficeret alia dies, & intraret sol iam in Ariete die tertiadecima Martij, & sic in quibuslibet quatuor annis transibit sol per vnam diem ultra, & mutabitur de suo loco. Et in centum, & viginti annis transibit triginta dies, quia tot anni bissextiles sunt in illis. Vnde si sol ingrederetur anno isto in Ariete die vndecima Martij, & annus solum haberet 365. dies non computando quartam, necesse erat, quod vsque ad centum, & viginti annos ingrederetur sol in Ariete die vndecimo Aprilis. Et post ducentos, & quadraginta annos intraret sol in Ariete die vndecima Maij. Et post trecentos, & sexaginta annos intraret sol in Ariete die vndecima Iunij. Et post septingentos, & viginti intraret in Ariete die vndecima Septembris. Et vsque ad mille & octoginta annos ingrederetur sol in Ariete die vndecima Decembris. Hoc patet accipiendo pro singulis quatuorannis vnum diem, & quia inter vndecimum Martij, & vndecimum Iunij quia non viginti dies, vel quasi non curando de vno, vel duobus, quia non differt, transibit sol istos dies de errore in trecentis, & sexaginta annis, quia nonaginta est quarta pars

proximior aequinoctio vernali sit primus mensis Iudaeorum: & tamen aequinoctium vernale est die vndecima, vel decima Martij. Et sic lunatio illa, in qua ipsi incipiunt non potest ad plus distare ab aequinoctio vernali, quam 15. diebus, vel 16. ante aut retro. Nam si Luna, quae incipit ante aequinoctium vernale sit plusquam 15. diebus ante aequinoctium, necesse est, quod lunatio, quae incipit post aequinoctium distet paucioribus, quam 15. diebus ab aequinoctio, quia inter principium huius lunationis, & sequentis non possunt esse plusquam triginta dies.

Ex quo sequitur, quod primus mensis Iudaeorum, qui magis potest distare a Martio nostro, non potest plus distare, quam vt incipiat die 22. vel 23. Februarij, aut 26. Martij, quia quilibet istorum terminorum distat ab aequinoctio vernali, quod est die decimo, vel vndecimo Martij diebus 15. vel 16. Omnes autem inchoationes annorum Hebraeorum sunt necessario inter istos duos terminos, de quo supra terigimus in declaratione secundae conclusionis. Hoc praesupposito stat dubium, scilicet, quod Hebraei computant tempora sua per annos, & menses lunares, & tamen non variantur tempora sua per menses nostros, quia primus mensis suus semper est in vere incipiens ab aequinoctio vernali, vel quasi. Et principium quarti mensis sui semper erit apud solstitium aestiuale, scilicet coincidet cum Iulio nostro in toto, vel in parte. Et septimus mensis suus erit apud aequinoctium autumnale, & coincidet cum nostro Septembri in toto, vel in parte.

Dicendum est, quod verum est, quod Hebraei computant tempora sua per menses, & annos lunares: & tamen si solum sequerentur cursum lunarem, faciendo annum suum vniuniformem semper, scilicet ex mensibus duodecim, fierent omnes istae mutationes, quae supra enarratae sunt, quas patiuntur Arabes, & Saraceni in annis suis, qui solum computant per menses lunares constituyendo annos vniuniformes, scilicet quemlibet ex lunationibus duodecim. Hebraei autem computant per lunam, & faciunt semper principium anni sui circa aequinoctium vernale, non quidem quasi sit hoc consequens ad computationem annorum lunarium, sed quia tenentur ad hoc ex necessitate. Nam Deus mandauit eis, quod facerent semper Phaselicum, & Leuit. vigesimo tertio, & Numer. nono, & vigesimo octauo. Et iussit etiam, quod istud Phaselicum semper esset in tempore vernali, scilicet in principio veris quando incipiunt esse fruges nouae in terra Chanaan, Deuteronomij decimo sexto. Ex quo sequitur, quod Iudaei cogebantur facere, quod mensis suus primus semper inciperet circa aequinoctium vernale.

Ibi est principium verni temporis, & primi, sicut Deus dixerat, memento primi, & verni temporis, quando egressus es de Aegypto eodem capitulo. Hoc autem non poterant facere Iudaei, si sequerentur cursum lunarem faciendo menses omnes aequales, scilicet quemlibet ex mensibus duodecim: ideo adiuuenerunt quendam modum ad faciendum, scilicet, quod essent anni inaequales, scilicet quidam ex duodecim mensibus, alij ex tredecim, & istud ordinauerunt per quendam circulum decem nouenalem, de quo fuit magis declaratum supra in expositione secundae conclusionis: alias autem per cursum lunarem necesse erat incidere in omnia inconuenientia supra posita, sicut faciunt Arabes, vt dictum est.

pars istorum, & inter vndecimam Martij, & vndecimam Septembris sunt centum 80. dies computando 30. pro quolibet mense, & isti sunt quarta pars de septingentis & viginti: ideo in tot annis mutaretur locus solis de vndecima Martij in vndecimam Septembris. De vndecima Martij vsque ad vndecimam Decembris sunt ducenti septuaginta dies computando triginta pro quolibet mense, & sunt quarta pars de mille, & octoginta: ideo in tot annis transibit locus solis de vndecima Martij in vndecimam Decembris si quolibet anno omittatur vna quarta diei de motu solis, quam habet vltra 365. dies.

Hoc dato sequetur, quod vsque ad centum viginti annos esset æquinoctium vernale vndecima die Iunij si nunc est vndecima die Martij. Et vndecima die Septembris esset solstitium æstiuale, & vndecima Decembris esset æquinoctium autumnale, & vndecima Martij esset solstitium hyemale. Quod patet, quia mutata vna quarta Zodiaci de loco suo mutarentur omnes alia. Et tunc essent duo inconuenientia, quæ supra assignabantur, scilicet, quod non tempora anni essent fixa per menses, sed mutarentur, quia ver nunc incipit in vndecimo Martij in æquinoctio vernali, & tunc inciperet in vndecimo Iunij cum ibi esset æquinoctium vernale. Et æstas, quæ nunc incipit in vndecimo Iunij, vel quasi inciperet in vndecimo Decembris, quia ibi esset solstitium æstiuale. & autumnus, qui nunc incipit vndecima Septembris, inciperet vndecima Decembris. Et hyems, quæ incipit vndecima Decembris, inciperet vndecima Martij.

Secundum inconueniens sequeretur, scilicet, quia non haberent semper menses vniformitatē in quantitate dierum, quia cum hunc sit æquinoctium in Martio sunt ibi dies æquales noctibus: & tamen secundum consequentiam superiorum, cum iam solstitium hyemale esset die vndecima Martij, esset ibi minima dies anni, & in Iunio, vbi nunc est maximus dies anni, esset æqualitas dierum, quia ibi esset æquinoctium vernale, & in vndecimo Septembris, vbi nunc nox equatur diei, esset tunc maxima dies anni, quia esset ibi solstitium æstiuale. Et vndecima Decembris, vel quasi vbi nunc est minima dies anni esset dies æqualis noctis, quia esset ibi æquinoctium autumnale. Omnes istæ assignationes terminorum sunt grosso modo, & gratia exempli non curando de præcisione, quia quantum ad præsens non est necesse poni præcisam veritatem, cum non ponatur hoc, vt conclusio intenta, sed vt exemplum.

Similiter autem si nunc incipit vndecima Martij vsque septingentos & viginti annos, erit principium autumnus vndecima Martij, & principium hyemis vndecima Iunij, & principium veris vndecima Septembris, & principium æstatis vndecimo Decembris, eo quod in tanto tempore mutatur locus solis per centum octoginta dies, qui faciunt sex menses, dimittendo quolibet anno vnam quartam diei de motu solis. Et sic nunc in medio Iunij, vbi sunt grauissimi æstus esset altissimum gelu, & in medio Decembris essent grauissimi calores. Etiam in Decembri esset maximus dies anni, & in Iulio esset minimus.

CAPITVLVM XCV.

De emendatione temporum, quam fecit Octavianus addendo quartam bissexilem, & quare illi dies vocantur intercalares, & quare bissextus, & quomodo fuit postea corrupta ista emendatio per sacerdotes.

Ob hoc ergo Iulius Cæsar, & Octavianus Augustus correxerunt istam computationem adden-

do quartam diei. Et quia vna quarta diei non potest per se computari, cum non sit dies integer: fecerunt, quod tres anni continui computarentur sine quarta, & in quarto anno adderetur vna dies. Istam computationem commendauit Octavianus sacerdotibus. Nam errorem temporum præteritorum ipse emendauit, & fecit incipi nouam computationem in qua singulis quartis annis sacerdotes apponebant vnam diem. Et quia ista dies non ponebatur in principio anni, nec in fine, sed in mense Februarii, vocabatur dies interposita, vel dies intercalaris, vt vocat eam Solinus in Polyhistor. scilicet dies inter computata, quia calare vocare, vel computare est, & intercalare est computando interponere. Fuit enim ista dies vocata bissextus, vel dies bissextilis, quia in anno quarto, in quo restaurabantur quartæ omiffæ non scribebantur 366. dies de anno, quia hoc esset confundere Calendarium, si aliquando scriberetur aliquid, & postea deleteretur, sed manebat semper annus in 365. diebus: in illo tamen anno quarto vna de diebus computabatur bis, & ista erat 24. dies Februarii, & illa dies incidit sexto Calendarum Martij, & dies ille sextus Calendarum Martij computabatur bis in illo anno: ideo vocabatur ille dies bissextus, idest bis computatus, ille sextus dies Calendarum Martij, & nullus alius sic computabatur. Si autem dies quintus Calendarum Martij bis computaretur, vocaretur bis quintus, sicut nunc vocatur bissextus.

Ista computatio sic emendata mansit sic aliquanto tempore viuente Octauiano, sed postea avaritia sacerdotum, qui intercalabant diem corrupta fuit. Nam publicani, qui veltigalia & redditus vrbis per annum dato precio colligebant, conueniebant cum sacerdotibus illis, vt extenderent annum per vnam diem intercalando, quia magna eis luera ex hoc ipsi pronebant, sacerdotes verò pecunia corrupti intercalabant, & sic euenit interdum, quod tres annos, vel quatuor simul continue intercalauerunt, scilicet quatuor annos continuos faciendo bissextiles, quod erat contra conditionem temporis. Vnde emendam iam, & bene se habentem temporum habitudinem corrupti pecunia confunderunt. Errore comperto & simul origine eius cognita Octavianus fecit, vt quot dies bissextiles sacerdotes ex abundantia intercalauerant, tot omitterent intercalare in annis sequentibus, & sic transierunt aliquot anni sine die bissextili, quo facto rediit temporis habitudo in pristinum statum. Et illa computatio, & emendatio temporum est, quæ vsque in hodiernum diem manet. Nam singulis quatuor annis exactis intercalamus vnam diem bissexilem. De his emendationibus temporum ponit Solinus in Polyhistor. cap. de diebus intercalariis, apud Latinos autem nullæ alia temporum emendationes factæ sunt.

CAPITVLVM XCVI.

In quo declaratur, quod calculationes Astrologica non omittunt aliquam emendationem factam in temporibus, & quod ratio contra Astrologos non valet.

Ex hoc autem apparet ad rationem in oppositum, scilicet, quod Astrologi omiserunt aliquam emendationem temporis qua non computata sequatur error: nullam, quippe omittunt. Nam vt deductum est successiuè per consequentiam temporum, vltima emendatio temporis Latini fuit de quarta bissextili, siue de die intercalari: & tamē istam emendationem Astrologi obseruāt, quia computant annos suos cum quarta bissextili, quādo com-

putant per æram Christi: ergo nullam emendationē temporum omittunt. Ista autem emendatio de die intercalari ante Christi natiuitatem facta est, cum fuerit facta per Octavianum. Etiam quia æra Christi est quæ bissextilis, vt supponit Astrologi, & omnes computatæ ecclesiastici: ideo necesse est bissextum præcessisse, idest emendationem de quarta bissextili. Cū verò dicit post Christi mortem forte fuisse aliquam emendationem, quam omiserunt Astrologi, falsum est, quia post quartam bissexilem nullus emendauit tempora Latinorum.

Item patet, quia si aliqua alia emendatio fuisset posita facta, illa apparet in mensibus Latinorum sicut apparet omnes alia: nam cum correpti fuerunt menses faciendo duodecim, cum prius essent decem, satis apparet, quia duodecim habemus. Et cum emendati fuerunt faciendo eos solares, cum prius essent lunares etiam satis ex ipsis mensibus constat, quia maiores sunt, quam lunares. Etiam cum emendatum est faciendo Ianuarium, & Februarium primos menses anni, qui prius erant vndecimus & duodecimus, & satis constat cum ipsi nunc primi sint. De emendatione etiam quartæ bissextilis satis apparet, quomodo facta sit, cum continue obseruetur. De nulla tamen alia emendatione constat in mensibus: nulla ergo alia facta est.

Item patet, quia si vltra istas tres emendationes fuisset aliqua facta in mensibus Latinorum, illa obseruaretur, sicut obseruantur ceteræ: & tamen nullam aliā videmus obseruari ab aliqua gente. Nam nec Ecclesiastici aliquam obseruati vltra bissextilem, nec etiam vulgares: ideo nulla alia facta est. Si autem dicas, quod alia fuerunt emendationes factæ temporum, sed illæ non obseruantur. Dicendum, quod tunc ita haberetur ac si nunquam factæ fuissent, quia ita manerent tempora confusa illis factis, & non obseruatis, sicut si nunquam factæ fuissent, & sic non esset de illis arguendū contra Astrologos, cum nec vulgus teneat illas.

Item Astrologi obseruant tempora eo modo, quo Ecclesiastici, & vulgus obseruant, & ita computant menses solares, & obseruant diem intercalarem, siue bissextilem. Licet ergo aliqua adhuc emendatio facta fuisset, quam omitterent Astrologi, non erat contra stare, si ecclesiastici, vel vulgares dicerent diem mortis Christi fuisse 25. Martij, & Astrologi dicerent non fuisse possibile, quia non poterat illa esse dies veneris, nec luna 15. si dicent vulgares, quod Astrologi non computabant per eadem tempora, per quæ illi, & ob hoc sequebatur error in conclusione, rationabiliter dicerent, quia sumptis diuersis computationibus temporum non potest sequi idem terminus rei deputatæ. Et tamen hoc non est verum, quia Astrologi supponunt omnia, quæ supponunt ecclesiastici, & vulgares, scilicet, quod iste sit annus millesimus quadragesimus quadragesimustertius, & quod nunc in Ianuario, vel in die Natalis incipit annus 1444. Christi, & computando istos annos viuunt annis bissextilibus: ideo non discordat in aliquo à vulgaribus in modo computationem concordem, deducunt Astrologi, quod non potuerit esse mors Christi 8. Calendarum Aprilis, siue 25. die Martij, quod idem est. Ideo non potest eis obijci de aliqua temporis emendatione omiffa, dato quod verum esset, quod aliqua omiffissent.

Item non stat ista obiectio, quia si forte aliquam emendationem omiffissent, procederent iam semper præsupposito errore. Vnde impossibile erat inueniri veritatem in calculationibus suis, & conclusionibus, & iudicijs: & tamen quidquid ipsi dicant

de motu corporum celestium, & pro quocunque tempore, sic euenit punctualiter, sicut ipsi dicunt. Nec in aliquo errat, vt patet in eclipfibus, coniunctionibus, oppositionibus planetarum, & in omnibus alijs, quæ per motum haberi possunt: ergo non procedit calculatio sua præsupposito aliquo errore, & consequenter non omittunt ipsi in sua calculatio ne aliquam temporum emendationem factam. Et sic patet, quod ista ratio nihil contra eos militat, scilicet, quod erret computatione Astrologica, eo quod omittat aliquam emendationem factam in temporibus.

CAPITVLVM XCVII.

De illo errore, qui manet adhuc nunc in mensibus Latinis, vnde prouenit, & quare non emendatur.

Est autem verum, quod vna corruptio & confusio manet adhuc post omnia hæc in computatione temporum Latinorum, ad quam viri periti in Astrologia à multis annis aduertunt: & tamen adhuc confusio illa in emendata manet. Est autem error, quia ad hoc, quod manerent tempora plenè certificata necesse erat inueniri verissimam, & præcisam quantitatem temporis, in qua sol cursum complet. & hanc tenendo nunquam mutaretur locus solis quantum ad principium annorum, & manerent tempora anni fixa per menses, etiam si in æternum mundus duraret, & nunquam mutaretur quantitas dierum in mensibus, si tot horas haberet nunc dies in Martio, vel in Februario, & sic de ceteris mensibus, tot haberet in æternum, & nulla sequeretur in conuenientia de his, quæ euenire & assignari solent, quando tempora sunt in emendata. Sed ad istā nunquam peruentum est in emendationibus factis in mensibus Latinorum. Nam quando erant anni dierum 365. sine quarta bissextili non complebatur in eis circulus solis, sed deficiebat aliquid, quod erat satis notabile & apparet collectum in multis annis: ideo Octavianus quartam addidit bissextilem. Sed cum hoc factum est non fuit etiā assignata verissima quantitas motus solis, quia motus solis ad hoc, quod compleatur non exigit vnam quartam integram, idest sex horas, sed aliquid est minus: ideo cum in multis annis colligatur illud, causat aliquem errorem apparetem. Vera autem quantitas cursus solis est dierum 365. & insuper quinque horarum & plusquam dimidiæ, vel quali & certorum minorum, vt ponitur secundum totam suam præcisionem in tabulis regis Alphonsi.

Et secundum hoc cum quolibet anno detur aliquod modicum de quantitate temporis plusquam exigat cursus solis, quantum cunq̃ sit illud modicum, necesse est, quod per multa tempora collectum faciat aliquando vnam diem. Et tunc ista dies tota erit superaddita ad verum motum solis. Et sic per multos annos perdetur duo dies, & tres, & sic quousque perdatur magna quantitas temporis superaddendo, vt pote si in isto anno secundum veritatem ingrederetur sol in primum minutum Arietis in meridie die vndecima Martij, & nos computationem nostram, quam nunc tenemus de quartis bissextilibus continuare semper, necesse esset in quolibet anno addi aliquid de tempore supra veram quantitatem cursus solis quousque colligeretur ex illis particulis vnus dies. Et ponamus gratia exempli, quod colligatur in centum annis: nunc autem completis centum annis secundum computationem nostram de quartis bissextilibus intrat sol in Ariete rursus in meridie vndecimi diei: quia tamen secundum veritatem vnus dies additus fuit supra veritatem in toto isto tempore, necesse

Emendata fuit per Greg. XIII sum. Pont. quam emendationem nunc recipimus.

Secunda Pars defensorij.

esse est, quod sol intret in Arietem die decima Martij ad meridiem, & post ducentos annos incuruabit aliam diem quam nos ei superfluo damus, & intrat in Arietem nona Martij ad meridiem, & sic procederet iste error. Et manifestatur magis iste error, quia, ut ait Beda, legimus Domino nascente solstitium fuisse, scilicet solstitium hyemale, quod est in Decembri. Et cum Christus natus fuerit 25. die Decembris, necesse erat, quod solstitium esset illa die, scilicet minor dies anni, & introitus solis in Capricornum. Nunc autem solstitium hyemale est die duodecima, vel tredecima Decembris, ex quo patet, quod in istis 1443. annis qui sunt à natiuitate Christi vsque nunc, retrocessit solstitium per duodecim, vel tredecim dies.

Item si quis inquirat per calculationem Astrologiam, quo die Martij introiuit sol in Arietem anno, quo Christus natus est, inueniet, quod erat dies 23. Martij, vel quasi, & nunc intrat die decimo, vel undecimo. Et sic mutatum est per totidem dies æquinoctium vernale, per quot solstitium hyemale, & generaliter mutantur omnia alia loca, & introitus solis, K qui illo tempore erat.

De isto autem errore, an eueniat solsi ex eo, quod additur quarta bissextilis, cum non sit plena quarta, vel aliquid faciat ad hoc diuersitas motus augium So-

lis, vel pertineat ad motum accessus, & recessus Capitis Arietis & Librae, non est ad praesens certificare quia longissimum opus est, & per se tractatum speciale exigens. Prouenerit autem vndecunque voluerit, de errore tamen, quod sit, manifestum est. Et si mundus multum duraret, eueniret necessario, quod in Decembri esset æstas, & hyems in Iunio, & ver in Septembri, & autumnus in Martio. Pater deducendo sicut supra deducebamus contra illos, qui omittent quartam bissextilem, nisi quod illi in quatuor annis perdebant vnum diem, & nos perdimus eum in centum annis, vel quasi.

Itte error apud Latinos nunquam emendatus est, quia quantum ad vulgus non sentitur: cum in vita vnius hominis, vel duorum etiam si longissime uiuant non apparet differentia aliqua, cum non sit nisi differentia vnius diei, & ipsi non possunt aduertere ad tam paruam rem.

Sæpe autem aliqui periti Astrologi ab Ecclesia, & à summis Pontificibus petierunt emendari istum errorem, & adhuc hodie petunt, quem ipsi possent facilliter emendare. Sed non aduertitur ad hoc. Et sic patet ad rationem istam, & consequenter ad totum dubium. Christus sit benedictus in sæcula. Amen.

Defensorij trium conclusionum Alphonsi Tostati Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G.

Omnes sunt Quaterniones, præter G, Duernionem.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.
M D X C V I.

